O C G L

Jaarboek

2001

Eijgelshoven
H.Joannes de Doper
parochie < 1371

Marienberg (D)
H.Maria Hinmmelfahrt
rectoraat (1400)
parochie (1510)

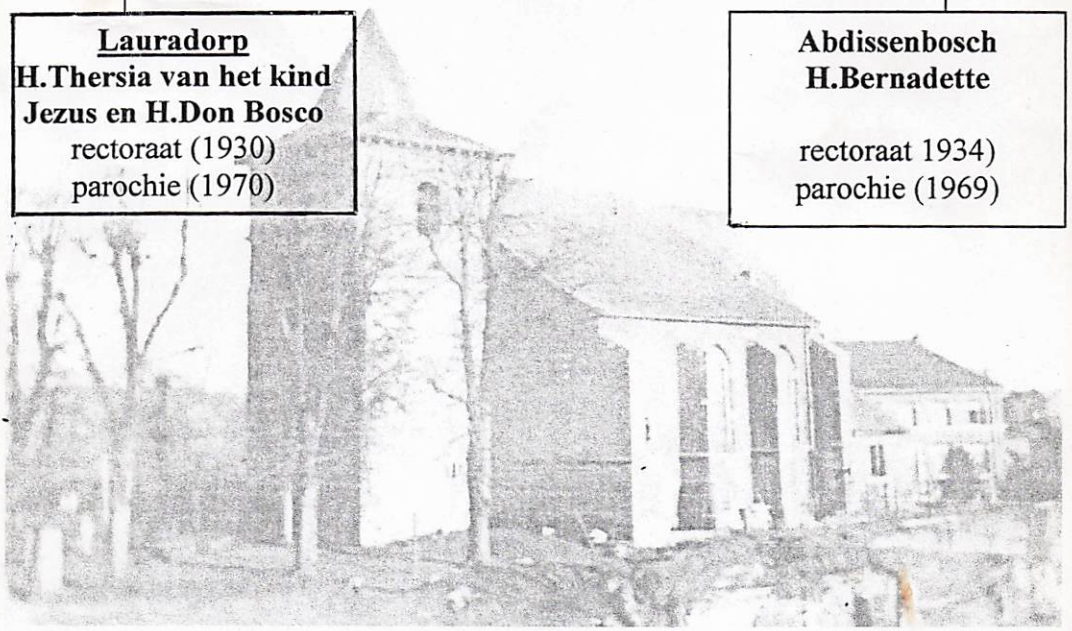
Waubach
St.Joseph
rectoraat (1706)
parochie (1804)

Rimburg
H.Drievuldigheid
rectoraat (1726)
parochie (1831)

Lauradorp
H.Thersia van het kind Jezus en H.Don Bosco
rectoraat (1930)
parochie (1970)

Abdissenbosch
H.Bernadette

rectoraat 1934)
parochie (1969)

Kerken en Gelovigen in Landgraaf

O C G L

Jaarboek 2001

KERKEN EN GELOVIGEN IN LANDGRAAF

Een uitgave van de Heemkundevereniging
Oudheidkundig en Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

Deze uitgave kwam tot stand
Onder redactie van:
Jozef Bosch
Hein Rade
Evert Glezer
Frans Theunissen
Huub Dortants
Albert Verreck
Harrie Mulders

Eindredactie: Harrie Mulders

Najaar 2001

Inhoud

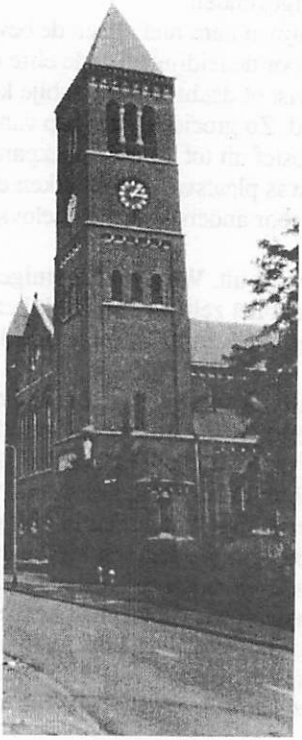
Voorwoord	**blz**	**6**
Algemeen, Kerkleven in Landgraaf	**blz**	**7**
Kerkelijke monumenten in Landgraaf	**blz**	**15**
Kerkgebouwen en kapellen in Schaesberg	**blz**	**25**
Leenhof	**blz**	**43**
Kakert	**blz**	**57**
Lichtenberg	**blz**	**67**
Eikske	**blz**	**85**
Streekparochie	**blz**	**98**
Bedevaarten	**blz**	**101**
Maria-bedevaart naar Kevelaer	**blz**	**105**
Naar Sint Cornelus op "Genhei"	**blz**	**108**
Naar Moresnet	**blz**	**109**
Voettocht naar Wittem	**blz**	**109**
Junipero Serra	**blz**	**110**
Nieuwenhagerheide	**blz**	**115**
Geestelijken Nieuwenhagerheide	**blz**	**139**
Familie Hanssen(s)	**blz**	**145**
Data 150 jaar jaar parochie Nieuwenhagen	**blz**	**159**

Het eerste kerkhof	**blz**	**163**
Het orgel in de kerk te Nieuwenhagen	**blz**	**167**
Patrocinium O.L. Vrouw hulp der Christenen	**blz**	**177**
Retraite Nieuwenhagen 1918	**blz**	**187**
Altaar Nieuwenhagen	**blz**	**191**
Ramen kerk Nieuwenhagen	**blz**	**203**
Odiliaverering	**blz**	**205**
Doeéd en begrave vreuger en huutsendaag	**blz**	**211**
D'r Kroedwusj	**blz**	**213**
D'r Scheve Wiek	**blz**	**216**
Ik vind begraven leuk	**blz**	**221**
Gemeente Gods	**blz**	**225**
Hervormde Gemeente Oude Mijnstreek	**blz**	**225**
Apostolische Kerk	**blz**	**227**
Jehova	**blz**	**231**
Kruisen in Landgraaf	**blz**	**233**
Waubach	**blz**	**237**
Lauradorp	**blz**	**269**
Abdissenbos	**blz**	**299**
Rimburg	**blz**	**315**

Pastoor Rothkrans blz 339

Kerken en begraafplaatsen op de gemeentekaart blz 343

Literatuurlijst blz 345

Kerk Nieuwenhagen met in de nis van de toren, beeld van Maria patrones van de parochie Maria Hulp der Christenen

VOORWOORD

Aan het begin van de twintigste eeuw telde de huidige gemeente Landgraaf precies vier kerken: die van Schaesberg, die van Waubach, die van Nieuwenhagen en die van Rimburg. Katholieke kerken, wel te verstaan. Ontstaan in de achttiende eeuw als hulpkerken, waren ze omstreeks 1830 verzelfstandigd tot parochies. Ze voorzagen ruimschoots in de behoeften en konden zich financiëel en materiëel redelijk staande houden. Anderssoortige kerken kwamen niet voor, noch christelijke en noch niet-christelijke. Oecumene en pluriformiteit moesten nog worden uitgevonden.
Met de komst van de mijnen nam niet alleen de bevolking toe, maar ook het aantal gelovigen. Voor de leidinggevende elite een reden om kerken te bouwen, want men wist of dacht dat een nabije kerk als vanzelf zou leiden tot geloofsbehoud. Zo groeide in de loop van de eeuw het aantal katholieke kerken explosief uit tot 11 (de streekparochie meegerekend) terwijl er een rijke aanwas plaatsvond van kerken en gemeenschapsruimten voor andersdenkende gelovigen uit christelijke kring.
Intussen is de groei er weer uit. We zijn nu getuige van een zo grote afname van gelovigen dat het zelfs nodig wordt kerken af te breken of een nieuwe bestemming te geven. Dit gaat gepaard met een groot vergeten.
De redactie van het jaarboek vond het hierom tijd om aandacht te besteden aan kerk en gelovigen. Er bleek dat er in losse brochures en publicaties van alles is vastgelegd over afzonderlijke kerken en parochies. Veel was echter onbereikbaar en vooral: er was nergens een samenhangende publicatie over Landgraaf in zijn geheel. Deze willen wij nu in dit jaarboek bieden. We steunen hierbij stevig op wat er al lag, vullen aan wat nodig is, en houden zo goed mogelijk voor ogen dat er een totaalbeeld kan ontstaan waarin wat aan kerken en geloven in Landgraaf te vinden is zijn plaats kan krijgen. Via een schat aan historie, verhalen, boeiende beschrijvingen en beeldende details hopen we met dit jaarboek het stof der vergetelheid zijn kansen te ontnemen.

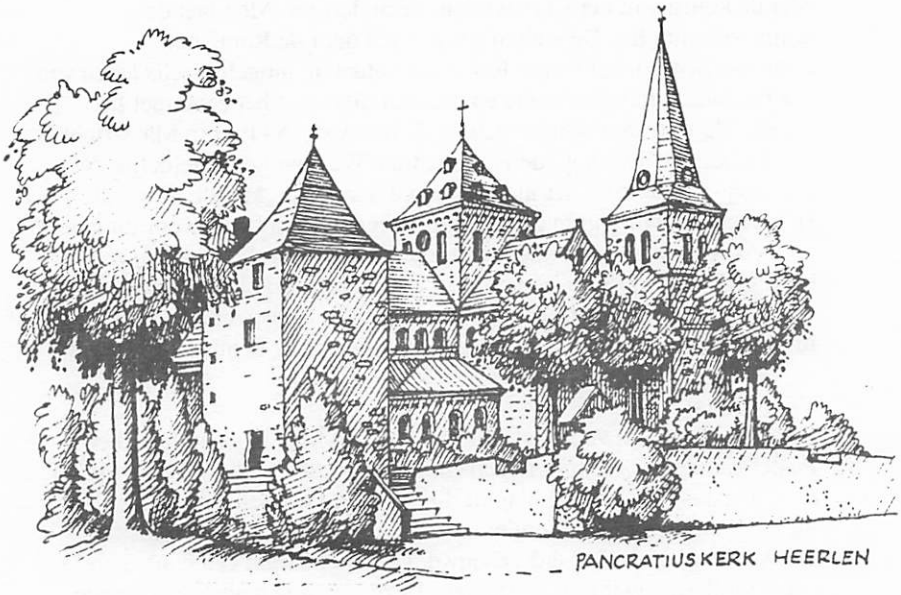
Redactie, najaar 2001

Algemeen
KERK LEVEN IN LANDGRAAF

Het geloof
Oorspronkelijk leefde de Limburgse bevolking dichtbij de natuur, ook in haar geloof. De bomen werden als toonbeeld van het goddelijke beschouwd. Bomen droegen het firmament en dienden voor de mensen als 'klimpaal' naar de goden. Uit het keltische verleden stamde de grote eerbied voor de eik en de erop groeiende maretak als symbool van onwrikbare kracht. De verering van goden in menselijke gestalte ontstond later. Men beeldde ze uit in de vorm van sierlijke lijn structuren. Het keltische hoogkruis is hiervan een voorbeeld.
Met de komst van het Christendom verandert dit. Men laat de natuurverering los. De Kelten waren toen door de Romeinen onderworpen. En het waren Romeinse soldaten, mogelijk zelfs leden van het Bataafse elitelegioen, die de mensen hier voor het eerst met het christendom in aanraking brachten. Omstreeks 384 is er in Maastricht al een katholieke bisschop, de H. Servatius. We zien hoe geleidelijk de Limburgse bevolking het nieuwe geloof aanneemt, katholiek wordt. Helemaal vrijwillig ging dit niet. Machtige figuren kozen voor dit geloof en legden het aan hun onderdanen op. Karel de Grote is hierbij zeer belangrijk. Hij kiest bovendien voor een sterke kerkelijk hiërarchie, die verantwoordelijk is voor de zuivere waarheid. De gewone mensen moeten geloven wat de hiërarchie verkondigde. Er is maar één geloof.

Voerendaal
Karel de Grote liet voor zichzelf in Aken een kerk bouwen naar het model van de keizerskerk in Ravenna. Hij liet die kerk in 805 inwijden door de paus Leo III zelf. Vanuit dit centrum kwamen in de omgeving nieuwe kerken tot stand, onder andere in Voerendaal, waar omstreeks 1049 de huidige kerk werd gebouwd. Ook hier kwam een paus, Leo IX persoonlijk de inwijding verrichten. Deze Leo was namelijk bevriend met een zekere Udo, bisschop van Toul in Frankrijk en als grootgrondbezitter eigenaar van landerijen in Voerendaal, die hij aan de kerk had geschonken. Lange tijd werd vanuit Voerendaal en zijn twee dochterkerken in Heerlen en Welten, de zielzorg in heel de regio verzorgd. Als vergoeding moesten de bewoners aan Voerendaal tienden betalen. Zo vinden we in het Register der Renten ende Incomsten

toebehorende de Kercke Vourendaal: " Kosterbijdragen: 2 vat rogge van hof ter Veurdt Nieuwenhagen, Op de keizer en Op de Hoff Lichtenborg" en " Jonker Joris van Schaesberg 1 vat 'weytz' van nabij de Oliemolen. Op de Lichtenborgh nabij Nieuwenhagen half vat rogghe te betalen .." Blijkbaar reikte de zielzorg dus ook tot Schaesberg en Nieuwenhagen.

Pancratiuskerk Heerlen

Eijgelshoven

Na Voerendaal was de kerk van Eijgelshoven voor de gelovigen van het huidige gebied Landgraaf het dichtstbijzijnde kerkgebouw. Het is onbekend wanneer deze kerk gebouwd is. Waarschijnlijk is ze gesticht door de bezitter van dit gebied dat al in 1371 als Eijgelshoven in de bronnen vermeld wordt. De toewijding aan Johannes de Doper als patroon vind je slechts bij zeer oude parochies; ze geeft aan dat de kerk een doopkerk is. Onder Eijgelshoven vielen Ubach over Worms, Rimburg, Mariënberg en Scherpenseel. Al deze plaatsen moesten tienden betalen. Dit bleef zo tot Mariënberg en Scherpenseel naar Duitsland gingen (na 1815) en Waubach en Rimburg zelfstandige parochies werden (na 1830). Het gebied vanaf de Haanweg tot de Rimburgerweg (De Hoven) bleef tot na de helft van de 20e eeuw bij Eijgelshoven. Vandaar dat bij het wegkruis tegenover hoeve Speck de schietboom van de Eijgelshovense schutterij stond.

Geloof en politiek

Men kan dus Voerendaal en tot op zekere hoogte ook Eygelshoven stammoeder noemen van de verschillende kerken in onze regio. Heerlen en Welten werden al genoemd. Schaesberg werd lange tijd vanuit Heerlen bediend. Tussen 1649 en 1700 kreeg het een eigen kerk, toegewijd aan Sint Frederik vanwege haar stichter graaf Federik van Schaesberg. Nieuwenhagen werd bediend vanuit Schaesberg en Eygelshoven totdat het een eigen kerk kreeg. Tengevolge van de politieke situatie verliepen deze kerkstichtingen soms wel merkwaardig. Al vanaf de dood van Karel de Grote kreeg dit gebied tengevolge van overerving te maken met steeds wisselende heersers. Ingewikkeld werd het pas na de reformatie, toen er verschillende geloofsrichtingen ontstonden en Zuid-Limburg bij het Partageverdrag verdeeld werd tussen de (protestantse) Republiek der Verenigde Nederlanden en de (katholieke) koning van Spanje. Schaesberg, Ubach over Worms en Rimburg werden Spaans en dus katholiek. Heerlen en Nieuwenhagen werd Staats en dus protestants: officieel mocht de katholieke godsdienst er niet beleden worden. Voor de Roomse gelovigen van Heerlen bezorgde de graaf van Schaesberg een oplossing. Hij richtte in de hoeve Leenhof, die gelegen was aan de neutrale weg van Heerlen over Nieuwenhagen naar Duitsland, een 'Profisionse Kirk' in. Voor de toenemende katholieke bevolking van Schaesberg stichtte hij omstreeks 1700 onder de naam parochie een eigen heerlijkheids kerk. Aldus werd Schaesberg onafhankelijk van Heerlen.

De Nieuwenhagers vonden een andere oplossing. Zij konden wel kerken in Schaesberg of Eijgelshoven maar wilden toch graag een eigen kerk. Op Nieuwenhagense grond mochten ze deze niet bouwen vanwege de Staatse wetten. Dus week men uit naar Spaans gebied, namelijk naar de Waubachse kant van de Rötscherweg. Het was maar een kleine kapel. Vergroot en aangepast ligt ze er nu nog en de plaats heet, hoe kan het anders, "Sjpaans Kentje".

Steeds meer kerken

Tot 1700 vinden we in de huidige gemeente Landgraaf geen kerk. Daarna neemt het aantal gestaag toe:

1700 Schaesberg (St Frederik, later Petrus en Paulus)

1708 Waubach
Oude Kerk tot 1877, daarna de huidige St Josephkerk. Zelfstandige parochie sinds 1824

1726 Rimburg (H.Drievuldigheid)
Kerk vergroot en uitgebreid in 1900 en 1937. Zelfstandige parochie sinds 1831

1745 Nieuwenhagen (St Hubertus)
Eerst een kapel met beperkte rechten onder Heerlen en Eijgelshoven, vervolgens noodkerk onder toezicht van Schaesberg vanaf 1831 zelfstandige parochie. Tot 1917 in de oorspronkelijke kapel aan het Sjpaans Kentje en na 1917 in Nieuwe Kerk 'Maria Hulp der Christenen'

1920 Nieuwenhagerheide
Direct als zelfstandige parochie 1917

1924 Leenhof
Rectoraat tot 1925. Zelfstandige parochie vanaf 1969

1929 Lauradorp
Rectoraat tot 1931. Zelfstandige parochie vanaf 1970

1934 Abdissenbosch
Rectoraat tot 1935. Zelfstandige parochie vanaf 1969

1949 Het Eikske
Direct als zelfstandige parochie 1949

1952 Kakert
Rectoraat tot 1936.Zelfstandige parochie vanaf 1956.

1956 Lichtenberg
Direct als zelfstandige parochie 1956

Het Landgraafse gebied met een oppervlakte van 2468 ha telde in het jaar 1900 4499 inwoners waarvan er 5 als niet-katholiek geregistreerd waren. De kerkbetrokkenheid van de katholieken is bijna 100%.
In 2001 telt de gemeente ruim 41000 inwoners die een veelheid van geloven en levensovertuigingen aanhangen. Van de katholieken is ongeveer 20% actief kerkbetrokken.

Ook andere geloven

Humanisten, socialisten, moslims, boeddhisten en joden ze zijn allemaal levend aanwezig in Landgraaf. De eenheid van geloven zoals die sinds Karel de Grote bestond, is volledig verdwenen. Wel heeft deze veelheid nog niet in uiterlijke gebouwen en monumenten zijn beslag gekregen. Er zijn de volgende kerkgebouwen van verschillende christelijke groeperingen:

De Ark

Het kerkgebouw 'de Ark' aan Op de Heugden 23 is het gemeenschapscentrum van de hervormde Gemeente Oude Mijnstreek. Het is een gebouwencomplex met een kerkruimte, een zaal en vergaderaccommodatie. De Hervormde Gemeente is deel van de Nederlands Hervormde Kerk, de grootste protestantse kerk in ons land.

De Nieuw Apostolische Kerk

Het kerkgebouw is gelegen op Veeweg 54. Deze gemeente is gereformeerd. Het kerkgebouw is voor de tweede wereldoorlog gebouwd.

De Gemeente Gods

Deze gemeente komt samen op Bernadettelaan 78a. Ze vindt haar oorsprong in Amerika waar ze rond 1880 door A.Warner werd gesticht.

De Jehovagetuigen

Met vereende krachten hebben zij in de 80er jaren in Abdissenbosch hun koningsrijkszaal gebouwd, waar ze nog steeds samenkomen.

De Streekparochie 't Eikske'

Dit is een katholieke groepering die zich omstreeks 1967 heeft losgemaakt uit het katholiek verband omdat ze niet akkoord kon gaan met het beleid van de bisschop van Roermond.

De overige religies beoefenen binnen Landgraaf hun godsdienst niet in een bepaald gebouw of in georganiseerd verband.

Een andere beleving van het geloof

Door de vele veranderingen, de toegenomen kennis en de grotere persoonlijke autonomie is de beleving van het geloof sterk anders geworden. Het is nu al moeilijk te begrijpen wat mensen tot voor kort

dachten en voelden en hoe ze hieraan uiting gaven. Ja, voor velen betekent dit dat ze in hun eigen leven zeer uiteenlopend over van alles hebben leren denken.
. Ze hebben zelf met de kruisprocessies meegelopen in het voorjaar om God te smeken voor een goede oogst. En nu doen ze dit niet meer maar zoeken ze uit welke kunstmest het beste werkt.
. Vrouwen die van een kind bevallen waren moesten eerst worden uitgezegend voor ze weer aan het normale leven konden deelnemen. Met name voor vrouwen waren sexualiteit en zwangerschap ernstig 'verontreinigende' zaken. Nu vinden wij sexualiteit goed en gezond en regelen we zelf hoe en wanneer we kinderen zullen krijgen. De dank voor hulp gaat hierbij uit naar de vroedvrouw en de vrouwenarts.
. Om keelaandoeningen te voorkomen gingen de katholieken tot voor kort massaal naar de kerk om de Blasiuszegen te halen. Nu is er een schat aan pillen en poeders en is de belangstelling voor de kerkelijke zegens minimaal.
. Op 25 maart, Maria Boodschap werden de engel Gabriël en Maria aangeroepen om in gezegende omstandigheden te kunnen geraken. Nu meten we de temperatuur en hebben we reageerbuiskinderen.
. Op 15 augustus werd de kroetwusj gezegend als beschermmiddel tegen blikseminslag. We doen dit nog, maar zelfs de pastoor laat op zijn kerk een bliksemafleider plaatsen.
. We baden tot Antonius om verloren zaken terug te krijgen; we gingen naar Heerlerheide naar St. Cornelius om ziekte bij het vee te voorkomen. we gingen naar Quirinus in Chevremont vanwege de hoofdpijn. We voelden ons omgeven door beschermheiligen en patroons, die ons met hun zorgen omringden en van kwalen afhielpen. We gingen maar we gaan niet meer.
Het is over en uit. We moeten nu zelf zorgen en tobben en vechten. We zijn zelf verantwoordelijk. We staan er zelf voor, maar ook nu zijn er veel onopgeloste raadsels.
Overigens zijn er nog veel traditionele zaken min of meer levend. Wegkruisen en kapellen worden beter verzorgd dan ooit en op de grote feesten vind je er bloemen en kransen. Er trekken nog processies, we gaan op bedevaart en we vieren nog altijd Kerstmis, Allerheiligen en Pasen ook al weten we vaak niet meer waarom het dan eigenlijk gaat. En in Landgraaf worden op de galerij van de burgerzaal in het gemeentehuis de kruiswegstaties van Aad de Haas als een kostbare schat

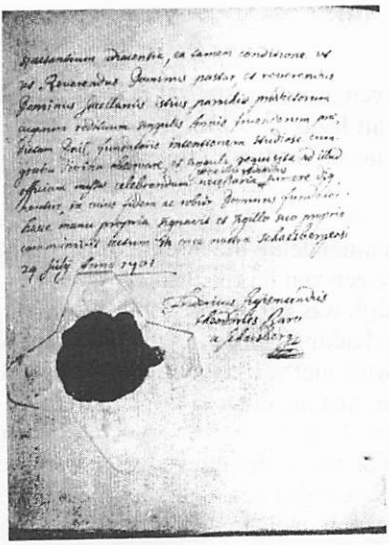
bewaard, al is dit meer om een groot kunstenaar te eren dan om ons te herinneren aan het lijden van Jezus.
De herinnering blijft maar maakt de diepingrijpende veranderingen niet ongedaan.

Kermis

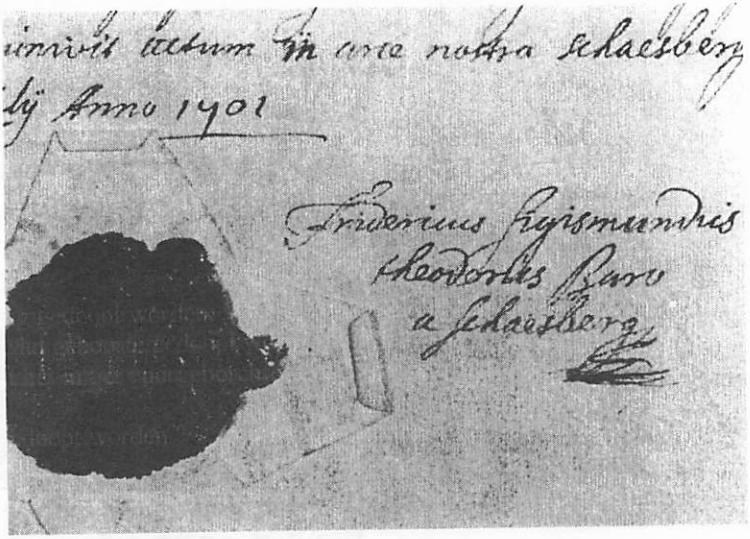
Hoe onverwoestbaar zullen uiteindelijk die herinneringen blijken te zijn? In elk geval hebben ze een taai leven, zoals blijkt uit de kermisviering. Oorspronkelijk was kermis niets anders dan de jaarlijks terugkerende feestelijke herdenking van de kerkwijding. Het waren plaatselijke feesten die dikwijls niet van chauvinisme gespeend waren en hierom vaak gepaard gingen met onenigheid en geweld tegen meevierende buitenstaanders. In de 17e en 18e eeuw liep een en ander wel eens onvoorstelbaar uit de hand. Hierom verboden de Staten Generaal de kermissen. In de Landen van Overmaas gebeurde dit op 7 mei 1776: plaatselijke kermissen, meiboomplantingen en schuttersfeesten werden verboden. Toegestaan werd één kermis die voor alle plaatsen op dezelfde datum (11 november) viel, de zogenaamde Hollandse kermis. Het succes van deze maatregel valt af te lezen aan de jaarlijkse Limburgse evenementenkalender waarop eindeloos veel plaatselijke kermissen op zeer verschillende data prijken.
Vraag is alleen of ze ook bestand zullen zijn tegen het veranderde levensgevoel van de moderne mens die houdt van reizen en trekken en vertier zoekt waar het hem uitkomt

Waubach

Geschreven kerkakte met zegel bij overdracht door Baron Fredericus Sigismund von Schaesberg

Uitvergroting van handtekening uit de akte

Kerkelijke monumenten in Landgraaf

In de loop der tijd zijn door de kerkgenootschappen tamelijk wat prestigieuze bouwwerken tot stand gekomen, Deels om de godsdienst uitoefening voor de ingevolge der industrialisatie snelgroeiende bevolking in hun kerkelijke activiteiten te steunen. Dit ook in de vorm van onderwijs, jeugdzorg of buiten school of werktijd gecontroleerde verpozing.
Naast kerkgebouwen, patronaat enz. werden eveneens kapellen en wegkruisen, meestal na een parochie retraite als zg. straatmeubilair geplaatst. Dit gaf eveneens de aanleiding tot verfraaiing der begraafplaatsen in de vorm van graf monumenten.
Dat in de loop der tijd diverse bouwwerken niet meer voor het oorspronkelijke doel gebruikt worden heeft zijn oorzaak in de terug lopende religie aandacht en de daaraan verbonden onkosten. Ongeacht de gebruik wijziging zijn naast de bestaande kerken, kruisen en kapellen deze bouwwerken van ongekende waarde in architectuur en historie voor onze gemeenschap. Dientengevolge zijn deze dan ook opgenomen in het Register Beschermde Monumenten artikel 6 van de Monumentenwet 1988.
Hier echter alleen de onder Rijksdienst Monumenten Zorg geregistreerde bouwwerken.

Brugstraat 1	Kerk en Pastorie
Eygelshovenerweg	Wegkapel
Frehenstraat.Ch.	Wegkruis
Groenstraat 70	Wegkruis-hoeve
Heerlenseweg 164	RK Kerk-(Kunstatelier)
Heerlenseweg 143	Patronaat
Heigank 1	RK Kerk-N.hagen
Heigank bij 1	H.Hartbeeld
Hoogstraat 139	RK.Kerk +Pastorie
Kantstraat	Wegkruis
Kerkberg 6	Kerk (theater)
Kerkplein 4	RK Kerk Schaesberg
Kerkstraat 31	RK.Kerk Waubach
Kloosterstraat	(klooster-bibliotheek)
Leenderkapelweg	Kapel-Leenhof
N.hagerheidestraat 55	Kerk (Protestant)
Reeweg	RK.Kerk +Pastorie

Rötscherweg 2 Kerk (Muziekruimte)
Salisianenstraat 56 RK Kerk Lauradorp
Veeweg 54 Nieuw Apostolische kerk
Onder de nog niet geregistreerde bouwwerken zijn nog talrijk dorp verfraaiende bezienswaardigheden. Deze zijn echter nog te jong in aanmaak of dermate gerestaureerd dat ze te veel van het oorspronkelijke verloren hebben.

Omschrijving:
Brugstraat Rimburg
R.K.Kerk H.Drievuldigheid met eigen kerkhof
Mon.no RDMZ. 23855 MIP. 2005581
Bouwjaar ± 1722-'26 Restauratie 1935
Via architect Bonekamp
Neo – Romaanse stijl kerkgebouw in kruisvormig grondplan met een latere voorruimte en toren welke is voorzien van een smeedijzeren kruis op de torenspits. Het metselwerk bestaat uit baksteen in kruisverband met hardstenen dorpels en lateien. Decoratief metselwerk onder de gootlijsten van het in Maasdekking leien zadeldak.
Bijzonderheden zijn een hardstenen wijwatervat, klok in 1732 gegoten door Johan Heinrich Duicelmeyer, en een orgel van de Gebr. Vermeulen ca.1900 gemaakt met gebruikmaking van ouder pijpwerk. Twee beelden van heiligen op consoles in nissen der voorgevel.
Deze Kerk en Pastorie genieten Rijksbescherming, zijn tevens van belang in het kader der cultuur geschiedenis in het beschermd dorps gezicht van Rimburg.

Eygelshovenerweg–Groenstr.O Waubach-Groenst. Wegkapel met kruisbeeld.
Mon.no. RDMZ. 23851 MIP. 2005685
Bouwjaar 1925.
Vrijstaande kapel en opgetrokken in Nievelsteiner natuur zandsteen bestaande uit een halve koepel met een smeedijzeren hekwerk. Het vooraanzicht is een rondboog met twee zuilen op de sluitsteen een uitgehouwen kruis. Dit bouwwerk stond vooreerst op een andere plek, maar is herbouwd wegens wijziging van het wegennet kruispunt. Als monument staat het tevens te boek met het kruis en hardhouten corpus uit de 17de eeuw. Het geheel geeft een open aanzien en is van belang vanwege zijn bijzondere vormgeving en cultuur geschiedenis.

Frehenstraat Ch. Waubach-Groenstraat
Kruisbeeld (wegkruis)
Mon.no. RDMZ. 23871
Wegkruis met houten corpus (kunstwerk). Het kruis heeft eveneens bewerkte balk uiteinden.

Groenstraat-W. 70 Lauradorp
Hoeve met binnenplaats en wegkruis.
Mon.no. RDMZ. 23853
Deze bakstenen hoeve met binnenplaats heeft tevens aan de voorgevel een wegkruis van bijzondere aard voor opname in de monumenten bescherming. Deze beeltenis onderscheidt vooral omdat het hoofd van de aangebrachte houten corpus rust op de linkerschouder en bovenarm. Dit is een zeldzame weergave.

Heerlenseweg Leenhof
RK.Kerk voorheen tot 2000; nu kunst atelier
Mon. no. MIP. 2005738
Bouwjaar 1933 Bouwbureau ON. Mijnen
Deze voormalige RK.Kerk met Neo-Romaanse elementen en gebouwd in 1933 met Roodbruin genuanceerde baksteen in halfsteens verband. Het schip, de toren en de zijkapellen zijn voorzien van zadeldaken, de kruisarmen van schilddaken . De absis van een halve spits, en koorgang en sacristie van een platdak. Aan de zijgevel zijn verjongend en trapsgewijze verspringend in de rondbogen aangebracht. Een Lourdesgrot aan de rechterzijde van de absis.
Het object is van belang als onderdeel van een nog bestaande historische stedenbouwkundige structuur.

Heerlenseweg 143 Leenhof
Patronaat voorheen; nu horeca functie
Mon.no. MIP. 2005737
Bouwjaar ± 1925 als Carmelhof Bouwbureau ON. Mijnen
Dit voormalige patronaat, met een traditionalisme, kubische uitstraling. Twee bouwlagen onder een plat dak in lengte richting met uitgebouwde entree partijen op de gevelhoeken. Het gehele optrek in donker gestucte baksteen in halfsteens verband. Het object is van belang vanwege de

oorspronkelijke functie in samenhang met de kerk tegenover, eveneens een monument in gelijke uitvoer.

Heigank Nieuwenhagen
RK. Kerk O.L.V. Hulp der Christenen
Mon.no. RDMZ 23829 MIP.2005652
Bouwjaar 1917 Restauratie 1955
Architect J.H.M.Groeneveld
Bouwstijl: Neo-Romaans
Dit neo-romaans vrijstaand kerkgebouw in kruisvormig grondplan uitgevoerd met baksteen in kruisvormig metselwerk. Westwerk met een klokkentoren en een lagere kleinere toren. Op de viering een smeedijzeren kruis. De vensters veelal per drie gekoppeld. Romaanse zuiltjes in de entreeportieken en tussen de galmgaten van de klokkentoren. Verzonken zadeldaken met leien in Maasdekking. Torens met leien gedekte tentdaken.
De kerk bezit een laat barok altaar afkomstig uit de abdijkerk van Burscheid bij Aken, verder een eveneens uit deze kerk afkomstige deur evenals twee zijaltaren. Te voren bevond zich dit alles in de oude parochiekerk, welke was gelegen binnen de grenzen van de gemeente Ubach over Worms (Spaans Kentje) Rotscherweg.
Het object is van belang in het kader van de cultuur geschiedenis en zijn specifieke stijl.

Heigank Nieuwenhagen
H.Hartbeeld bij de RK Kerk
Mon.no. RDMZ. 23829 MIP. 2005653
Bouwjaar 1937
H.Hartbeeld bij de zij ingang van de RK.Kerk OLV. Hulp der Christenen vervaardigd uit natuursteen en staande op een hardstenen sokkel. Hierin de inscriptie vermeld: "KOMT ALLEN TOT MIJ".

Hoogstraat Nieuwenhagerheide
RK.Kerk H.Hart van Jezus en pastorie (kerkhof)
Mon.no. RDMZ 517963 MIP. 2005723
Bouwjaar kerk 1919 pastorie 1920
Architect Joseph Wielders en aannemer Breuls
Deze in hoofdgrondvorm kruisvormige kerk met een toren aan de linkerzijde frontgevel is opgetrokken met Kunrader baksteen metselwerk

in kruisverband. Dit is een kerk met een aanzienlijk koepel gewelf in de viering, en spitsbogen gewelven in de kruisarmen, boven priesterkoor en zangkoor. Boven het schip is een kruisgewelf. In het middendeel frontgevel een groot rozetvenster met aan weerszijden ruitvormige plastieken. Verder, stalen vensters met glas in lood, overwegend spitsboogvormig en rond. De dakbedekking als zadeldaken met Hollandse pannen, en de torens met tentdaken met leien.
De pastorie is in gelijke bouwstijl.
Het object is van belang in het kader van cultuur geschiedenis en als speciaal werk van architect Wielders.

Kantstraat Lauradorp
Wegkruis
Mon. no. RDMZ. 23861
Stenenkruis ± 1886
Een wegkruis staande tegen huisgevel van Naamse steen gehouwen met corpus in relief XVII uitvoering met op voetstuk een engel en de spreuk: "NIEMAND EN GAET HIER VORBEI OF TE SEG H.MARIA BIT VOR ONS".
De kruisvorm zelf heeft de zijwaartse balken korter dan de gebruikelijke verhoudingen.
In de cultuur meerdere verhalen omschreven als zijnde ware gebeurtenissen.

Kerkberg Waubach – Groenstraat
RK.Kerk St. Jozef voormalig nu:
"Stichting Theater Landgraaf"
Mon.no. RDMZ. 23863
Bouwjaar ± 1700 – 1706
Het bakstenen schip was als kapel te gebruiken naast de parochiekerk Eygelshoven. Werd echter later voorzien van een toren (west) met bredere zijvleugels zodat het meer kerkgebouw leek. Het was tot rond 1870 in gebruik als gebedshuis. Nadien kreeg het diverse functies als laatste gemeentelijke opslag plaats. Nu verbouwd tot theater voor diverse doelen en in beheer via een Stichting.

Kerkplein Schaesberg
RK.Kerk HH.Petrus en Paulus met kerkhof
Mon.no. RDMZ. 23832

Bouwjaar 1649 tot 1699
Architect verbouwing 1914 Jan Stuyt
Deze RK.Kerk met toren gebouwd in roodbruin metselwerk en in oorsprong ter vervanging der Pancratiuskerk te Heerlen wegens kerkverbod der Staats Nederlandse zeggingschap. Dit was echter slechts van korte duur, zodat Schaesberg nadien in 1700 het gebouw als eigen kerk kon gebruiken. Dit eenbeukig schip met zadeldak werd vermoedelijk als H.Frederik kerk gebruikt. De afbouw met gemetselde gewelven evenals de toren bleef ruim twee eeuwen ongewijzigd met inachtneming van aan gebouwde buitensteunberen als versteviging der binnenbouw. In 1914 onder leiding van Jan Stuyt werd een verbouwing ingezet in de vorm van een nieuwe dwarsbeuk en een nieuw koor. Dit werk nam ruim twee jaar in beslag. In 1916 werd deze uitbreiding vastgelegd in drie gedenkstenen terwijl de rondschriften in de sluitstenen van het gewelf welke aangeven onder wiens bewind de kerk en parochie werd gesticht. Van de preekstoel plm.1700 zijn slechts 4 schilderijen en voorstellende de vier evangelisten bewaard. Het doopvont 1700 stamt uit de eerste jaren. Het orgel met aangehangen pedaal ca.1860 en gemaakt door de Gebr.Muller uit Reifferscheid (D) werd in 1961 door de firma Verschuren gerestaureerd. Bij de uitbreiding werden de kerkramen eveneens vernieuwd en geleverd door de firma Nicolaas uit Roermond. Het hoofdaltaar werd geleverd door de firma Cuypers uit Roermond in 1915. Door graaf Heinrich von Schaesberg werd een kroonluchter uit diens kasteel te Krickenbeck aan de kerk geschonken. Het buitenuurwerk is in 1913 aangebracht door de firma Van Dijk te Nuenen. Verder zijn nu nog twee grafkelders onder de kerk nl. van de Fam Schaesberg en van of voor de pastoors. De voormalige grafsteen van de stichter Frederik Sigismund van Schaesberg (1733) is na een restauratie onder de toren in de kerk aangebracht.
Rond de kerk zijn nog diverse grafstenen uit het verleden als monument geplaatst.

Kerkstraat Waubach- Groenstraat
RK.Kerk St Jozef en Kerkhof
Mon.no. RDMZ. 23865 MIP. 2005755
Bouwjaar 1868
architect van Spaubroek
stijl Neo-Gotisch

Een opvallende kruiskerk met zijbeuken onder platte daken, en de sacristie in het verlengde van het koor. De verwerkte materialen, baksteen, hardsteen en natuursteen in kruisverband metselwerk. De rondboog, roosvensters en spitsboog vensters in natuursteen zijn voorzien van glas in lood. De dakbedekking der zadeldaken en ingesnoerde torenspits bestaat uit leien De toren is opmerkelijk met verjongende steunberen, roosvensters en spitsboogvormige deurlijst, evenals de rondboogvormige galmgaten. Verder is het kerkhof omgeven door een aanzienlijke kerkhofmuur. Het koor is verder verrijkt met 2 eiken koorbanken van 4 zetels (XVIII) een eiken preekstoel (1845) en een verguld zilveren reliekhouder in kruisvorm(1400) met gewijzigde voet in (1732).
Het object is van belang in het kader van de cultuur geschiedenis. Samen met dit gebouw mag men de pastorie en het klooster (meisjesclubgebouw) vermelden als monument in praktisch gelijke bouwstijl.

Leenderkapelweg Leenhof
RK.Leenderkapel
Mon.no. RDMZ. 23836
Bouwjaar rond 1640 Restauratie 1998
Dit bouwwerk is opgetrokken uit Kunradersteen, mergel en baksteen, in de vorm van een vijfhoek ruim 4 bij 5 meter met een gebroken achtermuur. Kleine rondvenstertjes zorgen voor een spaarzame lichtinval. Het juiste bouwjaar is niet bekend maar wordt vermoedt rond 1640-'50. Uit de wapensteen der familie Schaesberg-Wachtendonck ziet men verder dat de kapel werd toegewijd aan de H.Maagd Maria van Carmel.
De bouwheer was de edelman Johan Frederik van Schaesberg en dienst echtgenote waren H.Maria minnende gelovigen.

Nieuwenhagerheidestraat Lauradorp
Protestantse Kerk nu Fysiotherapie-praktijk
Mon.no. MIP. 2005774
Bouwjaar 1930 Restauratie 1971
Deze voormalige Protestantse Kerk is gebouwd in 1930 met donkerbruine baksteen. Een bouwlaag onder het zadeldak in dwarsrichting en de uitbouw.

Aan de voorgevel zijn voorzien van een boogvenster en aan weerszijde geflankeerd door portieken onder platte daken. Het rechterportiek heeft een zijmuur met rond venster. Bruin gesauste bakstenen plint met rollaag. De dakbedekking zijn genuanceerde Hollandse pannen. Daarbij een hoog oplopende schoorsteen
Het object is van belang omdat het een specimen van een bouwtraditie heeft.

Reeweg-Bernadettelaan Abdissenbosch
RK.Kerk H.Bernadette en pastorie
Mon.no. MIP. 2005784
Architect: Ir.F.P.J.Peutz te Heerlen
Bouwjaar 1935
Stijl: Traditionalisme, met neo-romaanse invloeden
Dit RK.Kerkgebouw uit natuursteen, baksteen, en ongeglazuurde rode dorpelsteen gebouwd in kruisverband metselwerk. Het eenvoudig eenbeukig groot schip met een gewelfd zadeldak en aanzienlijke steunberen heeft ronde en rondvormige stalen vensters met glas in lood. Aan de voorzijde van het schip een zwaar gedimensioneerde toren met uurwerk op vierkante plattegrond en voorzien van een sterk ingesnoerde torenspits met kruis. Aan de achterzijde van het schip een eenvoudig absis onder zadeldak met afgeschuinde hoeken. Het geheel is opgetrokken in baksteen op natuurstenen plisit en is voorzien van een hardstenen venster en deurlijst in de bovengevel met ongeglazuurde rode kordonlijsten. De kerk staat na de sacristie in verbinding met de pastorie. Het object is van belang in het kader van de cultuur geschiedenis en als specimen van het oeuvre van architect Peutz.

Rötscherweg Nieuwenhagen
RK.Kerk voorheen; nu muziekstudio
Mon.no. RDMZ 23872
Bouwjaar 1745 (Spaans kentje) + kerkhof
Deze vroegere RK.Kerk van Nieuwenhagen werd nadien inwendig verbouwd ten behoeve van het jeugdwerk en nu gebruikt als studio. Dit uit baksteen eenbeukig schip opgetrokken in 1745 met klein klokkentorentje op zadeldak. In 1792 naar voren vergroot en voorzien van een voorgevel met pilasters en fronten, ornamentering uit natuursteen. Dit bouwwerk is van algemeen belang, wegens de oudheidkundige waarde en bovendien uit geschiedkundig oogpunt. Voor

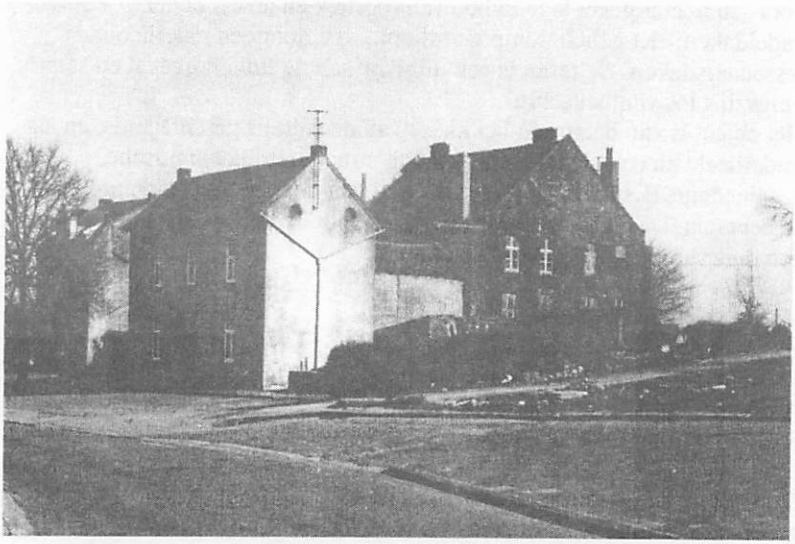
de destijds onder Generaliteits verhoudingen levende dorpsgemeenschap Nieuwenhagen fungeerde het gebouw aan de overzijde van de Oostenrijkse vooreerst Spaanse Nederlandse grens als exterritoriaal geplaatste schuil of refugié kerk. Diverse goederen zijn later overgebracht naar de huidige RK.Kerk Maria Hulp der Christenen en staan daar te boek.

Salisianenstraat Lauradorp
RK.Kerk H. Theresia
Mon.no. RDMZ. 521666 MIP.2005769
Architect: Ir.Beersma Laura & Ver.
Bouwjaar: 1933
Stijl: Traditionalisme, met neogotische elementen
Dit RK Kerkgebouw H.Theresia doet als ontwerp sterk denken aan een eenvoudige zaalkerk. Het geheel in kettingverband metselwerk met donkerbruine baksteen en hardstenen dorpels. De spits en rondboogvormige stalen vensters zijn voorzien van glas in lood. Het groot schip onder een steil Hollands zadeldak tussen tuitgevels. Aan de voor- en achter gevel lage uitbouwen (portiek en absis) onder zadeldaken. Het gehele schip wordt omgeven door een galerie onder lessenaarsdaken. De toren is een uitbouw aan de linkerzijgevel en staat enigszins los van het schip.
Het object is van belang in het kader van de cultuur geschiedenis, en als onderdeel van een stedenbouw kundig structuur of economische geschiedenis (Lauradorp) met specimen van het oeuvre van de architect Ir Beersma. De corpus van het wegkruis voor de kerk is afkomstig uit een ondergrondse kapel der mijn Laura.

Veeweg Abdissenbosch
Nieuw Apostolische Kerk
Mon.no MIP.2005787
Architect: J.H.Visser, Kerkrade
Stijl: Traditionalisme
Bouwjaar: 1935
Dit Kerkgebouw is een eenvoudig, doch van markante architectuur en gebouwd in kruisverband metselwerk met gele strengperssteen. Zaalkerkje van een bouwlaag met steil Hollandse pannen zadeldak in dwarsrichting. Dakruiten met ingevoerde spits en nokschoorstenen. Entree partij onder zadeldak aan de zijgevel behorende bij een inbouw in

lengte richting. Kunstglas in de rechthoekige kunststoffen en aluminium vensters.
Het object is van belang in het kader van de cultuur geschiedenis.

Geraadpleegd:
Monumenten Rijksdienst Zeist
CD3 Monumenten

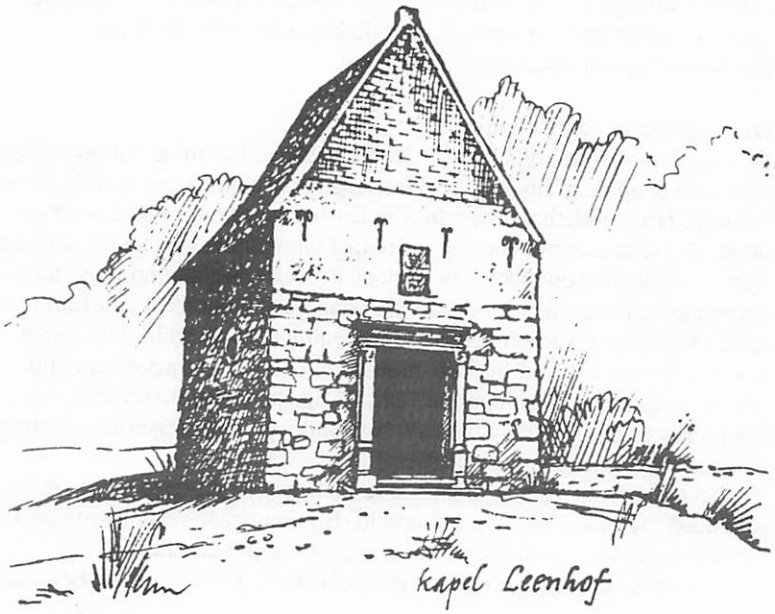
Hereweg Nieuwenhagen in 1972. Kazerne met op voorgrond de eerste pastorie 1830-1848 Al deze gebouwen zijn inmiddels afgebroken ten behoeve bebouwing Hereweg en Hoefveld.

Kerkgebouwen en kapellen in Schaesberg

Vóór er in het Schaesbergse kerken werden gebouwd stonden er al twee kapellen, namelijk de Leenderkapel en het kapelletje van Palemig.

De Leenderkapel

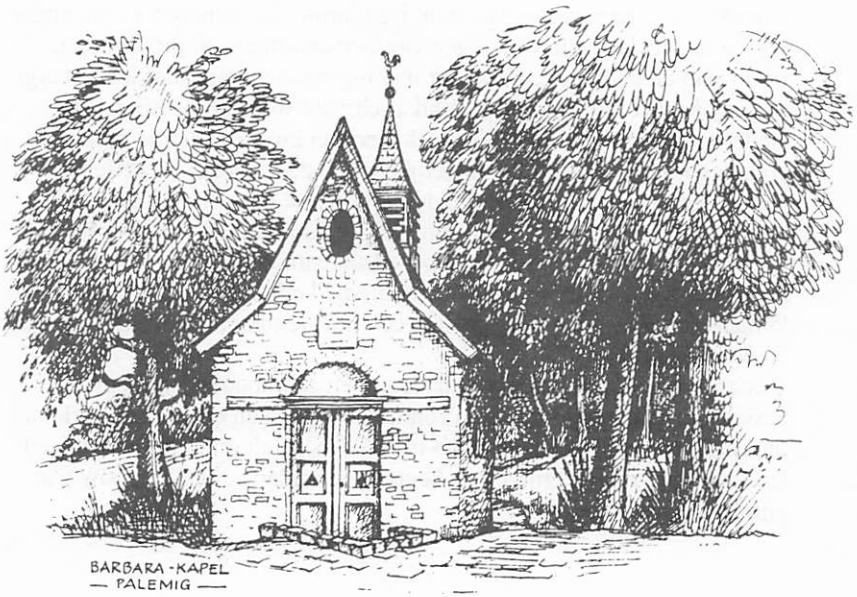
Johan Fredrik, eerste Heer van Schaesberg en sinds 1637 baron nam het initiatief om op de heuvel achter zijn kasteel een kapel te laten bouwen. De bouwdatum valt in elk geval binnen zijn regeerperiode, die ligt tussen 1619 en 1671 en vermoedelijk voor 1644, het sterfjaar van zijn vrouw. Het echtpaar was zeer vroom en had een bijzondere devotie voor Onze Lieve Vrouw. Toen de vrouw in 1644 ernstig ziek werd zocht ze haar toevlucht en heil in een pelgrimstocht naar Kevelaer; ze stierf onderweg zonder het genadeoord bereikt te hebben. De kapel werd toegewijd aan de Moedermaagd, bloem van de Carmel, zoals blijkt uit het in de gevel aangebrachte latijnse inschrift: 'Flos Carmeli Virgo Puerpera, Ora pro nobis'. Het eveneens in de gevel aangebrachte wapen van de familie Schaesberg-Wachtendonck verwijst naar de stichter. Jammer genoeg heeft men niet de datum opgenomen.

Als genadekapel trok ze vooral pelgrims uit de omgeving vooral in de meimaand. Ze kwamen soms in groepen uit Heerlen en Nieuwenhagen; ook waren en zijn er voortdurend individuele bedevaartgangers die hun zorgen en noden aan Maria voorleggen. Jammer genoeg is de aloude traditie van de Rolducse bedevaart met de opheffing van het internaat opgehouden; het was een hele gebeurtenis als studenten en leraren biddend en zingend massaal naar Schaesberg trokken om na afloop van de H.Mis bij de kapel over Schaesberg en Eijgelshoven in groepen naar huis te marcheren. Officieel zijn er nooit wonderen gebeurd. Maar de grote aantrekkingskracht van het heiligdom op de omgeving wijst erop dat het bezoek weldadig was en goed uitwerkte.
Uiteraard zijn er rondom de kapel de nodige legenden en verhalen geweven. Zo zou de bouwheer tot de stichting gekomen zijn door een droom waarin deze plaats als de juiste werd aangewezen. En als zeker wordt ook verteld dat de bokkenrijders hun nachtelijke vergaderingen en eedafleggingen in deze kapel hielden.
De kapel is gebouwd met Kunradersteen, mergel en baksteen. Ze is vijfhoekig van vorm met een binnenruimte van 4 bij 5 meter. Tegen de achterwand staat een altaar met erop een Mariabeeld en het tabernakel van de buitengebruik gestelde kerk van Leenhof. Dit laatste werd hier geplaatst na de grote restauratie van de kapel in 1998. De kapel is tegenwoordig een beschermd monument.

Het kapelletje van Palemig
De reeds op leeftijd zijnde baron Johan Frederik liet in de nabijheid van zijn kasteel op de grens met het Heerlense bij Palemig een tweede kapel bouwen. Hij wijdde haar toe aan Sint Barbara, patrones van een zalige dood. Ze werd bediend door de huiskapelaan van het kasteel en ze stond open voor de omwonenden. In de door Frederik Sigismund opgestelde stichtingsoorkonde wordt bepaald dat jaarlijks op het feest van Barbara een H.Mis moest worden gelezen. Op 25 juli 1774 werd in deze kapel het societyhuwelijk van het jaar ingezegend. Toen trouwden namelijk Baron Fredrik von Böselager en Maria Augusta von der Heyden-Belderbusch ten overstaan van een 'vreemde' pater in tegenwoordigheid van pastoor Daniels van Schaesberg.
De belangstelling voor de diensten in de kapel was zo groot dat ze tot tweemaal toe moest worden uitgebreid. Bij de tweede verbouwing in de 19e eeuw werden met name de ramen aanzienlijk veranderd. In de gevelsteen boven de ingang staat in het latijn de tekst: 'Aan de beste en

grootste God en Sint Barbara. Barbara sta ons bij in het uur van onze dood.' Het chronogram dat in deze tekst verwerkt is geeft als bouwjaar aan 1668.

In het dorpsleven van Palemig heeft de kapel een voorname plaats ingenomen. Elke zaterdag werd door de kapelaan van Schaesberg een H.Mis opgedragen, waarna kapelaan en misdienaar een ontbijt kregen op de kasteelboerderij. Ook had de kapel een plaats in de sacramentsprocessie. Iedere drie jaar trok deze namelijk vanuit Schaesberg over de Kakert naar Palemig waar in de kapel de zegen gegeven werd. Daarna trok ze via het kasteel, waar een rustaltaar stond, naar de Leenderkapel en vandaar terug naar de grote kerk. De tocht

duurde drie uur. In de andere twee jaar dienden de Lichtenberg en Strijthagen als verste punt. Men had toen heel wat over voor het Allerheiligste.

De Petrus en Paulus kerk

Toen Schaesberg in 1619 onder Johan Federik een zelfstandige heerlijkheid werd, dacht deze er goed aan te doen zich ook kerkelijk los te maken van de parochie Heerlen. De familie Schaesberg was bijzonder vroom en bleef bij alle woelingen van hervormingen en protestanten trouw aan de katholieke kerk. Dit had mede tengevolge dat Schaesberg in 1661 bij het Partageverdrag ondergebracht werd bij de Zuidelijke Nederlanden en dus katholiek bleef. Heerlen kwam onder de republiek en kreeg te maken met alle mogelijke tegen de katholieken gerichte beperkingen. Omdat het niet duidelijk was hoe lang dit zou duren besloot de graaf in zijn gebied een nieuwe Pancratiuskerk te bouwen. Vanwege de drassigheid leek de omgeving van zijn kasteel voor zulke kerk niet geschikt. Er moest immers bij die kerk ook een begraafplaats komen. Hij week uit naar Scheijdt. een hoogte tussen de Strijthagerbeek en de Geleenbeek.
Tussen 1663 en 1666 werd om te beginnen een noodkerk gebouwd, bestaande uit het huidige schip zonder de zijbeuken en het priesterkoor, die in deze vorm nog dienst deed in 1671 toen Johan Frederik overleed. Bij testament reserveerde hij de benodigde gelden voor de afbouw van zijn kerk.

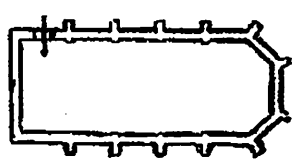

fig.1 1666 - 1700

Na het afwikkelen van de perikelen rondom de erfenis hervatte zijn zoon Baron Fredrik Sigismund de werkzaamheden in 1685. Deze Frederik Sigismund was een beetje een zonderlinge man, die optrad als hoofd van de familie, intrad in de geestelijke stand en aannemer speelde voor de werkzaamheden aan de kerk.
Hij breidde de kerk uit met twee zijkapellen en de toren. Bovendien bracht hij in het schip kruisgewelven aan en bouwde hij tegen de buitenwanden steunberen om de druk van de gewelven op te vangen. Het werk nam veel tijd in beslag onder andere omdat de benodigde stenen ter plaatse moesten worden gebakken. In 1699 was het werk klaar.

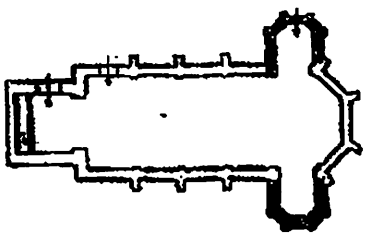
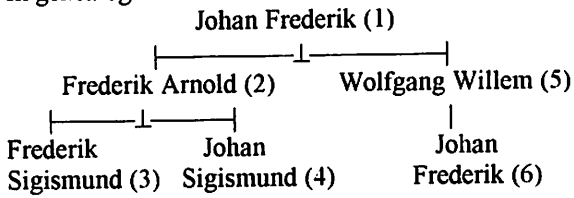

fig. 2 1700 - 1916

Ter afronding werd bij het priesterkoor een grafkelder aangelegd ten behoeve van de overleden priesters en leden van de familie Schaesberg. In de zijkapellen kwamen grafruimten voor de welgestelden uit het dorp. Naast de bouw zorgde de baron tevens voor de aankleding en de gebruiksvoorwerpen van de kerk. Voor zichzelf reserveerde hij een afgesloten ruimte bij het priesterkoor.
In een verzoekschrift drong hij er bij de bisschop van Roermond op aan de kerk tot parochiekerk te verheffen; de zorg voor de instandhouding en het onderhoud van de kerk en voor het onderhoud van de pastoor nam hijzelf op zich. Tot de parochie zouden behoren de gehuchten Scheijdt, Lichtenberg en Palemig. Op 15 december 1699 tekende bisschop Reginaldus Cools de stichtingsacte van de nieuwe parochie. Ze kreeg de apostelen Petrus en Paulus toegewezen als patroons. Het is niet duidelijk waarom juist deze heiligen werden gekozen. Vermoed wordt dat het samenhangt met het feit dat de familie op 29 juni, het patroonsfeest van

Petrus en Paulus, een trede hoger steeg in de adelstand. Op 1 januari 1700 nam de pastoor zijn intrek in de nieuwe pastorie en werd een koster aangesteld. Op 29 juni 1700 kwam de bisschop zelf de kerk inwijden. Sindsdien wordt in Schaesberg op deze dag of de erop volgende zondag de zomerkermis gevierd. Er is ook een winterkermis. Deze valt op 4 december, het feest van Sint Barbara, patrones van het kapelletje in Palemig.

De wapens in de sluitstenen van het gewelf
Ter gedachtenis aan de familie Schaesberg liet de bouwheer op de ronde sluitstenen van de gewelven het adellijk wapen met diverse teksten aanbrengen. Vanaf het priesterkoor naar het oksaal zijn dat:
In genealogisch overzicht:

1. Johan Friderich Freyherr von und zu Schaesberg 1598-1671 *(Vader van 2en 5)*
2. Friderich Arnold Freyherr von und zu Schaesberg 1630-1666 *(Vader van 3 en 4)*
3. Frid. Sigismund Freyherr von und zu Schaesberg, Domherr zu Luttig 1660-1733
4. (N) von Schaesberg Maltheser Ordens Ritter 1662-1718

In de beide zijkapellen zijn het:

5. Johan Wilhelm Friderich Sigismund Freyherr von Schaesberg Herr zu Crecenbeck 1633-1691
6. Johan Friderich Freyherr von und zu Schaesberg Herre zu Crecenbeck 1663-1723

Grafstenen in de kerk
Frederik Sigismund overleed in 1733, krankzinnig en volledig geïsoleerd van de buitenwereld. Hij was de laatste bewoner van het kasteel. Hij werd begraven in de grafkelder onder het priesterkoor. Zijn graf werd met een machtige steen afgesloten, die tot 1916 vóór de

communiebank lag en in de loop van de tijd zeer was afgesleten. Na restauratie werd hij onder de toren in de muur geplaatst.
Er waren meer familiegraven in de kerk die met grote stenen gedenkplaten werden afgedekt. Van de familie De Rosen-Lommessen bijvoorbeeld, burgemeester van Schaesberg en woonachtig op Strijthagen en de familie Erens van de vroegere hoeve In de Kamp. Ook deze stenen bevinden zich nu elders in de kerk.
De familie Erens kreeg in 1916 een nieuwe grafkelder buiten de kerk dichtbij de toren. Hier werd in 1935 de schrijver Frans Erens bijgezet.

Verbouwingen en uitbreiding 1914-1916
Tussen 1699 en 1914 veranderde de kerk nauwelijks. Pas als de mijnen opkomen en het aantal inwoners explosief stijgt, ontstaat er behoefte aan vergroting of uitbreiding. Deze behoefte groeit geleidelijk vanaf 1910 en leidt in 1914 tot daadwerkelijke verbouwingsplannen. De architect van de staatsmijnen, Jan Stuyt, werd in de arm genomen. Hij ontwierp een uitbreiding waarbij, uitgaande van de dwarsbeuk, het priesterkoor werd aanzienlijk werd vergroot.

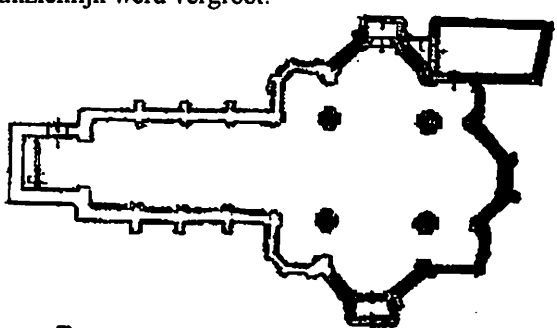

fig. 3 1916 – 1958

Op 7 juni 1914 legde deken Brewers van Heerlen de eerste steen. De bouw kwam gereed op 11 januari 1915 en werd op 4 september 1916 door Mgr Laurentius Schrijnen ingewijd. De inwendige afwerking van de kerk (plaatsing van altaar en communiebanken onder andere) nam veel tijd. Vandaar het late tijdstip van de inwijding.
De eerste steen bevindt zich aan de noordzijde van het priesterkoor en bevat naast de naam van deken Brewers het jaartal MCMXIV (1914) en de feestdag waarop hij gelegd is: ' Sanctae Trinitatis '

(H.Drievuldigheid). Boven de nieuwe ingangen vind je een latijnse teksten met chronogrammen (1914 en 1916) die luiden: ' Toen de steenkolen in deze streken gedolven werden en de Schaesbergse bevolking groeide werd ik te klein en ben ik vergroot terwijl de woeste oorlog Europa kwelde.' En: ' Bisschop Laurentius heeft dit gebouw, zowel nieuw als oud, gewijd, terwijl het gehele volk jubelde op 4 september'.

Afbraak oude priesterkoor voor de verbouwing 1912

Verbouwing 1958 en 1977

De explosieve groei van de bevolking tengevolge van de mijnbouw was uiteindelijk niet op te vangen met uitbreiding van het kerkgebouw. Er moesten nieuwe kerken bijkomen en die kwamen er.Leenhof in 1924, de Kakert in 1936, het Eikske in 1949, de Lichtenberg in 1956. De enige wijziging in de Petrus en Paulus was de bouw van een kinderkapel in 1958. Hierdoor werd voorzien in de behoefte van een beperkt aantal extra plaatsen voor volwassenen.

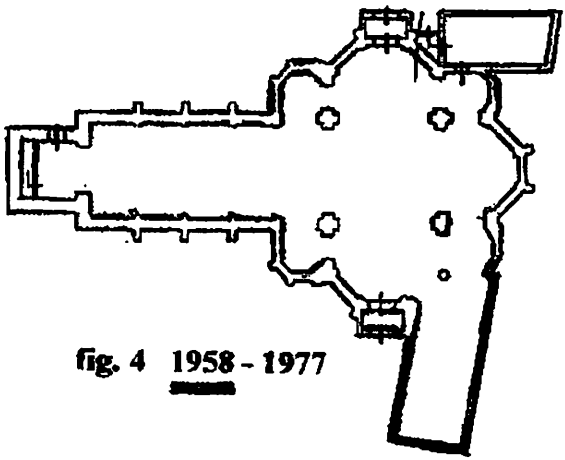

fig. 4 1958 - 1977

Deze behoefte was echter slechts van korte duur. Al in 1977 bleek de kerk te groot, zodat men besloot de kinderkapel van 1958 van het kerkgebouw af te zonderen om haar in gebruik te nemen als parochiezaal. De oorzaak lag nu niet in de afname van het aantal inwoners maar in de afnemende betrokkenheid van de mensen bij de kerk.

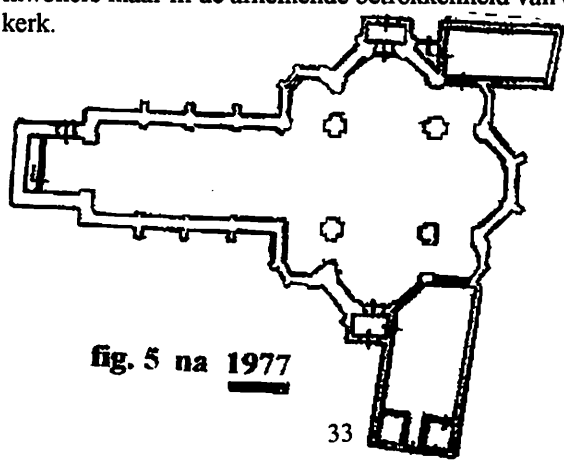
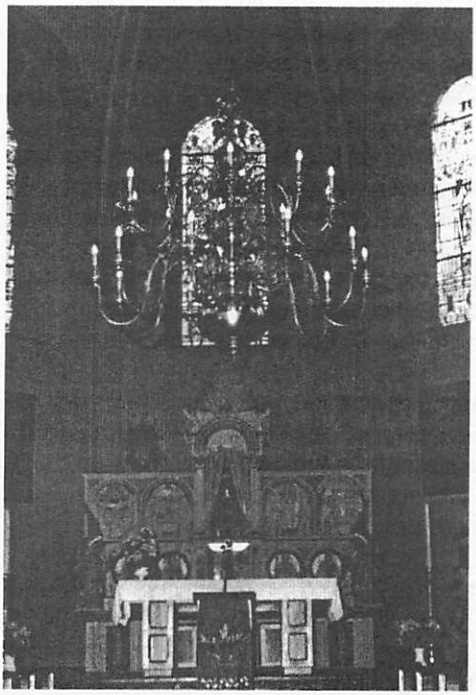

fig. 5 na 1977

Het kerkinterieur

Van de oorspronkelijke inrichting van kerk is weinig bekend en vermoedelijk is er weinig van over. Het doopvont stamt denkelijk uit de eerste jaren en de schilderijen van de vier evangelisten hoorden thuis in de eerste preekstoel. Sommige beelden en schilderijen horen tot het oude kerkbezit en het orgel heeft al een eerbiedwaardige ouderdom: het werd in 1860 ontworpen en geplaatst door de gebroeders Muller uit Reifferscheidt en onderging in 1961 een restauratie door de firma Verschueren uit Heythuysen. Het hoofdaltaar met de erbij behorende engelenfiguren is in 1915 vervaardigd in de ateliers van de firma Cuypers in Roermond. Het is alleen nog in gebruik als expositietroon voor het Allerheiligste. De grote kroonluchter in het midden van de kerk is in 1982 door graaf Heinrich van Schaesberg geschonken en komt uit de hal van kasteel Krickenbeck. De drie flankerende luchters werden in 1970 aangeschaft. De kruiswegstaties komen uit de ateliers van de firma Windhausen in Roermond en werden vervaardigd in 1928. De glas-in-lood-ramen werden in 1914 vernieuwd en zijn vervaardigd door de firma Nicolas uit Roernond. De biechtstoelen zijn oud en buiten gebruik.

Vanaf 1700 hingen er in de toren drie klokken. In 1943 werden ze door de Duitsers gevorderd voor de aanmaak van kanonnen. De huidige klokken zijn in 1948 gegoten bij de firma Eysbouts in Asten en werden toegewijd aan St. Joseph, St.Petrus en St.Paulus. Het torenuurwerk stamt uit 1913 en is gebouwd door de firma van Dijk uit Nuenen in Noord-Brabant.

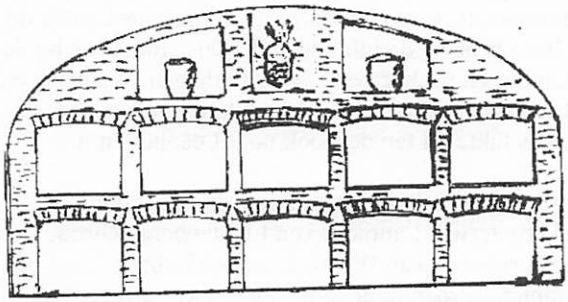
Kroonluchter uit het kasteel Krickenbeck en geschonken door Graaf Heinrich van Schaesberg aan de kerk. Tevens zicht op het hoofdaltaar.

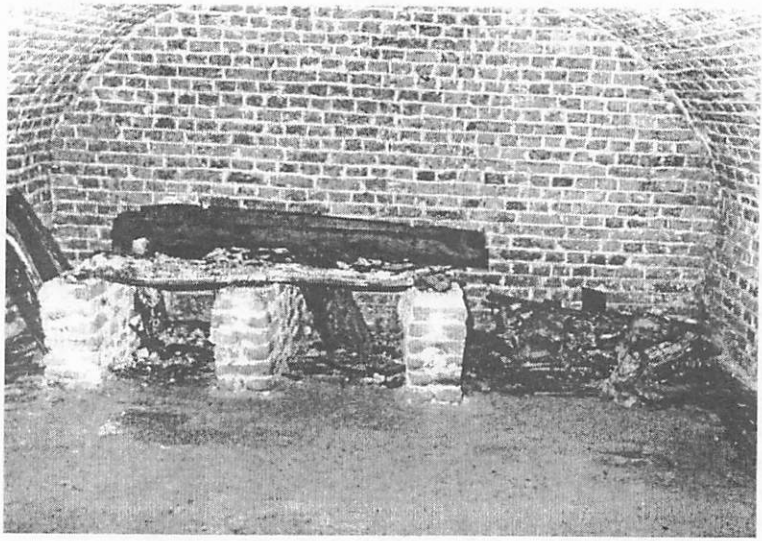
Begraven in en rondom de kerk

Vanouds geloofden christenen dat levenden en doden één gemeenschap vormen. Een uitdrukking hiervan vinden we in de gewoonte doden te begraven in en rondom het kerkgebouw. In feite is het altaar zelf een graf waarin zich overblijfselen bevinden van de patroonheiligen van kerk en parochiegemeenschap. Het witte linnen symboliseert de grafdoeken. De liturgie zelf is niets anders dan viering van lijden, dood en verrijzenis van Jezus Christus zelf. Door zich dichtbij het altaar te laten begraven geloofde men meer deel te krijgen aan de vrucht van de

gebeden en een nauwere band te krijgen met de heiligen en zaligen in de hemel. Het zijn vooral de vooraanstaanden en goed gesitueerden die in aanmerking komen voor een graf dichtbij het altaar. Voor de kerk is het een goede bron van inkomsten, want hoe dichter bij het altaar, hoe duurder het graf. Voor de kerkgangers was dit overigens geen echt aangenaam gebruik, want uit de verse graven steeg niet de meest aangename lucht op. Mogelijk vindt hier het gezegde 'rijke stinkers' zijn oorsprong.
In 1804 werd door de Franse bezetters dit begraven in de kerk verboden. De dertig graven die er op dat ogenblik waren plus de graven in de grafkelders buiten naast het koor, bleven bestaan. Bij de kerkuitbreiding van 1914-1916 kwamen de graven van de families Erens, de Rozen en Melchers onder het hoofdaltaar terecht. De grafkelders voor de familie Schaesberg en de parochiepriesters die tot dan naast de kerk lagen, bleven bestaan onder het priesterkoor. Ze kregen een ingang buiten de kerk.
Op dit ogenblik liggen er begraven de pastoors Bursgens (1865), Debije (1894), Dämkens (1903), Haas (1924), Schatten (1942), Gerrards (1952) en Mertens (1981). Omdat hiermee alle beschikbare plaatsen bezet waren werd met toestemming van het gemeentebestuur, in 1982 de ruimte met drie nissen uitgebreid. Bovendien maakte men van deze gelegenheid gebruik om de vervallen graven van de familie Schaesberg te restaureren en de stoffelijke resten in urnen, voorzien van jaartal, naam en wapen, op te bergen. De urnen werden ontworpen door Wim Hos.
De volgende leden van de familie zijn hier bijgezet:
Graaf Joseph Sigismund Theodor (1660-1733)
Hij was de laatste bewoner van het kasteel.Onder zijn bestuur werd de kerk voltooid. Oorspronkelijk werd hij begraven in een onversierde eikenhouten kist. Nu staat zijn urn in het middelste bovenvak dat aan de voorzijde is voorzien van een wapensteen afkomstig uit de in 1937 gesloopte oude pastorie.
Graaf Joseph Frans Anton Arnold (1739-1812)
Hij was Ridder van de Duitse Orde. Hij overleed op doorreis tijdens een bezoek aan het kasteel.
Gravin Maria van Schaesberg Thanheim (1857-1862)
Dit meisje overleed in Stuttgard op een reis van Thanheim naar Krickenbeck (bij Venlo). Bijzetting in de kerk van Hinsbeck was wegens verbouwingswerkzaamheden aan de kerk aldaar onmogelijk,

zodat gekozen werd voor de kerk van Schaesberg. Zij werd oorspronkelijk begraven in een eikenhouten kistje op een bed van eiken schaafkrullen en gekleed in een zalmkleurig jurkje en witte schoentjes.

Bij de restauratie der grafkelder was dit de oorspronkelijke grafkelder der fam. Schaesberg. Nadien werden de lichaamsresten in urnen overgebracht in een urnenmuur.

Het kerkhof rondom de kerk

Na het verbod op begraven binnen de kerk volgde een wet die elke gemeente verplichtte de begraafplaats buiten de bebouwde kom aan te leggen. Dit had ook in Schaesberg en de overige Landgraafse parochies moeten gebeuren. In feite gebeurde het niet. Men vond het te gecompliceerd om na de gang naar de kerk ook nog een lange weg af te leggen naar een begraafplaats buiten het dorp. En vooral: men wilde de doden kort om zich heen hebben, dichtbij de kerk. Dus vinden we bij de oudere kerken van Landgraaf (Schaesberg, Nieuwenhagen, Waubach en Rimburg) nog altijd een echt kerkhof, een hof rondom of naast de kerk. Bij de jongere parochies lukte dit ten dele ook nog (Leenhof en 't Eikske)

Abdissenbosch kreeg wel een katholiek begraafplaats, maar dan ver buiten de bebouwde kom, terwijl Lauradorp en Lichtenberg gebruik bleven maken van de kerkhoven van Waubach en Schaesberg. Voor niet gedoopten en protestanten werden in de loop van de twintigste eeuw aparte begraafplaats aangelegd.

Cremeren

Sinds de komst van christendom worden in onze streken de doden begraven. De oudere gewoonte om doden te cremeren raakte in onbruik en werd in 785 zelfs door Karel de Grote verboden onder bedreiging met zware straffen. Pas op het einde van de 19e eeuw kwam opnieuw een discussie op gang over begraven óf cremeren. De gangmakers kwamen vooral uit kringen van zogenaamde niet-gelovigen. In 1878 leidde dit tot het eerste moderne crematorium in Gotha (Duitsland). Binnen de katholieke kerk werd de keuze voor crematie opgevat als een teken van ongeloof, als verwerping van het geloof in de verrijzenis en een voortbestaan na de dood. Dus verbood ze niet alleen de crematie maar ook elke medewerking of propaganda ervoor, op straffe van weigering van de sacramenten.

In Nederland vond de eerste crematie plaats in 1914. Zowel kerkelijke als burgerlijke instanties kwamen in verzet en probeerden via rechterlijke uitspraken tot een verbod te komen. Dit lukte echter niet. Na 1945 kwam er een stroomversnelling. In 1959 werd het verbod op crematie uit de wet gehaald. In de loop van de jaren zestig nam ook het verzet van de kerken af met als uiteindelijk resultaat dat in 1968 cremeren gelijkgesteld werd aan begraven. Sindsdien vind je, ook op katholieke kerkhoven, een urnenmuur of andere mogelijkheden om

crematieresten bij te zetten. Op het Schaesbergse kerkhof is er een aparte plaats ingeruimd waar de urnen in de grond kunnen worden bijgezet. Dit gebeurt in aanwezigheid van een vertegenwoordiger van het kerkbestuur en familie met of zonder bijzondere plechtigheid.

Pastoors en kapelaans van de Petrus en Paulus

Pastoor		**Kapelaan**	
1. Cortgens Ph.M.	1700-1716	1. Wiggermans H.G.	1701-1746
2. Xylander J.	1716-1725		
3. Veldius P.	1725-1758		
4. Greven F.W.	1758-1771		
5. Daniëls J.A.	1772-1799	1. Hennes	1793-1795
6. Keulers J.W.	1801-1814	1. Stassen	1803-1806
		1. Lochtmans	1810-?
		1. Körver	1810-1812
		1. Minis	1813-1814
7. Pluymakers	1814-1821	1. Eschweiler	1817-1818
		1. Schmitz	1818-1819
		1. Bursgens M.H.J.	1819-1821
8. Bursgens MHJ.	1821-1865	1. Klausener G.	1821-1834
		1. Boshouwers	1834-1844
		1. Römkens P.	1844-1863
		1. Savelberg	1863-1865
9. Mühlenberg SJ	1865-1886	1. Grooten	1865-1880
		1. Franssen J.P.H.	1880-1886
10 Dämkes FM	1886-1903	1. Beckers J.A.	1886-1892
		1. Kleynen H.	1892-1899
		1. Houben H.J.	1899-1920
11 Schroeder RA	1903-1909		
12 Schatten PJ	1909-1935	1. Thomas L.J.	1917-1925
		2. Montfort v.J.H.	1920-1927
		1. Poels M.	1925-1935
		2. Zitsen H.	1927-1934
13 Gerrards JH	1935-1956	1. Rouwet F.	1934-1948
		2. Tummers J.M.	1935-1949
		1. Schrijnemakers	1948-1951
		2. Meeuwis E.	1949-1956
		2. Aken v. L.G.	1951-1968

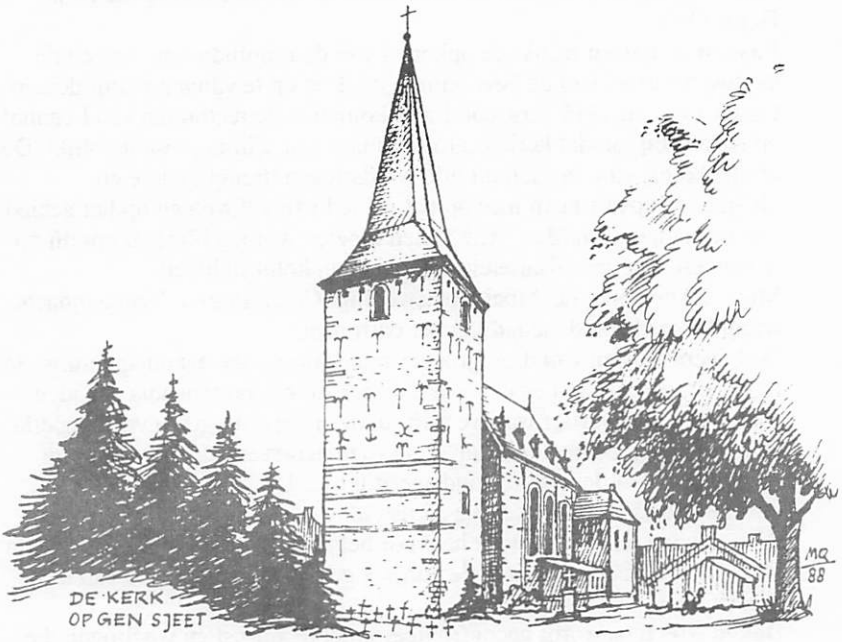
14 Mertens H.	1956-1970 deken	1. Wierts F.M.J.	1968-1977
		2. Linssen J.	1957-1963
		1. Dentener H.	1963-1969
15 Brounts J.	1970-1985 deken	1. Hacking	1969-1977
		2. Rens v. W.	1977-1979
		1. Dogge C.J.A.	1982-1984
16 Galen v. Th.	1985-1993 deken	1. Miltenburg W.	1985-1988
		1. Megen v. H.	1988-1990
		1. Dooren v. Th.	1993-1995
17 Dieteren C.	1993-	1. Bronnenberg P.	1995-1999
ook Eikske	1993		
ook Leenhof	1998		

Bijzonderheden Schaesbergse priesters

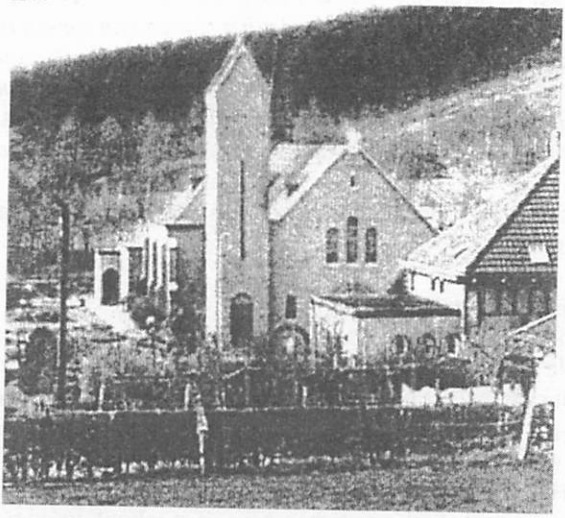
De pastoors Cortgens en Xylander werden aangesteld door de baron van Schaesberg en deden naast de parochie ook dienst op het kasteel en in de kapel van Palemig. Bij de kerk hadden ze een woning met eigen grond zodat ze zelf in hun levensonderhoud konden voorzien.
De pastoors Veldius en Greven dienen de parochie in de woelige periode der bokkenrijders. Omdat Heerlen in hun tijd Staats gebied was en de bisschop er dus geen toegang had moesten de gelovigen naar Schaesberg voor het vormsel.
Pastoor Daniëls is een van de bekendste pastoors van Schaesberg. Onder de schuilnaam Sleinada schreef hij een veelgelezen boek over de bokkenrijders. Er zijn twee straten naar hem genoemd: de Daniëlsstraat en de Sleinadastraat. Pastoor Daniëls had te doen met drie regimes: dat van de Oostenrijkers tot 1786, dat van de Staatsen van 1786-1795 en dat van de Fransen 1795-1814. Na zijn overlijden bleef de parochie twee jaar zonder herder omdat de geestelijken weigerden de eed van trouw aan de Franse republiek af te leggen. Huwelijken en andere kerkelijke bedieningen vonden plaats in Aken, Kerkrade, Heerlen en Eygelshoven.
Pastoor Keulen volgt na de opheffing van de plicht om de eed af te leggen pastoor Daniëls op en blijft pastoor tot zijn overlijden in 1914.
Pastoor Bursgens maakt de Belgische opstand van 1830 mee. Schaesberg wordt enkele jaren Belgisch en komt te staan onder de bisschop van Luik. In deze jaren wordt Nieuwenhagen zelfstandig als parochie met kapelaan Klausener als pastoor. In 1839 komt Schaesberg weer bij Nederland, waar na de nodige strubbelingen, in 1848 bij de

nieuwe grondwet godsdienstvrijheid wordt ingevoerd en in 1854 de katholieken een zelfstandige kerkprovincie worden met onder andere Roermond als bisdom. In deze tijd worden opgericht de Harmonie Aloysiana, de Aloysiana-hemeldragers-vereniging en de Vincentiusvereniging. Hierbij speelde **Kapelaan Savelberg**, de latere stichter van de Congregaties van de Kleine Zusters en Broeders van St Joseph, een belangrijke rol. Gestimuleerd door Baron de Rosen van Strijthagen beginnen de zusters Franciscanessen een naai- en breischool voor de meisjes.
Pastoor Mühlenberg vinden we uitvoerig beschreven en het bekende boek 'Vervlogen Jaren' van Frans Erens. Zijn 'bourgondische' levensstijl staat in schrille tegenstelling tot de sobere levensstijl en de vroomheid van de vaak arme bevolking. De bijzondere godsvrucht uitte zich het lidmaatschap van de H.Familie, de Maria congregatie en de Derde Orde.
Pastoor Schatten maakt de opkomst van de mijnindustrie mee en de explosieve groei van de bevolking. Om deze op te vangen wordt de kerk tussen 1914 en 1916 vergroot. Later komen er de rectoraten van Leenhof en Kakert bij, omdat kerkvergroting maar een schijnoplossing blijkt. De binnenkomst van mensen uit alle windstreken brengt andere en afwijkende opvattingen mee op het gebied van geloven én op het gebied van normen en waarden. Alle zeilen moeten worden bijgezet om dit op te vangen. Het organisatieleven ontstaat en komt in bloei: Mijnwerkersbond, de Arbeidersbeweging, Credo Pugno. Veel aandacht wordt besteed aan de jeugd via het patronaat.
De bijeenkomsten van deze groeperingen waren ook als ontspanning. Je moet je realiseren dat er in die jaren zeer weinig buitenshuis geboden werd. En als er vertier was werd dit door ordemaatregelen vaak beperkt gehouden. Bijvoorbeeld karnaval. De gemeenteverordening stond tot omstreeks 1934 de vastenavondsviering in café's alleen toe op dinsdagavond na de kerkelijke diensten.
Bij **pastoor Gerrards** kwam het voor het laatst voor dat de kerk zich via stemadviezen bemoeide met de politiek en de politieke keuze van de parochianen.
Deken Mertens wordt geconfronteerd met de onrust en woelingen die gepaard gaan met de veranderingen en vernieuwingen van het tweede Vaticaans concilie. Het latijn moet wijken voor het Nederlands, naast het gregoriaans en de klassieke muziek komen er talrijke nieuwe liederen en instrumenten de kerk binnen. Het verschil in visies en

opvattingen leidt met name in het Schaesbergse tot een groot conflict dat eindigt en de afscheiding van een grote groep katholieken uit de Oostelijke Mijnstreek onder leiding van pastoor Miedema.
Onder Deken van Galen en Pastoor Dieteren worden de gevolgen van het priestertekort zeer voelbaar. Had je in 1969 nog een pastoor met twee kapelaans alleen voor de Petrus en Paulus, in 2000 moeten parochies worden geclusterd en is er één pastoor voor het Eikske, Petrus en Paulus en Leenhof terwijl de H.Familie en de Kakert zonder zitten. Hoe moet dit verder ?

LEENHOF
ONTSTAAN EN VERDWIJNEN VAN EEN PAROCHIE

De kerk van Leenhof

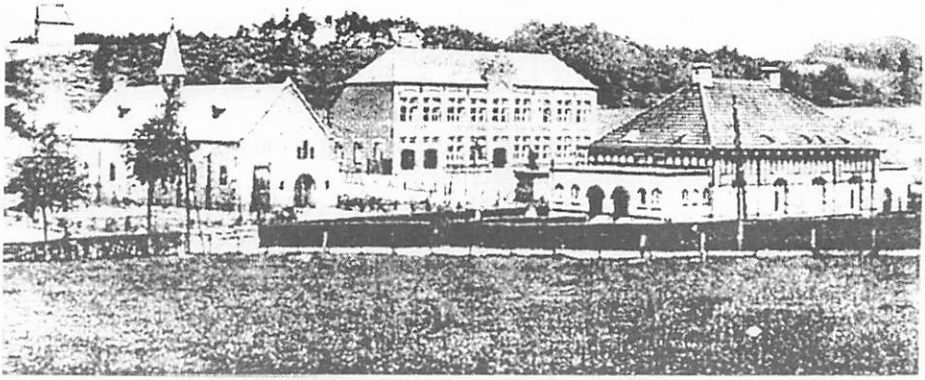
2001: De kerk van Leenhof wordt gesloten en verkocht
Wat allang verwacht werd, wordt aangekondigd op 18 oktober 1999. Tijdens een openbare hoorzitting in de Carmelhof, waaraan zegge en schrijven 50 parochianen deelnemen, deelt vicaris mgr. dr. H.Schnackers mee dat de parochie zal worden samengevoegd met de Petrus- en Paulusparochie. Leenhof is niet meer levensvatbaar: het kerkbezoek is minimaal, het kerkgebouw verkeert in een zeer slechte staat en er is in de wijk geen draagvlak meer voor nieuwe initiatieven. De datum van ingang is afhankelijk van de bestemming die men aan het kerkgebouw kan geven. Gedacht wordt aan verkopen.
In maart 2000 is het zover. Het kerkgebouw is door een aannemer gekocht en zal in de toekomst waarschijnlijk gaan dienen al woning en atelier van een beeldend kunstenaar. Op wens van het bisdom zijn het angelustorentje,

het kruis op de grote kerktoren, de kerkklokken en de torenklok verwijderd. Het kerkhof en de Lourdesgrot worden in stand gehouden. De laatste eucharistieviering in de parochiekerk op 19 maart 2000 wordt afgesloten met de zegen met het Allerheiligste, dat vervolgens wordt overgebracht naar de kerk van Schaesberg. Dan worden alle kaarsen en lichten gedoofd en gaat de kerk definitief dicht. Trampeleer schrijft naar aanleiding hiervan in Landgraaf Actueel van 15 maart 2000: *Hoe je ook tegenover gelovigheid en religieus beleven staat, zeker is dat het sluiten van kerken in onze regio meer is dan het afstoten van gebouwen. Als de sleutel wordt omgedraaid verandert een straat, een gemeenschap. De kerk betekende immers leven in al zijn schakeringen. Van geboorte, via huwelijk tot overlijden. Ze stond daarin tot nu toe centraal. Met andere woorden: een vaste waarde verdwijnt.*
In feite is het het einde van een proces van neergang en langzaam wegkwijnen.

Hoe is die kerk ontstaan ?
De opkomst van de Oranje Nassau I en II heeft voor Heerlen en Schaesberg ingrijpende gevolgen. Van heinde en ver stromen mijnwerkers toe in zo grote getale dat de bestaande voorzieningen er absoluut niet toereikend voor zijn. Al voor de eerste wereldoorlog besluit de ON-directie voor deze arbeiders woningen te bouwen. Er ontstaat een kolonie aan de Schaesbergse kant van Heerlen en er onstaan drie kolonieën in het terrein tussen de Heerlenseweg en de kerk van Schaesberg. Een school wordt gerealiseerd tussen 1920 en 1924. Omstreeks 1921 begint men serieus te praten over een eigen kerk. De mijndirectie vindt haar nodig en ook het bisdom denkt dat het goed is dichtbij de mensen een kerk te bouwen. Men krijgt hierover contact met de paters Montfortanen, een Franse congregatie die een opleidingshuis in Schimmert heeft en die naast parochieretraites ook zielzorg op zich neemt onder arbeiders in industriegebieden. In 1924 wordt besloten dat er voor de 4 woningcomplexen van Leenhof een hulpkerk zal worden gebouwd naast de reeds opgerichte school aan de voet van het Leenderbos. De kerk is zo gepositioneerd dat ze voor álle bewoners redelijk goed te bereiken is. Het is niet duidelijk waarom ze een plaats krijgt aan de overkant van de toen overigens nog niet echt drukke Heerlenseweg. De paters Montfortanen gaan de hulpkerk bedienen. Zij nemen ook de zorg op zich voor de Leenderkapel die op de heuvel achter de geplande kerk staat en die bekend staat als regionaal bedevaartoord.

Montfortanen is de in Nederland gangbare naam voor een Franse priestercongregatie die in 1715 gesticht werd door Grignion de Montfort onder de naam Gezelschap van Maria. De spiritualiteit van de Montfortanen is zeer op Maria gericht. De congregatie richt zich in zijn werk op geloofsverdieping via missies in de parochies, bedevaarten enz. In Nederland zijn ze onder andere bekend door de H.Land Stichting en de Montfortaanse Bedevaarten.

De kerk

Leenderkapelletje, kerk, school en pastorie in 1925, gezien vanaf de spoordijk.

Bouwjaar:	1924
Plaats:	Aan de voet van het Leenderbos en aan de overkant van de Heerlense weg op een redelijke afstand van de Heerlense en de Schaesbergse stukken van de Oranje Nassau-kolonieën.
Stichter van de Kerk:	Parochiebestuur Petrus- en Paulus met grote steun van de directie van de Oranje Nassau-Mijnen. De directie van de ON-mijnen schenkt de grond en draagt ongeveer de helft van de

	bouwkosten.
Bouwrector:	Rector Meusen
Architect:	A.J.Stevens, bouwkundige in dienst van de Oranje Nassau-mijnen
Stijl van de kerk:	Eenvoudige, zakelijke stijl die qua sfeer aanleunt tegen oude romaanse dorpskerken.
Start van de bouw:	Eind mei 1924
Eerste steen gelegd:	13 juli 1924
Bouw gereed:	December 1924
Ingewijd:	21 december 1924 door deken Nicolay van Heerlen
Toegewijd aan:	O.L.Vrouw van de Berg Carmel
Bijzondere verering:	O.L.Vrouw van Lourdes. Nog voor de kerk gereed was werd op 29 maart 1924 de Lourdesgrot door de generaal van de paters Montfortanen ingewijd. Naast de devotie tot Maria in de Leenderkapel heeft deze devotie lange tijd veel aandacht gehad.
Kerkhof:	Ligt achter de kerk en is vanaf het begin van het rectoraat in gebruik.
Kerkklokken:	27 oktober 1924 wordt de eerste klok ingewijd. Ze werd geschonken door de heer Lindelauf. Er kwamen in de loop der jaren nog twee klokken bij. In de oorlog werden alle klokken geroofd. Twee ervan werden later weer teruggevonden. In plaats van de derde, verdwenen, klok werd in 1949 een nieuwe klok gekocht met geld dat door de parochianen was bijeengebracht bij gelegenheid van het zilveren bestaansfeest van het rectoraat.. Deze klok werd gegoten bij de firma Fritzen in Aarle Rixtel en draagt als opschrift: Laat mij U loven heilige maagd.
Interieur van de kerk:	Langwerpige open ruimte met een kruisgewelfachtig plafond, afgesloten door een halfronde absis. Er zijn drie altaren. In de zijwanden zijn vanaf het begin kruiswegstaties aangebracht, uitgevoerd in mozaïek en ontworpen door dhr Kloosterman uit Nijmegen.

Interieur kerk omstreeks 1930

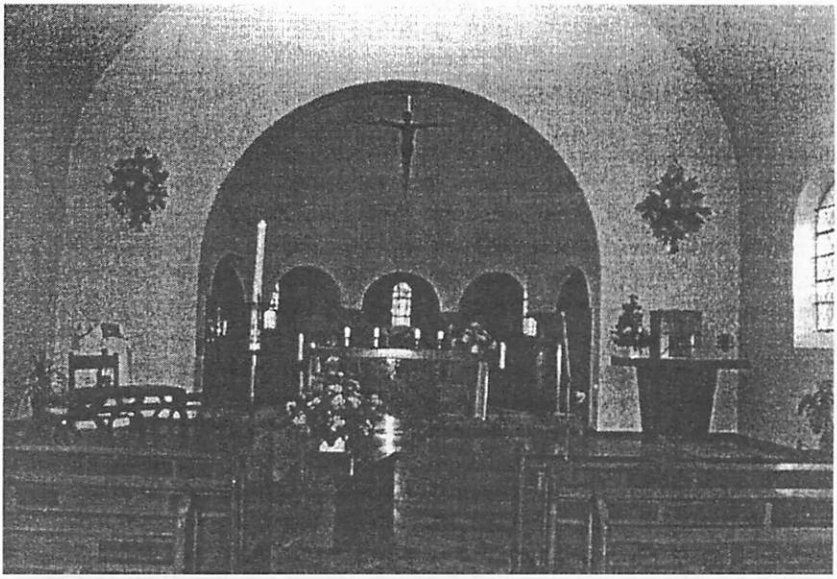
1930: beeltenis van O.L.Vrouw van Altijddurende Bijstand achter in de kerk als herinnering aan de parochieretraite.
1942: Kunstschilder Wijnand Geraeds uit Warmond brengt fresco's aan in de kerk met taferelen uit het leven van Sint Montfort.
1947: De stichter van de paters Montfortanen wordt heilig verklaard. Er komt ter ere van hem een nieuw altaar in dekerk.
1949: Een copie van het genadebeeld uit de Leenderkapel krijgt een ereplaats achter in de kerk
In 1955 Wijnand Geraeds uit Warmond verfraait de kerk met nieuwe fresco's. Ze zijn een geschenk van de parochianen bij de dertigste verjaardag van de kerk.
1954: Torenuurwerk. Een geschenk van de

parochie voor rector Bessems bij zijn zilveren priesterfeest

Restauraties en uitbreidingen

1933: De huidige voorbouw met toren, okzaal en Mariakapel wordt aangebouwd
1949: Herstel oorlogsschade.
1955: onderhoudsbeurt van het gebouw. Nieuwe fresco's met taferelen uit het leven van de H.Grignion de Montfort
1966. Totale restauratie van het kerkgebouw. Wegwerken mijnschade. Herinrichting priesterkoor en aanpassing aan de nieuwe liturgische opvattingen van na Vaticanum II De leiding ligt bij architect Ritzen van de ON-mijnen. Het steenhouwerswerk wordt uitgevoerd door R.Rombach. De in slechte staat verkerende fresco's maken plaats voor een licht-egale beschildering. Het priesterkoor wordt naar voren uitgebreid zodat het altaar meer tussen de mensen in komt te staan. In de plaats van het vroegere altaar komt een zwart-marmeren offertafel. Het tabernakel krijgt een plaats rechts van het altaar tegen de grote absisboog. Een bronzen lezenaar naast het altaar vervangt de vroegere preekstoel. Evenals het nieuwe doopvont is deze door Uipko Smit vervaardigd in de werkplaatsen van de Oranje Nassaumijnen. Het doopvont verhuist naar de absis. Boven de nieuwe altaartafel in de absisboog hangt een crucifix met een uit Mozambique afkomstig mahoniehouten corpus. Het is een geschenk van de dames van de KAVO.Van de talrijke heiligen die vóór de restauratie de kerk bevolkten is in het kaalgeschilderde gebouw bijna niemand meer terug te vinden. De meerderheid ervan ligt begraven onder het nieuwe priesterkoor. Alleen Onze Lieve Vrouw, de H.Montfort en St.Barbara overleven.
1969: aanleg nieuwe verwarming.

1971: Grote opknapbeurt en opnieuw wegwerken van mijnschade.

Interieur kerk na 1966

Priesters in Leenhof

De pastorie van Leenhof was een onderdeel van het klooster van de paters Montfortanen op hetzelfde adres. Hier verbleven in de loop der jaren heel wat priesters en stagiairs uit de congregatie die in feite niets met de parochie te maken hadden. Wel werden ze soms voor kortere of langere tijd bij parochieactiviteiten betrokken. Dit geldt o.a. voor de paters: Hoppers, Kerkhoffs, ten Dijk, Ogg, Meels, Sparla, Weltens, Spobeek, van den Asdonk en van Loo.

Het rectoraat werd achtereenvolgens geleid door:

1925 – 1937	E. Meussen
1937 – 1944	H.M.Friedrichs
1944 – 1948	J.G.H.A.Habraken
1948 – 1952	H.H.Smeets
1952 - 1965	M.Bessems
1965 - 1996	J.A.Custers (pastoor vanaf 1970)
1997 -	C.J.M.C.Dieteren (pastoor)

Bijzonderheden over de priesters:

Rector **E.Meussen** is de grondlegger van het rectoraat. Onder zijn leiding komt niet alleen de kerk tot stand, maar ook de huishoudschool en het eerste gemeenschapshuis. Hij structureert het parochieleven en stimuleert de bedevaartsactiviteiten naar de Leenderkapel. Onder rector **Friedrichs** komt het gemeenschapsleven in de parochie tot bloei. De Katholieke Actie, de Intronisatie van het H.Hart in de gezinnen en de aandacht voor priesterroepingen via de Eerste Zaterdag-viering worden ingevoerd. Friedrichs weet ook twee van de in de oorlog geroofde klokken op te sporen en terug te halen. Pater **Hans Ogg** richt in 1942 de Leender Choralen op die blijven bestaan tot zijn onverwacht vertrek in 1952. **Pater Smeets** heeft als bijnaam ' de bruine pater ' omdat zijn toog altijd onder de snuiftabak zit. *Hij was een zeer beminnelijk en ongekunsteld man. Hij genoot van de dingen van het leven, van lekker eten en mooie muziek. Hij was heel vlug ontroerd, kon goed luisteren en was diep vroom...Zijn grote passie was horloges en klokken repareren.* Onder zijn rectoraat wordt in 1950 de kerk gerestaureerd. Onder **rector Bessems** ontstaat het Lourdesfonds (een soort loterij die het mogelijk maakt dat jaarlijks enkele parochianen gratis kunnen deelnemen aan de Montfortaanse bedevaart naar Lourdes) en de actie Fatima voor de opleiding van priesterstudenten in Portugal. Hij vervangt de houten veranda voor de pastorie door de nog steeds bestaande stenen voorbouw. Omstreeks 1960 verblijft pater **Herman Weltens** in Leenhof. Hij is godsdienstleraar aan een MULO in Heerlen en geestelijk adviseur van de jeugdafdeling van de Limburgse Wielerbond. Hij organiseert een jaarlijkse jeugdbedevaart naar de Leenderkapel die jammer genoeg met zijn vertrek weer ophoudt. Het lukt **rector Custers** niet om het tanende verenigingsleven in het rectoraat nieuw leven in te blazen. Wel wordt onder zijn leiding de kerk gerestaureerd en aangepast aan de nieuwe liiturgie van na het tweede Vaticaans concilie. In de parochie maakt hij veel werk van ziekenbezoek en bejaardenzorg. In 1970 wordt hij de eerste pastoor van het

Pastoor Custers

tot parochie verheven rectoraat. Hij moet ook de geleidelijke teloorgang van de parochie meemaken. Als hij in 1996 plotseling overlijdt is het lot van Leenhof beslist. **Pastoor Dieteren** wordt de leider van het pastoraal team dat het cluster Schaesberg onder zijn hoede krijgt. Aan hem valt de taak toe Leenhof te integreren in de Petrus en Paulus-parochie.

Een greep uit de parochiegeschiedenis

Rampen

Buiten de onafgebroken terugloop van het aantal actieve parochianen die uiteindelijk zou leiden tot sluiting van de kerk en opheffing van de zelfstandige parochie, zijn Leenhof in de loop van zijn 75-jarig bestaan heel wat tegenslagen overkomen. Een onafgebroken bezoeking vormen de diefstallen en de vaak kwaadaardige baldadigheid. Zink en lood zijn ál de jaren door een geliefd terrein van de dieven, met als dieptepunt de kerstnacht van 1968 als dieven zich vergrijpen aan alle zink, lood en koperdraad en bovendien een groot deel van de leien op het kerdak vernielen. Baldadigheid treft meestal de school, het gemeenschapshuis en de Leenderkapel. De vernielingen aan de kapel op 30 april 1970, waarbij het uit de oude communiebanken vervaardigde zware stenen altaar onherstelbaar wordt beschadigd, worden als een echte ramp ervaren. Men is genoodzaakt kerk en kapel af te sluiten en van alarminstallaties te voorzien. Voor bewoners van de wijk en de parochianen zijn de krisisjaren omstreeks 1934 een verschrikking. Na de oorlog, omstreeks 1950, wordt de gemeenschap geteisterd door woningnood. Een groot deel van de bewoners – oud-mijnwerkers en nietmijnwerkers - moet vertrekken omdat de mijn de huizen vordert voor zijn huidige werknemers. De gemeente zorgt gelukkig voor nieuwe woongelegenheid in de Kakert en Achter de Haesen. De parochie raakt echter een deel van haar trouwe parochianen kwijt.
De grootste ramp die de parochie treft is het bombardement op 13 oktober 1944, vlak na het lof. Vermoedelijk wil men de school en het klooster treffen waar Amerikaanse soldaten zijn gelegerd. Men treft in feite de mensen die uit de kerk komen. 21 doden en 30 gewonden zijn het droevig gevolg.

De Leender Choralen

Onder leiding van pater Ogg en begeleid door Maria Linden zingen de Choralen hun stemmen los voor een optreden bij de KRO-radio.

Tussen 1943 en 1952 krijgt Leenhof even een opvallende plaats op de wereldkaart. Onder leiding van pater Ogg, een zeer begaafd musicus en dirigent, stijgen de door hem opgerichte Leender Choralen tot grote muzikale hoogten. Van heinde en ver komen de mensen luisteren als ze optreden. Wat ze zingen is niet alleen volmaakt van uitvoering, het spreekt ook tot het hart van de mensen. Hoe men over hen sprak blijkt uit het volgende artikel in de Katholieke Illustratie van 9 december 1948:

Mijnwerkerskinderen zingen in de Leender Choralen
In de prachtige natuur van Zuid-Limburg, tussen de heuvels en dalen, uitlopers van de Ardennen. Daar waar de enorme steenbergen en Mijnen

liggen. Daar waar de cokesovens vele malen per dag hun gloeiende massa's uitbraken te midden van fantastische stoomwolken. Daar waar de mannen wonen met zwartomrande ogen, welke eigen zijn aan de mijnwerker. Daar woont een zangerig volk. In het hart van de mijnstreek is spreken al zingen. Het is geen wonder dat de koorzang er op een hoog peil staat.
Op de helft van de weg tussen Heerlen en Schaesberg staat een kleine kerk. De rectoraatskerk van Leenhof, toegewijd aan Onze Lieve Vrouw van de Berg Carmel. In een mijnwerkerswoning tegenover de kerk, huist de rector en enige paters montfortanen. In de kamer van pater Hans Ogg werd op 27 november 1943 's middags de eerste repetitie gehouden. Het was volstrekt niet de bedoeling van pater Ogg de jongens zo maar een beetje aangenaam bezig te houden. Er stond hen een groter doel voor ogen. Hij wist dat muziek en zang veel invloed hebben op deze jongens. Hij wilde hun muzikale ontwikkeling bevorderen en hun kinderleven verrijken.
Tijdens de oorlogsjaren hielden de Leender Choralen zich stil, repeteerden en zongen in kerken en ziekenhuizen in de omgeving. De grote ontplooiing kwam na de bevrijding van Zuid-Limburg.
Bij dit eerste lustrum (1948) heeft het koor 85 concerten in binnen- en buitenland achter de rug. Kardinaal van Roey heeft eens na een concert in België, alle jongens een hand gedrukt en bedankt voor de prachtige zang. Mgr Giobbe, de Italiaanse pauselijke internuntius in Den Haag, prees de jongens met hun prestaties. Een Italiaan weet wat zingen betekent.
Gezongen hebben ze in Leuven, Brussel en Antwerpen, voor de KRO en regionale zenders. Met Pasen en Kerstmis zongen ze in kampen van politieke delinquenten.
Het ergste wat de jongens kan overkomen is dat ze de 'baard' in de keel krijgen. Dan is het zingen gedaan en moeten ze uit het koor.
Om het koor op peil te houden heeft pater Ogg een opleidingsschool gesticht. Hier krijgen jongens van 8 jaar les in notenkennis, toonheffen en stemvorming. Alleen de beste krijgen kans bij het koor te komen. Op dit ogenblik bestaat deze uit 33 jongens en 12 heren.
De choralen hebben een uitgebreid repertoire, van oude en nieuwe volksliederen tot klassieke polyfonie.
Op zijn eenvoudige kamer in de mijnwerkerswoning vertelde pater Ogg dat hij de zang op een nog hoger peil wil brengen. Nog strenger selecteren en uiteindelijk de jongens rekruteren uit de hele mijnstreek.
Met de Meerssener Nachtegalen en het Haags Matrozenkoor hoort het tot de beroemdste jongenskoren van zijn tijd. In Duitsland spreekt men van de

'Holländische Wiener Sängerknaben'. In 1950 worden de Choralen door de Nederlandse Omroepstichting aangewezen om deel te nemen aan het 'Grand festival de la Radio-diffusion de Paris'. Ze bereiken de finale en behalen de eerste prijs. In 1951 maakt het koor een grote 14-daage concertreis door Frankrijk en Zwitserland. Het succes is enorm.
In 1952 wordt pater Ogg onverwacht weggehaald uit Leenhof. Als reden wordt ziekte opgegeven. Men vermoedt echter dat er ook andere zaken spelen. De oversten van pater Ogg en de kerkelijke autoriteiten zijn niet zo enthousiast. Zij vinden dat het koor te weinig kerkelijk. Dit vertrek betekent het einde van het koor.

Logo Leender Choralen

De parochie en de Leenderkapel

De congregatie van Grignon de Montfort had en heeft een bijzondere opdracht met betrekking tot de verering van Maria. Het ligt voor de hand te denken dat hierom het rectoraat van Leenhof aan Montfortanen wordt toevertrouwd. In elk geval hebben de Montfortanen van Leenhof vanaf het begin zich met volle kracht ingezet voor de kapel als bedevaartsoord. Al

direct in 1924 zetten de hoog in door twee missiebischoppen te laten voorgaan bij de sluiting van de meimaandvieringen. Van jaar tot jaar doen ze van alles om parochies uit de regio op bedevaart te laten komen naar Leenhof. En niet zonder resultaat. In 1935 organiseert de KJV uit het dekenaat Heerlen een districtsbedevaart naar Schaesberg. In 1937 vindt er de toewijding plaats van alle verenigingen uit Schaesberg, Kakert en Leenhof. Een onovertroffen hoogtepunt is er in 1938 als onder leiding van Mgr Lemmens en deken Nicolay in Leenhof alle parochies van het dekenaat Heerlen aan Maria worden toegewijd. Dit gebeurt op 25 mei en er zijn zeker 35000 mensen bij aanwezig. Met het oog op de grote toeloop wordt in 1939 de kleine rondbogige ingang vergroot tot een grote rechthoekige met blauwsteen omrande poort. In de kapel komen een nieuw altaar en een communiebank. Het genadebeeld wordt gerestaureerd. Na de oorlog blijft de belangstelling aanvankelijk groot. In 1950 wordt voor het eerst een kaarsenprocessie gehouden op de zondagen in de meimaand. De deelname is geweldig. Aan de sterbedevaart van de KAB in 1953 nemen 3500 mensen deel. In 1953 is er een mariale tentoonstelling die goed wordt bezocht.Vanaf 1960 loopt de belangstelling achteruit. Men zoekt naar een modernere aanpak. Zonder al te veel succes. 1964 is een dieptepunt. In 1966 stopt Rolduc met zijn jaarlijkse bedevaart. Toch lijkt er daarna weer een opleving te komen. Met de materialen van de oude communiebank uit de rectoraatskerk wordt zelfs nog een nieuw altaar gebouwd. Het werkt niet echt. Als in 1970 dit altaar wordt vernield besluit men de zondagavondvieringen weer naar de kerk te verplaatsen. Wel blijft de zorg voor de kapel bestaan. Er wordt een alarminstallatie aangebracht. Op het dak komen onverwoestbare leien. Ten behoeve van de bedevaarten uit de parochies in de buurt wordt een goede geluidsinstallatie aangeschaft. Als in de tachtiger-jaren de zorg voor de kapel de draagkracht van de parochie te boven gaat wordt in overleg met de gemeente en het bisdom een comité gevormd dat de zorg voor de kapel overneemt. In de negentiger jaren vindt een grondige restauratie plaats. Er blijven bedevaarten komen van groepen uit de buurt. De rol van de parochie en het rectoraat wordt echter steeds minder. Totdat ze met het vertrek van de paters practisch helemaal ophoudt. Wel worden bij de sluiting van de kerk enkele zaken naar de kapel overgebracht, o.a. het tabernakel.

De Kakert.

De Kakert is een van de vele parochies die opgebloeid zijn tijdens de jaren van industriële bloei in het zuiden van Limburg. Het is een hechte gemeenschap die zich altijd heeft ingezet voor het belang van het geheel. Het is een gemeenschap die zoals pastoor Gubbels het noemde: " een waar product van de tijd, die zo verweven is met de mijnindustrie. Het vertoont daar zijn bebouwing, in zijn bevolking, in de manier waarop de gemeenschap zich organiseert. En al zijn de mijnen weer heel wat jaartjes dicht en zie je slechts de verborgen resten ervan, het hart blijft nog altijd de kolonie, de oude Kakert".

Waar het begon.... In 1929 werd kapelaan M. Poels van Schaesberg opgedragen door Pastoor J. Schatten de zielzorg van de nieuwe wijk Kakert onder zijn hoede te nemen. De bewoners van de Kakert moesten in die tijd een verre weg afleggen om de kerkelijke diensten te kunnen bijwonen. Het gehucht dat voor de bouw van de kolonie enkel bestond uit een aantal particuliere woningen en de Kakertshof van de Fam. Hennus vielen onder de parochie Petrus en Paulus.

Volksretraite.

In 1930 werd voor de eerste keer een volksretraite voor de Kakert gehouden. Het vinden van een geschikte retraiteruimte bleek in de Kakert een hele klus te zijn. Uiteindelijk stond de Fam. Hennus, die de Kakertshof bewoonde, een grote kamer in haar hoeve af teneinde deze als kapel in te richten. In maart van dat jaar werd het allerheiligste van de Petrus en Paulus kerk overgebracht naar de provisorische kapel in de Kakertshof. Het Limburgs Dagblad schreef hierover het volgende:

"Retraite in de Kakert; evenals op Schaesberg bij de parochiekerk zal er ook een retraite gehouden worden aan "de Kakert" en wel voor de bewoners van de Kakert en voor alle buitenlanders van Schaesberg die Duits spreken of verstaan. In de hof "Kakert" is voor dit doel een zaaltje ingericht tot kapel en het moet gezegd worden, het is een prachtig kapelletje geworden.

Gisteren even na half vijf werd het allerheiligste in de processie overgebracht van de parochie kerk naar de kapel. Voorop de schoolkinderen, jongens en meisjes welke laatste vlaggetjes enz. droegen, dan een groot aantal bruidjes met palmen, terwijl ook het beeld van Onze Lieve Vrouwe van Altijddurende Bijstand werd meegedragen. Daarop volgde onze Z. Eerwaarde pastoor J. Schatten met het allerheiligste, de twee kapelaans Poels en Zitzen, de drie paters

die op Schaesberg de retraite geven en de Duitse retraitepater. Het jongenskoor volgde en zong onderweg verschillende kerkliederen. Een grote menigte gelovigen sloot deze flinke processie. In de Kakert aangekomen schaarde de schoolkinderen zich in twee rijen langs de weg en de Eerwaarde geestelijkheid met het allerheiligste passeerde en ging de kapel binnen, terwijl de gelovigen volgden zover ze binnen konden. Hier voerde het jongenskoor onder goede leiding van dhr. Jacobs op prachtige wijze de gebruikelijke gezangen uit, waarna de zegen met het allerheiligste werd gegeven. Daarna gingen de gelovigen die nog buiten stonden om beurten even een bezoek brengen aan het allerheiligste in de mooie nieuwe retraitekapel. Hierna was de mooie indrukwekkende plechtigheid afgelopen." Na de retraite zou het allerheiligste teruggebracht worden naar de Petrus en Paulus parochie en moest de Kakert vijf jaar wachten eer een noodkapel werd gebouwd. De kapel in de Kakertshof werd gedurende deze vijf jaren alleen gebruikt bij hoge kerkelijke feesten en retraites.
In 1935 kreeg kapelaan Poels zijn benoeming als rector van de Kakert met de opdracht de oprichting van een nieuw rectoraat dat de naam St. Barbara Kakert zou krijgen. In dat zelfde jaar werd er reeds mis gelezen in de noodkapel in het pand aan de Dr. Poelsstraat 17. In dat jaar werd ook het verenigingsleven een grote impuls gegeven door de oprichting van de Mijnwerkersbond R.K. Werkliedenvereniging, K.A.B. en Credo Pungo. In 1936 werd het café, later drogisterij Femy met de daarachter liggende zaal gehuurd van de Oranjeboom brouwerij. In het pand werd de pastorie en een noodkerk ingericht.

Een Noodkerk.

In het begin van het jaar 1936 pleegden pastoor J. Gerards van de Petrus en Paulus parochie, burgemeester A. Lempers en kapelaan M. Poels overleg om voor de noodkapel een groter en beter onderkomen te zoeken. Hun oog viel op het pand aan de Moltweg 31 en 33, toen nog café met een daarachter liggende danszaal.
5 april 1936, palmzondag, vond de eerste plechtige mis in de noodkerk plaats. Een maand later op 5 mei 1936 verrichtte Mgr. Lemmens, toenmalig bisschop van Roermond, de inzegening van de noodkerk. De versiering van de noodkerk werd toentertijd verzorgd door koster S. Janiczak.

Barbara-vieringen.

Zoals vele parochies bestond een groot aantal der bewoners uit mijnwerkers. Deze vonden hun dagelijks brood o.a. in de Oranje Nassau

II te Schaesberg en de Oranje Nassau IV te Heksenberg. Daar men tijdens de werkzaamheden dagelijks werd blootgesteld aan de gevaren van instorting zocht men bescherming in het geloof. Deze bescherming werd gesymboliseerd door de patroonheilige van alle mijnwerkers St. Barbara. Op 4 december ieder jaar werd deze heilige geëerd. Tijdens de vieringen werd er speciaal aandacht besteed en vierde men het gezamenlijk lot dat men onderging diep in moeder aarde.
Met het komen van de geestelijkheid verschijnt ook het onderwijs in de Kakert. Dat zelfde jaar nog startte zuster Genoveva een kleuterschooltje in de panden aan de toenmalige Wilhelminastraat, nu Willem van Oranjestraat, 46 en 48. in juli 1936 werden pastorie en noodkerk aangekocht op naam van de Petrus en Paulus parochie Schaesberg.

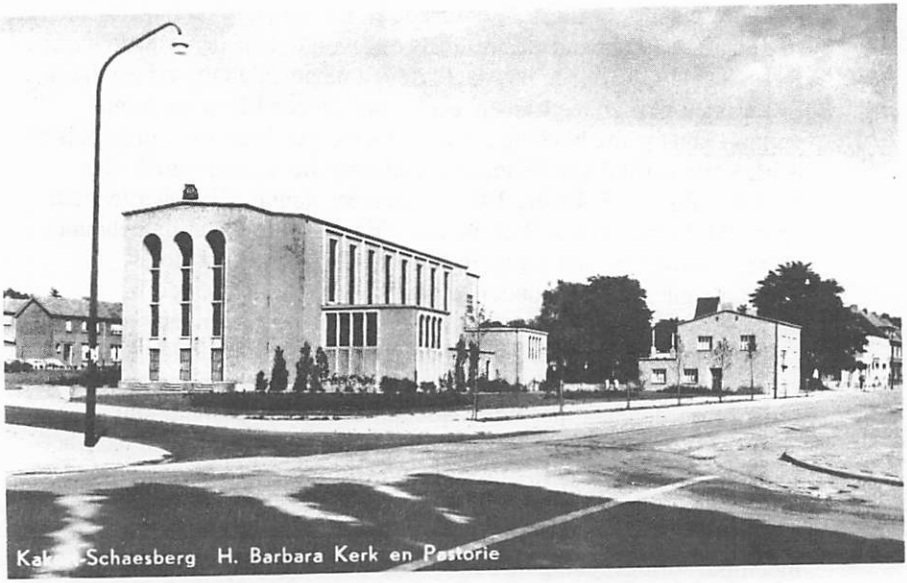
De Kakert als rectoraat.

Op 9 september 1937 kreeg het rectoraat een officiële status, hoewel dus reeds in 1936 had ingezegend. Uit handen van Mgr. G. Lemmens te Roermond kreeg men de officiële bevestiging om in de Kakert een rectoraat te stichten onder de vleugels van de Petrus en Paulus kerk en haar te erkennen als een eigen parochie. De naam van de kerk in de Kakert werd nu Auxiliare Kerk van de H. Barbara te Kakert-Schaesberg. In december 1937 werd rector Poels opgevolgd door rector Mullenders. In 1938 en 1939 vonden bouwactiviteiten plaats in en om de noodkerk. Er kwamen glas en loodramen, een oksaal en een kleine toren met portaal. Een zwarte bladzijde in de parochie geschiedenis van de Kakert is het korte verblijf van rector Mullenders in het concentratiekamp Buchenwald. Op 7 oktober 1940 werden een aantal Schaesbergenaren opgepakt door de duitse Wehrmacht. Zij werden in gijzeling gehouden als represaille voor het verzet in Nederlands Indie. Voor het gemeentehuis weden ze onder belangstelling van honderede dorpsbewoners in een bus geladen. Onder hen bevonden zich ook: Dominicus Haas, meester Jacobs, J.J. Jongen, meester de Jong, gemeentesecretaris Lambermon, burgemeester Lempers en de rektor zelf. Ze werden naar het Witte Huis in Maastricht gebracht om vervolgens via de gevangenis Klingelpüts in Keulen te reizen naar het concentratiekamp. Pater Lataster nam in deze periode de zielzorg binnen de wijk voor zijn rekening.
In mei 1941 werd rector Mullenders opgevolgd door rector Meijs. In de moeilijke oorlogstijd lag de bouwactiviteiten rond het kerkgebouw vrijwel stil, en men probeerde het rectoraat draaiende te houden. Ondanks de oorlogstijd met alle beperkingen en gevolgen van dien,

maakte rector Meijs het mogelijk om toch de nodige reparaties aan de noodkerk te laten verrichten. Hierbij aangemerkt dat het verschaffen van een doopvont en harmonium heus niet tot de kleinigheden gerekend mag worden.

Zangkoor.

In de woelige oorlogsjaren bleef de bevolking van de Kakert niet stil zitten. In 1941 richtte men een kerkelijk zangkoor op. De samenhorigheid en vriendschap leiden tot daden en vindt zijn resultaat in het oprichten van een voetbalclub met name, R.K.V.S Kakertse Boys in 1947. Rector Meijs nam het geestelijk adviseurschap voor zijn rekening. In 1948 werd het Tuindorp, een aantal houten woningen verscholen in de heide aan de voet van de Boesberg, gevoegd bij het rectoraat Kakert. Voorheen bestond de parochie uit de woningen gelegen aan de Kakertsberg tussen de Moltweg en de oude Kakertse bergweg. Op 20 april 1948 komt ook rector Sangers naar de Kakert als opvolger van rector Meijs.

Het vooraanzicht van de parochiekerk, helemaal rechts de pastorie

Een nieuwe kerk.
1950 is een heel bijzonder jaar in de kerkelijke geschiedenis van de Kakert. Er komt toestemming om te zijner tijd een nieuwe kerk te bouwen. Met het oog hierop werd er een pand aan de Moltweg 21 aangekocht. Hier is tot op heden nog steeds de pastorie gevestigd. Op een door de Fam. Debije in 1951 geschonken perceel kon op 15 februari 1952 de eerste spade in de grond gestoken worden voor de bouw van een nieuw kerkgebouw, zodat aannemer Knols met de fundatie als eerste werkzaamheden kon beginnen. De eerste rector, inmiddels deken geworden, Poels nam de eerste steenlegging op 27 april 1952 voor zijn rekening. Een zogenaamd "thuisfront" kwam nu uit de verf door het terrein rond de nieuwe kerk in toonbare staat te brengen, terwijl men van de noodkerk een aan de eisen destijds jeugdhuis maakte.
Het door de Kerkradse architect Franchamps ontworpen godshuis, kon reeds op 16 november 1952 door deken Bemelmans ingezegend worden. De woningnood en de materiaalschaarste dwongen tot soberheid. Vanuit de liturgische beweging ontstond er in de kerkbouw een neo-stijl in de vijftiger jaren, nl. de basiliekbouw. Zaalbouw leek velen in Nederland en West-Duitsland de meest geëigende vorm voor een optimale liturgie. Schaesberg hield er twee kerken van dit type aan over
Parochieschool.
Op 1 september 1950 ging de parochieschool van start. In 1950 werd er een kerkhof aangelegd. Op 8 januari 1951 vond de inzegening plaats van de nieuwe school. Op 18 maart 1951 de inzegening van de nieuwe kleuterschool aan de Hompertsweg. In 1951 verwerft men de bouwgrond om de kerk te bouwen. In november en december werden het kleine houten patronaat verplaatst naar de noodkerk en deze ingericht tot het toekomstige ruime patronaat.
15 augustus 1953 was de officiële opening van de speeltuin. 8 februari 1954 kwam de eerste kapelaan binnen de gemeenschap. Pater Kempener. Op 1 september 1955 werd er begonnen met een aparte school voor jongens en meisjes. In januari 1956 kreeg het rectoraat officieel haar grenzen.
De eerste pastoor.
Augustus 1956, kapelaan Hermans volgde kapelaan Kempener op en in november dat jaar werd het rectoraat verheven tot parochie.Op 18 november 1956 werd rector Sangers geïnstalleerd als eerste pastoor van de Kakert. De Nieuwe Limburger berichte op 10 november: *" Kakert begroette pastoor L Sangers, Schaesbergs rectoraat tot parochie*

verheven. Feestelijk versierd en in de avonduren overvloedig door floodlight verlicht, wachtte deze jonge parochie H. Barbara te Kakert-Schaesberg zondag een dubbel feest. Mgr. Dr. Lemmens, bisschop van Roermond had het 20 jaar oude rectoraat tot parochie verheven en rector L.H.H. Sangers tot eerste pastoor benoemt. Een frisse stoet trok zondagmiddag naar de mooi versierde pastorie, waar burgemeester H. Dassen van Schaesberg, de nieuwe pastoor begroette. Kerkmeester J. Heinen bood de parochieherder het traditionele herderschopje aan. Voor het kerkgebouw had zich een grote menigte parochianen verzameld. Onder een toepasselijk gedicht werden de herder de sleutels van het kerkgebouw overhandigd. Evenwel niet voordat kapelaan Hermans de nieuwe pastoor de verzekering had gegeven van de trouw en volgzaamheid der parochianen. In het stemmig versierde kerkgebouw verrichte de deken Maertens van Schaesberg de installatieplechtigheden, las vervolgens in tegenwoordigheid van twee priestergetuigen de benoemingsbullen voor en leefden honderden gelovigen en gasten mee met de betekenisvolle ceremonieën der liturgische installatie. Zowel deken Martens als pastoor Sangers richtten zich in een predikatie tot de gelovigen. De plechtigheden werden opgeluisterd door het kerkelijk zangkoor St. Caecilia en de fanfare St. Aloysiana. Dhr J. van Emmerik bood het parochiegeschenk in de vorm van een omvangrijke buidel geld aan, waarna een stroom van felicitaties de overgelukkig lachende parochieherder kwam feliciteren," aldus de krant.
Op 15 augustus 1957 kwam kapelaan Fiddelaers kapelaan Hermans opvolgen. Hij nam zijn intrek in de nieuwe pastorie aan de Moltweg. Op 20 oktober 1957 werd er een parochieraad opgericht. Deze raad zou voortaan 1 maal per maand vergaderen om de priesters binnen de parochie van advies te dienen.
In de zomer van 1957 werd de kleine toren van de voormalige noodkerk ('t Berbke) afgebroken. Op 6 november 1959 vertrok pastoor Sangers naar Linne, opgevolgd door pastoor J. Winter, tot dan toe rector van het Gezellenhuis in Eijgelshoven.

Het tweede Vaticaanse Concilie.

Het tweede Vaticaanse Concilie breekt aan. Ook in de Kakert was dit duidelijk merkbaar middels avonden van verdieping en vernieuwing. Ook de pastorie werd gemoderniseerd. In december 1960 was er een volksretraite als voorbereiding op het 25 jarige bestaansfeest van de parochie. Op 15 januari 1961 werd het zilveren jubileum met veel luister

gevierd. Het feestgeschenk van de parochie, ruim Fl. 6000,-, voor nieuwe paramenten in de kerk. Op 17 september 1961 is Zr. Genoveva 25 jaar hoofd van de Maria Kleuterschool. In 1963 richtte de Parochie Advies Raad een bejaardenvereniging op. In dat elfde jaar werd de Vincentiusvereniging ten doop gehouden voor begeleiding en hulp voor mensen in materiële en geestelijke nood. In 1964 trok voor de laatste maal de sacramentsprocessie door de Kakert.

Kerkklok.

In september 1964 werd er een nieuwe kerkklok ten doop gehouden met de naam "Petrus". In 1965 kwam langzaam de nieuwe liturgie op gang. Er werd Nederlands gesproken en gebeden. De priester keerde zijn gezicht naar de mensen. Ook kwam langzaam maar zeker de boeteviering van de grond en voor we het wisten was de biechtstoel een antiquarisch meubelstuk. September 1965 volgde kapelaan Thissen kapelaan Fiddelaers op. In 1965 werden de parochiegrenzen tussen de Barbara- en de H. Familieparochie herzien en opnieuw vastgesteld. Dat was nogal een steekspel over en weer!

In 1966 vierde het kerkkoor haar 25-jarig bestaan. In dat zelfde jaar kwam er een heus pijporgel in de kerk. Er werd tevens een permanent collectantencollege gevormd. Met ingang van 19 januari 1967 nam pastoor Winters ontslag. Op 28 februari werd als nieuwe pastoor geïnstalleerd pastoor Bindels. In 1967 nam Zr. Genoveva afscheid als hoofd van de kleuterschool. De zonnebloem vereniging werd opgericht met als voornaamste taak het bezoeken van zieken. In 1968 werd het orgel verplaatst van de kinderkapel naar het oksaal. Uiteindelijk werd de kinderkapel in 1970 van het priesterkoor afgesloten door een glazen wand om zo dagkapel te worden. In 1970 werd kapelaan Thissen over geplaatst. Daarmee was hij de laatste kapelaan die de Kakert gekend heeft. In 1971 werd de kapelanie verkocht en in de kerk kwam een nieuwe verwarmingsinstallatie.

In verband met de nieuwe liturgie werden preekstoel en communiebanken afgebroken en kreeg het priesterkoor een opener karakter. Eveneens plaatste men nieuwe verlichting in de kerk. In 1972 werd de vernieuwing afgesloten met een andere indeling van het tabernakel, altaar en het grote kruis.

Dorpskruis in de Kakert.

Met Pasen 1973 werd het dorpskruis van de Kakert herplaatst en opnieuw ingezegend. Dit kruis met haar eigen oude geschiedenis werd geplaatst aan het pleintje aan de Dr. Poelsstraat.

In 1973 en 1974 werden een volgende fase ingeluid. De kerk was reeds jaren in gebruik en verdiende een grondige opknapbeurt. Het herstel van het grote dak en de zgn. schilder-aktie was dringend noodzakelijk. De gemeenschap zat niet stil en binnen de parochie. Het verenigingsleven kreeg een nieuwe impuls door de oprichting van verschillende verenigingen zoals; de bejaarden vereniging, het bijzonder jeugdwerk "de Molt" (1969), de werkgroep "Kerk en Wereld" (1970) voor missie, vrede en ontwikkeling, alsook het jeugdkoor "Sound of Youth" (1970).

40 jarig bestaan der parochie.

In mei 1975 verlaat pastoor Bindels de parochie Kakert en op 31 mei werd pastoor F. Klinkenberg sscc geïnstalleerd. Op 6 juni 1976 viert men het 40 jarig bestaan van de parochie. Dit gebeurt op vrij sobere wijze. Dhr. A. Bour, hoofd der school, stelt voor deze gelegenheid een klein boekje samen "40 jaar parochiegemeenschap Kakert (1976)" waarin de geschiedenis van de Kakert en in het bijzonder van de kerken haar parochie rijkelijk geïllustreerd wordt.

In 1980 viert het jeugdkoor "Sound of Youth" haar 10 jarig bestaansfeest. Het kerkelijk zangkoor "St. Caecilia" viert haar 40 jarig jubileum op 25 november 1980.

Aan het begin van de tachtiger jaren krijgt de kerk van binnen nieuwe kleuren. Vooral het priesterkoor kreeg hierdoor een heel apart en mooi cachet.

Augustus 1984 nam Klinkenberg afscheid. Op 9 december werd tot zijn opvolger geïnstalleerd pastoor M. Gubbels. In de loop van 1985 werd een begin gemaakt met de voorbereidingen van het gouden jubileum van de St. Barbaraparochie van de Kakert.

De pastoors die in de Kakert werkzaam waren.

Als rector:		als pastoor:	
M.Poels	1935-1937	L.Sangers	1956-1959
G.Mullenders	1937-1941	J.Winter	1959-1967
V.Meijs	1941-1950	P.Bindels	1967-1975
L.Sangers	1950-1956	F.Klimkenberg	1975-1984
		M.Gubbels	1984-2001

Als kapelaan:

J de Boer	1953-1954
M.Kempener	1954-1956
J.Hermans	1956-1957

F.Fiddelaers 1957-1965
F.Thissen 1965-1970

Bronvermelding:
40 jaar parochiegemeenschap Kakert (1976)
50 jaar Barbaraparochie Kakert (mei 1986)
Krantenartikel; "Barbaraviering in voorbereiding (ongedateerd)
Krantenartikel; Het ontstaan van de H. Barbara parochie Kakert (ongedateerd)
Krantenartikel; Kakert begroette pastoor Sangers
Krantenartiekel; Pastoor Sangers geinstaleerd, herder van de Kakert te Schaesberg.
Schaesberg in woord en beeld.
Geloven in Schaesberg, F.J.M. Wiertz

• *Even terug naar 1936. Een trotse rector M. Poels in de toen net ingezegende noodkerk.*

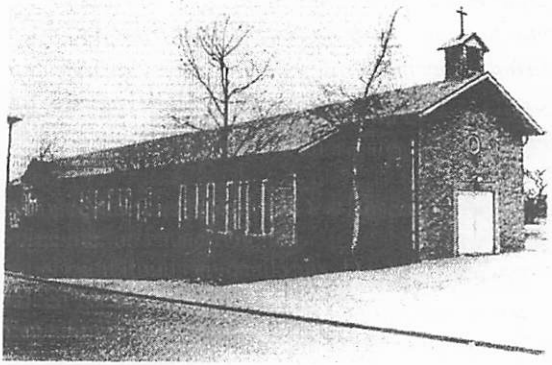

5 april 1936. Plechtig lof. Mgr. G. Lemmens, de toenmalige bisschop van Roermond komt in de Kakert de 'noodkerk' inzegenen.
Velen herinneren zich deze datum als Palmzondag van 1936.

Parochie van de H. Familie te Schaesberg - Lichtenberg.

Op zondag 8 januari 1956 - het feest van de Heilige Familie - werd in Schaesberg de Heilige Familieparochie opgericht.
Ze beslaat het gedeelte van de toenmalige Petrus en Paulusparochie. dat ten noorden van de spoorlijn Heerlen - Herzogenrath ligt en bevat de kernen de Lichtenberg, de Kamp, de Keizer, de Dormig en de Streep. Dit gedeelte van Schaesberg had voldoende inwoners om er een parochie te stichten en er een kerk te bouwen voor de gemeenschap die in die jaren was ontstaan. In het Parochieleven van 15 jan.1956 werden de grenzen van de nieuwe parochie bekend gemaakt.
Grenzen nieuwe parochie Schaesberg. Kerk en parochie aan de H.Familie toegewijd!
Bij bisschoppelijk schrijven werd zondag vanaf de kansel de reeds eerder afgekondigde grens van de nieuw op te richten parochie van Schaesberg bevestigd. Van de parochie van de H.H. Petrus en Paulus wordt afgescheiden het gebied, gelegen noordelijk van de spoorlijn. Dat gebied zal de nieuwe parochie vormen.
Aan de zuidwestelijke zijde van de parochie van de H.H. Petrus en Paulus zal de grens vanaf het punt, waar de Pluymakersstraat de Pastoor Schattenstraat raakt, lopen door de Pastoor Schattenstraat in westelijke richting tot de Loterbergweg en daarna de Loterbergweg volgen in zuid-oostelijke richting tot aan de vroegere grens aan de Pandhofweg. De huizen aan weerszijden van de genoemde Pastoor Schattenstraat en Loterbergweg behoren tot de parochie van de H.H. Petrus en Paulus. De grens van het rectoraat Leenhof wordt aan de noordzijde van de spoorlijn gewijzigd in dier voege, dat bij het rectoraat worden gerekend de huizen gelegen tussen de spoorlijn, de Lemperslaan, de Frans Erenslaan en de oude Heerlenscheweg. De huizen gelegen aan weerszijden van de Frans Erenslaan komen bij de nieuwe parochie. De kerk van de nieuwe parochie en de parochie zullen zijn toegewijd aan de H.Familie. De kerk zal alle rechten en privileges van de parochiekerken bezitten. Zoals reeds bekend werd de weleerw.

Heer M.H.Partouns tot pastoor van de nieuwe parochie benoemd. Tot leden van het kerkbestuur werden benoemd de heren P.H.H.Reinartz, H.J. Wetzels, J.L.Vinken en J.H.J.Franck. Ook de grenzen van het rectoraat van de H.Barbara te Schaesberg-Kakert zijn nader omschreven als volgt. Uitgaande van het St.Barbarakapelletje te Palemig dat bij de parochie Schandelen blijft, wordt de zuidelijke grens van het rectoraat Kakert gevormd door een rechte lijn lopend naar het kruispunt van de Kakertsweg met de Dr. Nolensstraat. Van dat kruispunt een rechte lijn naar een punt aan de Moltweg op twintig meter oostelijk van het woonwagenkamp. Vanaf dat punt in zuiver noordelijke richting naar de grens der gemeente Nieuwenhagen. De noordelijke grens valt samen met de grens der gemeente Nieuwenhagen.De westelijke grens is een zuiver noordelijke grens, getrokken van het Barbara-kapelletje naar de grens van Nieuwenhagen. De huizen aan weerszijden van de Dr.Nolensstraat behoren tot het rectoraat, dat tevens de zielzorg heeft over het woonwagenkamp bij de Kakert op het gebied van Nieuwenhagen. Aldus het parochieleven van 15 jan. 1956.

Noodkerk H. Familie, nu kleuterschool.

Noodkerk H. Familie

Noodkerk

Aan de zeer eerwaarde heer M. H. Partouns z.g. werd de opdracht gegeven de voorbereidingen te treffen voor het bouwen van een noodkerk en later een definitieve kerkruimte temidden van die gemeenschap. Met grote inzet van zijn persoon en met de nodige hulp van de bewoners heeft hij als bouwpastoor de noodkerk en later de parochiekerk en ook de totstandkoming van de parochie als levende geloofsgemeenschap mogen voltooien.

Op zaterdag 26 januari 1957 werd de noodkerk aan de Curacaostraat in gebruik genomen en werd Pastoor M. H. Partouns geïnstalleerd door deken Mertens van Schaesberg.

Het gedeelte van de Curacaostraat, waar de noodkerk ligt heette toen nog Arubastraat, en was een gedeelte van het oude Lichtenberger-kerke-voetpad, waarlangs de Lichtenbergers eeuwenlang naar de Petrus en Pauluskerk waren getogen.

Nieuwe kerk

In 1961kon na veel beraad en voorbereidend werk begonnen worden met de bouw van de officiële kerk aan de Veldstraat. Oorspronkelijk zou de kerk komen op de hoek Pasweg / Op de Heugden. Voor deze plek werd door ir. A. van Hezik uit Nijmegen het ontwerp gemaakt voor een indrukwekkend kerkgebouw, dat, gelegen op het hoge terrein, zou uitrijzen boven zijn omgeving in de Streep. De bouw kon echter niet doorgaan vanwege planologische bezwaren en mijnschade gevaar.

Zo wordt dan eind 1961aan de Veldstraat, op het terrein waar in maart van dat jaar met een openluchtmis het zilveren priesterfeest van pastoor Partouns was gevierd, met de bouw van de kerk begonnen, naar een ontwerp van architect ir. B. Salemans uit Heer.

In juni 1963 komt Mgr. van Odijk de eerste steen leggen. Gedeelten van de pilaren en de betonblokken die de zijmuren vormen staan dan echter al overeind. Op 13 juni 1964 heeft de kerkconsecratie plaats door Mgr. Moors, bisschop van Roermond, en nemen de parochianen hun nieuwe kerk in gebruik.

In december 1963, de bouwwerkzaamheden aan de Veldstraat zijn dan in volle gang, zendt het kerkbestuur een brochure aan de "dierbare parochianen", waarin een overzicht wordt gegeven van de financiering van de kerk.

De kosten:

Grondaankoop	20.000
Aannemings- en architectenkosten	580.000
Verwarming en elektrische installatie	40.000
Banken	30.000
Andere voorzieningen	
(altaar en doopvont werden geschonken)	15.000
totaal	685.000

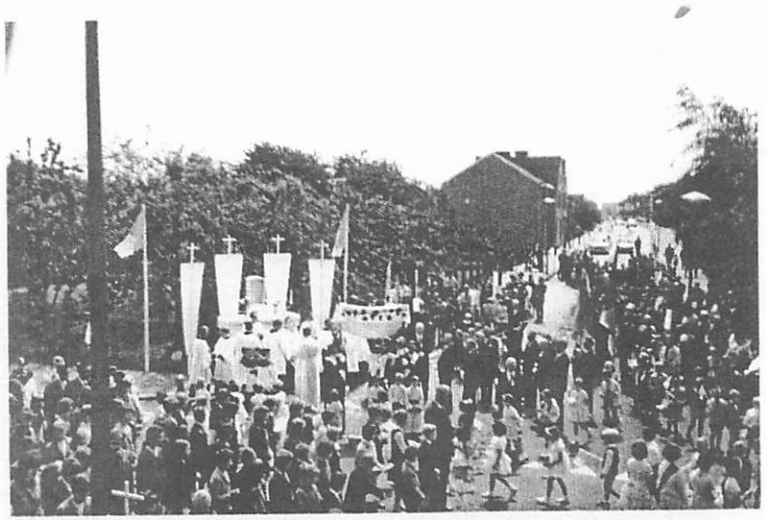
Waar komt het geld vandaan?

Subsidie bisdom	156.000
Rijkspremie kerkenbouw	180.000
Subsidie van instellingen (o.a. van de Mijnen)	60.000
Pastoriefonds	16.000
Eigen middelen	138.000
Totaal	550.000

De 'nieuwe' H. Familiekerk, Veldstraat

Dat betekent, dat er nog een tekort is van Fl. 135.000.
Daar een bank of andere financiële instelling geen hypotheek verleent op kerk, sacristie en toren, wil het kerkbestuur een lening tegen 3,5% afsluiten bij particulieren, en wel "vooreerst bij onze eigen parochianen". De lening is er gekomen. Kerkmeester H. Reinartz heeft jarenlang, in de eerste week van elk nieuw jaar, de rente aan de intekenaars gebracht. Rond 1990 is de lening tenslotte afgelost.

Processie op de hoek Kampstraat/Keizerstraat in juni 1965

Over het kerkgebouw en de verdere inrichting ervan zie het artikel van Cor Bertrand in "De Mijn" van 10-6-1965)

Het bouwen van een kerk is allerminst een sinecure. De meeste, zo niet alle, bouwpastoors zullen dit onmiddellijk beamen. Zeer zeker pastoor M. Partouns van Schaesberg. De bouw van „zijn" kerk in de Heilige Familieparochie is bepaald niet vlot verlopen. Het aanvankelijke plan om op een centraal punt nabij het Streeperkruis een indrukwekkend kerkgebouw, naar het opmerkelijke ontwerp van ir. A. van Hezik uit Nijmegen te realiseren, kon om meer dan één reden niet doorgaan.

Mijnschade-kwesties, alsmede planologische bezwaren speelden in deze een belangrijke rol. Besprekingen, onderzoekingen en beraadslagingen, waarvan de resultaten in lijvige rapporten werden vastgelegd, hadden tot gevolg dat een nieuw plan ontworpen moest worden voor een ander bouwterrein aan de Veldstraat.

De aldaar gebouwde kerk, welke ruim een jaar geleden in gebruik werd genomen, draagt geenszins het stempel van een noodoplossing. Ondanks bepaalde beperkingen – het terrein was minder geschikt dan dat aan het Streeperkruis – slaagde de Limburgse architect, ir. B. Salemans uit Heer, er toch in om een alleszins waardig kerkgebouw te ontwerpen.

Het grote aantal gezinnen, meer dan duizend, dat tot de in 1956 opgerichte Heilige Familie-parochie behoort, maakte de bouw van een ruim Godshuis noodzakelijk.

Speciale constructie

Ter voorkoming dat het als te ruim zou worden ervaren, maakte ir. Salemans gebruik van een speciale constructie, waardoor een visuele verkorting kon worden bereikt.

Hij schoof namelijk twee zgn. bouwmassa's in elkaar. Beide onderdelen van de kerk zijn voorzien van schuin oplopende daken, waarvan het hoogste punt de hoogte van de voor- en achtergevel bepaalt; derhalve van de wand achter het oksaal, resp. achter het priesterkoor.

Het laagste punt bevindt zich boven de ruimte voor de gelovigen. Ter plaatse is het dak niet meer dan zes meter hoog, hetgeen de intimiteit van deze ruimte niet weinig ten goede komt.

Vanuit hieruit gezien, gaat van het hellende dak (tot een hoogte van twaalf meter boven het priesterkoor), alsmede van de naar elkaar toelopende zijwanden een sterke gerichtheid uit op de plaats van handeling.

Ook de indirecte lichtinval – geen royale ramen maar smalle glazen spleten achter de verschillende betonnen schubben, waaruit de zijwanden van de voorste bouwmassa zijn samengesteld – is hierbij van groot belang.

Bepalend voor de architectonische vormgeving van het priesterkoor was de wens van pastoor Partouns om niet alleen aan de offertafel (mensa), maar ook aan het sacramentsaltaar een centrale plaats toe te kennen.

Het altaar voor de Eucharistieviering, vervaardigd uit een speciaal soort marmer, is midden op het koor geplaatst. Het sacramentsaltaar pal daarachter; evenwel niet tegen de fraaie bakstenen achterwand, maar in een aparte uitbouw.

Deze nis doorbreekt de gaafheid van de wand, hetgeen wij betreuren, maar daar staat tegenover, dat de aandacht van de gelovigen automatisch gevestigd wordt op het sacramentsaltaar. Naar ons gevoel iets té sterk, met name vanwege de aanwezigheid van de aan weerszijden van het tabernakel aangebrachte royale kandelaars. Tabernakel en kandelaars werden uitgevoerd door de Maastrichtse edelsmid E. Kersten. Het tabernakel voorzien van magnifiek geslepen maasstenen, is een fraai werkstuk. Practisch de enige artistieke verfraaiing van deze kerk, althans wat het interieur betreft.

Gigantisch reliëf

Meer aankleding – een eenvoudige kruisweg zou misschien niet misstaan - zou beslist afbreuk doen aan de totaliteit. Dank zij de vermijding van alle overdaad komt de architectonische schoonheid van het gebouw goed tot haar recht. Het warmkleurige houten plafond, de betonnen schuin-wanden, afgewisseld met bakstenen muurvlakken, de pilaren van de processiegalerijen en de hier en daar aangebrachte kleuren (de zwarte pilaren doen het goed tegen de grijsachtige betonnen elementen) vormen een zeldzaam mooi geheel, dat juist vanwege zijn eenvoud het oog bekoort.

Bij de keuze van de kleuren kon pastoor Partouns rekenen op de deskundige medewerking van een van zijn parochianen, hoofdopzichter J. Franck. Hij trad als kleurenadviseur op en bepaalde, samen met een aantal andere parochianen, de vorm van de offertafel. Aan weerszijden van de ruimte voor de gelovigen - met circa 850 zitplaatsen, welke een vrij zicht op het priesterkoor hebben - zijn twee kapellen aangebracht. Links de devotiekapel met een beeld van de Heilige Familie en rechts de doopkapel met een smaakvol uitgevoerde doopvont, vervaardigd uit klei met chamotte. Op aanwijzingen van pastoor Partouns voorzag de Amsterdamse beeldhouwer Wim van Hoorn de doopvont van een eenvoudige decoratie, in de vorm van een grote vis (symbool van Christus) met daaromheen enkele kleine vissen.

Dezelfde kunstenaar bracht tegen de voorgevel van de kerk een gigantisch reliëf aan – eveneens uitgevoerd in klei met chamotte - voorstellend de Heilige: Maria, Jozef en het Kind, geflankeerd door de profeet Isaïas en stamvader David.

Ons inziens zijn de figuren erg statisch uitgebeeld en verraadt het werk een gebrek aan bezieling. Bovendien is dit reliëf volgens ons té groot. Het is tegen de glazen voorgevel „aangeplakt" en niet voldoende met de architectonische omgeving gemotiveerd.

Enkele kleinere reliefs, waarheen ook de voorkeur van de architect uitging, zouden het stellig beter hebben gedaan. De los van de kerk staande betonnen toren verleent aan het geheel een bijzonder accent. In tegenstelling tot vele andere moderne torens is dit geen betonnen „brandweerladder", maar juist vanwege zijn massiviteit een echte toren.

Tegenover de toren ligt de pastorie, alsmede een parochiezaaltje, dat bij begrafenissen, huwelijksplechtigheden en andere gebeurtenissen in de parochie, goede diensten bewijst.

Ondanks enige détailcritiek, zijn wij van oordeel dat de Schaesbergse Heilige Familiekerk – uitgevoerd door het plaatselijk aannemersbedrijf Jongen – geenszins de geringste is onder de moderne kerken in Limburg.

cor bertrand

Pastoor Partouns en de hele gemeenschap waren trots op hun kerk. Velen hebben meegewerkt om de parochie van de H. Familie tot een levende gemeenschap te maken. Veel is er gedaan voor de jeugd, scholen werden gebouwd, verenigingen werden opgericht en veel is er tot stand gebracht door:

Pastoor M. Partouns (januari 1956 - begin 1977)
Kapelaan M. Waltmans (sept 1957 - mei 1958)
Kapelaan J. Moers (nov. 1958 - overleden juni 1960)
Kapelaan M. Hacking (sept 1960 - 1977)
Kapelaan H. Janssen (sept 1962 - 1973)

Pastoor Partouns 40 jaar priester

In het weekend van zaterdag 27 maart en zondag 28 maart 1976 viert pastoor Partouns zijn veertig jarig priesterschap. Volgens een " In Memoriam" in Kontakt had de pastoor , naar zijn eigen gevoel, reeds afscheid genomen op de grootse receptie bij gelegenheid van zijn 40-jarig priesterschap. Ook vanwege zijn gezondheid was de tijd gekomen om zijn functie op te geven. Hij was van plan nog in Schaesberg wat te genieten van de tijd die hem nog geschonken was. Hij werd echter ziek. Op 25 maart 1977 overleed hij in het ziekenhuis te Heerlen. Na de uitvaartmis in zijn H. Familiekerk werd hij te ruste gelegd op het kerkhof van zijn geboorteplaats Eijsden.

Neomisten in de H. Familieparochie:

Pasen 1957: pater P. Janssen , montfortaan
pater J. Schrouff, montfortaan.
Pasen 1968: Eerw. Heer. Arn. Borghans.
pater Reinders
Pasen 1991: Eerw. Heer Harry Notermans

Pastoor Ed. A. E. Serrarens.

Tot nieuwe pastoor van de H. Familieparochie wordt per 1 mei 1977 benoemd de zeer eerwaarde Heer Ed. Serrarens. Op zaterdag 21 mei, tijdens een plechtige Eucharistieviering om 19.00 uur verricht deken Brounts van Schaesberg de installatie.

Hij staat er alleen voor, want kapelaan Hacking is benoemd tot pastoor van Nieuwenhagerheide. "Door het goed beleid en behoorlijk

kerkbezoek wordt pastoor Serrarens wel eens door collega's genoemd de pastoor van een rijke parochie ", (zo staat er in "Schaesberg door de Eeuwen"!) Op zijn eigen vriendelijke aard bouwt de pastoor , rustig maar vastberaden door, op het fundament dat zijn voorgangers hebben gelegd.. "Vooral de leden van het kerkbestuur hebben samen met vele anderen altijd hulp geboden bij activiteiten binnen de parochiegemeenschap. En dat is - zo mogen we dankbaar zeggen - tot op de dag van vandaag zo gebleven", zo schrijft hij in de Gids voor de H. Familieparochie in april 1996.
Hulp wordt geboden door de misdienaars, jongens en meisjes van de basisschool die vrijwillig assisteren bij de vieringen in de kerk. Verlaten ze de basisschool, dan kunnen ze overstappen naar de acolieten, die in het weekend meewerken.
Belangrijk is ook de lezersgroep, dames en heren, die bij toerbeurt in de weekends de lezingen en voorbeden doen en tevens assisteren bij het uitreiken van de Communie.
Belangrijk zijn natuurlijk ook de collectanten, die in de diensten de offergaven ophalen.
Hulp wordt geboden door diverse zangkoren.
Het Kerkelijk Gemengd Zangkoor "St. Caecilia" ontstond in 1957 uit een groepje van zo'n 20 zangers, die tot dan toe in het koor van de Petrus en Paulus parochie hadden gezongen en nu onder leiding van kerkmeester J. Franck vooral met gregoriaanse zang, vanaf het oksaaltje achter in de noodkerk de diensten opluisterde, aan het orgel trouw ondersteund door J. Palmen. Toen de definitieve kerk in gebruik werd genomen werd het koor uitgebreid met een kindergroep. Tenslotte werd het rond 1970 een gemengd koor.
De heren uit het koor bleven echter naast de meerstemmige muziek het gregoriaans beoefenen. Uit deze groep ontstond het Gregoriaans Koor, dat eens per maand een liturgieviering verzorgt.
In 1970 werd het jongerenkoor "Sound of peace and freedom" opgericht met de bedoeling op een meer eigentijdse wijze liturgievieringen speciaal voor jongeren te verzorgen. Dit koor bestaat heden nog onder dezelfde naam, maar wordt geen jongerenkoor meer

genoemd. Het koor staat al vanaf het begin onder leiding van dhr J. Zenden. Tenslotte is er nog het begrafeniskoor. Het bestaat uit een aantal dames en heren uit het gemengde koor, die de gezangen bij de uitvaartdiensten in de kerk verzorgen.
In 1959 had kapelaan Moers voor de jongens van de H. Familieparochie een scoutinggroep opgericht. De Pius-XII-groep kreeg in 1962 een eigen home aan de Kakertsweg.
Voor de meisjes kwamen er de hobbyclub-groepen, die samenkwamen in het Hobbyclubgebouw aan de Lichtenbergerstraat. Ze stonden onder de bezielende leiding van Liza Bekkers, die ook na haar vertrek naar Nieuwenhagerheide haar werk in de H. Familieparochie enthousiast bleef verrichten.

Kerkgebouw

Naast de parochiegemeenschap bleef het kerkgebouw de aandacht van de pastoor vragen. Door zijn ietwat onlogische constructie ging het dak telkens weer lekken en moest dus telkens weer gerepareerd worden. Er kwam een nieuwe verwarming en een betere verlichting. Ook de verdere afwerking van het interieur werd ter hand genomen. Zo werden in de grijs-zwarte kleur van de pilaren en de omlijsting van het sacramentsaltaar vervangen door een warm donker-rood. Beneden langs de zijmuren kwamen plinten, waardoor het geheel een afgewerkte indruk ging maken. In 1983 bleken er herstelwerkzaamheden aan de toren noodzakelijk. Als eind 1984 de klus geklaard is bedankt de pastoor de parochianen voor hun steun en spreekt de hoop uit dat:
"ieder onze toren ontziet en niemand de neiging voelt om de toren met krijt of viltstift te ontsieren." Voor de toekomst kondigt de pastoor voor de "regenkant" van de kerk zo'n zelfde opknapbeurt aan. Als dit karwei geklaard is , november 1985, worden de ramen achter op het priesterkoor, naast het tabernakel, vernieuwd. En zo blijft onderhoud aan de kerk tot op de dag van vandaag de aandacht van de pastoor vragen.

25-jarig jubileum

Zaterdag 16 mei en zondag 17 mei 1981 wordt het 25-jarig bestaansfeest van de parochie gevierd. De hele voorafgaande week zijn er, ter

voorbereiding al feestactiviteiten op de twee kleuterscholen en de twee lagere scholen geweest. Zaterdag is er voor de bejaarden een eucharistieviering in "de Dormig" en in de kerk een gezinsmis voor de leerlingen van de beide lagere scholen. Zondag is er om 11.00 uur een Plechtige Eucharistieviering. Na afloop begeeft men zich gezamenlijk naar de aula van de Technische School "Op de Heugden", waar het Kerkbestuur tijdens een gezellig samenzijn een drankje aanbiedt aan genodigden en parochianen. Bij de viering van het jubileum waren er, ofschoon niet gepland, toch financiële schenkingen binnen gekomen. Na overpeinzingen en goed overleg in het kerkbestuur werd besloten om voor onze mooie kerk een hout gesneden, gepolychromeerd **Mariabeeld** aan te schaffen. Op zondag 16 augustus 1981 werd het beeld ingezegend. En sindsdien is het er, geplaatst tegen een pilaar links van het priesterkoor, te vereren en te bewonderen.

25 jarig priesterschap

Op 21 april 1985 viert pastoor Ed. Serrarens zijn 25-jarig Priesterschap. Om 11.00 uur is er een plechtige Eucharistieviering in de H. Familiekerk en daarna is er gelegenheid om de jubilaris te feliciteren in de aula van de Technische School "Op de Heugden" aan de Graafstraat. "Met enorme inzet heeft pastoor Serrarens zich van zijn herderlijke taak gekweten, gekenmerkt vooral door zijn intense bewogenheid bij het wel en wee van zijn parochianen", zo staat er in "Familie-Berichten " van 22 maart 1985. En ook: "De pastoor maakt veel werk van huisbezoek , daarmee gestalte gevend aan zijn taak als herder: je moet de mensen zoeken en opzoeken." Bij de huldiging wordt ook mejuffrouw Truus Puts, de huisgenote van de pastoor, niet vergeten.Naast haar werk in de pastorie, draagt ook zij zorg voor het parochiewerk. Zo is zij jarenlang lid van de lezersgroep, die tijdens de diensten de voorbeden en lezingen verricht. Daar de pastoor geen persoonlijk geschenk wilde, werd er van de giften een nieuwe lezenaar (ambo) aangeschaft voor de kerk.

40-jarig jubileum

In 1996 bestaat de parochie 40 jaar. Het Jubileumfeest wordt gevierd met een serie diensten een feestelijke bijeenkomsten met als hoogtepunt op 10 november een Pontificale Hoogmis, opgedragen door Mgr. Frans

Wiertz, Bisschop van Roermond, in co-celebratie met de pastoor en de uit onze parochie afkomstige priesters. Na afloop is er een bijeenkomst in het Brandenbergcollege, waarna hier een receptie zal plaats vinden. Als parochiegeschenk opent het Feest comité een rekening. Met het geld wil men het kerkbestuur in staat stellen, het plan uit te voeren, de devotiekapel om te bouwen tot een dagkapel, en de doopkapel te veranderen in een devotiekapel.

Kruisweg

In oktober 1978 wordt de kerk verrijkt met een kruisweg. De staties zijn door de maker, de heer Wim Janssen, geweven volgens een oude Finse weeftechniek . Vanwege deze techniek zijn de figuraties op de doeken symbolisch uitgewerkt.

In 1990 doet zich de mogelijkheid voor, een nieuwe kruisweg te krijgen. Vanaf begin april hangt in de kerk een kruisweg uit een van de inmiddels verdwenen kloosters van Heerlen. Het zijn eenvoudige, maar zeer sprekende tekeningen, vervaardigd met aquarelverf. In de loop van de tijd zijn ze enigszins gerestaureerd en van een sobere lijst voorzien. Onder elke statie is een in brons uitgevoerd woord aangebracht, dat ons helpt bij een nadere beschouwing en overdenking van elke statie.

Familie-Berichten 20 maart 1987:

Reliekhouders in onze kerk..... Een van onze parochianen was jaren geleden in het bezit gekomen van enkele reliekhouders uit een kapelletje van onze streek, Oostelijk Zuid Limburg. Beter dan opgeborgen op een zolder hangen deze reliekhouders nu in de devotie kapel van onze kerk .... ter stichting en tot nadenken voor ons ....

Familie-Berichten 10 juli 1987:

Er zullen maar weinigen van onze parochianen gemerkt hebben, dat er iets aan de hand is met onze luidklok. Sinds kort hangt er een nieuwe klepel in de klok. De vorige klepel van staal was nagenoeg versleten en is nu vervangen door een bronzen (mangaan) klepel.

Uitbreidingen van de parochie.

Familie-Berichten 18 december 1987.

Na de fusie van de gemeenten Schaesberg, Nieuwenhagen en Ubach over Worms, kwam het centrum van de nieuwe gemeente te liggen "I

gunne Kamp", een van de Schaesbergse wijken, die men nu Middengebied en (historisch onjuist) Op de Kamp ging noemen. Uit de eerste bouwfase ligt het gemeentehuis en het hele winkelcentrum op Schaesbergs gebied en hoorde dus bij de H. Familieparochie. Het zuidelijk gedeelte met de woonhuizen ligt op oorspronkelijk Nieuwenhaags gebied.
Eind 1987 hebben de pastoors van de aangrenzende parochies en hun kerkbestuur, na overleg met de gemeente, al voorstellen gedaan aan het Bisdom, hoe de toekomstige indeling voor de parochies zou moeten en kunnen worden.
Bij de H. Familieparochie komt de Beethovensingel, Bachlaan tot aan de Bartokring, de Mozartstraat , Schubertstraat, Verdistraat, Bartokring, de Chopinstraat en de Haydnstraat.
Bij de parochie Nieuwenhagerheide komt het gemeentehuis, de passages van het winkelcentrum en een gedeelte van de Bachlaan .Het gedeelte van de Dorpstraat, dat nu ook al bij Nieuwenhagerheide hoort blijft bij die parochie.
Bij de parochie Nieuwenhagen komt de bebouwing aan de Hereweg, Achter de Hoven en aan de Dorpstraat, voorzover die nu al bij Nieuwenhagen behoort.
In Familie-Berichten van 4 november 1988 wordt de brief gepubliceerd aan de eerwaarde geestelijkheid en de gelovigen van de drie parochies, waarin Mgr. Gijsen de nieuwe parochie grenzen nader preciseert.

DR J.M. GIJSEN
BISSCHOP VAN ROERMOND

6041 JW ROERMOND
PAREDISSTRAAT 10
TEL. 04750 - 20858

Aan de eerwaarde geestelijkheid en
gelovigen van de parochies
H. Familie te Schaesberg
O.L.Vr.Hulp der Christenen te Nieuwenhagen
H. Hart van Jezus te Nieuwenhagerheide

In het gebied waar het nieuwe bestuurlijke centrum van de gemeente Landgraaf in aanbouw is wordt ook een nieuw woongebied gerealiseerd in het grensgebied van de parochies H. Familie, O.L. Vrouw Hulp der Christenen en H. Hart van Jezus.

In het belang van de zielzorg en op het gezamenlijk verzoek van de belanghebbende kerkbesturen stellen wij voor de grens tussen de betreffende parochies in dit gebied nader te preciseren.

In het nieuwe woongebied gelegen tussen de Kampstraat aan de noordzijde en de Hereweg aan de zuidzijde worden de straten als volgt aan de parochies toegevoegd.
Tot de parochie H. Familie zullen behoren:
Beethovensingel, Bartokring, Bachlaan vanaf de aansluiting van de Bartokring tot aan de kruising met de Beethovensingel, Mozartstraat, Verdistraat, Chopinstraat en Schubertstraat.
Tot de parochie H. Hart van Jezus zullen behoren:
Rossinipassage, Vivaldipassage, Paganinipassage, het Raadhuisplein alsmede het gedeelte van de Bachlaan vanaf het Raadhuisplein tot aan het punt waar de Bartokring erop aansluit.
Tot de parochie O.L. Vrouw Hulp der Christenen zullen behoren de weg Achter de Hoven en de Hereweg.
Van alle genoemde wegen en weggedeelten behoren de huizen aan weerszijden tot de genoemde parochies.

Gegronde en ernstige bezwaren tegen dit voorstel kunnen binnen veertien dagen na afkondiging van dit schrijven worden ingediend bij de Hoogeerwaarde Heer Deken van Landgraaf.
Dit schrijven zal worden voorgelezen in de parochiekerken van de H. Familie te Schaesberg; O.L. Vrouw Hulp der Christenen te Nieuwenhagen en H. Hart van Jezus te Nieuwenhagerheide tijdens de vastgestelde vieringen op zondag 23 october 1988 en op de vooravond van deze zondag en kan eventueel gepubliceerd worden in het parochieblaadje.

Roermond, 11 october 1988

P.J.G. Frantzen,
kanselier.

+ Joannes M. Gijsen
bisschop van Roermond

Familie-Berichten 25 april 1997:
Binnen de parochiegrenzen, in de directe omgeving van het voormalige Schaesbergse gemeentehuis en de sporthal Baneberg is heel wat hoogbouw verrezen. Veel bewoners waren reeds voor de verhuizing woonachtig in de parochie. Maar er hebben zich ook mensen van buiten gevestigd. Er zijn zelfs mensen gaan wonen die uit het zogenaamde noorden afkomstig zijn, aldus het bericht. Men moet echter nog even wachten op huisbezoek van de pastoor, daar deze wegens ziekte zijn taak nog niet kan vervullen.
Familie-Berichten 25-8-2000.
Aan het Pucciniplein zijn de flats in de eerste van de drie woontorens betrokken. Allemaal nieuwe parochianen van de Heilige Familie parochie aan de Veldstraat. Enige nieuwe bewoners vroegen om hun nieuwe "home " in te zegenen en dat is direct na hun verzoek ook gebeurd.
Moeilijke tijden.
Maandag 10 maart '97 is Pastoor Serrarens opgenomen in het Gregorius-ziekenhuis te Brunssum en is daar onmiddellijk geopereerd. Hij zal zeker nog enige tijd in het ziekenhuis moeten verblijven en het ziet er op dit moment niet naar uit dat hij weer spoedig voor zijn parochie beschikbaar zal zijn, schrijft kerkmeester J. Groen in Familie-Berichten van 21-3-1997.
Hij doet, samen met koster en kerkbestuur, zijn uiterste best om de parochie draaiende te houden. Er wordt hulp gezocht bij priesters in ruste, (die nog meer blijken te doen te hebben als toen de nog actief waren!) en bij de priesters uit de buurparochies.
Op 12 april is de pastoor, op doorreis naar zijn hersteladres, even op de pastorie en laat dan weten: "*Ik ben er echt heel ernstig aan toe geweest en het was gelukkig nog net niet te laat, maar het had ook niet veel langer moeten duren. Tijdens een spoedoperatie bleek dat ik een ernstige buikvliesontsteking had, die veroorzaakt was door iets aan de dikke darm . .....De artsen geven me een redelijke kans op herstel, maar ik zal er rekening mee moeten houden dat ik nooit meer 100% inzetbaar zal zijn. ..... Ik zou niets liever doen dan terugkeren naar mijn eigen*

pastorie, maar dat is op dit moment nog onmogelijk. ..... Zo gauw als het maar mogelijk is kom ik weer naar de Lichtenberg, maar dat zal nog wel even duren. "

En dan verschijnt in Familie-Berichten van 6 juni 1997 het bericht **"Terugkeer".**

"Ik mag U laten weten , dat ik blij ben, dat ik dezer dagen ben teruggekeerd naar mijn vertrouwde plek, naar onze parochie en naar u allen parochianen , temidden van wie ik werken mag. ....al zal het voorlopig rustig aan moeten.".

40 jaar priester

Zondag 2 april 2000 is Pastoor Serrarens 40 jaren priester.

Om 11 uur is er een plechtige hoogmis , opgedragen door pastoor Serrarens, pastoor Michel Beckers uit Bergen in Noorwegen met assistentie van Diaken Aloys Wijngaards uit Arnhem.

Het gemengd kerkelijk zangkoor St. Cecilia o.l.v. mevr. Gerda Engelen en aan het orgel de heer Rob Peters en het Koor "The Sound of Peace and Freedom" o.l.v. de heer Jacques Zenden en begeleid door het vaste combo van het koor, verzorgen de zang en muziek.

Na afloop van de viering in de kerk is er Receptie in de aula van Scholengemeenschap "Brandenberg " aan de Graafstraat.

Het eindbedrag van het jubileumgeschenk bij het 40 jarig Priesterfeest van pastoor Ed Serrarens was Fl. 19.885,=

Een tegenvaller ....

Soms gaat het anders dan je denkt:

De goede wensen voor het nieuwe jaar 2001 klinken nog na en dan hoor je dat je naar het ziekenhuis moet voor een nieuwe ingreep.

Met dit bericht opent pastoor Serrarens de Familie-Berichten van 19 jan. 2001.

Familie-Berichten van 6 april 2001:

Na de operatie van 2 maart j.l.zal het afwachten zijn,wat ik binnenkort wel of niet kan doen.

Familie-Berichten van 25 mei 2001:

Ontslag .....

Met woorden van respect en dank heeft onze Bisschop Mgr. Frans Wiertz me eervol ontslag verleend per 1 juni 2001 als pastoor van de parochie van de Heilige Familie te Schaesberg Landgraaf. Er zal geen opvolger worden benoemd maar wel een "Administrator", een pastoor van een andere parochie , die de verantwoordelijkheid voor onze parochie zal dragen. U begrijpt, dat het me wel even wat doet deze woorden neer te schrijven, want het waren 24 gelukkige jaren in uw midden. Met dankbaarheid zal ik daar altijd op terugzien.
Zolang mogelijk hoop ik op de pastorie Veldstraat 23 te kunnen blijven wonen, zodat ik voorlopig zeker, de Heilige Missen op dinsdag- en donderdagavond en op zaterdag om 19.00 uur en zondag 11.00 uur kan blijven doen. Ook voor Doopsels , Huwelijken en Uitvaartdiensten zal ik graag zoveel mogelijk beschikbaar blijven.
U ziet: ik blijf nog in uw midden.

Parochies H. Familie en Kakert dichter bij elkaar .

Naar aanleiding van de trend in parochies om, tengevolge van het priestertekort met andere parochies te gaan samenwerken of zelfs te fuseren, ontstond er in 1998 contact tussen de H. Familie-parochie op de Lichtenberg en de H. Barbara-parochie in de Kakert.
Ook zal een eventuele samenwerking de druk op de pastoors en hun helpers enigszins kunnen verlichten.

Familie-Berichten 13 febr 1998

In het noordelijke deel van Schaesberg nemen de parochies van de H. Familie (Lichtenberg) en van de H. Barbara (Kakert) een belangrijke plaats in. En daarom lijkt het voor de hand te liggen, dat beide parochies, met behoud van ieders eigenheid en zelfstandigheid, zoeken naar vormen van samenwerking. Een proces dat langzaam zal gaan en waarover de kerkbesturen van beide parochies de laatste tijd geregeld spreken.

Familie-Berichten 18 okt. 1998

H. Familie Lichtenberg en H, Barbara Kakert samen op weg.
De kerkbesturen hebben afgesproken elkaar vier keer per jaar te ontmoeten. In beide parochies is, op grond van eenzelfde schema een inventaris gemaakt van alle pastorale activiteiten van groepen en van

personen die de parochie mee vorm geven en de manier waarop deze functioneren.

Familie-Berichten 7 juli 2000

Samenwerkingsovereenkomst tussen de parochies Heilige Familie en H. Barbara (Kakert) te goedkeuring naar het bisdom. De kerkbesturen van beide parochies hebben een ontwerp gemaakt, waarin de samenwerking tussen beide parochies wordt beschreven. Zo gauw we antwoord hebben op onze voorstellen, komen we in de parochiebladen hierop terug.

Familie-Berichten 25 augustus 2000

Op donderdag 21 september a.s. is er om 20.00 uur in de Aula van de Scholengemeenschap "Brandenberg " een avond voor alle vrijwilligers van de parochies H. Barbara Kakert en Heilige Familie. De pastorale werkgroep van beide parochies heeft de vrijwilligersavond voorbereid. Men wil enige belangrijke vragen aan de orde stellen aangaande onze parochies en hun activiteiten.

Familie-Berichten 22 december 2000

Pastoor Math. Gubbels van de parochie Kakert zal binnenkort de Parochie van de H. Barbara aldaar verlaten. Hij wordt ziekenpastor aan het Atrium-ziekenhuis te Heerlen. Net nu de beide parochies van Kakert en H. Familie zochten en zoeken naar samenwerking , komt dit vertrek voor ons allen niet gelegen. Maar we blijven ons best doen om bij het geringe aantal kerkelijke bedienaren toch de samenwerking te blijven handhaven en zo mogelijk uit te bouwen. Wij danken pastoor Gubbels voor alles en wensen hem alle goeds bij zijn nieuwe taak.

Parochie Heilige Aartsengel Michaël Eikske, Landgraaf.

De patroonheilige van de parochie de heilige aartsengel Michaël

Van de aartsengelen die wij met name kennen is Michaël de voornaamste, andere zijn Gabriël en Rafaël. In de strikte zin van het woord is Michaël geen heilige evenals Gabriël en Rafaël dat niet zijn. Toch staat hij als zodanig te boek. Een aartsengel is geen mens. Het bovennatuurlijke wezen heeft nooit bestaan, al worden zij wel vermeld in de Bijbel.
De betekenis van hun namen geeft al aan hoe dicht zij bij God en bij elkaar behoren. Michaël betekent "Quis ut Deus!" "Wie is als God!", Gabriël 'Kracht Gods' en Rafaël 'God geneest'. De oorspronkelijk Hebreeuwse naam 'mi ka el' betekent hetzelfde.
Michaël vervult in veel apocriefe (onaannemelijke) verhalen een hoofdrol. De in de 4de eeuw in het Oosten begonnen verering van de aartsengel als aanvoerder van de engelen en overwinnaar van de boze machten; Lucifer deze duivel en zijn 'opstandige engelen' werden door de aartsengel naar de hel verdreven, als beschermer van het christenvolk en hij zou een rol spelen bij het Laatste Oordeel; hij was begeleider van de zielen van de gestorvenen naar het paradijs, heeft zich geleidelijk uitgebreid naar het Westen, vooral na zijn wonderbare verschijningen op de berg Gargano (Italië) in de 5de eeuw. Overigens worden de meeste van zijn verschijningen van op bergen gemeld. Beroemd is de abdij van de Mont Saint-Michel in Normandië (Frankrijk), St. Michael's Mount, Cornwall (Engeland) en Monte Sant' Angelo (Italië). Sinds het begin van de 6de eeuw wordt hij, alleen of met Gabriël, afgebeeld als wachtengel bij Gods troon. In de middeleeuwen zien wij hem met zwaard of lans als bestrijder van de helse draak of Lucifer. Het is de afbeelding van Michaël als beschermer van vele volken. Ook in het vroege rijksvaandel van Duitsland staat zijn beeltenis. Veel keizers en koningen, vooral in het Oosten en in Rusland, hebben zijn naam gedragen. Ook wordt hij met een weegschaal als attribuut afgebeeld: hij weegt de zielen voor het laatste oordeel. De op associaties (in geest verbinden) beluste folklore kiest hem echter als patroon voor handelaars en kooplui. Zijn oorspronkelijke feestdag was 29 september, omdat de

St.-Michaëlskerk op de berg Gargano op die datum werd ingewijd. Nu worden op die dag ook de feesten van Gabriël en Rafaël gevierd. Ook is 8 mei een feestdag, de dag van zijn verschijning op de Monte Sant' Angelo. In Rome wijdde paus Gregorius de Grote het mausoleum van Hadrianus (Engelenburcht) aan de engel, nadat hij tijdens een pestepidemie in een verschijning Michaël had gezien, die zijn vlammend zwaard in de schede stak.
Heilige Michaël wordt ook vereerd in torenkapellen, zoals de Sint-Michaelskapel in de domtoren van Utrecht.
Michaël werd onder andere de patroon van alle wapendragers en -omdat hij de weegschaal hanteert- van de bakkers, de weegmeesters, de apothekers. Op hem kon een beroep worden gedaan als men tijdig uit bed moest. Bij gebrek aan een wekker kon een schietgebedje de avond tevoren goede diensten bewijzen:

Heilige engel Michaël,
bewaar mijn lijf en mijn ziel.
Wil mij wekken metter spoed,
niet te vroeg of niet te laat,
wanneer de klok •••• ure slaat.

Ook is er het volgende gebed tot de heilige Michaël:

Heilige aartsengel Michaël.
Verdedig ons in de strijd.
Wees onze bescherming tegen de
boosheid en de listen van de duivel.
Wij smeken ootmoedig, dat God hem
zijn macht doet gevoelen.
En gij, vorst van de hemelse leger-
scharen, drijf satan en andere boze
geesten, die tot verderf van de zielen
over de wereld rondgaan, door de
goddelijke kracht in de hel terug. *Amen.*

De heilige Michaël is een nogal wispelturige weersvoorspeller. Op de eerste plaats belooft hij een nazomertje: "Acht dagen zonneschijn geeft Michaël om wel te zijn". De vreugde zal slechts van korte duur zijn: Sint-Michaël brengt winter onder zijn kiel." Het is dus beter de zomerkleding onderhand op te bergen: "Sint-Michiel verbiedt strooien hoed en linnen kiel."Tijdens een herfstwandeling in de bossen kan men, zo wil het volksgeloof, zelf het weer van de komende zomer vaststellen.

Zoek een eikeblad met een door een steek van een galwesp veroorzaakte bobbel. Is de uitstulping leeg en vochtig, dan wijst dat op een natte en koude zomer. Een verdorde bobbel duidt op een droge zomer.

Beeld van patroon als aartsengel Michaël met zwaard als leider der engelenschaar

In de beeldende kunst werd Michaël in de Byzantijnse tijd afgebeeld met de purperen chlamys van het keizerlijk hof, hij draagt een lange staf in de hand, waaraan een wimpel met in het Grieks de woorden: Heilig, heilig, heilig. In het Westen is hij gekleed in een lange tuniek, of ook als ridder met zwaard en hellebaard. Ook wordt hij in de lucht staande of vliegend afgebeeld en dan met het getrokken zwaard in de hand. Als hij in cyclus wordt afgebeeld zijn er vier scènes: gevecht tegen de draak, wegen van de zielen, verschijningen en wonderen.
In het Limburgse Ool en Thorn bestaan Sint-Michaëlsgilden.
Voornamen afgeleid van Michaël:
Michel, Machiel, Michiel, Mick, Micky, Mike, Chiel, Giel, Machielis, Miquel, Mihaly, Mihai, Michail, Michaela, Michelina, Micheline, Michelle en Misja.
Achternamen: Machgielsen, Machiels, Machielsen, Michael, Michal, Michalides, Micheels, Micheli, Michiels, Michels, Michielsen, Mikkelsen en Mischel.
In Oostenrijk vinden wij plaatsen zoals:
"Sankt Michael im Burgenland"
"Sankt Michael im Lungau"
"Sankt Michael in Obersteiermark"
Overigens is op de Bisschopsstaf van hulpbisschop Everard de Jong de heilige Michaël bevestigd.

Kerkgebouw

Het kerkgebouw is een ontwerp van architect ir. J.J. Fanchamps Nieuwstraat 161 te Kerkrade waar hij op 2 juni 1982 op 70-jarige leeftijd is overleden. Het was de derde door hem ontworpen kerk in de oude mijnstreek. De begroting voor de bouw was *f*219.500,-, terwijl voor het inrichten van recreatieruimte met toiletten en een bibliotheek onder de kerk *f*11.758,27 werd begroot.
Het honorarium van de Fanchamps bedroeg *f* 10.000,-
Er waren diverse inschrijvers voor het bouwen van de kerk :
-H. Daalmans & Zn.
Aannemersbedrijf en Timmerfabriek
Kakertsweg 10 en Pasweg Schaesberg.
-Gebr. Bisscheroux
Aannemersbedrijf
Pieterstraat 27 Schaesberg.

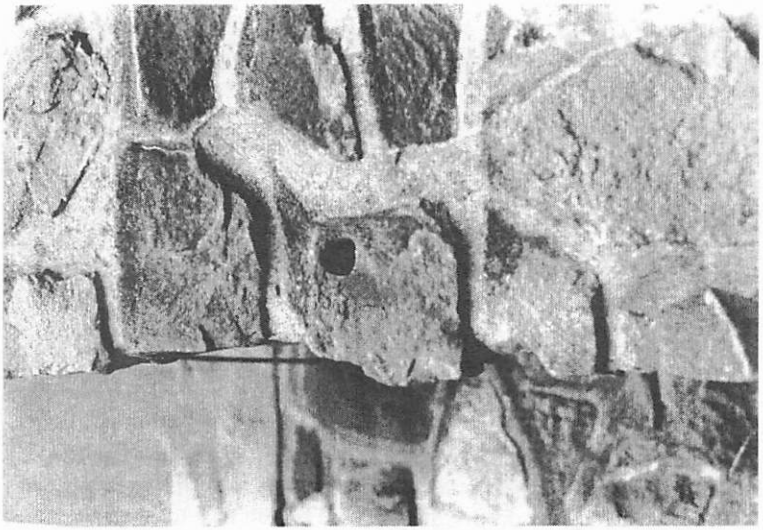
-Aannemersbedrijf W.P.J. Leunissen ƒ345.580,-
timmerfabriek
Schaesberg
-Fa. Th. Jongen & Zonen ƒ351.780,-
Aannemersbedrijf
Heerlenseweg 19 Schaesberg.
-Fa. Edm. Beugels & Zonen ƒ348.320,-
Aannemersbedrijf gewapend beton burger- en utiliteitsbouw
Dorpstraat 91 Oirsbeek.
-Firma Aug. Knols ƒ354.280,-
Aannemer
Kleine Gracht 11-13 Maastricht.
Gebrs. Bisscheroux heeft geen prijsopgave gemaakt terwijl de prijsopgave van H. Daalmans & Zn. niet bekend is.
Genoemde bedrijven kregen overeenkomstig de Bisschoppelijke bestedingsregeling ƒ500,- voor gemaakte kosten.
Het werk werd op 10 juli 1954 voor ƒ245.000,- ondershands aanbesteed aan Marcel Muyres Aannemersbedrijf N.V. Bouw- en gewapend betonwerken Walramstraat 94 te Sittard.
Dit werd door Muyres als volgt bevestigd:
Het bouwen van de R.K. Kerk van de H. Aartsengel Michael te Eikske, gemeente Schaesberg, met alle daarbij komende werkzaamheden, overeenkomstig bestek dd. 24 juni 1954 en de bestekstekeningen Blad1, 1B, 2 t/m 11 opgemaakt door de Heer J.J Fanchamps, Architect te Kerkrade, voor de totaalsom van: TWEE HONDERD VIJF EN VEERTIG DUIZEND GULDEN.
Op 8 september 1954 deed het zelfde bedrijf een prijsopgaaf voor het maken van een gewapend betonvloer in het gehele kerkschip met zijbeuken en ingang compleet met bekisting, wapening met ankerwapening, tekeningen en berekeningen onder aftrek van de in bestek omschreven stampbetonvloer met krimpnet voor een meerprijs van ƒ19.665,-. Bij een volgende prijsopgaaf werd het wegvallen van de koppelbalken onder in de fundering, welke functie door het aanbrengen van een gewapend betonvloer ook overbodig werd gewijzigd in een meerprijs van ƒ11.730,-. Voor het maken van meer delitatie-voegen werd ƒ 1818,- in rekening gebracht, dit bedrag werd voor het leveren en aanbrengen van benodigd 20 ponds afdeklood verhoogd tot ƒ 2981,-.Het bedrag van ƒ 1818,- is bij de aannemingssom gevoegd, waardoor deze ƒ 258.548,- kwam.

Muyres kreeg op 1 juni 1955 de opdracht voor het leveren van stalen glasroeden ƒ 654.- ,het verbreden van de breuksteenmuren van 23 naar 28 cm. dikte voor ƒ 300.- en de vuren deuren (9 stuks) te maken van 1 ste soort droog slavonisch eikenhout voor een prijs van ƒ 1680.-. Voor het maken van een grondkeermuur onder de randbalk aan de zuidzijde van priesterkoor en zijbeuk werd ƒ 847.- in rekening gebracht. Voor het leveren en leggen van vloertegels in de kerk werd een meerprijs van ƒ 4000.- gerekend, voor de vloer in de kinderkapel ƒ 660.-. het maken van een trap naar de kinderkapel ƒ 112,- ,een tegelvloer van 60 cm langs de zijmuren van de kerk ƒ 44,-, tegelvloer voor 2 biechtstoelen ƒ 50.- en voor vloer en traptreden priesterkoor ƒ 6.644.-Het leveren en aanbrengen van twee stuks hekwerken ƒ 1.800.-.Het vervaardigen van een noodaltaar van beton en metselwerk ƒ 242.50. De totale kosten van Muyres bedroegen ƒ 279.739.95. Op 23 februari 1957 schonk Muyres als gift voor de nieuwbouw van de kerk ƒ 3000,-.
Techn. Bur. J. Scheepers uit Heerlen Coriovallumstraat 36 kreeg 16 december 1954 de opdracht voor de levering van een warmeluchtverwarming tegen de prijs van ƒ 4.100.-. De warmeluchtketel had een capaciteit van 112.00 cal/h en was goed voor een gebruikelijke temperatuur van + 10° C. De ketel was geschikt voor het stoken van kolen of cokes. De op 17 april 1957 ingediende 3e termijn groot ƒ 410.- werd pas in februari 1958 betaald nadat het technisch bureau Scheepers in het antwoord op de brief van het kerkbestuur van 7 november 1957 meedeelde: "In antwoord op Uw schrijven van 7 november 1957 delen wij U mede, dat het hak- breek- en metselwerk niet voor onze rekening is. Onze offerten sluiten deze werkzaamheden nadrukkelijk uit.
Dat bij het naar binnen brengen van de ketel enig metselwerk verwijderd diende te worden kunt U moeilijk op conto van onze firma schrijven. Het is immers zo dat wij bij onze offerten een complete tekening met afmetingen voegen, zodat bij het bouwwerk rekening met deze afmetingen gehouden kan worden. In Uw geval was de beste oplossing geweest dat de ketel voor het afwerken van de kelder naar binnen gebracht werd zodat dan later geen afbraak nodig zou zijn geweest. Dat dit niet geschied is kunt U naar onze mening onze firma niet verwijten. De fout ligt hier in de organisatie van 't bouwwerk, waar wij geheel buiten staan. Wij vertrouwen dat U ons standpunt zult kunnen billijken en verblijven met de meeste hoogachting".

Martin Poels loodgietersbedrijf en bliksembeveiliging Kruisstraat 57 Heerlen, kreeg de opdracht om volgens voorschriften van "Sint Donatus" (keuringsinstantie) en de richtlijnen voor bliksemafleiders de N 1014 voor ƒ 1.135,- deze beveiliging aan te brengen. Electrotechnisch Bedrijf Fa Scheppers uit Bleijerheide - Kerkrade mocht voor ƒ 5.440,- een complete lichtinstallatie aanbrengen. Op 4 oktober 1956 stuurde het kerkbestuur een aangetekende brief naar de firma W. Scheppers om alsnog de nog uit te voeren werkzaamheden volgens de voorwaarden van aanbesteding af te ronden anders zouden deze werkzaamheden door een goede installateur worden uitgevoerd op kosten van fa. Scheppers. Van de op 31 mei 1957 door de Fa Scheppers ingediende rekening ter hoogte van ƒ 1439,- werd ƒ 1200,- uitbetaald. Het resterend bedrag werden als kosten gemaakt voor reparatie mergel- en metselwerk.
Schildersbedrijf P.J. Storms Schaesbergerweg 82 te Terwinselen mocht voor ƒ 1170,- (hout- en staalwerk) ƒ 1541,- en ƒ 1016,- (betonwerk) het schilderwerk uitvoeren. Bijkomend schilderen van de triomfboog ƒ 87,90.
Meubelfabriek en Magazijnen Leo Buck & Zn Hoofdstraat 91 en O.L. Vrouwestraat 9 Kerkrade kreeg opdracht om voor ƒ 4.050,- in japans eiken kerkbanken te leveren en voor in de kinderkapel voor ƒ 834,- vervaardigd van vurenhout. Het leveren van een biechtstoel kostte ƒ 1285,-.
Glasindustrie Gebrs. Baur Streperplein 10 Schaesberg kreeg voor het leveren en aanbrengen van ± 170 m² gegoten antiek glas ƒ 2.782,50.
Het verharden van de wegen bij de kerk,bestaande uit het onder profiel walsen van de bestaande grindverharding, het aanbrengen van een spreidlaag van 3 cm grind onder zuiver profiel afraderen en het uitvoeren van een oppervlaktebehandeling (vloeibitumen en split) werd door N.V. Moderne Wegenbouw Valkenburgerweg 75 Heerlen voor ƒ 1958,- uitgevoerd.
Subsidies en schenkingen aan de kerk verstrekt:
Staatsmijnen in Limburg voor de noodkerk; Nadat het kerkbestuur het aantal arbeiders en beambten werkzaam bij de Staatsmijnen, met vermelding van de mijn en het werknummer had doorgegeven maakte de Staatsmijnen voor ieder tot de parochie behorend lid ƒ 1,50 over hetgeen volgens de stand van 31 december 1950 betekende een bedrag van ƒ 93,-.
Staatsmijnen in Limburg; ƒ 13.000,-

Laura & Vereeniging; Na onderzoek bleek dat slechts 5 werknemers van Laura & Vereeniging in de parochie werkte, waarna ƒ 500,- werd overgemaakt.
Willem Sophia; geen reactie op verzoek voor bijdrage.
Oranje Nassau Mijnen; ƒ 15.500,-, aanvullend ƒ 1900,-.
Oranje Nassau Mijnen afdeling Mijnschade ƒ 19.665,- zijnde werkzaamheden zoals omschreven bij Marcel Muyres.
Oranje Nassau Mijnen afdeling Mijnschade ƒ 2.981,- zijnde werkzaamheden zoals omschreven bij Marcel Muyres.
Gemeente Heerlen; ƒ 2.550,-.
Parochie van de Onbevlekte Ontvangenis der H. Maagd Maria Terwinselen; Het antwoord van het kerkbestuur van genoemde parochie luidde:
"Zeer geachte Bouwpastoor,
Uw mondeling verzoek om een kleine bydrage voor de bouw van een nieuwe kerk, heeft een punt van overweging gevormd op onze laatste vergadering. Onze voorzitter (bouwpastoor Hubert Spierts) zag zich voor 33 jaren voor dezelfde moeilyke taak geplaatst onder nog moeilyker omstandigheden. Van af het bisdom kwam geen enkele financiële steun, en van de drie moederparochies kreeg hy evenveel: een grote nul. Thans heeft het kerkbestuur besloten deze drie nullen aan Uw kerkbestuur cadeau te doen, met dien verstande, dat er voor deze negatieve gift een positieve 3 geplaatst wordt. Dit maakt drie duizend Gulden uit. Als U hierby in aanmerking neemt, dat moeder in al de jaren, waarin ze de zorg had voor het dochtertje, niet door giften verwend werd, mogen wy vertrouwen, dat onze bydrage U niet onbeduidend zal voorkomen. Zodra door U met de bouw van de kerk begonnen wordt, kunt U de gevoteerde bydrage van ons verwachten. Met de beste wensen voor een voorspoedige tot standkoming van Uw groot werk, tekent met hoogachting Het Kerkbestuur".
Gedeputeerde Staten van Limburg; ƒ 5702,50 voor het bouwen van de kerk.
Gedeputeerde Staten van Limburg; ƒ 1500,- voor het bouwen van de pastorie.
Gemeente Schaesberg; 20% van bouwkosten ƒ 10000,-
Marcel Muyres Aannemingsbedrijf N.V.; ƒ 3000,-.
De kerk werd gebouwd door het aannemersbedrijf Marcel Muyres uit Sittard. Het inwendige middenschip is ruim 22 meter breed, de breedte van het priesterkoor, de sacristie en kinderkapel is 27 meter. De lengte

is 41 meter. De kerk telde inclusief de kinderkapel 689 zitplaatsen. De dunne pilaren die het middenschip van de zijbeuken scheiden veroorzaken in het geheel geen hinder bij het uitzicht op het priesterkoor. Het zeer ruime maar constructief eenvoudige oksaal geeft, gezien de geweldige raamconstructie van 7½ x 7 meter een prachtig gezicht. De verbindingsgang tussen kerk en toren (29 meter hoog) leidt naar de doopkapel. Ook de schoolkinderen konden via deze gang naar de kinderkapel. Gezien de ligging van het terrein moest 'n kostbare fundering worden gemaakt, hierdoor zijn geweldige grote ruimten onder de kerk beschikbaar.

Boorgat in bouwsteen der kerk. Dit geeft aan dat deze steen afkomstig is van ondergrondse mijn (zandsteen) en door het gebruik van springstof (dynamiet) is gedolven.

De parochie bestond uit een stukje van de oude parochie Schaesberg en een stukje van de parochie Terwinselen waarin alles bijeen 195 gezinnen woonden. Sinds de komst van Tummers werden 210 woningen in 't Eikske bijgebouwd, waardoor de parochie uit 370 gezinnen bestond. Er bestonden ook plannen om woningen te bouwen tussen de Kerkraderweg, Honigmannstraat en de De Wendelstraat nadat gronden geruild zouden zijn tussen de gemeenten Schaesberg en Heerlen.
De kerk bestond uit diverse materialen, onder andere uit breuksteen, carbonische zandsteen, die kosteloos werd verkregen.
De kruiswegstaties, uitgevoerd in gebakken klei zijn vervaardigd door de heer Walter van Hoorn kunstenaar wonende te Terwinselen. Boven het altaar hangt een Javaans teakhouten kruis vervaardigd door een onbekend Javaans kunstenaar. Een Parijse beeldhouwer zorgde voor een beeld van O.L.Vrouw van de wonderdadige Medaille in Franse zandsteen.
Bouwpastoor werd J.M. Tummers die reeds 13 jaar in Schaesberg kapelaan was alvorens hij op 16 augustus 1949 werd benoemd. Hij kon zich op 15 juni 1950 in zijn nieuwe parochie kon vestigen omdat de Oranje-Nassau-Mijnen in de Honigmannstraat een woning hadden verbouwd. Met kerstmis 1950 werd een noodkerk aan de Honigmannstraat in gebruik genomen. Deze noodkerk werd naderhand als gymnastiekzaal door de nabijgelegen lagere school ondergebracht in de vroegere Ulo-school In 1951 deed hij in de oude mijnstreek een oproep voor financiele steun.

PAROCHIE **"EIKSKE"** SCHAESBERG

Waarde lezer,
ALS BOUWPASTOOR van de nieuwe mijnwerkers-parochie "Eikske" doe ik langs deze weg een beroep Op Uwe milddadigheid en goedgeefsheid.
In Augustus 1949 ontving ik van Vader Bisschop de opdracht te Schaesberg-Eikske een parochie te stichten en een kerk te bouwen. U weet, dat de taak van een bouwpastoor steeds moeilijk en zwaar is; tegenwoordig, nu de bouwkosten drie tot viermaal zo hoog zijn als voor de oorlog, nu de levensstandaard abnormaal hoog is, is de taak van een bouwpastoor

bovenmenselijk zwaar. De parochianen, hoofdzakelijk mijnwerkers, helpen en steunen graag zoveel zij kunnen, maar zij zijn helaas alleen niet in staat, gelden bijeen te brengen om nu een kerk te bouwen. Onze noodkerk is vanaf Kerstmis 1950 in gebruik; binnen vijf jaar moet de definitieve kerk klaar zijn.
Waarde lezer, om hier in het hartje van de oude mijnstreek in Limburg, het katholieke geloof, het kostbare erfdeel onzer vaderen te bewaren, is het bouwen van deze nieuwe kerk noodzakelijk. Daarom zou ik U beleefd om een kleine bijdrage willen vragen voor dit mooie doel. Het comité en ik als bouwpastoor, maar vooral alle parochianen zijn er U zeer dankbaar voor en zullen samen de goede God bidden voor U en Uwe familie. Wij danken U reeds bij voorbaat.
De Uwe in Christus,
M. TUMMERS
Bouwpastoor.

De eerste steenlegging vond plaats op zondag.
In een feestelijke stoet, opgeluisterd door de fanfare "Flos Carmeli" van Leenhof ging men van de noodkerk naar de plaats van de nieuwbouw. Een stralende pastoor Tummers werd vergezeld door deken ir. J.H.H. Bemelmans uit Heerlen, burgemeester H.M.J. Dassen van Schaesberg, pastoor P.J. van Oppen uit Molenberg en pastoor W.H.B. Mullenders uit Munstergeleen. Pater Linus Henckens O. prior van het carmelietenklooster te Merkelbeek.kerkmeester A. Erkens

Op zaterdag 16 juni 1956 om vijf uur werd de kerk door deken H. Mertens ingezegend, hierbij geassisteerd door pastoor Tummers en pater H. Botermans lazarist. Overigens vond deze plechtige kerkwijding zoals voorgeschreven zonder de aanwezigheid van de parochianen plaats die daarna in grote getalen in processie met het Allerheiligste vanuit de noodkerk naar de nieuwe kerk kwamen. Het geheel werd opgeluisterd door fanfare St. Aloysiana.
In de nieuwe kerk werd aansluitend een plechtig lof gecelebreerd.

Zondagmorgen om 10.00 uur droeg pastoor Tummers in zijn nieuwe kerk een feestelijke hoogmis op waarmee de parochiekerk van de H. Aartsengel Michael officieel in gebruik werd genomen.
De pastorie werd gebouwd door H. Duysens Timmerfabriek Aannemer Rukkerweg 92 te Terwinselen voor ƒ 40.084,-. Jacob Spiertz Poststraat 18 uit Schaesberg deed een inschrijving van ƒ 43.950,- en lag dus ruim boven de inschrijving van Duysens.
De verwarmingsinstallatie werd geleverd en aangesloten door Technisch Installatie Bureau Joh. Weber & Zoon Fraciscanerstraat 40 en Bleyerheidestraat 135 A te Kerkrade voor ƒ 4.690,-.

De kerkmeester van het Eikske

Met hart en ziel is de meer als zeventigjarige Jeu Lemmens veknocht aan de H. Michaëlparochie van Het Eikske. Sinds hij met pensioen is is hij als lid van het kerkbestuur en als koster nauw betrokken bij het reilen en zeilen van de parochie.
"Op die manier blijf ik contact met de mensen houden. Dat heb ik ook jaren op de werkvloer bij Philips gedaan. Ik werk gewoon graag samen met andere mensen. Ik hou me veel bezig met de kerkbijdrage en heb geholpen bij de verbouwing van de sacristie. Eigenlijk ben ik zo'n manusje van alles. Een keer in de maand ben ik ook betrokken bij het tellen van het aantal kerkgangers. Het blijkt dat dat aantal de laatste jaren vrij stabiel is: zo'n tweehonderd voor een zondag. Daarmee zijn we niet ontevreden", zegt hij.
De parochie leeft dus nog, maar het kerkgebouw is op sterven na dood. Het godshuis is aan de buitenkant aangetast door betonrot. Kosten van herstel: een miljoen gulden. Lemmens:"Dat bedrag kunnen wij als kerkbestuur helaas niet op tafel leggen. Er moet een nieuwe kerk komen. Wij zijn gestart met een actie "stenen voor een nieuwe kerk"Hoe het verder gaat met de uitwerking van de bouwplannen weet ik echt niet. De toekomst blijft nog ongewis. Een onzekere toekomst, maar een roerige geschiedenis. Zeker in de jaren zestig onder leiding van de radicale pastoor E. Miedema. Met zijn eigen opvattingen over het geloof en andere ideeën over misvieringen wekt hij grote irritatie bij het bisdom. Uiteindelijk besloot bisschop Moors de eigenzinnige pastoor te ontslaan. Miedema gaat gewoon verder in de door zijn 'aanhangers' opgerichte streekparochie. Velen uit de Michaëlparochie gaan Miedema achterna.

Ook Jeu Lemmens. "Ik vond Miedema een sociaal bewogen mens met heel veel vooruitstrevende ideeën. Zo herinner ik mij nog dat hij nog voordat de resultaten van het tweede Vaticaans Concilie bekend waren al heel wat veranderde in de kerk. Hij was één van de eersten die het altaar omdraaide en met het gezicht naar de mensen de mis opdroeg. Miedema kon zich moeilijk aan het kerkelijk gezag onderwerpen. Ik vond het geen slechte pastoor voor Het Eikske. In zijn tijd waren de missen stampvol. Net als vele anderen ben ik hem na zijn ontslag gevolgd naar de Streekparochie. Totdat hij te veel op de politieke toer ging. Hij was PSP'er en de ideeën van die partij drongen meer en meer door in de vieringen. Dat stond mij niet meer aan. Ik ben weer teruggegaan naar de Michaëlparochie.

Grafsteen op het kerkhof Eikske van de op Strijthagen wonende kunstenaar Aad de Haas

Stichting Streekparochie Eikske

"Als Miedema nu zou hebben geleefd dan had geen haan gekraaid naar zijn ideeën en opvattingen over het christelijke geloof. Wat hij in de jaren zestig deed is nu gemeengoed in de kerk."
Jan Vroomans, gepensioneerd onderwijzer, kan zich nog steeds kwaad maken over het ontslag van zijn grote vriend Ed Miedema als pastoor van Het Eikske, meer dan dertig jaar geleden. "Ed en ik keken in die jaren heel anders tegen bepaalde dingen binnen de kerk aan. We hadden de buik vol van de tirannie en dwingelandij van bovenaf. Het ontslag maakte me toen zo boos dat ik Miedema een briefje schreef waarin ik hem vroeg op welke manier ik hem verder kon helpen. De volgende dag vroeg hij of ik in de nieuwe streekparochie organist wilde worden. Dat heb ik uiteraard met plezier gedaan". Zo vertelt Vroomans.
Twee onwaarheden over zijn in 1985 overleden vriend wil de ex-onderwijzer even uit de wereld helpen. "Ten eerste heeft Miedema niet zelf de streekparochie opgericht. Die instelling is spontaan door zijn eigen aanhangers in het leven geroepen. En dat Ed de biecht zou hebben afgeschaft is ook onzin. Wie op de ouderwetse manier bij hem in de biechtstoel wilde kon dat gewoon doen. Miedema wilde een andere invulling aan de biecht geven. Schuld bekennen in een gemeenschappelijke viering."
Vroomans is nog steeds nauw betrokken bij de Stichting Streekparochie Eikske. Iedere zondag komen zo'n twintig mensen in een zaaltje in het gemeenschapshuis bij elkaar voor een viering. Zo'n bijeenkomst lijkt in verste verte niet meer op een katholieke mis. "We hebben nu zelfs geen pastor meer. We doen het allemaal zelf. In de beginperiode keken we als leken huizenhoog op tegen de consecratie. Dat was toch altijd iets mysterieus. Ik vroeg op een dag aan Ed: 'Mogen wij als niet-priesters brood en wijn aanraken'? Zijn antwoord was kort en krachtig: 'Jongen, wat ik kan, kun jij ook'. Ik leid tegenwoordig veel vieringen. En dan verdeel ik brood en wijn. Dat heeft iets hoopvols voor de toekomst. Alle mensen moeten eten en drinken hebben. Daarom moeten we eerlijk alles delen", licht Vroomans toe.
De Streekparochie Eikske heeft in de loop der jaren in heel wat onderkomens gezeten. Eerst in een gebouw aan de Strijthagerweg, daarna een poos in de kapel van bejaardencentrum Firenschat in

Terwinselen en sinds een aantal jaren in een altijd versierd zaaltje in het gemeenschapshuis van het Eikske. De na de 'affaire' Miedema opgerichte streekparochie heeft die verhuizingen goed doorstaan. Maar net als in alle andere kerken heeft ook de streekparochie te maken met een dalend bezoekersaantal. Desondanks blijven Vroomans en de zijnen iedere zondag bij elkaar komen. In de geest van Miedema.

In 1961 wordt Ed Miedema benoemd tot pastoor van het Eikske. Hij wil de kerk bij de mensen brengen en omdat te bereiken moet er veel veranderen: in de liturgie, in de geloofsbeleving, in de zielzorg. Hij pakt de zaken voortvarend aan. Zijn optreden is als een storm. Sommige mensen schrikken, er worden mensen boos, maar ook heel wat mensen ervaren het als een bevrijding: ze voelen zich als volwassenen behandeld, ze tellen mee. Er gebeuren zaken die meeslepend zijn, die binnen en buiten de parochie mensen enthousiast maken. In de weekends zit de kerk stampvol, jonge mensen komen naar het Eikske om te trouwen, ouders komen in het Eikske hun kinderen laten dopen. Er ontstaat een sterke onderlinge band.
Hij vindt dat in een zelfbewuste parochie de parochianen ook moeten opkomen voor de materiële lasten van de kerk.Vandaar dat hij in 1962 de gezinsbijdrage invoert onder gelijktijdige afschaffing van het plaatsengeld en de zondagse collectes voor de eigen kerk. Hij neemt de vrijheid om de H.Mis op te dragen met het gezicht naar de mensen en in een taal die iedereen verstaat, namelijk Nederlands. Alles gebeurt rechtstreeks in de Nederlandse taal. De preken zijn boeiend en voor ieder begrijpelijk. Bij onderwerpen waar meerdere meningen mogelijk zijn, wordt soms een tweepreekstoelen gesprek gehouden.
Hij richt een gemengd koor op om meer verantwoorde en eigentijdse muziek in de liturgie te krijgen. Vanaf 1965 kan men in het Eikske ook op zaterdagmorgen kerken en aan zijn "zondagsplicht" voldoen. Officieel is dit dan nog niet toegestaan. Dit alles leidde tot een groot conflict met het kerkbestuur.
Centraal staan de wekelijkse liturgievieringen waaraan zeer veel mensen deelnemen ook velen van buiten het Eikske. In 1967 komen er wekelijks ongeveer 2500 mensen per weekend in het Eikske kerken. De opzet van de vieringen is eenvoudig en weinig revolutionair.
In 1967 overweegt de bisschop ontslag Miedema. Hiertoe wordt hij uitgenodigd om op het bisdom te Roermond te komen.

In 1968 volgt dan de definitieve breuk, Miedema wordt ongevraagd ontslagen als pastoor van het Eikske.
De gehele parochiegemeenschap wordt voor de keuze gesteld. Gaan we met de bisschop mee of blijven we trouw aan Miedema. De grote meerderheid wil de pastoor behouden en alles wat ze samen met deze pastoor heeft verworven. Er wordt een grote demonstratie op touw gezet in Roermond. Men verlaat demonstratief de kerk als de aalmoezenier Lumey uit Kerkrade de eucharistie komt vieren. Al doende worden de standpunten radicaler. De parochieraad wil doorgaan als streekparochie. Ze weet op korte termijn voldoende middelen te verwerven om een eigen gebouw te kopen waar men kan samen komen en de eucharistie kan vieren. In feite betekent dit een breuk, een scheuring. En niet alleen een breuk met de bisschop of de collega-priesters uit de buurt.maar ook een breuk binnen de eigen gemeenschap. De emoties zijn heftig. Er komen grote ruzies in gezinnen, in verenigingen. Het is afschuwelijk. Een commissie van goede diensten, in maart 1968 ingesteld door de diocesane pastorale raad, om een uitweg te zoeken uit deze noodsituatie vindt zulke uitweg niet. De standpunten zijn verhard en verharden zich steeds meer. Met de benoeming van een nieuwe pastoor voor de Michaëlparochie in juni 1968 wordt ook door de bisschop een definitieve stap gezet omdat vanaf dat moment de kans dat het ontslag van pastoor Miedema ongedaan kan worden gemaakt verdwenen is. De Michaëlparochie gaat verder, maar zonder de groep die zich onder de naam Streekparochie heeft afgescheiden.
De Streekparochie "t Eikske" geeft een informatieblad uit genaamd 'solidair' dat aan de 32 jaargang toe is en thans 7 maal per jaar verschijnt.

solidair

Streekparochie 't Eikske

Jaargang 31

5

oktober/november 2000

Verschijnt 7 maal per jaar, redaktie en administratie: Kerkstraat 39, 6367 JB Voerendaal

Losse nummers 75 cent
Postabonnement minimum ƒ 10 per jaar

Giro 157 11 49 t.n.v. Aktie Eikske, Landgraaf onder vermelding 'Solidair'

Bedevaart

Hieronder wordt verstaan, het particulier of groepsgewijze bezoeken van een bepaalde cultusplaats of heiligdom om er een gunst af te smeken, ofwel als daad van boete, of dankbaarheid. Het is een nagenoeg algemeen godsdienstig verschijnsel en berustend op de behoefte van de mens om de helpende goddelijke nabijheid te lokaliseren. Dit verklaart dat het ter bedevaart gaan even oud is als de godsdienst zelf. Personen die door de kerk heilig waren verklaard, werden niet alleen beschermheilige van bepaalde beroepsgroepen, maar ook beschermer of helper bij bepaalde ziekten of noodgevallen. In het verleden katholieke volksgeloof had zich een systeem ontwikkeld dat bepaalde heiligen moesten worden aangeroepen als bepaalde lichaamsdelen iets mankeerde of pijn deed. De ons nu bekende heiligen kalender kreeg hierin zijn bestaan.
De huidige theologische vernieuwing, evenals de verbeterde geneeskunst laten het bedevaart verschijnsel niet onberoerd. Het folkloristische van voorheen is geleidelijk aan het verdwijnen. Men heeft de laatste tijd een nieuwe vorm aan de bedevaart gegeven welke de sportiviteit en/of jeugdigen aanspreken. Voettochten waarbij niet zozeer de plaats van bestemming centraal staat, maar de tocht op zich zelf gewaardeerd wordt als uiting van het pelgrim karakter.
Als voorbeeld mag men onze bestuurders nemen, die voor het slagen van een te organiseren festijn ter bedevaart gaan.
Deze overwegend Rooms Katholieke levenswijze is voor Landgraaf als een Limburgse gemeenschap geen afwijkend verschijnsel en kent daarom eveneens zijn bedevaarten in enkele parochies.
Te weten in de parochie kerken van:

1. Lauradorp	Giovano Bosco	24 juni
2. Lauradorp	Dominicus Savio	16 augustus
3. Leenhof	O.L.Vr.v/d Berg Carmel	meimaand
4. Nieuwenhagen	Odilia v/d. Elzas	24 mei
5.Rimburg	St.Jozef	vervallen
6.Waubach	H.Kruis	vervallen

1, en 2, Lauradorp
Parochiekerk van de HH.Theresia en Johannes Bosco
De eerste Nederlandse vestingplaats van de Salissianen van Don Bosco was het in 1928 opgerichte rectoraat Lauradorp. Hiervandaan bouwden

zij hun werk uit en stimuleerden de verering van Don Bosco en Domicus Savio, die respectievelijk in 1934 en 1954 heilig werden verklaard. Aanvankelijk trok de kerk alleen bedevaartgangers die uit eigen gelegenheid kwamen. Na de oorlog nam dit in omvang toe en er ontstonden georganiseerde bedevaarten, die van 1952 tot het vertrek van pater Gruyters in 1960 werden gehouden.
-Don Giovanni werd op 16 augustus 1815 geboren te Castelnuovo bij Turijn; hij stief op 31 januari 1888. Als priester zette hij zich vooral in voor de opvoeding van de kansarme jeugd. Hij stichtte en leidde een reeks patronaten, scholen en andere opvoedingsinstituten en was stichter van de congregatie der Salissianen van Don Bosco, genoemd naar H.Franciscus van Sales, een sociëteit van paters en lekenmedewerkers. Samen met de in 1951 heilig verklaarde Maria Mazzarello stichtte hij de zustercongregatie Dochters van Maria Hulp der Christenen, (ook bekend als de zusters van Don Bosco. Hij werd op 2 juni 1920 zalig en op 1 april 1934 heilig verklaard. Uitgeroepen tot patroon der katholieke uitgevers met als feestdag 31 januari.
Bedevaartsdag 24 juni of de zondag nabij (gehele jaar)
- Dominicus Savio werd op 2 april 1842 geboren te Riva in Noord-Italie. In 1854 nam hij intrek bij Don Bosco in Turijn, waar hij het gymnasium bezocht. Hij stierf 9 maart 1857 op 15 jarige leeftijd in "roep van heiligheid". Twee jaar later verscheen zijn eerste levensbeschrijving, van de hand van Don Bosco. In 1950 werd Dominicus zalig verklaard en op12 juni 1954 volgde zijn heilig verklaring.
Bedevaartsdag 16 augustus of zondag nabij. (gehele jaar)
Van beide heiligen bezit de kerk een reliek, beeld en schilderij.

3. Leenhof.
Kapel van O.L.Vrouw van de Berg Carmel binnen de parochie grenzen.
De kapel van O.L.Vrouw van de Berg Carmel werd omstreeks 1650 gebouwd op de Leenderberg en genoot spoedig grote belangstelling. Sinds 1924 werd de verering gestimuleerd door Montfortanen Die aan de voet van de Leenderberg een kerk hadden gebouwd.
De bouw van de kapel moet tot stand zijn gekomen wegens de grote belangstelling in de Maria verering van het stichters echtpaar Johan Frederik van Schaesberg (1598-1671) en Ferdinanda van Wachtendonck (1608-1644). Ferdinanda overleed tijdens een bedevaart naar Kevelaer. Van de bouwgeschiedenis is op zich weinig bekend, volgens de gevelsteen met het wapen Schaesberg-Wachtendonck moet de kapel

opgericht zijn tussen 1633 en 1644. Deze steen bevat de spreuk;"Flos Carmeli Virgo puerpera ora pro nobis" (Bloem van Carmel , in barensnood verkerend bidt voor ons).
De kapel bevat een houten beeld van Maria met op de linkerarm het Christuskind.
Devotie is er de gehele Meimaand.

4. Nieuwenhagen
Parochiekerk van O.L.Vrouw Hulp der Christenen
St.Odilia van de Elzas of van Hohenburg (+720) was stichteres van twee kloosters; haar leven werd later met tal van legenden omweven. Zij wordt vooral vereerd als beschermheilige tegen oor, hoofd en oog kwalen. Dit dankt zij, dat zij als jong meisje en verstoten door haar vader omdat zij blind was, na haar doopsel zou weer ziende zijn geworden. Hohenburg was in de middeleeuwen reeds een belangrijk bedevaart oord.
Haar feestdag valt op 13 december, merkwaardig, dezelfde dag waarop de martelares Lucia wordt vereerd, eveneens in verband met oogziekten.
Wordt eveneens vereerd te Baarlo en Sweikhuizen
De Odilia verering die na de verwerving van relieken in 1843 in de parochie Nieuwenhagen werd geïntroduceerd, vond plaats op het patroonfeest van de kerk 24 mei.

Zie verder "De verering van de H.Odilia in Nieuwenhagen enz.

5. Rimburg St.Jozef (reeds vervallen)
De H.Jozef was de echtgenoot van Maria en de pleegvader (voedstervader) van Jezus, van beroep timmerman en stamde uit het geslacht van David. In het openbare leven van Jezus wordt hij echter niet meer genoemd. In 1870 verhief Pius IX Jozef tot patroon van de kerk. Paus Pius XII stelde in 1955 1 mei aan als het feest van Sint-Jozef,- Arbeider. Leo XIII wees de maand maart aan als de Jozefmaand en gaf zijn goedkeuring aan een speciale litanie van de heilige.
Behalve als patroon voor zalige dood en van het Christelijk huisgezin werd Jozef door de jeugd aangeroepen als patroon van een zalig of gelukkige leven staat..
6 Waubach
Heilig Kruis (eveneens vervallen)

Het sinds 1880 bij de kerk Waubach-Groenstraat in bezit zijnde H.Kruispartikel is een veel omschreven geheel en als bedevaart niet meer op een bepaalde datum maar steeds in het gebed opgenomen.

Uit voorgaande blijkt dat men in onze kerken eveneens de boze geesten die verantwoordelijk gedacht werden van ziekten en kwalen door de goede geesten der heiligen en, of met voorspraak tot God moesten worden verjaagd. Tijdens een bedevaart gaat men er van uit dat men door het gebed en gave in staat is om invloed uit te oefenen op geesten en natuur. Dit te vergelijken met de consecratie formule: "Hoc est enim corpus meum" (want dit is mijn lichaam), waardoor het een bijzondere kracht wordt toegedicht. Uitgaande dat niet alleen de taal in staat is om ziektes te genezen, maar tevens om de duivel weg te houden, dit, om voorspoed enz. af te roepen. Door middel van dit gebed doet men via de voorspraak op God een beroep tot een succes, of voor genezing enz. Maar.... hoe anders wordt de invalshoek indien het gebed, de smeekbede, niet verhoord wordt. De gedachte door de hemelse machten in de steek te zijn gelaten, en zich uit in het besef dat God niet wil helpen. Soms gebruiken we dan een taal of op honende wijze de aangeroepen heilige als de Goddelijke helpers omdat deze het hebben laten afweten. Deze beschimping der hemelse machten is dan een daad (vloek) welke voor velen een reinigende werking heeft. Maar ook in behoefte aan kerkbezoek of bedevaart een teruggang kan hebben.
Bij het opstellen der tien geboden had men hier reeds rekening gehouden, met ....
2 Gij zult de naam van de Heer niet zonder eerbied gebruiken.
3 Wees gedachtig dat gij de dag des Heren heiligt.
Deze gedachtegang is voor de ouderen onder ons een vroegere catechismusles, maar voor de huidige jeugd onbegrijpelijke taal.

De Maria-bedevaart naar Kevelaer.

Nieuwenhagen en Kevelaer. Twee plaatsen, niet eens zover van elkaar verwijderd, in het woelige – vaak door oorlogsleed bezochte – Maasland, getuigen van veel armoede en rampspoed. Inwoners die zich gedwongen zagen om hun karig kostje te vergaren door huis en haard te verlaten en als ventende koopman door de landen te trekken.
Het volgende verhaal had zich dan ook in het zuidelijke Maasland kunnen afspelen in plaats van ten noorden van Venlo.
In 1641, in de periode die in Nederland bekend is als de Tachtigjarige oorlog (1568-1648) en in Duitsland als de Dertigjarige oorlog (1618-1648), trok de eenvoudige koopman Hendrick Busman over de weg van Weeze naar Geldern. Vlak bij Kevelaer stond aan de weg een zogenaamd "hagelkruis", dat bij de bidprocessie tegen hagel en noodweer als statie werd gebruikt.
Rond kerstmis van het genoemde jaar hoorde Hendrick Busman binnen een tijdsbestek van twee weken bij die verschillende tochten ter hoogte van het "hagelkruis" een stem die hem verzocht op de plaats van het kruis een kapelletje te bouwen.
Daar hij maar over geringe financiële middelen beschikte en hij toch aan de opdracht wilde voldoen, besloot hij dagelijks iets van zijn verdienste te sparen om het kapelletje te kunnen bouwen.
Een gebeurtenis tussen Pasen en Pinksteren 1642 in zijn eigen huis gaf de doorslag. Hendrick Busman's echtgenote Mechel Schrouse zag 's-nachts een groot helder licht waarbinnen een voorstelling van een kapelletje met daarin een prentje zoals ze dat kort tevoren had gezien in de handen van twee soldaten. De soldaten hadden geprobeerd haar één of twee afbeeldingen van O.L. Vrouw van Luxemburg te verkopen.
Maar ook Mechel Schrouse beschikte niet over de financiële middelen om de kleine afbeeldingen, een te Antwerpen vervaardigde kopergravure, van de "Troosteres der bedroefden" tegen de achtergrond van de stad Luxemburg te kunnen kopen.
Nadat Hendrick Busman het verhaal van zijn echtgenote gehoord en zijn belofte van enkele maanden eerder indachtig, stuurde hij zijn echtgenote op zoek naar de twee soldaten. In de tussentijd begon Hendrick

ondersteund door de pastoor van de St. Antoniuskerk in Kevelaer, aan de bouw van het kapelletje. Ten tijde van de kermis van Kevelaer, de zondag voor Pinksteren 1642, kwam het eenvoudige bouwwerk gereed. Na enige omzwervingen was Mechel in het bezit van de afbeeldingen van O.L. Vrouw van Luxemburg gekomen, die na het horen van haar verhaal haar door de luitenant van de twee soldaten geschonken was. Hendrick Busman liet in Geldern een plankje schilderen, waarop de kopergravure geplakt werd. Reeds in Geldern leidde de afbeelding van Maria tot verering, waardoor de pastoor van Kevelaer, Johannes Schink, zich genoodzaakt zag eind mei 1642 de Maria afbeelding in alle stilte van Geldern naar Kevelaer te brengen. In bijzijn van de echtelieden Busman-Schrouse, een kapucijn uit Geldern, één van de soldaten en reeds de eerste bedevaartgangers uit Geldern en andere plaatsen, plaatste pastoor Schink de eenvoudige afbeelding in de nis van het wegkapelletje. Ondanks of juist door de woelige tijden had het kapelletje in Kevelaer een grote aantrekkingskracht op de gelovigen in de nabije en verre omgeving. En er werd direct schriftelijk melding gedaan van enkele wonderen. Nog in de na-jaren van de 80- en 30 jarige oorlog werd er reeds in 1645, in de nabijheid van het kapelletje, een kleine kerk gebouwd om de steeds groter wordende stroom bedevaartsgangers op te vangen. Deze kleine kerk is nu bekend als de kaarsenkapel, omdat de grote votiefkaarsen van de pelgrims hier opgesteld worden.
Om de beeltenis van Maria te beschermen bouwde men in 1654, in navolging van Scherpenheuvel in België, rond het eenvoudige kapelletje de zeshoekige – nog bestaande – Genadekapel.
Stond het kapelletje in 1642 buiten de stad Kevelaer aan de weg, in de loop van de jaren is de stad om het heiligdom heen gegroeid en staan genadekapel en kaarsenkapel op de "Kapellenplatz" midden in Kevelaer. Aan het plein werd in de jaren 1858 tot 1864 de grote "Mariabasiliek" gebouwd , die in 1884 van de markante hoge toren werd voorzien.
Totdat de Franse revolutie aan het eind van de 18^{e} eeuw het Maasland bezetten, behoorde Kevelaer kerkelijk tot het bisdom Roermond. Eerst nadat bij het Weense Congres de oostelijke grenzen nieuw waren

getrokken verschoof Kevelaer van het Maasland naar de Nieder-Rhein en valt het sinds 1821 kerkelijk tot het bisdom Münster.
Zoals reeds eerder vermeld kwamen al snel na de plaatsing van het Genadebeeld in het kapelletje de stromen pelgrims op gang. In juni 1644 stierf Ferdinanda van Wachtendonck –eerste echtgenote van Johan Frederik van Schaesberg – tijdens haar bedevaart naar Kevelaer.
In de kaarsenkapel getuigen kaarsen en wapenschilden van de vele herkomstplaatsen van de bedevaartgangers van voor de Tweede Wereldoorlog. In de Pax Christie-kapel ziet men getuigenissen van de bedevaarten die na 1945 zijn ontstaan.
Uit overlevering is onder andere bekend dat de enige vrije tijd gedurende één jaar voor mensen zoals de grootvader van het oud raadslid en maker van de kerkklok te Nieuwenhagerheide Johan Trijbels aan het begin van de 20e eeuw de jaarlijkse bedevaart naar Kevelaer was. Vanuit Nieuwenhagen ging men te voet naar Sittard, alwaar de bedevaartgangers van heinde en verre bij elkaar kwamen. Vanuit Sittard vertrokken de pelgrims gezamenlijk naar Kevelaer, de meesten te voet, de minder-mobielen gezeten op door paarden getrokken wagens. Onderweg werd in boerenschuren overnacht.
Na de tweede wereldoorlog ontstond onder leiding van mevr. Mulders-Maar de jaarlijkse Maria-bedevaart vanuit Nieuwenhagerheide naar Kevelaer. Nadat mevr. Grosswarth 24 jaar de bedevaarten geleid had, nam in 1984 mevr. Sieben-Gillissen het roer over.
Onder haar leiding en in begeleiding van pastoor Boumans van de H.Hart van Jezus parochie vertrokken ook dit jaar wéér op 8 september 2 bussen met pelgrims op weg naar het Maria oord in Kevelaer. In tegenstelling tot vele gezellige uitjes naar bedevaartoorden, staat in de bedevaart uit Nieuwenhagerheide de godsdienst voorop. Op de heenreis worden in de bus lezingen voorgedragen en wordt er gebeden. Na aankomst in Kevelaer wordt er in de kerk van het Clarissenklooster een H.Mis opgedragen. In de middaguren is er tijd voor het lof in het genoemde klooster en de kruiswegstatie in het nabijgelegen Mariapark. Op de terugreis naar Landgraaf wordt in de bus aangepaste muziek gespeeld.

Dwars door de hei naar Sint Cornelius op "Genhei"

Ook dit jaar in september– inmiddels voor de achtste keer – vond in Nieuwenhagen de voettocht plaats naar Sint Cornelius in Heerlenheide. Wie is deze heilige en waarom wordt hij sinds jaar en dag op bijzondere ere vereerd?

Sint Cornelius werd in 251 tot paus gekozen en al een jaar later door keizer Gallus veroordeeld en onthoofd, omdat hij tegen de zin van de keizer het geloof krachtig verdedigde en daarom als staatsgevaarlijk werd beschouwd. Hij stierf op 16 september de marteldood en werd begraven in de catacombe van Calixtus. De hoofdman, die hem naar het schavot bracht, vroeg aan Cornelius om zijn zenuwzieke vrouw te genezen. Op voorspraak van de heilige herstelde zij inderdaad van haar kwaal. Sindsdien wordt Sint Cornelius vooral aangeroepen tegen zenuwziekten, overspannenheid, epilepsie, krampen, stuipen en gehoorstoornissen.

Buiten de parochie van Heerlenheide wordt Sint Cornelius ook vereerd in Borgharen, Schin op Geul en Swartbroek. Vanuit Kornelimünster nabij Aken is de Sint Corneliusviering naar Limburg gekomen. Vroeger werd vanuit onze parochie (Nieuwenhagerheide) vele tochten naar Heerlenheide ondernomen.

Vertrokken wordt om 07.00 uur vanaf de kerk in Nieuwenhagen, hierna naar de kerk te Nieuwenhagerheide. De route is als volgt: Heigank-Beuteweg-Wilhelminastraat –Hoogstraat, kerk- Aan de Voëgelstjang-Oude Landgraaf-Voortstraat-Kaalweg; hierna gaat in noordwestelijke richting langs Heksenberg, Vrijheerenberg en dan via een voetpad over de voormalige zilverzandgroeve in de richting van de UNO-laan alwaar het einddoel- de parochiekerk van Heerlenheide- in zicht komt. Onderweg kunnen deelnemers aansluiten. In 2000 namen ongeveer 30 mensen deel aan de bedevaart. Eveneens een dertigtal, die slecht ter been zijn, waren aanwezig tijdens de Eucharistieviering.

Voetbedevaart naar Moresnet

Ook vindt jaarlijks eind september een voetbedevaart plaats naar Moresnet (ongeveer 30 km).
Ook dit jaar vond zo'n bedevaart plaats.
Gestart wordt om 7 uur 's morgens bij de kerk van Lauradorp. Na een kort gebed wordt hier de tocht naar Moresnet begonnen, met onderweg twee keer een korte pauze. Bij de diverse wegkruisen vindt een korte stop plaats met gebed. Omstreeks 14.00 wordt te Moresnet aangekomen en is er een H.Mis.
Hieraan namen in 2000 zo'n tien personen deel, terwijl nog een 15-tal aanwezig waren tijdens de Eucharistieviering.

De Voettocht naar Wittem

Een weddenschap tussen de toenmalige kapelaan van de parochie Nieuwenhagen, Kenis, en een lid van de plaatselijke Harmonie St. Cealcilia stond aan het begin van de voettocht naar het Redemtoristenklooster en Gerardus bedevaart in Wittem.
Vanaf 1985 trekt men jaarlijks in stilte én gebed te voet in de vroege ochtenuren van de éérste zaterdag ná nieuwjaarsdag vanuit Landgraaf naar Wittem.
Telde de eerste stoet 12 deelnemers, dit jaar trokken 425 personen door het Limburgse land. Hoogtepunt was 1996 met 508 deelnemers.
Een bekende Wittemganger is Mgr. Frans Wiertz, bisschop van Roermond met 7 deelnames. Terwijl in het jaar 2000 de hulpbisschop, Mgr. Dr. Everaard de Jong aanwezig was.
Na de voettocht vieren de voetgangers samen met plaatsgenoten, die op een andere wijze zijn gearriveerd, in de kloosterkerk de Heilige Mis, die in 2001 door bisschop Wiertz gecelebreerd werd, geassisteerd door pastoor Kenis (nu pastoor van Waubach), Diederen en Röhling.
Na de Heilge Mis bestaat in een van de plaatselijke horeca-gelegenheden de mogelijkheid de meegebrachte boterhammen op te eten, waarna ieder op eigen gelegenheid; per bus, auto of zelfs te voet naar huis gaat.

Junipero Serra en Landgraaf

In het binnenland van het Spaanse eiland Mallorca ligt met zijn dieprode huizen het nagenoeg onbekende stadje Petra. Hier werd op 24 november 1713 Junipero Serra geboren. Voordat hij franciscaan werd volgde Junipero zijn eerste lessen in het klooster van San Bernardino, terwijl hij als jonge priester veelvuldig in de gotische Petruskerk predikte alwaar zijn doopvont nog te bewonderen is. In 1749 vertrok Junipero Serra vanuit het nabij Petra gelegen klooster van Bon Any naar het toen ter tijd onder Spaanse heerschappij staande Mexico. Door zijn doorzettingsvermogen en vertrouwen op Gods hulp wist hij onder moeilijke omstandigheden duizenden Mexicaanse Indianen tot het katholieke geloof te bekeren. In Mexico is hij bekend als de stichter van de stad Montereij. De toenmalige Spaanse koning Karel III stuurde in 1768 de franciscaner monnik naar gebieden die nu als Californië deel uit maken van de Verenigde Staten van Amerika. Van 1769 tot 1782 vervulde Junipero Serra hier zijn opdracht door langs de Pacifische kust een groot aantal missieposten te stichten. Enkele stichtingen groeiden uit tot grote steden met welbekende namen: San Francisco, Los Angeles, San Diego, San José, San Juan, San Fernando en San Carlos. In de V.S. wordt fray Junipero Serra vereerd als de stichter van Californië en draagt de eretitel "Apostel van Californië". Nog steeds bezoeken elk jaar vele Amerikanen het eenvoudige geboortehuis van fray Serra in Petra. Het bestuur van de wereldstad San Francisco zorgt er nog steeds voor dat het geboortehuis van haar stichter op het verre Mallorca in stand wordt gehouden. *Bij de Amerikanen van Indiaanse afkomst heeft Junipero Serra niet zo 'n goede naam omdat ze hem verwijten hun gedoopte voorvaders als slaven op plantages van de missieposten te hebben te werk gesteld.* Op 25 september 1988 werd fray Junipero Serra zalig verklaard.

Junipero Serra en Landgraaf. Welke band is er nu tussen de franciscaner monnik Junipero Serra en Landgraaf? Geen directe! Tijdens het leven van pater Serra stond Nieuwenhagen onder het directe bewind van de protestante Staten-Generaal, terwijl Schaesberg en Overworms Waubach de Spaanse-Habsburgers net voor hun familie in Wenen

gewisseld hadden. Van een aanwezigheid van pater Serra in deze streken is dan ook niets bekend.

De Lekenbeweging Serra International: Ná overleg met hun bisschop en naar het voorbeeld van reeds bestaande Rotary, Lions en Kiwanis stichtten in 1934 vier leken uit Seattle aan de noorwest kust van de V.S. een club op katholieke grondslag. Sinds de oprichting van de eerste club zijn de doelstellingen dezelfde gebleven:

het aanmoedigen en bevorderen van roepingen tot het ministeriële priesterschap als een bijzondere roeping om te dienen en het ontwikkelen van waardering hiervoor en voor alle religieuze roepingen in de katholieke kerk.

Het bevorderen van het katholieke geloof, door de leden aan te sporen om, in vriendschap en door voortdurende studie, hun christelijke roeping om te dienen te volbrengen.

Reeds in 1935 werd fray Junipero Serra, wiens standbeeld in de grote hal van het Capitool te Washington D.C. naast de beeldenaren van de grote figuren uit de Amerikaanse geschiedenis zoals George Washington en Abraham Lincoln staat, patroon van de lekenbeweging.

Binnen vrij korte tijd ontstonden aan de Amerikaanse Westkust o.a. in San Francisco, nog 5 clubs op grondslag van de voorloper uit Seattle en vier jaar na de eerste club werd het universeel overkoepelend orgaan: Serra International opgericht. Vanaf het prilste begin hadden cq. hebben de Serra Clubs de zegen van de kerkelijke autoriteiten. Alle pausen, vanaf Pius XI, hebben het stichten van de Serra Clubs warm aanbevolen. Op 3 mei 1951 werd Serra International als enige lekenvereniging aangesloten bij de Congregatie van Seminaries en Universiteiten te Rome. Het Tweede Vaticaans Concilie gaf in 1965 een extra steun in de rug van Serra International door duidelijk in het decreet "Optatum Totius" te stellen dat "het bevorderen van de roepingen de taak is van de gehele christen-gemeenschap". Sinsdien volgden uit het Vaticaan regelmatig verzoeken om in alle landen Serra Clubs op te richten.

Hoe is Serra georganiseerd? Het in 1938 opgerichte Serra International heeft een bestuur van 20 leden uit de gehele wereld, die jaarlijks op een Internationale Conventie worden gekozen.

De dagelijkse leiding wordt vanuit Chicago uitgevoerd door een Executive Director en zijn staf. In de jaren negentig was de "Serra-wereld" verdeeld in 105 districten in 34 landen, waarbinnen 650 clubs met 20.000 leden actief waren. Iedere Serra Club moet zich slechts aan enkele eisen van Serra International houden en is verder autonoom in zijn doen en laten. Binnen het bisdom Roermond zijn momenteel (medio 2001) twee Serra Clubs actief: Roermond (door oprukkende vergrijzing in moeilijk vaarwater) en Landgraaf.

De lokale Serra Club:

Alvorens men over kan gaan tot de stichting van een plaatselijke Serra Club heeft men de goedkeuring nodig van de bisschop, binnen wiens dioscees men zich bevindt. Geïnteresseerden laten zich op de eerste bijeenkomst voorlichten door een gouverneur of een lid van een reeds bestaande lokale club. Uit de eerste geïnteresseerden wordt tevens een klein (voorlopig) bestuur van 3 leden gekozen. Wanneer het door Serra International vereiste ledental van 25 bereikt is, kiest men een volledig bestuur van 6 personen. Samen met de district gouverneur vult men de voor Serra International bestemde formulieren in waarin verzocht wordt deze lokale Serra Club officieel te erkennen en haar een "Charter" uit te reiken. Deze erkenning is voor de plaatselijke club belangrijk en wordt óók aan het Vaticaan doorgegeven. Enkele jaren geleden kreeg de Serra Club Landgraaf haar charter uitgereikt en maakt sindsdien officieel deel uit van Serra International. Iedere lokale club komt voor zijn eigen kosten op, waartoe de leden maandelijks of per kwartaal een financiële bijdrage leveren. Vanaf het moment dat men het charter heeft ontvangen, betaalt elke club per lid een jaarlijkse contributie aan Serra International. Elke Serra club kent drie poten waarop men steunt en waaraan men elk op eigen wijze invulling geeft:

1 het gebed
2 de vorming en
3 de activiteiten

Ad 1: het gebed; samen met zijn aalmoezenier behartigt iedere Serra club de geestelijke vorming van de leden. Vele clubs beginnen hun vergadering met het vieren van de Eucharistie, soms worden bezinnings

dagen georganiseerd. Veel clubs organiseren de gebeds kalender. Óók wel de "31 club" genoemd. Dit zijn groepen van 31 personen, die ieder één dag per maand de Eucharistie bijwonen om te bidden voor priester, diaken en religieuze roepingen.
Ad 2: de vorming; de ene Serra club vergadert elke week, de andere één keer per drie weken. Gebruikelijk is echter elkaar 2 keer per maand gedurende bijeenkomsten van 90 minuten te ontmoeten.
Om zijn/haar roepingswerk goed te kunnen uitoefenen moet een Serra lid goed op de hoogte zijn van de katholieke doctrine, want men kan nu eenmaal niet geven wat men niet heeft.
Van Serra leden wordt dan ook verwacht dat men de bijeenkomsten trouw bijwoont. Tijdens de bijeenkomst behandelt een eigen lid of een gastspreker een thema betrekking hebbende op de katholieke leer, de tekenen des tijd etc.
Ad 3. de activiteiten; Serra is géén studie club, waar men alleen denkt aan de geestelijke vorming van de eigen leden. Wat men zelf aan spiritualiteit en vorming ontvangt wordt aan anderen doorgegeven om de doelstellingen van Serra te bewerkstelligen.
Aan de ene kant wordt contact gehouden met mensen, die reeds tot een geestelijk ambt zijn geroepen en als priester of religieus een plaats binnen de kerk organisatie gevonden hebben of als seminarist naar hun plaats op zoek zijn. Aan de andere kant wordt geprobeerd op verschillende wijzen de weg te effenen voor hen die naar hun roeping op zoek zijn. Er wordt direct of indirect contact gezocht o.a. door mensen rechtstreeks te benaderen, maar ook door publicaties of de organisatie van ouderavonden.
Zoals reeds vermeld is er sinds enkele jaren een door Serra International erkende club actief in de gemeente Landgraaf. Periodiek viert men samen de eucharistieviering in de parochiekerk van het Heilig Hart van Jezus aan de Hoogstraat, waarna aansluitend een bijeenkomst van ± 1,5 a 2 uur over een actueel onderwerp in het Parochiehuis plaats vindt.
Op verzoek van het lokale bestuur heeft bisschop F.Wiertz van Roermond in september 1998 de pastoor van de parochie Heilig Hart van Jezus te Nieuwenhagerheide , H. Boumans, tot aalmoezenier

benoemd. De aalmoezenier is niet de leider van de plaatselijke Serra club, maar treedt als raadsman van de groep en individuele leden op en woont zowel de bijeenkomsten van de club als de vergaderingen van het lokale bestuur bij. Verder is de aalmoezenier betrokken bij het kiezen van de vormingsprogramma's. Behalve de periodieke ontmoetingen in het plaatselijke parochiehuis trokken de leden van de Serra club van Landgraaf van 21 tot 26 mei 2001 op bedevaart naar het Franse mariaoord Lourdes, waarbij het graf van de heilige Bernadette in Nevers óók niet vergeten werd.

De zeereerwaarde heer
H.J. Bouman
Hoogstraat 139
6373 HR LANDGRAAF

Roermond, 17 september 1998

Zeereerwaarde heer,

Bij schrijven van 9 september 19987 heeft het bestuur van de Serra Club van Landgraaf mij gevraagd U te benoemen tot hun aalmoezenier.

Vernomen hebbend dat U bereid bent deze taak op U te nemen, benoem ik U hiermee tot aalmoezenier van de Serra Club van Landgraaf, dit terwijl U uw andere taken behoud. Met vertrouwen wens ik U vruchtbaar werken toe.

Moge God U sterken met Zijn zegen.

+ Frans Wiertz
bisschop van Roermond

J.H.J.F. Reintjes
kanselier

Afschrift aan:
Het bestuur van de Serra Club van Landgraaf

Nieuwenhagerheide

Voorwoord.

De geschiedenis van de parochie Nieuwenhagerheide is onlosmakelijk verbonden met de parochie Nieuwenhagen. De oprichting van de zelfstandige parochie begint in de eerste helft van de vorige eeuw, maar heeft zijn oorsprong in de ontstaansgeschiedenis van de kerk te Nieuwenhagen. Zoals in vele gemeenten binnen de voormalige mijnstreek kwam er een bevolkingsgroei tot stand die zijn weerga niet kende. Parochies groeiende uit hun voegen en waren aanleiding tot de stichting van nieuwe parochies en rectoraten. De totstandkoming van deze parochies ging vaak vooraf met een grote interesse binnen het verenigingsleven. De samenhorigheid en verbondenheid binnen de parochie en haar verenigingsleven is een der karaktereigenschappen van de mensen uit Nieuwenhagerheide. De bewustwording van de bevolking om uiting te geven aan de geloofsbeleving vond plaats doormiddel van de bouw van een kerk, kapel en de verschillende wegkruisen,de processies, de speciale missen, het rozenkrans bidden en de vele verenigingen met een katholieke neerslag.

Rector Bosten en het vergroten van de kapel tot kerk.

Na zijn benoeming op 19 april 1831 probeerde rector Bosten met de buurtbewoners de kapel te vergroten. In 1832 vroeg hij hiervoor toestemming aan de provinciale overheid. Hij kreeg als antwoord de weg te volgen welke voor deze gevallen gebruikelijk waren. Hij had toestemming nodig van de overheid, voordat begonnen mocht worden aan de bouw.

Hij negeerde evenwel elke tussenkomst zowel van gemeente als van provincie, weigerde de vereiste stukken te overleggen en liet de werkzaamheden gewoon doorgang vinden. De burgemeester van Ubach over Worms tekende onmiddellijk proces-verbaal op omdat in zijn gemeente zonder vergunning gebouwd werd. Bosten echter beweerde geen toestemming nodig te hebben daar het hier ging om een particuliere zaak en de kosten gedragen zouden worden door hemzelf, de heer Zengen en door enkele welwillende inwoners.

Met deze verklaring namen Gedeputeerde Staten genoegen en zagen geen reden zich te verzetten tegen de werkzaamheden.

De bedoeling van rector Bosten was een geheel nieuwe kerk te bouwen. Daarvoor had hij een plan laten maken door bouwmeester Beugels. De

oude kapel zou voorlopig blijven staan om aan de achterzijde ervan een gedeelte van de nieuwe kerk aan te bouwen. Was deze klaar dan zou men de oude kapel afbreken en op de vrijgekomen plaats een tweede gedeelte van de kerk bouwen met klokkentoren. De bouw van de kapel stagneerde in 1832 omdat er geen subsidies verkrijgbaar waren. De oude kapel werd nu met het nieuwe gedeelte als kerk gebruikt.

Gemeente weigert de verbouwing te subsidiëren.

Rector Bosten had het bij de gemeente zo bont gemaakt dat deze hem weigerde nog langer traktement uit te betalen. Hierop ging Bosten naar het gerechtshof van Tongeren en spande een proces aan tegen de gemeente. Op 27 mei 1835 won Bosten het proces en werd de gemeente veroordeeld 1440 francs aan Bosten uit te betalen. De gemeente stelde de betaling uit, maar moest tenslotte op 4 april 1839 een lening aangaan om deze schuld te kunnen voldoen. De bisschop van Luik was intussen zelf in Nieuwenhagen geweest en verwonderd over de pogingen van deze arme parochie om zo'n werk tot stand te brengen. Hij had een persoonlijke gift van 1000 francs toegezegd. Op 20 maart 1836 wendde het kerkbestuur zich tot de koning voor subsidie. Er waren 300.000 brikken nodig. De parochianen zouden zelf hand en spandiensten verrichten, en voortgaan met het bakken van brikken. Door dit alles was nog 18.699 francs nodig, waarvan de kerk zelf een derde kon opbrengen. Het resterende bedrag hoopte men als subsidie te krijgen.
Hierbij voegde men de stand van de bevolking.

A.	Heide	*f.*	450,--
B.	Dorpsstraat	*f.*	208,--
C.	Heereweg	*f.*	86,--
D.	Gaatestraat	*f.*	40,--
E.	Nieuwenhagen	*f.*	362,--
F.	Onders-Nieuwenhagen (Ubach over Worms)	*f.*	79,--
Totaal		*f.*	1.225,--

Negen maanden later hadden Gedeputeerde Staten te Hasselt deze aanvraag rijpelijk overwogen. Maar de beslissing was niet gunstig voor het kerkbestuur.
Door het proces met de gemeente moet de positie van Bosten wel onmogelijk zijn geworden, want voordat hij verder kon gaan met het

begonnen werk werd hij op 12 november 1836 naar Wahl en Nyswiller overgeplaatst waar hij pastoor werd.

Pastoor Klausener neemt het werk over.

Als opvolger werd benoemd pastoor Klausener, kapelaan van Schaesberg. Toen er geen vaste rector in Nieuwenhagen was had deze reeds de geestelijke verzorging binnen de gemeente vervuld. Hij was de eerste pastoor die officieel werd ontvangen en geïnstalleerd in juli 1837. Bij deze plechtige gelegenheid had de burgemeester aan hem en ook aan de deken van Kerkrade de belofte gedaan mee te werken aan het afbouwen van de kerk. Door het verstandig optreden van pastoor Klausener was de rust en de eensgezindheid weer terug gekeerd.

Een van de bezwaren die de overheid maakte was de eigendom van de weide waarop de kerk gebouwd was. Deze weide was nog steeds in bezit van particuliere handen. De eigenaren, zes kinderen Keller uit Gent, schonken de weide aan de kerk voor de nieuwbouw en de rest voor kerkhof. Gedeputeerde Staten hadden dit goedgekeurd. Maar die zelfde Gedeputeerde Staten brachten enkele maanden later opnieuw tweedracht in het dorp door de gevraagde subsidie te weigeren onder voorwendsel dat de bouw begonnen was zonder verlof van het gouvernement en dat men de bouw als particuliere zaak beschouwde waaraan men geen subsidie kon geven.

Pasoor Klausener zag nu in dat de belofte van de burgemeester om de vrede te bewaren en de kerk te helpen bij de afbouw in het tegendeel veranderd was. De burgemeester ging zelfs zover dat hij verlof weigerde om de overledenen van de gemeente Nieuwenhagen te laten begraven op het nieuwe kerkhof achter de nieuwe kerk, dat door de deken daartoe onlangs gewijd. De burgemeester en enkele raadsleden hadden zelfs het plan een hele nieuwe kerk te bouwen op een heel andere plaats nl. op de Hei hetgeen tegen de wil van meer dan de helft van de inwoners was.

Een nieuwe kerk op gen Hei.

Pastoor Klausener had reeds een plan laten maken door architect Lemmens uit Beek. De pastoor deed nu een beroep op de bisschop om de burgemeester te bewegen af te zien van het plan voor een gehele nieuwe kerk op een andere plaats.

Over deze zaak is in 1837 en 1838 een drukke briefwisseling gevoerd tussen pastoor Klausener enerzijds, de bisschop en het gouvernement, en tussen het gemeentebestuur en het gouvernement anderzijds. De gouverneur stuurde de districtscommissaris van Valkenburg om een vergadering voor te zitten van de gemeente Ubach over Worms en

Nieuwenhagen. Ubach over Worms liet kortweg weten dat zij geen bemoeienis had met de kerk daar deze een particuliere zaak was. Nieuwenhagen werd door de commissaris aangespoord een milde bijdrage te geven voor de afbouw omdat het nu wel vaststond dat de kapel spoedig eigendom van de parochie zou worden. De gemeente was daartoe immers in staat omdat zij van een paar honderd bunder heidegrond die toch niets opbracht een aantal bunder kon verkopen. De raad antwoordde, dat de heidegrond wel degelijk van groot nut en voordeel was voor de bewoners. Zij konden daar ieder jaar heide halen voor het strooisel in de stallen, omdat de landerijen niet voldoende stro opleverden voor bemesting van het land. Daarboven kon de heidegrond ook niet tot ontginning gebracht worden en bleef dus ook voor eventuele kopers waardeloos. Daarenboven zag de gemeente zich toch al genoodzaakt heidegrond te verkopen om de schuld van 1440 francs aan rector Bosten te kunnen betalen, waartoe het gerechtshof van Tongeren de gemeente had veroordeeld. Ook had de gemeente nog andere schulden te betalen, zodat ze niet in staat was om ook maar iets te kunnen bijdragen voor genoemde kapel.
Tussen alle strubbelingen door wendde het kerkbestuur en gemeente bestuur zich in een gezamenlijk schrijven tot de bisschop van Luik om de benoeming van een kapelaan voor Nieuwenhagen te vragen. De pastoor bediende de parochie alleen en moest op zon- en feestdagen met special verlof twee missen lezen.
In de omgeving waren overal in parochies die kleiner waren dan Nieuwenhagen twee priesters. Omdat de parochie zo erg belast was door de bouw van een nieuwe kerk en geen middelen had om de kapelaan te onderhouden, tenzij eerst het traktement van 500 francs dat het gouvernement gaf aan iedere kapelaan, was toegestaan, durfde de aanvragers tot de bisschop het verzoek te richten hen te helpen bij de aanvraag van het traktement aan het gouvernement. Zo gauw dit was toegestaan zouden de aanvragers zorgen voor vrije woning voor de kapelaan en voor een subsidie uit de gemeentekas.
Op 18 november 1837 was er een bijzondere raadsvergadering ter bespreking van een brief van de commissaris over de nieuwbouw achter de oude kapel. Eerst protesteerde de raad nog over dit gebouw, dat begonnen was tot koppigheid van Bosten op grondgebied van Waubach, een vuil "sompig" gat, waar maar ongeveer een vierde van de parochianen woonden. In oude tijden, zo merkte de raad op had men daar de kapel moeten bouwen omdat Nieuwenhagen vroeger onder de

generaliteitslanden hoorde, waar geen katholieke kerk gebouwd mocht worden. Maar gezien het besluit van 19 april 1831 waardoor de bisschop de gemeente Nieuwenhagen verhief tot parochie en de kapel tot parochiekerk en gezien ook het batig saldo van de gemeentekas dat echter niet voldoende was voor de bouw van een nieuwe kerk, besloot de raad dat twee leden van het gemeentebestuur samen met een of twee leden van het kerkbestuur een rondgang zouden houden door de gemeente om de inwoners de gelegenheid te geven op een lijst te vermelden welk bedrag zij wilden geven voor de bouw van een nieuwe kerk binnen het dorp op een plaats die het voordeligst was voor de gemeente en het gemakkelijkst voor de inwoners. Als de toezegging toereikend zou zijn voor de bouw van een nieuwe kerk, zou men aan de gouverneur de goedkeuring vragen en ook de subsidie aanvragen die in zulke gevallen niet geweigerd zou worden.
Net als het provinciaal bestuur wilde ook de raad niets weten van een stuk dat aan de kapel was gebouwd omdat dit een particuliere zaak was. Zij waren van oordeel dat een nieuwe kerk gebouwd diende te worden binnen de gemeente. Enkele parochianen die bijzonder hadden bijgedragen tot de bouw van de nieuwe kerk en bijdragen hadden gegeven voor aanschaf van paramenten, wendden zich op 25 november 1837 teleurgesteld tot de bisschop.
Alles dreigde mis te gaan, zeiden ze, hun offers waren vergeefs geweest. De raad is onderling verdeeld. Omdat men geen mogelijkheid ziet het gebouw te voltooien is er twist en tweedracht tussen de parochianen. Als de bisschop zou bevorderen dat het besluit van de gemeenteraad zou mislukken, zou er weer rust en vrede komen. Het gehucht Onders-Nieuwenhagen wilde in geen geval afstand doen van zijn kapel, waarin volgens de wil van de stichters alle gefundeerde missen gelezen moeten worden hoewel hun parochiekerk elders stond. Als er een nieuwe kerk zou komen, vragen ze nu al aan de bisschop om toegewezen te worden aan een andere kerk hetzij Waubach of Eygelshoven. Omdat alle benodigde materialen als stenen, kalk en hout aanwezig waren, moest de bisschop de pastoor en het kerkbestuur maar opdracht geven om het werk voort te zetten. De middelen om dat te doen zij zouden hen niet ontbreken. Bouwde men de kerk zonder toren dan zouden zij slechts drie á vier duizend franc nodig hebben. Deze zou men door rondgang bij de weldenkende kunnen verzamelen.

Daar reeds zoveel zonder de hulp van de gemeente of het gouvernement gebeurd was, zou dit laatste ook nog wel met Gods hulp tot stand komen.
Pastoor Klausener zette op 12 januari 1838 aan de gouverneur uiteen in welke penibele situatie hij gekomen is door de beslissing van gedeputeerde staten van december verleden jaar, waardoor de burgemeester met de meerderheid van de raad in oppositie was gegaan tegen afbouw van de kapel. De raad wilde nu een geheel nieuwe kerk bouwen tegen de wil van de bisschop. Als kapelaan van Schaesberg en ontvanger van het kerkbestuur had hij de kerk van Nieuwenhagen bediend en was hij goed op de hoogte van de gang van zaken hier sinds 1830. Sedert zes jaren was deze kerk nu afgescheiden van Schaesberg, waarvoor hij ook het traktement ontving. In deze tijd was men begonnen met de bouw van een sacristie en een gedeelte van de kerk achter de kapel, dat nu samen met de oude kapel tot kerk diende, dit alles was te danken aan de enorme bijdrage van een gedeelte van de parochie. Nu droomt men van een nieuwe kerk te bouwen in een gemeente welke geen inkomsten had, waar geen gemeentehuis was, schulden waren, de beide putten onderhoud nodig hadden en nu al zes maanden buiten dienst waren, zodat de bewoners gedwongen werden buiten hun woonplaats water te gaan halen. Het is waar, zo schreef de pastoor, dat zijn voorganger veel te overhaast was begonnen met de nieuwe kerk zonder verlof van het gouvernement. Maar dit was niet zijn schuld, aangezien hij pas sedert veertien maanden hier was. Alles ging goed tot aan het besluit van Gedeputeerde Staten. Hij verzocht de bisschop zijn invloed te willen aanwenden om de burgemeester en de raad te doen afzien van de dwaze onderneming om een kerk te bouwen, die slechts zou dienen om de haat en de voortdurende onenigheid tussen parochianen te handhaven en daarenboven tot ondergang van het dorp zou leiden zonder enig nut voor de eredienst.
De raad gaf de gouverneur op 9 februari 1838 over enige kwesties opheldering. Vooreerst was het niet waar dat de bisschop opdracht had gegeven op de kapel dadelijk te vergroten. Hij had wel opdracht gegeven te zorgen voor een begraafplaats en een doopvont. Als begraafplaats gebruikte pastoor een weide gelegen te Nieuwenhagen, die particulier eigendom was, zonder het vereiste verlof gevraagd te hebben. Deze plaats werd onlangs weer verlaten en nu was een andere weide in gebruik in de gemeente Ubach over Worms, ook weer zonder verlof gevraagd te hebben. Ook de vergroting van de kapel was begonnen

zonder verlof. Verder was de kapel helemaal niet gebouwd door de inwoners van het gehucht Nieuwenhagen, maar door de familie Jongen, wonende te Nieuwenhagen. Het is daarom een particulier eigendom van deze familie en hun uitdrukkelijke voorwaarde was dat geen andere geestelijke deze kapel mocht bedienen dan alleen een priester uit hun familie. Dit is hier aan iedereen bekend. Weliswaar hadden goede inwoners een woning geschonken voor de rector maar dit huis was bijna onbewoonbaar. Daarenboven zou de nieuwe kerk die men van plan was te bouwen op het gehucht Heide beter gelegen zijn voor de bewoners dan de tegenwoordige kapel die in de gemeente Ubach over Worms ligt. Wat tenslotte de schuld betrof aan de vroegere rector Bosten vanwege het niet uitbetalen van zijn traktement, deze zou afgelost worden uit de opbrengst van verkoop van gemeentegrond. Wel verwachte de raad dat het provinciaal bestuur een beslissing zou nemen over de vraag wie de proceskosten van de rechtbank te Tongeren moest betalen; de gemeente of de burgemeester, thans oud-burgemeester Borghans (1830-1836).
Na de vergadering had hij de toestemming gevraagd aan de raadsleden om aan de gedeputeerde staten verlof te mogen vragen om een proces te mogen voeren tegen de vroegere rector Bosten. De burgemeester zou schuld zijn dat de gemeente het proces verloren had.
Blijkbaar heeft de pastoor andere personen weten in te schakelen om iets te kunnen bereiken in Hasselt en Brussel. Zo schreef notaris Vreuls op 20 maart 1838 vanuit Waubach een brief aan zijn vriend Simons, lid van gedeputeerde staten in Brussel. Hij verzocht hem om tussenkomst en hulp. Dit moet succes hebben gehad. Want een zekere Jaminé jr. uit Brussel zou nu een bijzondere rol spelen in de kwestie afbouw van de kerk of een nieuwbouw op de Hei. Deze Jaminé jr. was architect, en door gedeputeerde staten naar Nieuwenhagen gestuurd om ter plaatse de hele zaak op te nemen. Hij heeft zich degelijk georiënteerd over alles vanaf de schenking in 1734 tot aan zijn opdracht in 1838. Vooral de brandende kwestie over de plaats van de oude en eventuele nieuwe kerk. In een vertrouwelijk schrijven stelde hij de pastoor op de hoogte van het een en het ander en deelde hem mede dat hij glorievol zou overwinnen als de provinciale staten zijn rapport over de kerk zou behandelen. Hij vroeg hem nog enkele noodzakelijke gegevens te verstrekken zoals hoeveel brikken er nodig waren, hoe duur het hout was, hoeveel grond verzet moest diende te worden, hoe groot de afstand van de Hereweg naar de kerk van Schaesberg was, hoe de namen luidden van diegenen die het sterkst gekant waren tegen de bouw en van degenen die geholpen

hadden, wanneer men begonnen was met de verbouwing, wanneer de gemeente het plan voor een nieuwe kerk had laten maken.
Een beslissende vergadering van de gemeenteraad had plaats op 18 maart 1839. er waren twee punten aan de orde: het voornemen een nieuwe kerk te bouwen aan de Tichelpoelen en het rapport van Jaminé jr. hierover. Overwegende: dat de inwoners die hebben ingeschreven voor 6000 Francs als de kerk aan de Tichelpoelen (hoek Wilhelminastraat/Hoogstraat) zou gebouwd worden, daarvan zouden afzien als gebouwd zou worden op de plaats die het rapport en de brief van de commissaris aangaven. Dat de gemeente geen verdere offers meer kon brengen dan die vroeger reeds waren gegeven, en dat deze nog zouden verminderen omdat de inwoners zich alleen verplicht hadden tot dat bedrag als de kerk op geen andere plaats dan aan de Tichelpoelen gebouwd zou worden; dat het tekort al te groot was, en de lasten te zwaar waren voor de gemeente, men besloot af te zien van de vroegere gedane aanvragen voor het bouwen van een nieuwe kerk, en op de genoemde plaats een schoollokaal te bouwen, waarvan later een plan ter goedkeuring zou worden opgestuurd.

Na acht jaar van strijd een kerk in Onders-Nieuwenhagen.

Na bijna acht jaren van strijd heeft Onders-Nieuwenhagen zijn zin gekregen. De raad betaalde zo snel mogelijk de schuld aan rector Bosten en aan de architect Lemmens uit Beek zijn rekening van 90 Francs voor het maken van het plan voor een nieuwe kerk. De koning gaf een subsidie van 3000 Francs aan het kerkbestuur. Het kerkbestuur deelde op 30 juli 1839 het besluit van de gemeente en van de koning aan de bisschop mede. Men was klaar met de afbraak van de oude kapel en men was bezig met de nieuwe fundering. Met het gereedkomen van het kerkgebouw aan het eind van 1840 was men verlost van een langdurige zorg en een felle strijd voor een eigen kerkgebouw. Dat het gebouw niet centraal lag voor Nieuwenhagen zag men reeds bij een oppervlakkig bezoek aan de gemeente. Maar men legde zich bij de gang van zaken neer, althans voor de komende twee geslachten.

De bouw van een nieuwe kerk te Nieuwenhagerheide.

In 1907 was het aantal inwoners van Nieuwenhagen met bijna 40% toegenomen. Men telde in de burgerlijke stand 1700 personen. De kerk te Onders-Nieuwenhagen was inmiddels te klein geworden op zon- en feestdagen waren er veelal twee missen en door het massale bezoek werd er een derde mis toegestaan. Er was weinig plaats binnen de kerk

en de mensen stonden tot buiten het kerkgebouw om de mis te volgen. De kerk moest dringend vergoot worden.
Deze gelegenheid was aanzet voor Nieuwenhagerheide opnieuw te proberen een eigen kerk te kunnen bouwen. Nieuwenhagerheide vormde een comité, dat ijverde voor een eigen kerk. Om verder onenigheid te voorkomen, zag men voorlopig af van het plan om de oude kerk aan de voorkant uit te breiden. Aangezien er misschien een geheel nieuwe kerk moest komen in plaats van de oude, was men wel reeds begonnen met een bouwfonds. Regelmatig weden hiervoor collecten gehouden. Op 1 juli 1909 was er al 5566,49 Mark in kas. Er werden zelfs leningen aangegaan en op 31 november 1910 subsidie aangevraagd aan de mijn Laura en Verenigingen. Het geld voor het zilveren priesterfeest van pastoor Berger, stortte deze in het fonds en deed er zelf nog eens het hetzelfde bedrag bij, dat was tweemaal 205 Mark voor het fonds.

Herverdeling van parochies in de buurt.

Met de komst van kapelaan Spierts, die daarvoor al kapelaan te Beegden was, kwam een krachtige stuwer voor de bouw van een nieuwe kerk. Op 12 oktober 1913, raadde de bisschop aan alvast maar eens uit te kijken naar een geschikte plaats. Besloten werd nog te wachten op het uitbreidingsplan van de gemeente, die op haar beurt weer wachtte op de mogelijke vergroting van de nieuw gekomen mijnindustrie.
Hierdoor werden meer mensen naar deze streek getrokken en deze maakte weer nieuwe voorzieningen noodzakelijk voor woningen, scholen en kerken. Gezien deze ontwikkeling besloot het kerkbestuur op 4 april 1914 aan de bisschop voor te stellen om een nieuwe parochie of rectoraat te vormen van Lichtenberg (Schaesberg) en Bovens-Nieuwenhagen. Deken Schijns van Kerkrade, die deze kwestie voor de bisschop moest onderzoeken, beraadslaagde op 20 juli 1914 samen met pastoor Berger van Nieuwenhagen en pastoor Schatten van Schaesberg. Beide laatste stemden direct in met dit plan en pastoor Berger stelde meteen voor een voorlopige grensregeling voor de nieuwe parochie.
Een week later maakte pastoor Schatten van Schaesberg aan de bisschop zijn bezwaren bekend aangaande de voorgenomen afscheiding van Lichtenberg, Kamp en Keizer, ongeveer 50 gezinnen, van Schaesberg. Al deze gezinnen behoorden niet alleen parochieel maar ook gemeentelijk tot Schaesberg en voelde zich zo aangewezen op Schaesberg dat ze groot bewaar zouden maken als ze ingedeeld zouden worden bij de nieuwe parochie Niewenhagerheide. Op 1 december besloot de bisschop na een onderhoud met beide pastoors tot oprichting

van een rectoraat op het gehucht de Heide, waar hij een gedeelte van Lichtenberg, Kamp en Keizer aan toe voegde.

Het rectoraat Nieuwenhagerheide.

Eind december 1914 maakte pastoor Schatten ook hiertegen bezwaar. Pastoor Berger van Nieuwenhagen pleitte bij de bisschop voor een twintigtal gezinnen van Lichtenberg, Kamp en Keizer wel bij de parochie van de Hei te voegen. Op het eind van 1915 kwam er wel een grenswijziging tot stand tussen Nieuwenhagen en Waubach en Eygelshoven. Pastoor Berger die op 31 december 1915 benoemd werd tot pastoor in Margraten kreeg pastoor Kreutzer, kapelaan te Vaals als opvolger. Begin 1916 schreef de bisschop aan de nieuwe pastoor, dat het hem de beste oplossing leek, dat er een rectoraat of parochie zou worden gesticht te Nieuwenhagerheide. Er was toen al een aanbod gedaan van een geschikt bouwterrein op de Hei. Een eventuele bouwpastoor zou spoedig een kapitaal van ongeveer *f*35.000,- ter beschikking staan (inclusief het reeds bestaande bouwfonds) en de verdeling van de parochie zou gemaakt kunnen worden dat beide parochies ongeveer 1500 personen zouden bevatten. De bisschop gaf de pastoor dit alles ter overweging en verzocht hem zijn mening hierover te zeggen. Een belangrijke vraag was nog of er voldoende bestaansmogelijkheid voor de bouwpastoor was. Men verwachtte geen subsidie van het rijk en slechts een kleine subsidie van de gemeente.

Pastoor Kreutzer zette door met de verwezenlijking van de plannen voor Nieuwenhagen zelf. Ook het bouwcomité van de oude parochie werkte regelmatig door en het bouwfonds was al intussen gestegen tot *f*20.500,- De pastoor vroeg architect Groenendaal uit Maastricht een plan te maken. Hij hoopte nog voor de winter van 1916 te kunnen beginnen. De bisschop keurde het plan en ook de plaats achter de pastorie en de kapelanie te Nieuwenhagen goed. Later wilde hij wel een gedeelte van de oude parochie afscheiden als het inwonertal was toegenomen en als er voldoende geld middelen zouden zijn om te voorzien in het onderhoud van de pastoor. Toch werd een voorlopige indeling gemaakt zodat een comité kon gaan zorgen voor het ophalen van de nodige gelden bij de parochianen van de toekomstige parochie. Maar onmiddellijk werden protestbrieven gestuurd naar Roermond. Vooraanstaande mensen verklaarden daarin dat men reeds lang had uitgezien naar een nieuwe kerk, die midden in het dorp zou komen te liggen. Zij waren teleurgesteld en vroegen een onpartijdig onderzoek en een stopzetting van de werkzaamheden aan de bouw van de nieuwe kerk

te Nieuwenhagen. Een rekwest met 277 handtekeningen (22 personen konden niet schrijven) werd opgestuurd met het verzoek slechts één kerk te laten bouwen midden in het dorp.

Een kerk te midden van het dorp.

De bisschop schrok dat van de 453 gezinshoofden er zoveel tegen het bekend gemaakte plan waren en nu zonder opgaaf van redenen slechts één kerk wensten. In het plan van de uitbreiding van de gemeente uit die tijd stond reeds de plaats aangegeven waar deze ene kerk zou moeten komen, nl.. aan de Beuteweg, ter hoogte van het huidige oorlogsmonument.

Een ander schreef aan de bisschop dat er ontevredenheid heerste over de indeling, maar vooral omdat de bouw van een nieuwe kerk te Nieuwenhagen voorrang zou hebben. Hij ondersteunde het rekwest van de bewoners van de onderste Hei, waarin zij vroegen ingedeeld te worden bij de nieuwe parochie Nieuwenhagerheide. Het antwoord van Mgr. Schrijnen aan pastoor Kreutzer luidde: *"Alweer wat lectuur over de brandende kwestie. Nu van de andere kant. De schrijver schijnt niet de eerste de beste te zijn. Ik had niet gedacht dat onze beslissing zoveel stof zou opgewaaid hebben. Ik meende dat nagenoeg allen ermee tevreden zouden zijn"*. De pastoor probeerde in een lang schrijven aan de bisschop de bezwaarschriften te ontleden en te weerleggen. *"Een gedeelte heeft getekend uit wrevelarij en dorpspolitiek"*.

Over de plaats van de enige kerk in het midden van het dorp schreef hij *"dat het de ondertekenaars onverschillig liet waar ze kwam, als ze maar niet in Nieuwenhagen kwam. Meesterstuk van dwarsdrijverij. Ik kom morgen persoonlijk naar Roermond."*

Talrijke brieven zijn uitgewisseld tussen het comité van de Hei en de bisschop, vele audiënties werden aangevraagd en verleend. De onzekerheid, de opwinding, het wantrouwen, de tegenstelling en de vervreemding van elkaar binnen de dorpsgemeenschap namen intussen toe. Mgr. Schrijen, die zelf voor splitsing voelde, maande tot geduld en samenwerking om nu eerst samen de kerk van Nieuwenhagen te bouwen, dan zou de Hei later ook steun van Nieuwenhagen kunnen verwachten. Ze moesten samenwerken en geen aanleiding geven tot twist en tweedracht. Het comité van de Hei drong bij de bisschop aan tot het benoemen van een bouwpastoor in de loop van 1916. Pastoor Kreutzer meende in juli 1916 dat deze wens van de bisschop slecht werd uitgevoerd. Zelfs in de gemeenteraad werd deze kwestie uitgespeeld. Er kwam een voorstel om de toegezegde subsidie voor Nieuwenhagen in te

trekken. Tussen deze bedrijven door werd verder gewerkt aan de kerkbouw te Nieuwenhagen door architect Groenendaal uit Maastricht, opzichter P. Gabriels uit Roermond en aannemer Beckers uit Nieuwenhagen. In juni 1916 werd de betonnen fundering gestort en op 30 juli 1916 werd door deken Schijns officieel de eerste steen gelegd zoals een inscriptie op deze steen aangeeft.
Door dit alles was de gespannen toestand tussen Nieuwenhagen en de Hei ondraaglijk geworden. Intekenlijsten om zoveel mogelijk mensen te winnen voor indeling bij de Hei werden ter ondertekening aangeboden. Belanghebbende van de Hei hadden bij de intekening beloofd ƒ17.000,- te geven. Eind 1916 beloofde de bisschop dat hij, als alles gunstig verliep, in de loop van 1917 een bouwpastoor zou benoemen. Het comité had reeds een woning beschikbaar voor de pastoor en beloofde ook voor het onderhoud van de pastoor te zullen zorgen. Een grote zaal voor noodkerk was ook al ter beschikking. Men wilde nu alvast een terrein kopen om daarop brikken te bakken voor de kerk en om daarop ook andere bouwmaterialen op te slaan. De landbouwers die in dit seizoen toch geen werk hadden op het land wilden dit werk voor hun kerk graag doen. Onder leiding van de deken van Kerkrade werden te Nieuwenhagerheide regelingen getroffen over het terrein van de kerk, kerkhof en pastorie, over een voorlopige noodkerk en woning, over aanspraak op een gedeelte van het oude bouwfonds van Nieuwenhagen, over subsidie, over toedeling van nog omstreden gedeelten parochie, etc.

Een bouwpastoor benoemd.

Op 5 april 1917 werd eindelijk een bouwpastoor benoemd, kapelaan Kallen, uit Meersen. Tegelijkertijd met zijn benoeming kreeg hij uit de sacristie van Mgr. Schrijnen een kelk, een koorkap, 4 kazuifels, 2 missalen, 3 alben en enkele andere benodigdheden, zodat hij onmiddellijk kon beginnen.
Nadat de noodkerk, de zaal van de heer Storms aan de Dorpstraat in gereedheid was gebracht kon op de eerste Pinksterdag, 27mei 1917, de eerste mis door de nieuwe pastoor worden opgedragen.
Na afkondiging van de grenzen tussen beide parochies op 3 juni 1917 ontstond opnieuw deining bij een bepaald gedeelte der belanghebbenden. Een uitvoerig bezwaarschrift werd verzonden aan de bisschop, kennelijk opgesteld door een geleerd en invloedrijk adviseur buiten Nieuwenhagen. Ook de bewoners van Lichtenberg, Kamp en Keizer namen het niet dat ze in het vervolg zouden behoren bij de parochie Nieuwenhagerheide. Persoonlijke protesten en gezamenlijke

acties van de afzonderlijke woongroepen werden gestuurd aan de deken. Er waren mensen die bedankten als lid van godsdienstige verenigingen. Zij hadden immers toch niet voor niets bijgedragen bij de verbetering van hun parochiekerk te Schaesberg. Ook zouden zij nooit, tenzij onder dwang, hun Pasen te Nieuwenhagerheide houden.
Bijna dagelijks is er briefwisseling tussen Roermond en Nieuwenhagen, Lichtenberg, Kamp en Keizer. De vicaris bisschop kwam persoonlijk spreekuur houden in Nieuwenhagen om de klachten aan te horen.
Men zorgde ervoor dat zo goed als alle mensen op dit spreekuur konden komen, al moesten verschillenden worden aangevoerd per hondenkar, een toentertijd gebruikelijk vervoermiddel voor kleine vrachten.

De laatste processie voor beide parochies.

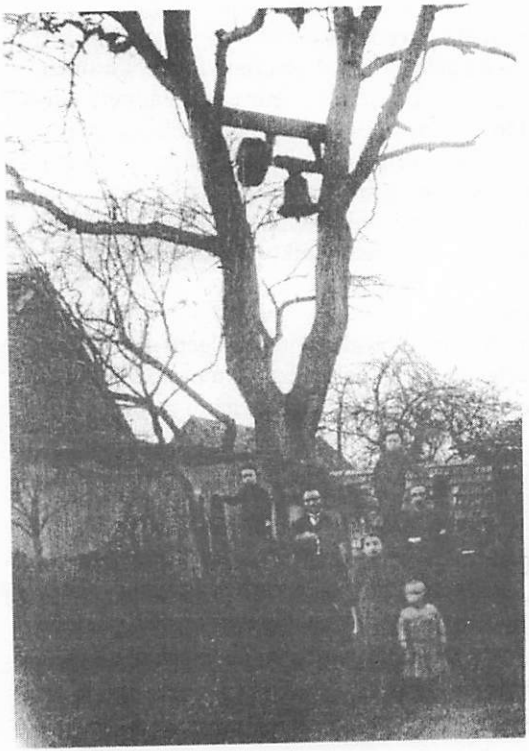
De gespannen atmosfeer en de geladen gevoelsverhoudingen kwamen ook tot uiting tijdens de laatste processie die Nieuwenhagen hield langs de oude route op de Hei. Op 25 juni 1917, op de vijftigste verjaardag van pastoor Kreutzer, deed hij om verdere tweedracht te voorkomen, vrijwillig afstand van het omstreden gebied van de onderste Hei, waarvoor de bisschop hem bijzonder dankte. Ook bleven Lichtenberg, Kamp en Keizer bij Schaesberg. De uiteindelijke grensindeling kon bekend gemaakt worden op 1 juli 1917.

Installatie van een bouwpastoor.

Op die dag (1 juli 1917) werd pastoor Kallen geïnstalleerd als eerste pastoor van Nieuwenhagerheide. De bisschop had aan pastoor Kreutzer geschreven dat hij hoopte dat de teleurstelling en tegenwerking hem geen
animositeit hadden bezorgd tegen de bewoners van de Hei en hoopte ook dat hij als getuige wilde optreden bij de installatie van de nieuwe pastoor van de Hei, hetgeen hij ook deed.
Bouwpastoor Kallen is de eerste pastoor de in de annalen van de parochie schrijft. Hij begint het boek vervolgens: *"met opzet heb ik niets opgetekend van hetgeen er gebeurd was bij de stichting en de totstandbrenging der nieuwe parochie Nieuwenhagerheide. Ik meende zodoende alles te doen vergeten en ik voelde dat ene wel verklaarbare vooringenomenheid oorzaak kon zijn, dat geen juist verslag zou gegeven worden".*
Bij zijn eerste bezoek aan zijn parochie trof hij een commissie aan, welke reeds voorbereidende werkzaamheden had verricht.

Noodkerk in de Dorpstraat.

Op de Hei heeft zaal Storms in de Dorpstraat van 26 mei 1917 tot 1 november 1920 dienst gedaan als noodkerk. De heer Dreessen stond een gedeelte van zijn huis af om als pastorie te gebruiken en nadat de zaal Storms in de Dorpstraat (Olympia-zaal) in gereedheid was gebracht, kon op Pinksterdag 27 mei 1917, daar de eerste Heilige Mis opgedragen worden. Het altaartje was een processiealtaartje uit Rimburg, vanwaar ook de eerste klok kwam die in de notenboom werd bevestigd. Diezelfde klok werd later aan het rectoraat Kakert geleend en hangt momenteel bij het altaar in de kerk te Rimburg.

Klokkenstoel in boom achter noodkerk

Op 28 juni 1917 is het decreet van de oprichting van de parochie gedateerd, terwijl al voor die datum de eerste doop plaats gevonden had. Het H. Doopsel werd gegeven aan Alexander Hubertus Silvertand, zoon van Kar.Jos. Silvertand en Mar. Cath. A. Meijers.
Na enkele maanden kon worden begonnen aan de bouw van de tegenwoordige pastorie en in 1919 de eerste steen voor de nieuwe kerk.

Heilig Hart van Jezus Christus Kerk te Nieuwenhagerheide.

De eerste steen van de kerk te Nieuwenhagerheide werd gelegd op 24 augustus 1919. Bij deze gelegenheid stortte de stellage in waarop de priesters en bruidjes stonden. Alhoewel er niemand ernstig gewond raakte had het voorval grote indruk gemaakt op de parochianen.
De stenen voor pastorie en de kerk werden door de boeren uit de hele omgeving gehaald met hun karren op de O.N. II mijn te Schaesberg. Vele mensen uit de parochie hadden zich ingezet om de stenen op het terrein nabij de pastorie te sorteren en op te stapelen.
De eerste dag werden alle "heiligenhuisjes" vanaf de mijn tot op Nieuwenhagerheide aangedaan en dat waren er nogal wat in die tijd. Op de laatste dag werden 42 karren geteld die de stenen vervoerden van de mijn naar het terrein gelegen "aan de Voeëgelsjtang".
De bouwtekeningen werden gemaakt door architect Jos Wielders te Sittard die als zeer innoverend beschouwd werd. Hij had reeds verschillende gerenommeerde werken op zijn naam. De kerk in Schandelen en de watertoren in Schimmert zijn van zijn hand. Als aannemer werd aangewezen Dhr. Vreuls te Nieuwenhagen welke de bouw volgens reeds bestaande bestek voor ƒ159.368,89 zou verwezenlijken.
De nieuwe kerk aan de Hoogstraat werd in gebruik genomen op 1 november 1920. De plechtige consecratie volgde op 26 augustus 1923.

De vestiging van de congregatie " Carolus Borromeus.

De zusters van de congregatie Carolus Borromeus hadden zich hier in het jaar 1922 te Nieuwenhagen gevestigd, toen het kerkbestuur van de parochie Maria Hulp der Christenen de gebouwen van de uit 1890 daterende openbare school overnam, richtte men aan de Kerkstraat 44 (thans Heigank) de St. Josephstichting op. Hiermee werd de R.K. Bijzondere Meisjesschool St. Jozef gesticht en kregen de zusters huisvesting in een gedeelte van het raadhuis, dat grensde aan het schoolplein. De helft van het gebouw werd als onderwijzerswoning gebruikt. De andere helft diende als secretariaat, waar ook de raadsvergaderingen plaats vonden. De komst van de zusters in

Nieuwenhagen had grote gevolgen voor het onderwijs in Nieuwenhagen. Al snel werd er een zgn. bewaarschool gebouwd, hier werden ook enkele lokalen ten behoeve van de Naai en Kookschool. De bewaarschool werd gemengd bezocht. De meisjes en jongens die naar de basisschool gingen werden nu gesplitst. De jongen moesten naar "de Gaat", de Gatestraat, naar de openbare jongensschool (die pas in 1929 door de parochie werd overgenomen en daarna "R.K. Jongensschool St. Aloysius" ging heten), terwijl de meisjes naar de Meisjesschool gingen, naar de zusters in de Kerkstraat dus.[1]
Men hield zich bezig met het meisjespatronaat en de zusters werden zeer actief binnen de wijkverpleging "Groene kruis". Later werd dit een onafhankelijke stichting en werd het overgenomen door beroepsverpleegkundigen. De oorsprong lag echter bij de zusters en verschillende zijn hierin zeer lang actief geweest.

De kerk kreeg haar toren.

Op 30 april 1923 werd bestek opgemaakt door aannemer Vreuls uit de Kerkstraat te Nieuwenhagen om de toren geheel volgens de tekeningen van architect Jos Wielders uit Sittard af te bouwen. De bouwkosten bedroegen toentertijd ƒ10.600,- inclusief het scheidingsmuurtje dat de kerk van de straat zou scheiden. De bouwactiviteiten rond de toren waren reeds een week eerder begonnen en wel op 15 april. Na het gereedkomen van de toren in het jaar 1923 konden een jaar later, met Pasen 1924, de klokken geplaatst worden. De klokken werden afgehaald in Geilenkirchen waar ze vanuit het Roergebied per trein werden afgeleverd. Met boeren wagens werden de klokken afgehaald en naar de parochie vervoerd.

R.K. School aan de Hoogstraat.

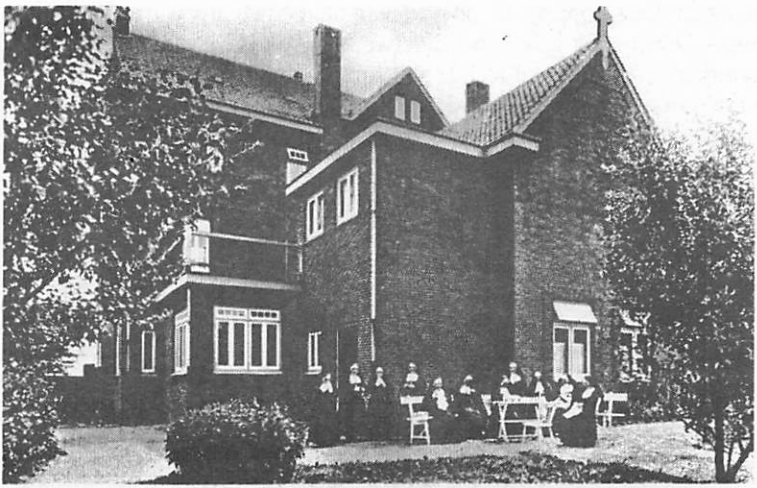
Inmiddels werd pastoor Kallen opgevolgd door pastoor Tummers. Deze zette zich in voor het katholieke onderwijs in de parochie Nieuwenhagerheide. De openbare jongensschool werd in 1925 een Rooms Katholieke lagere school. De Rooms Katholieke meisjesschool daarentegen werd in 1928 gebouwd. Het onderwijs werd tevens uitgebreid met een kleuterschool en een huishoudschool.
Onder het pastoraat van pastoor Tummers komen in dit jaar (1928) de zusters onder de bogen van Maastricht en vestigen zich in het klooster aan de Landgraaf.

---

[1] Gedenkboek Mariaschool Nieuwenhagerheide 1927-1983.

Lijkenhuisje in de Voort.
Buiten het kerkhof achter de kerk van Nieuwenhagerheide was er nog een begraafplaats binnen de parochie. De begraafplaats lag aan de Voorterberg en werd voornamelijk gebruikt voor de ter aardestelling van mensen die niet op het kerkhof begraven konden of mochten worden. De begraafplaats had beschikking over een huisje waarin de overledene enkele dagen opgebaard konden worden alvorens men overging tot begraven. Tijdens de raadsvergadering van 6 juni 1924 werd er een voorstel gedaan van Burgemeester en Wethouders om het bestaande lijkenhuisje te verplaatsen. De voorzitter deelde mede dat burgemeester en wethouders de verplaatsing nodig achten omdat het lijkenhuisje in verre staat van verval verkeerde en dringend vernieuwd moest worden en omdat het wegens bebouwing van de Voortstraat aldaar verdwijnen moet. Men stelde voor het lijkenhuisje te slopen en een nieuw te bouwen op de algemene begraafplaats aan de Voorterberg.
Op 25 juli komt de verplaatsing van het lijkenhuisje opnieuw aan de orde tijdens de openbare raadvergadering. In het raadsbesluit van 6 juni hadden Burgemeester en Wethouder een plan met bestek en begroting laten opmaken voor het bouwen van het nieuw lijkenhuisje. De voorzitter gaf tijdens de raadvergadering de stukken ter inzage aan de raadsleden. De sloopprijs en de prijs van de nieuwbouw waren begroot op ruim *f*200, -. Het geheel werd verwezenlijkt aan de voet van de Voorterberg, waar momenteel de speeltuin zich bevindt.
Door de jaren heen is het meerdere malen gebruikt om mensen te begraven die niet in gewijde grond begraven konden worden of welke op aanwijzing der gemeente hier ter aarde gesteld werden. De overlevering zegt dat in de vijftiger jaren hier nog mensen zijn begraven.
Het Klooster "Maria oord".
Vijf jaren nadat de orde van de liefdezusters van de H. Carolus Borromeus zich had gevestigd in Nieuwenhagen werden zij ook actief in Nieuwenhagerheide. Ook hier werden de zusters betrokken bij het onderwijs en wel aan de Maria-school gelegen aan de Landgraaf. Op aanvraag van pastoor Tummers werd de eerste Overste Zr. Ludovica (Kuppers). De zusters waren gehuisvest in het klooster "Maria Oord". Op 16 november 1927 begon Zr. Jozefa als hoofd van de Mariaschool. De inzegening geschiede 20 november 1927 door de Deken van Ormelingen van Kerkrade. De kerkelijke inspecteur Dr. Van Gils sprak in de mooie hal de aanwezigen toe en bracht God dank voor de totstandkoming dezer nieuwe school in de mijnstreek. Op 18 mei 1928

werd de Fröbelschool geopend en 1 juli met grote plechtigheid ingezegend. Boven deze school bevonden zich mooie, ruime lokalen voor de Kook- en Huishoudschool, waar toekomstige huismoeders een degelijke opleiding konden ontvangen. In november 1929 werd men actief in het jeugdwerk (KJV) en begon men een naaischool.

Klooster Maria-oord Nieuwenhagerheide
Recreatie in de tuin

Uitbreiding van de parochie.
De parochie is zich verder gaan uitbreiden door de bouw van de woongroep "De Voort". Van verre komen de vreemdelingen en vestigen zich in de nieuw gebouwde huizen aan de rand van de nog jonge parochie. De verschillende mensen vormen een smeltkroes van culturen en politieke overtuigingen waardoor de pastoor verdere uitbreiding probeert af te remmen. Het gemeentebestuur en het bestuur van de woningvereniging "Het Goede Huis" blijven echter voortzetten met de woningbouw totdat de algemene malaise binnen de mijnbouw hen tot een halt roept. Door enorme groei van de parochie is de behoefte aan kapelaan groot. De pastoor verzoekt dan ook de toenmalige bisschop een kapelaan toe te wijzen. Kapelaan Lanckohr zal dan ook in 1925 zich dienstbaar maken binnen deze parochie.
In 1926 betrekt hij de nieuwe kapelanie aan de Hoogstraat.
Op initiatief van de kapelaan wordt er samen met pastoor Janssen in het jaar 1931 begonnen aan de bouw van het parochiehuis waarin het verenigingsleven zich kon ontplooien.
Om de missen muzikaal te begeleiden zet men zich in voor de aanschaf van een orgel in de kerk. Tot nu toe had de eerste koster-organist-direkteur W. v.d.Wall zich moeten bedienen van een harmonium bij het begeleiden van de kerkdiensten en het zangkoor.
De eerste centrale verwarming werd aangelegd in 1933.
In 1943 kwam er onder het pastoraat van pastoor Janssen een tweede kapelaan binnen de parochie.
De Onze Lieve Vrouwe Koningin der Vrede kapel aan de Kleikoeleberg.
Als dank dat Nieuwenhagerheide gespaard was gebleven van oorlogsgeweld werd er in 1946 de Maria-Kapel aan de Kleikoeleberg gebouwd.
Op 7 augustus 1946 ontving het gemeentebestuur van Nieuwenhagen een schrijven van de welstandcommissie Zuid-Limburg betreffende het plan voor de bouw van een kapel op de Kleikoelenberg te Nieuwenhagen. Het toegestuurde plan voor de bouw van deze kapel door het R.K. Kerkbestuur te Nieuwenhagerheide werd door de welstandscommissie niet toelaatbaar geacht. Het geheel, zo luidde het schrijven; "*was onrustig van aanzien zonder goede vormen en vertoonde zonder enig verband een geestloos karakter*". Men raadde dan ook het

bestuur aan om een architect in te schakelen voor het maken van een behoorlijk verzorgd plan, dat aan de welstand eisen zou voldoen.[1]
Op 20 september 1946 schreef architect J. Pauwels te Heerlen aan de heer Bours van de Limburgsche streekplannendienst te Maastricht dat de plannen voor de te bouwen devotiekapel in overeenstemming waren gebracht met het advies.

Maria kapel in bos bij Kleikoelenbergweg

"Zoals ik U reeds telefonisch mededeelde ligt het in de bedoeling van den zeer Eerwaarde Heer Pastoor J. Janssen, in wiens parochie de hiervoren bedoelde kapel wordt gebouwd, om de eerste steenlegging te doen geschieden door Mgr. Lemmens, Bisschop van Roermond, op 21 september a.s. op dezen dag zal n.l. aan kinderen te Nieuwenhagen het H. Vormsel worden toegediend door den Bisschop, bij welke gelegenheid tevens den eersten steen voor de devotiekapel zou kunnen worden gelegd. Ik verzoek U dan ook het verlenen van de gevraagde vergunning wel te willen bespoedigen en ook de nodige pogingen hiertoe aan te wenden bij het bureau voor den wederopbouw. De gewijzigde tekeningen gelieve U in drievoud hierbij aan te treffen, alsmede voornoemd adviesplan." [ii]

Tijdens de Raadsvergadering van 31 oktober 1946 besloot men het R.K. Kerkbestuur van de parochie Heilig Hart van Jezus de gevraagde vergunning te verlenen.[iii] De eerste steen werd gelegd door Mgr. Lemmens, bisschop van Roermond, in aanwezigheid van pastoor Jos Janssen, het kerkbestuur van de parochie Nieuwenhagerheide, de heren A. Handels, Jos Mosmuller, Jos Sporken, Jos Peters, Johan Pauwels, architect en Jos Beckers, aannemer te Nieuwenhagen. Het initiatief voor de oprichting werd genomen door mevr. Sporken uit dankbaarheid dat Nieuwenhagerheide gespaard was gebleven van ernstig oorlogsgeweld. Het geld werd bij elkaar gebracht door mevr. Sporken en mevr. Debets, die huis-aan-huis "op gen Hei" collecteerden. mevr. Mulders en mevr. Zweipfenning deden ditzelfde in de Voort.

27 april 1947 was de plechtige opening. Gertie Fuchs die de sleutel droeg werd gevolgd door de kerkmeesters die het beeld droegen, het geheel werd begeleid door de schutterij.[iv] In 1947 ging pastoor Janssen met emeritaat naar de gemeente Belfeld en werd pastoor v.d. Venne herder over de parochie. Als kapelaan en rector had hij jaren gewerkt in de Mijnstreek. Enkele jaren was hij pastoor in Noord-Limburg geweest en hij meende nu dat zijn werkterrein weer lag in de Mijnstreek. Mede door zijn toedoen werd er een buurthuis opgericht in de Voort aan de Kleikoeleweg.

Kerkklok.

Als in 1949 het diocesaan weekblad "Credo" verschijnt in ons Bisdom, werd tegelijkertijd gestart met het parochieblad "Kerkklok" door Dhr. Trijbels. Beide worden gecombineerd uitgegeven tot 1967. Hierna werd de Kerkklok ontkoppeld van het Credo blaadje. De Kerkklok was en is

nog steeds een zeer gewaardeerd informatief blad met christelijke grondslag en wordt gelezen door meer dan 2000 personen.
(Dhr. Trijbels verzorgd reeds meer als 50 jaar de kerkklok!)

Tweede Kapelanie.

Door de komst van een tweede kapelaan werd ook de behoefte gevoeld aan een nieuwe kapelanie, die in 1953 werd gebouwd aan de Hoogstraat.

Het Buurthuis.

In 1955 werd het Buurthuis De Voort officieel ingezegend door Mgr. Lemmens. Het werd gebruik als ontmoetingsplaats voor de bewoners van De Voort en later de Oude Heide. Vele sociale activiteiten vonden hier plaats voor jong en oud en was de thuisbasis voor menig vereniging in de wijk. Zondags werd de grote zaal ingericht als kerk waar twee H.H. Missen wekelijks werden opgedragen. Pastoor v.d. Venne werd in 1961 opgevolgd door pastoor Debets. Afkomstig van Herkenbosch was hij een van de eerste pastoors die de sluiting van de mijnen van dichtbij mee maakte. Door de sluiting van de Staatsmijn Beatrix te Herkenbosch werd zijn voormalige parochie geconfronteerd met de gevolgen van de mijnsluitingen. In 1976 ging pastoor Debets met emeritaat en werd opgevolgd door pastoor Hacking in 1977.

---

[i] Schrijven Welstandcommissie Zuid-Limburg Nr. G.N.n.B, 29 juli 1946.

[ii] Brief J.P. Pauwels, Heerlen 20september 1946.

[iii] Afschrift Besluit der Gemeente Nieuwenhagen, 31 oktober 1946.

[iv].Kleikoel Koerier, 8e jaargang, No. 8, oktober 1978, Blz. 7.

Blik op kerk vanuit Wilhelminastraat in 1954

Sloop parochiehuis ter hoogte hoek Wilhelminastraat-Hoogstraat

Misdienaars voor H.Hart kerk
Namen zijn niet bekend

Pastoors en kapelaans der parochie Nieuwenhagerheide.

De pastoors.

Pastoor **Hubertus Maria Wilhelmus Kallen**, geboren op 29 mei 1872 te Sittard, werd op 3 april 1897 te Roermond tot priester gewijd. Na 6 jaar lang docent te zijn geweest aan het Pro-gymnasium te Venlo werd hij in 1903 kapelaan te Neer. Dit echter van korte duur daar hij in 1905 naar Meersen vertrok om hier actief te worden binnen de parochie H. Bartholomeus.

Na een 12 jarig ambt werd kapelaan Kallen bouwpastoor in de nieuw op te richten parochie te Nieuwenhagerheide. Pastoor Kallen verbleef in deze parochie een zevental jaren en vertrok in 1924 terug naar Meersen om hier Pastoor-deken te worden van de H. Bartolomeus parochie. Waar hij op 29 september 1933 overleed.

Pastoor **Leonard, Lovis, Maria Tummers**, geboren te Panningen op 18 juli 1877. Pastoor Tummers werd op 23 maart 1901 te Roermond tot priester gewijd en begon dat zelfde jaar nog als kapelaan te St.Pieter voor een drie tal jaren. Van 1903 tot en met 1910 werd hij benoemd tot kapelaan te Baarlo waarna hij vertrok naar Nederweert. vier jaar lang was hij kapelaan binnen deze gemeente toen hij in 1924 pasoor werd te Nieuwenhagerheide. Hij bleef zes jaar in onze parochie en zette de bouw van de kerk voort. In 1930 vertrok pastoor Tummers naar Spekholzerheide waar hij op 30 juli 1932 overleed.

Pastoor **Josephus, Godfridus, Leonardus, Hubertus Janssen**, op 6 november 1873 geboren te Belfeld, werd op 31 maart 1900 tot priester gewijd in de bisdomstad Roermond. Van 1900 tot 1902 was hij kapelaan te Meerlo. Vervolgens vertok hij naar Roggel, waar van 1902 tot 1905 zich dienstbaar stelde voor de parochie. Van 1905 tot en met 1908 was hij kapelaan te Meijel. In Vlodrop verbleef hij van 1921 tot 1930 waarna hij na een 13 jarige periode de parochie verliet om naar Ittervoort te vertrekken. In 1930 werd hij pastoor te Nieuwenhagerheide. In een 17 jarige periode stuurde hij de parochie door een van haar moeilijkste perioden, de crisis en de tweede wereldoorlog. In 1947 vertok pastoor Janssen als Emeritus naar Belfelt waar hij op 6 oktober 1958 overleed.

Pasoor **Victor Debets** werd geboren op 2 augustus 1911 te Wijlre. De priesterwijding vond plaats op 28 maart 1936 te Roermond waarna hij dat zelfde jaar nog als kapelaan in Vijlen aan de slag ging. Twee jaar

later, in het jaar 1938, vertrok pastoor Debets naar de parochie van de H. Gregorius de Grote te Brunssum. Hier bleef hij actief in de periode van 1938 tot 1959. In 1959 werd hij pastoor te Herkenbosch. In 1961 vertrok hij naar Nieuwenhagerheide om pastoor te worden van de parochie Heilig Hart van Jezus Christus. 15 jaar bleef hij binnen deze parochie actief. In 1976 ging hij in ruststand en werd emeritus te Brunssum waar hij op 18 september 1988 overleed.

1e H.Mis J.Debets in 1947

Pastoor **Marie, Alphonsus, Josephus van de Venne**, geboren te Echt op 3 juli 1886 werd tot priester gewijd op 1 april 1911. Van 1911 tot 1914 werd hij kapelaan te Neeritter, waarna hij naar Brunssum vertok om vier jaar lang kapelaan te zijn in de parochie H. Bartolomeus de Grote. In 1921 vertrekt hij naar de parochie van de Verschijning van de Onbevlekte Maagd te Molenberg waar deze blijft tot 1932. In de periode 1032 tot en met 1935 word hij rector te Vaesrade. In 1935 wordt van de Venne pastoor te Belfelt en blijft in deze parochie 12 jaar alvorens hij naar Niewenhagerheide komt om in 1947 pastoor te worden. Hier verblijft hij tot aan het einde van zijn ambtstermijn en vertrekt in 1961 als emeritus naar Heerlen.
Op 21 maart 1964 overlijdt pastoor van de Venne in ruste te Heerlen.
Pastoor **Matheus, Hubertus, Gerardus, Maria Hacking**, geboren te Vaals op 13 november 1932. wordt tot priester gewijd op 2 april 1960 en wordt kapelaan te Schaesberg in de Parochie van de Heilige Familie. Hier is hij 17 jaar actief tot in 1977 als hij de parochie verlaat om pastoor te worden in Nieuwenhagerheide. Dit ambt draagt hij in de periode 1977 tot en met1 1997 waarbij hij in 1993 de administratieve verantwoordelijkheid neemt van de parochie in Abdissenbosch. Pastoor Hacking overlijdt op 28 augustus 1997 na een langere ziekteperiode in het ziekenhuis te Kerkrade.
Pastoor **Hans, Jusjen Bouman**, geboren te Swolle op 28 september 1967. werd tot priester gewijd in de stad Roermond op 13 juni 1992. Dat zelfde jaar begon hij als kapelaan te Elsloo. Na een periode van twee jaar werd hij in 1994 kapelaan te Venray in de Heilige Petrus Banden parochie. In 1998 werd hij pastoor te Nieuwenhagerheide waar hij tot op heden het ambt vertegenwoordigt.

Kapelaans.
Kapelaan **Frans, Jan, Willem Lanckohr** werd op 22 juni 1898 geboren te Voerendaal. Zijn priesterwijding had plaats op 17 maart 1923 te Roermond. Dat zelfde jaar werd hij kapelaan te Schin op Geul waar hij tot 1925 bleef. In 1925 kwam hij naar Nieuwenhagerheide en bleef hier 14 jaar actief in het o.a. jeugdwerk. Hij was grote initiator achter de jonge werkmannen en richtte van hieruit een voetbalclub op. In 1939 vertrok hij voor het rectoraat naar Abdissenbosch waar hij tot 1946 bleef om van daaruit pastoor te worden van Schinveld. In Schinveld bleef hij tot 1964. Van 1964 tot 1973 was hij pastoor van Mesch. In

1973 verbleef hij als emeritus te Amstenrade waar hij op 30 november 1980 overleed.
Kapelaan **Christianus, Hubertus, Eduardus Hoenen**, geboren te Oirsbeek op 7 november 1907, werd gewijd te Roermond op 28 maart 1936. Van 1936 tot 1939 was hij kapelaan te Schin op Geul alvorens naar de Heilig Hart parochie te komen in Nieuwenhagerheide. In de periode van 1939 tot 1946 was deze actief binnen de Nieuwenhaagse gemeenschap. Hij verliet de parochie direct na de oorlog in 1946 om kapelaan te worden in de parochie van de Heilige Gregorius de Grote in Brunssum tot 1956. Van 1956 tot 1960 werd hij pastoor te Cuttecoven. Van 1960 tot 1972 werd hij pastoor te Nieuwstadt. Vanaf 1972 emeritus te Sittard waar hij overlijdt op 18 juli 1994.
Kapelaan **Eugène Hendrik Maria Meens** werd geboren te Klimmen op 22 juli 1916. Kaplelaan Meens werd tot priester gewijd te Roermond op 10 april 1943.Zijn werkzaamheden binnen de parochie Nieuwenhagerheide vond plaats tijdens en direct na de turbulente oorlogsjaren van 1943 tot 1949. Hierna vertok de kapelaan in 1949 om kapelaan te worden binne de parochie H.H. Petrus en Paulus te Schaesberg tot aan 1955. Hij aanvaarde het rectoraat te Abdissenbosch van 1955 tot 1962 en vertrok naar Altweerterheide om hier pastoor te worden van 1962 tot aan 1978. in het jaar 1978 overleed pastoor Meens in zijn laatste parochie op 22 mei 1978.
Kapelaan **Franciscus, Hubertus, Antonius Lemmens** is geboren op 19 januari 1920 te Geleen. De priesterwijding vond plaats op 6 april 1946 te Roermond waar hij dat zelfde jaar nog zijn benoeming als kapelaan te Nieuwenhagerheide aanvaarde. Kapelaan Lemmens verbleef maar korte tijd binnen de parochie. Hij verliet in 1947 de parochie Nieuwenhagerheide om zijn ambt uit te oefenen binnen de parochie Nieuwenhagen. Hier was hij werkzaam van 1947 tot 1950. In 1950 vetrok kapelaan Lemmens naar de H. Martinus parochie in Weert. In 1957 verliet hij de Martinus parochie en vertok naar Sittard. Hij werd kapelaan van de H.H. Petrus en Michaël parochie te Sittard van 1957 tot 1967. Zijn laatste officiële functie binnen de zielzorg vervulde hij als rector verbonden aan de Lukaskliniek te Hoensbroek van 1967 tot 1979. Hierna is kapelaan Lemmens nog een aantal jaren werkzaam buiten de zielzorg in de gemeente Haelen tot aan zijn overlijden op 27 juni 1981 te Roermond.

Kapelaan **Opetrus, Hendrikus van der Zander** geboren te Schinveld op 22 maart 1923 werd priester gewijd te Roermond op 13 maart 1948. Hij werd kapelaan te Nieuwenhagerheide van 1948 tot 1961. in 1961 vertrok kapelaan van der Zander naar Heerlerheide om hier zijn functie uit te voeren tot 1971. van 1971 tot in 1990 was deze werkzaam in de gemeente Mariadorp. Vanaf 1990 verbleef kapelaan van der Zander als emeritus te Brunssum. Thans woont hij in het bejaardenhuis St. Gerlach te Valkenburg.
Kapelaan **Henricus, Petrus, Jacobus Coenen** werd geboren op 21 december 1925 in Sittard. Op 2 april 1949 werd hij tot priester gewijd Roermond. Van hieruit werd hij kapelaan in de parochie Nieuwenhagerheide van 1949 tot 1952. na een periode van drie jaar vertrok deze naar Beek om in de periode van 1952 tot 1959 de zielzorg op zich te nemen in de parochie H. Martinus. Hij werd diocesaan Aalmoezenier van de Jonge Boeren- en Tuindersbond en Boerinnenjeugdbond te Maasniel van 1959 tot 1974. Vanuit deze functie werd hij in 1974 pastoor in de parochie Het Gods Woord te Swalmen tot 1980. van 1980 tot 1985 werd pastoor Coenen rector van het De Weverziekenhuis, thans Atrium Medisch Centrum te Heerlen. In 1985 keerde hij terug in een parochie als pastoor, de Verrijzenis van onze Heer Jezus Christus in Geleen. Hier was hij actief van 1985 tot 1991. vanaf 1991 werd pastoor Coenen emeritus te Posterholt, hij overlijdt op 20 juni 1993.
Kapelaan **Johannes, Gerardus Kuypers** is op 30 juli 1910 te Bingelrade geboren. Op 6 maart 1935 werd hij tot priester gewijd te Roermond. Hij werd kapelaan te Chévermont van 1935 tot 1952. In 1952 werd hij werkzaam in de parochie Nieuwenhagerheide. Zeven jaren later, in 1959, verliet hij de parochie om pastoor te worden in Broeksittard. Van 1959 tot 1972 was pastoor Kuypers actief in de geloofsgemeenschap van Broeksittard. In 1972 verliet hij deze parochie en vertrok naar Obbicht. Hier bleef hij pastoor tot hij emeritus werd in 1977. vanaf 177 verbleef hij in Buchten tot dat hij op 1 oktober 1985 overleed te Buchten.
Kapelaan **Johannes, Hubertus Dols** werd geboren te Munstergeleen op 5 november 1931. Werd priester gewijd te Roermond op 21 maart 1959 en aanvaarde zijn eerste priesterambt dat zelfde jaar in de parochie Nieuwenhagerheide. Van 1959 tot 1965 was hij kapelaan in de parochie van H.Hart van Jezus Christus.

Kapelaan **Willem, Jacob, Jozef Bongaerts**, geboren te Beegden op 10 maart 1938 werd op 3 april 1965 te Roermond tot priester gewijd. Hij werd kapelaan te Nieuwenhagerheide van 1965 tot 1971. Kapelaan Bongaerts vertrok in 1971 naar Heerlerbaan. Hier was hij kapelaan van 1971 tot 1972.
Kapelaan **Louis, Leo, Joseph Cordewener** werd op 2 oktober 1942 in Hoensbroek geboren. Werd tot priester gewijd te Roermond op 30 maart 1968. In 1968 werd hij kapelaan van de parochie Nieuwenhagerheide tot aan 1980. kapelaan Cordewener verliet in 1992 de parochie om pastoor te worden te Voerendaal hetgeen hij tot heden vervult
Kapelaan **Josephus, Hubertus, Willem Spee**, geboren te St. Odiliënberg op 23 juli 1953 werd te Roermond tot priester gewijd op 13 juni 1981. Hij werd kapelaan te Nieuwenhagerheide over de periode van 1981 tot 1983. In 1985 verliet kapelaan Spee deze parochie om 1991 pastoor te worden in de parochies H. Familie en H. Geest te Venlo. Pastoor Spee is tot op heden actief in beide parochies.

Interieur H.Hart Kerk

De Nieuwenhaagse familie Hanssen

In elke plaats kom je ze tegen. Families waarvan je de vertegenwoordigers op de vingers van één hand kunt tellen én families die je bij wijze van spreken in iedere straat tegenkomt.
Ook in Nieuwenhagen komen bepaalde familienamen vaak, zéér vaak voor. Een voorbeeld zijn de telgen van de families Hanssen, Hansen en Hanzen. Door letters te veel of te weinig of de verkeerde letter, zelfs door vermeende Duitse afkomst werden/worden de grenzen tussen de verschillende families scherp getrokken. Maar door speur- en spitwerk van OCGL lid wijlen Huub Hanssen uit Schaesberg en de huidige verenigingvoorzitter Jo Schiffelers ligt in Ubach over Worms het onomstotelijke bewijs dat de meeste Han(s((ss) (z)en's takken van één eeuwenoude boom zijn.

I het prille begin
De eerste der Nieuwenhaagse Hanssen leefde reeds in het begin van de zeventiende eeuw in deze contreien, zijn naam Georgius Hanschen en gehuwd met Barbara Dautzenberg.
De onderzoekers kunnen twee zonen tot Georgius Hanschen herleiden: Paulus en Joannes Hanschen, waarbij het niet duidelijk is of laatstgenoemde ook een zoon van Barbara Dautzenberg is. De tak van Joannes is vrij dun en kort: één zoon: Arnoldus en één kleindochter Catharina Hanssen.
Zoals velen uit Nieuwenhagen huwde Catharina Hanssen bij gebrek aan een kapel of kerk in eigen dorp, op 21 november 1683 in de Pancratiuskerk te Heerlen met Nicolaas Vlecken (Flecken). Twee jaar later werd Jan Flecken geboren, die bij zijn dood in 1734 geld naliet om in het protestants bestuurde Nieuwenhagen de eerste kapel te bouwen. En daarmee figuurlijk het fundament voor de eerste parochiekerk legde.
Uit de tak van Paulus Hanschen, geboren 1620, ontsproten al die twijgjes die zich nu in enige vorm Hanssen noemen.
Op 5 september 1648 werd in de Pancratiuskerk te Heerlen het huwelijk gesloten tussen Paulus Hanschen en Helena (Heijckel) Pelsers. Uit dit huwelijk werden vijf zonen geboren:

- 1 Martinus Hanschen, gedoopt op 21 januari 1650 te Heerlen
- 2 Bartholomeus (Mees) Hanschen, gedoopt te Heerlen op 15 augustus 1652
- 3 Joannes Hanschen, eveneens gedoopt te Heerlen op 15

augustus 1652
- 4 Paulus Hanschen
- 5 Arnoldus Hanschen, die op 23 november 1676 – terwijl deze streken sinds het zogenaamde rampjaar 1672 nog steeds door de Franse troepen bezet werden - in de Pancratiuskerk met Barbara Dautzenberg huwde.

Van de oudste en de jongste zoon is alleen dat bekend wat bij hun naam vermeld staat, terwijl we van hun drie broers de nazaten tot aan de dag van vandaag kunnen volgen.
Bartholomeus (Mees) Hanschen is de rechtstreekse voorvader van wijlen Huub Hanssen – oud voorzitter van het toenmalige Fluit en Tamboerkorps Wilhelmina Nieuwenhagen; Billa Hanssen – de ega van veelvuldig schutterskoning May Kuijpers, oud Roda JC speler Eugene Hanssen, maar ook van de leden van de familie Hanssen aan de Voëgelsjtang.
Door hun moeders (Anna Hubertina Hanssen en Maria Hubertina Hanssen) stammen de neven dr. Sjeng Kremers en wijlen dr Chris Sporken in de vrouwelijke lijn af van Joannes Hanssen.
Schutterij-voorzitter Sjef Hanssen van de Brunssummerweg zijn kinderen, broers, zus, neven en achterneven kunnen Paulus Hanssen als hun rechtstreekse voorvader aanwijzen.

II Areth Hanssen en de bouwplaats

Op 28 oktober 1670 huwde Bartholomeus (Mees) Hanschen in de Pancratiuskerk te Heerlen met Catharina (Trijntgen) Moors. Uit dit huwelijk werden vijf kinderen geboren, waarvoor men vier verschillende schrijfwijzen benodigde: Hanschen, Hansen, Hanssens en 2x Hanssen.
Op 9 december 1688 werd in dezelfde kerk, waar zijn ouders in de echt waren verbonden het jongste kind van Mees en Trijntgen met de namen Joannes Arnoldus gedoopt. Voor het nageslacht is hij vooral bekend als Areth Hanssen(s).
Van beroep was Areth landbouwer te Onders- Nieuwenhagen. Hij was onder andere woonachtig in een huis aan de huidige Hereweg 38. Dit woonhuis bleef tot 1802 in bezit van de familie Hanssen, waarna het via Peter Hanssen over ging in handen van oomzegger Jan Simon Römkens, de eerste burgemeester van Nieuwenhagen. Deze Römkens is de directe voorvader van Thekla Römkens, de moeder van de huidige bisschop van Roermond, Frans Wiertz.

In leven was Areth twee keer getrouwd. Eerst van 20 september 1711 tot 17 juni 1728 met dispensatie met Catharina Triebels (Tribels), de dochter van een jongere halfbroer van zijn vader en vanaf 16 augustus 1746 met Petronella Janssen "van den Scheit", weduwe van Frans Dirck Dortanghs.
In 1716 koopt Areth Hanssens een stuk akkerland in het "Heijvelt tot Nieuwenhagen", waardoor hij in de geschiedenis van Nieuwenhagen als weldoener bekend staat.
Wat dreef Areth Hanssen(s) ertoe een gedeelte van vorenbedoeld akkerland af te staan voor de bouw van de eerste Nieuwenhaagse kapel? Zijn geloof?, zijn verwantschap met de familie Flecken (Vlecken)?, (achternicht Catharina Hanssen was gehuwd met Nicolaas Vlecken (Flecken), terwijl de meisjesnaam van de eerste vrouw van oom Paulus eveneens Vlecken (Flecken) was) of wou hij bij zijn mede-dorpsbewoners eenvoudigweg in een goed blaadje komen door voor de oplossing te zorgen na één jarenlange zoektocht naar een geschikte bouwplaats?
Uit de historie is bekend dat Areth Hanssens van zijn akkerland op de hoek van de Rötscherweg en de Haanweg nét genoeg land schonk om een volwaardige kapel te kunnen bouwen. Maar desondanks staat Areth Hanssen(s) nu bekend als de tweede weldoener naast Jan Flecken, die er persoonlijk voor hebben zorg gedragen dat de bouw van de eerste kapel mogelijk was. De één door bij testament een som geld na te laten, de ander door een stuk grond onder Ubach ter beschikking te stellen. Areth Hanssen(s) overleed op 1 juli 1762 op 73-jarige leeftijd te Eygelshoven en liet uit zijn eerste huwelijk 5 kinderen na.

III Johannes en Maria Theresia Hanssen en de eerste begraafplaats.
Hoewel de in 1745 in gebruik genomen kapel in 1792 vergroot werd en Nieuwenhagen in 1800 bestuurlijk van Heerlen werd afgescheiden, bleven anderen op kerkelijk gebied verantwoordelijk voor de Nieuwenhagenaren. Eerst in het derde decennium van de 19e eeuw ontstonden er zowel binnen als buiten Nieuwenhagen ontwikkelingen die er toe leidden dat het dorp in 1831 een rectoraat werd en in 1837 zowaar een zelfstandige parochie.
Een rectoraat behoort onder andere over een eigen kerkhof of begraafplaats te beschikken. Iedereen is het er over eens dat de tuin van het latere huis Mulders aan de Hereweg van 1831 tot 1837 de eerste Nieuwenhaagse begraafplaats bevatte.

Tot aan de reconstructie van de Hereweg in de jaren zeventig lag de tuin tussen de Hereweg en de nu verdwenen Hoefvelderweg ingeklemd. Alleen over de wijze waarop het rectoraat in het bezit van de weide kwam scheiden zich de geesten. En alles is schriftelijk vastgelegd: van een aantekening in het overlijdensregister, over een verklaring van de eerste rector Bosten uit 1858, tot een notariële akte van notaris Vansleijpe, gedagtekend 13 juni 1831. Volgens deze notariële akte schonken twee echtparen, te weten Johannes Hanssen én Maria Cathartina Triebels en Caspar Kölgen én Maria Theresia Hanssen – allen inwoners van Nieuwenhagen – aan rector Bosten een weide gelegen in Onders-Nieuwenhagen.
Van de vijf kinderen van Areth Hanssen(s) was de op 16 september 1715 te Heerlen gedoopte Johan (Jan) Hanssen nummer twee. Van 24 januari 1740 tot en met 15 januari 1748 was Jan Hanssen gehuwd met zijn nicht Petronella Dautzenberg. Achtergebleven met vijf jonge kinderen, werd op 1 juni 1748 in Heerlen zijn tweede huwelijk aangekondigd. Nadat het huwelijk op dezelfde datum in de registers van de Hervormde gemeente te Heerlen was ingeschreven, huwden op 23 juni 1748 Jan Hanssen en de veertien jaar jongere Cornelia Henckens (Henskens) volgens de riten van de rooms-katholieke kerk. Uit dit huwelijk kreeg Areth Hanssen(s) nog eens zeven kleinkinderen. Op 4 juli 1761 werd in Heerlen het jongste kind uit het huwelijk van Johannes Hanssen en Cornelia Henckens gedoopt: Johannes Hanssen.
Van beroep was deze Johannes Hanssen handelaar. Om te mogen huwen moest er ontheffing worden aangevraagd, omdat de aanstaande echtelieden in de derde graad met elkaar verwant waren. Nadat het aanstaande huwelijk op 9 september 1786 in de registers van de Hervormde gemeente Heerlen was ingeschreven en men één week later in ondertrouw was gegaan, kon op 1 oktober 1786 het huwelijk tussen Johannes Hanssen en Maria Catharina Triebels (Tribels) door de pastoor van de Pancratiuskerk kerkelijk worden ingezegend. Uit dit huwelijk werden zeven kinderen geboren, waarvan drie met de achternaam Hansen en vier met de familienaam Hanssen door het leven gingen.
De jongste van de zeven kinderen werd op 23 maart 1801 te Nieuwenhagen geboren en ontving bij de doop de namen Maria Theresia. Op 11 febr. 1831 huwde zij te Nieuwenhagen Caspar Kölgen (geboren 9 sept 1807 te Hahn, Duitsland).

Dus de twee echtparen, die in de notariële acte van 13 juni 1831 als schenkers van de eerste Nieuwenhaagse begraafplaats zijn opgenomen, waren op het nauwste met elkaar verwant; de ouders Johannes en Maria Catharina Hanssen-Triebels, hun dochter Maria Theresia en haar echtgenoot Caspar Kölgen.

IV Joannes Hanssen en het woonhuis van de rector

Ten tijde van handelaar Jan Hanssen, achterkleinzoon van Bartholomeus (Mees) Hanschen leefde in Onders Nieuwenhagen, ook een landbouwer genaamd Joannes Hanssen. De overgrootvader van laatstgenoemde was de eveneens Joannes genoemde tweelingbroer van Bartholomeus (Mees) Hanschen.

Joannes Hanssen was het vierde van zes kinderen uit het eerste huwelijk van zijn vader eveneens Joannes genaamd en Catharina Jongsleger (Juncksleger). Zoals zo velen Nieuwenhagenaren uit de 18e eeuw werd de jongere Joannes op 10 maart 1755 te Heerlen gedoopt.Daarentegen werd de echt met Joanna Maria Hanssen op 17 okt. 1782 in het kerkje van Sint Jan te Eygelshoven verbonden.

Ook Joanna Maria Hanssen is een telg uit de Nieuwenhaagse familie Hanssen. Haar ouders zijn Joannes Hanssen en Maria Gertrudis Wetzels, terwijl haar grootvader Joannes (Jan) een oudere broer van de meergenoemde Aret(h) Hanssen(s) is. Joanna Maria Hanssen is dus een achternicht van de handelaar Johannes Hanssen, een van de vermoedelijke schenkers van de eerste begraafplaats.

Ruim zeven maanden voor zijn dood op 28 mei 1828 kwam de toen reeds 72-jarige Joannes Hanssen tot een daad die hem en enkele anderen uit de vergetelheid van de geschiedenis rukte. Op 2 okt 1827 verklaarden de Nieuwenhaagse landbouwers Herman, Jozef, Peter en Johanna Römkens voor notaris Sanders te Heerlen dat zij aan Hendrik Zengen en Matthijs Erens, beide landbouwers en wonende aan de Schans onder Ubach over Worms en de Nieuwenhaagse landbouwers Frans Theodoor Zengen, Hendrik Janssen, Arnold Pelzer en Joannes Hanssen voor de koopsom van 35 gulden een perceel land in het Hoefveld hadden verkocht. Reeds voor de koop bouwden de latere kopers voor hun kosten op bedoeld perceel een huis. Op de dag van de koop droegen de voornoemde kopers zowel het perceel als het huis over aan de kapel zodat de rector van de Nieuwenhaagse kapel voor het eerst over een eigen woning kon beschikken.

De schenkers – allen in de leeftijd tussen 53 en 73 jaar – schonken de goederen met een toenmalig geschatte waarde van 800 gulden op één voorwaarde: de rector moest voor het ziele heil van de zes schenkers 14 heilige missen lezen. Vooral door voornoemde voorwaarde duurde het meer dan twee jaar voordat de gift met zowel de goedkeuring van de koning der Verenigde Nederlanden als de zegen van de bisschop van Luik aanvaard kon worden. Tegen die tijd was Joannes Hanssen ruim één jaar dood.
In de eerste jaren woonde niet alleen de rector in bedoelde woning maar waren ook de gemeentelijke burelen in hetzelfde gebouw ondergebracht, waar in latere jaren ook onderwijs gevolgd kon worden.
Joannes Hanssen is via hun moeder in de vrouwelijke lijn de rechtstreekse voorvader van zowel oud-gouverneur en ~informateur Sjeng Kremers als zijn neef, de priester-ethicus Chris Sporken.

V Overpeinzingen

Areth Hanssen(s) was betrokken bij de bouw van de eerste Nieuwenhaagse kapel, zijn kleinzoon Johannes en achterkleinkind Maria Theresia worden in de notariële acte genoemd als de schenkers van het perceel land waarop de eerste Nieuwenhaagse begraafplaats werd aangelegd, terwijl hun verre neef en aangetrouwde achterneef Joannes Hanssen betrokken was bij de bouw van de eerste woning voor de Nieuwenhaagse rector.
Waarom? Uit plicht vanuit familiebesef? Uit godsdienstige overwegingen? Waarom gaven leden van dezelfde familie steeds persoonlijk eigendom af om de katholieke kerk in hun woonplaats te steunen. *Geven is zaliger dan nemen?*
Na méér dan anderhalve en zelfs twee-en-één halve eeuw kunnen wij mensen uit de 20e eeuw in de 21e eeuw naar de beweegredenen alléén maar gissen.

VI De halfbroers Johannes Hubertus Hanssen

Zoals reeds eerder vermeld werden uit het huwelijk van de handelaar Johannes Hanssen en Maria Catharina Triebels zeven kinderen geboren. Nummer twee werd op 9 sept 1789 in Heerlen op de namen Johannes Gerardus gedoopt. Hoewel de kapel toentertijd afhankelijk was van de parochiekerk in Schaesberg trouwde Johannes Gerardus op 27 sept 1818 te Nieuwenhagen met Anna Barbara Weltz (Wels). Voor zijn gezin van negen personen verdiende deze Hanssen de kost als kramer.

De oudste zoon van Johanes Gerardus én Anna Barbara Weltz (Wels) werd op 4 maart 1819 te Nieuwenhagen geboren en werd op de namen Johan Arnold gedoopt. Ook hij zou net als zijn grootvader en vader de handel ingaan.

Op 12 jan 1846 trouwde Johan Arnold voor de eerste keer en wel met Maria Josepha Cordewener (geb 18-5-1817 overl 17-12-1848), die tien maanden na de geboorte van hun zoon Johannes Hubertus op 31-jarige leeftijd te Nieuwenhagen overleed.

Bijna zes jaar later huwde Johan Arnold voor de tweede keer. Precies 12 maanden na hun huwelijk schonk Anna Maria Kunkels haar man op 6 nov 1855 het oudste van negen kinderen: Johannes Hubertus, jawel!!

De oudste Johannes Hubertus (geb 18-2-1848, overl 11-9-1915) huwde op 13 nov 1874 te Nieuwenhagen Maria Gertruida Sporken (geb 16-6-1849, overl 26-5-1926). Uit dit huwelijk ontsproten de zonen Johan Arnold, Christiaan Joseph Hubert, Leonard Hubert en Johan Joseph én de dochters Maria Catharina Hubertina, Anna Maria Hubertina en Anna Maria Theresia.

Dochter Anna Maria Hubertina trouwde met Johan Joseph Boermans. Deze begon aan de Hoogstraat nummer 84 een schoenenwinkel, die drie generaties in de familie bleef. Het echtpaar Boermans-Hanssen kent in haar nageslacht twee priesters zoon wijlen Leo Boermans –o.a. aalmoezenier der Koninklijke Landmacht - en kleinzoon José Boermans.

De jongste Johannes Hubertus (geb 6-11-1855, overl 30-7-1949) zag blijkbaar in het huwelijk van zijn oudere halfbroer een goed voorbeeld en huwde op 3 okt 1879 de jongere zus van zijn schoonzus Anna Maria Sporken (geb 27-7-1857, overl 27-1-1930).

Broers van beide zussen Hanssen-Sporken zijn o.a. grootvader van resp. de reeds eerder vermelde priester-ethicus Chris Sporken en de Nieuwenhaagse oud-wethouder Piet Sporken. De jongste zoon van laastgenoemde, Toine, was vanaf eind jaren zestig/beginjaren zeventig jarenlang organist/dirigent van de parochie Nieuwenhagerheide.

VII De familie Hanssen an de Voëgelsjtang en de kerststal

In 1877 schreef de priester H. Welters in zijn 'verzameling' "Feesten, zeden , gebruiken en spreekwoorden in Limburg" dat hoewel Franciscus van Assisi in 1223 de eerste kribbe oprichtte men kerstkribben in Limburg hier en daar, vooral in kloosterkerken en kapellen terugvindt. Volgens Welters is de kerstboom, behalve in enige Duitse families, in Limburg geheel onbekend.

Hoe kan het dan dat een jong echtpaar (24 en 22 jaar) in een klein en arm Zuid-Limburgs dorpje, amper bekomen van wittebroodsweken en kraambed, met kertmis 1879 in hun huis een stal of kribbe plaatste? Dat men reeds met kerstmis 1879 in het huis van Johannes Hubertus en Anna Maria Hanssen-Sporken een kerststal, al of niet met boom, plaatste weten we uit de overlevering dat de familie Hanssen an d'r Voëgelsjtang in het jaar voorafgaande aan de gouden bruiloft feestelijk het feit herdacht dat men voor de vijftigste keer de kerstkribbe opstelde. Uit dezelfde overlevering is ook bekend dat de eerste kerststal grotendeels en lichtbeschadigd de 21e eeuw heeft gehaald en nog steeds ieder jaar door de jongste kleindochter van het echtpaar Hanssen-Sporken gebruikt wordt.

D'r krissjtal in 't café

In de loop de jaren groeide het plaatsen van de kerststal aan de Hoogstraat 72 uit tot een traditie, die steeds meer plaats in huis innam. Was de eerste kerststal nog van de normale huisproporties, zoals we die ook vandaag de dag nog kennen, de opvolger is te vergelijken met de maat kerstkribben zoals die ook in kerken geplaatst wordt.
Vele jaren kon de familie Hanssen van Kerstmis tot Maria Lichtmis (2 febr) de keuken niet gebruiken omdat kerstboom en –stal de gehele ruimte benodigde. In het midden van de keuken werd een speeldoos geplaatst met daarop de minutieus versierde boom. Terwijl de vrouwen en kinderen, van heinde en verre gekomen, in de keuken het schouwspel in zich opnamen, namen de meeste mannen in de woonkamer plaats en woonde de familie op de verdieping.
Vanuit de betoonde gastvrijheid in de woonkamer groeide een café en omdat later de schietboom oftewel "voëgelsjtang" van de plaatselijke schutterij achter het café geplaatst werd, noemde men de familie ter onderscheid van de talrijke naamgenoten " Hanssen an d'r Voëgelsjtang".
Rond de kerststal hangen nog enkele overleveringen, die wij u niet willen onthouden:

1)Bij kerstkribbes in kerken kom je ze nog tegen: de engelfiguren die goedkeurend knikken als je er een munt in gooit. Ook bij de kerststal van de familie "Hanssen an d'r Voëgelsjtang" stond een dergelijke engel. Maar deze engel leidde tot roddels dat d'r Hanssen zich aan de ingeworpen munten verrijkte. Toen Johannes Hubertus Hanssen deze roddels ter ore kwam en ondanks het feit dat het klinkklare onzin was moest de engel ogenblikkelijk het veld ruimen.
2)Heel misterieus is het "Kindeke Jezus" dat van de "grote kerstgroep" deel uitmaakte. Moeder Anna Maria Hanssen-Sporken gaf het Jezuskindje, een zgn. wikkelkind, bij de zusters in Simpelveld in opdracht. Hoewel de familie steeds vermoedde dat zij een hoge prijs betaald had, hield moeder de lippen stijf op elkaar. Maar haar geheim heeft toch de weg in de 21e eeuw gevonden en wel omdat ze een bondgenoot had in de persoon van haar zoon Johan Hubert. En deze zoon heeft later weer zijn schoondochter in vertrouwen genomen. Volgens haar mondelinge overlevering moest haar schoonvader *f* 600,00 aan de zusters betalen toen hij het Jezuskind in Simpelveld ging afhalen. Maar dat was nog niet alles! Voordat Johan Hubert naar huis mocht vertrekken moest hij een wandeling door de kloosterkerk maken waarbij hij geacht werd in

elke aanwezige offerblok nog enige duiten achter te laten. *Vergeet niet, we spreken hier over zeshonderd gulden uit de tijd voor 1930.*

Op latere foto's, toen de kerstkribbe reeds in de caféruimte werd geplaatst, is het 'wikkelkindje'uit Simpelveld nog te zien. Terwijl de kerststal is te traceren en door de kleinzonen van Johannes Hubertus en Anna Maria Hanssen, Lei en Sjef, gedurende de jaren zeventig en tachtig in de etalages van hun schoenenzaak aan de Hoogstraat 147 werd opgesteld, is men het spoor van het 'wikkelkindje'sinds 1949 bijster.

D'r krissjtal beij d'r Hanssen

Direct na hun huwelijk in 1879 begonnen Johannes Hubertus en Anna Maria Hanssen-Sporken een traditie, die standhield tot de dood van de eerste op 30 juli 1949. Velen, binnen en buiten Nieuwenhagen, die voor 1940 geboren zijn kunnen zich hun bezoekjes "an d'r krisboom bei d'r Hanssen" herinneren.

VIII De broers Christiaan, Johan Gerard Hubert en Johan Leonard Hanssen

Johan Arnold Hanssen woonde in de 19e eeuw net als zijn betovergrootvader Johannes Arnoldus (Areth) Hanssen(s) in Onders Nieuwenhagen aan de straat die nu Hereweg genoemd wordt.
Johan Arnold woonde in de nabijheid van de smederij van de fam. Boijmans en was overbuurman van de fam. Kunkels. Zoals reeds vermeld werd Anna Maria Kunkels in 1854 de tweede echtgenote van de 13 jaar oudere Johan Arnold. Hun oudste zoon Johannes Hubertus verliet Onders Nieuwenhagen en betrok een woning aan de huidige Hoogstraat. Dit pand met huisnummer 72, moest in de jaren vijftig van de 20e eeuw wijken voor de uitbreiding van de busonderneming IAO (fam. Van Kan), benzinepomp en garagebedrijf en de oorspronkelijke bouwplaats wordt nu bedekt door appartementengebouw Tichelpoelen I.
Gedurende het grootste gedeelte van hun leven gingen Johannes Hubertus en Anna Maria Hanssen-Sporken in de "oude" parochiekerk op de hoek van Rötscherweg/Haanweg ter kerke. Ook hun in totaal negen kinderen werden hier gedoopt en de zeven overlevenden ontvingen in het "Spaans Kentje" hun eerste communie. Pas 80 jaar nadat de nieuwbouw van de Nieuwenhaagse parochiekerk aan de Tichelpoelen (huidige hoek Hoogstraat/Wilhelminastraat, locatie appartementen Tichelpoelen I) géén doorgang vond, begon men op een er tegenover gelegen terrein met de bouw van de huidige parochiekerk van Nieuwenhagerheide. De familie Hanssen "an d'r Voegelsjtang" werd directe overburen van de tweede parochiekerk in de gemeente Nieuwenhagen.
Tussen hun huwelijk in 1879 en de eerste steenlegging ten behoeve van de nieuwe parochiekerk in 1919 werden Johannes Hubertus en Anna Maria Hanssen-Sporken verblijd met de geboortes van hun 9 kinderen, terwijl de eerste kleinkinderen zich ook al hadden aangekondigd. Tussen november 1879 en april 1901 kreeg het echtpaar Hanssen-Sporken 4 dochters en 5 zonen: Anna Maria (1879-1880), Anna Maria (e.v. Logister 1881-1949), Johan Joseph (1885-1962), Maria Getrud (e.v.

Reumkens 1888-1956), Christiaan (1890-1952), Johan Hubert (1892-1958), Johan Gerard Hubert (1895-?), Johan Leonard (1897-1955) en Anna Theresia Hubertina (1901-1901). Nadat de kinderen Hanssen aan de Voegelsjtang getrouwd waren vormde zich aan de Hoogstraat een ware Hanssen-kolonie: de dochter Anna-Maria Logister-Hanssen op nummer 109, zoon Christiaan op nummer 147 en sinds het eind van de jaren twintig/beginjaren dertig aan de overkant op respectievelijk de nummers 72 (het ouderlijk huis), 78 en 80 hun broers Johan Gerard Hubert, Johan Hubert en Johan Leonard. Het woonhuis van de oudste zoon -Johan Joseph- treft men nog steeds op de hoek Gatestraat/Nieuwstraat aan. Verder woonden twee dochters van oom Johannes Hubertus met hun gezinnen (Boermans-Hanssen en Verstappen-Hanssen) in de onmiddelijke nabijheid van d'r Hanssen an de Voëgelsjtang.
Godsdienst nam een belangrijke plaats in bij de familie Hanssen an de Voëgelsjtang, maar desondanks liet men zich door de kerkorganisatie niet aan banden leggen.
Op 7 september 1907 ontstond de gymnastiekvereniging Olympia, die op kermiszondag 1908 op het terrein (ter hoogte van het woon-warenhuis Mosmuller-Nols) voor het huis van de toenmalige burgemeester Jongen voor de eerste keer voor het voetlicht trad. Tot aan hun dood in de jaren vijftig waren de broers Christiaan (d'r Chris), Johan Gerard Hubert (d'r Jean) en Johan Leonard (d'r Naad) fervente leden van de gymnastiekvereniging Olympia Nieuwenhagen. Gezien zijn 25-jarige staat van dienst als hoofdleider is 'd'r Jean' tot in het heden de bekendste van de drie turnende broers.
Ook in de gymnastiekwereld heerste tot niet zolang geleden de verzuiling. Naast het grote "neutrale"Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Verbond (KNGV) kende men kleinere, op katholieke en protestante leest geschoeide zusterbonden. In tegenstelling tot het landelijke beeld was in Limburg de Rooms Katholieke Turnbond ten opzichte van de neutrale Limburgse Turnkring steeds oppermachtig. Desondanks en nog in de tijden dat de invloed van de rooms katholieke kerk op het sociale en maatschappelijke leven in Limburg zeer sterk was, stapte Olympia in 1931 van de katholieke bond over naar de kleine Limburgse Turnkring als onderdeel van het neutrale KNGV.
Terwijl de rooms-katholieke geestelijkheid in de jaren dertig nog verenigingen op rooms-katholieke basis stichtte, stapte Olympia juist uit

het kerkelijk verband. En als onze informatie klopt heeft de vereniging dit lange tijd gemerkt.

1) Een in de Dorpstraat woonachtige zus van moeder Anna Maria Hanssen-Sporken klaagde elke zondag weer als haar neven in plaats van naar de hoogmis gezamenlijk op weg waren naar café Jongen (nu gedeeltelijk residentie Eekloo) aan de Hereweg, alwaar de balzaal door Olympia als gymzaal gebruikt werd.
2) Nadat de zaalhouder in 1949 de gymnastiekvereniging plotseling uit de zaal zette, moest men naarstig op zoek naar een vervangende oefenruimte. Omdat de vereniging niet rooms-katholiek georganiseerd was bleven de deuren van de toentertijd rooms-katholieke basis scholen gesloten.
3) Bij het overlijden van één van de Hanssen-broers in de jaren vijftig mochten de Olympianen de uitvaartdienst in de parochiekerk aan de Hoogstraat bijwonen, maar hun verenigings-vaandel moest buiten blijven!

Van de jongste broer –Johan Leonard- is bekend dat hij niet alleen als Olympiaan tegen rooms-katholieken poten schopte, maar dat hij individueel zich ook 'graag' buiten de officiële katholieke koers begaf. Vergeet niet dat de rooms-katholieke kerkorganisatie de eerste zes decenia van de 20e eeuw nog een dikke vinger in de maatschappelijke pap had en het liefste de paplepel stevig in handen nam én dat van Utrecht tot de kleinste parochiepriester toe.
De verzuiling was in het maatschappelijke leven op alle gebied sterk georganiseerd. De parochiële geestelijkheid was actief betrokken bij de oprichting van verenigingen en hield middels de functie van geestelijk adviseur een oogje in het zeil. Van Johan Leonard Hanssen is bekend dat hij géén lid was van de katholieke mijnwerkersbond maar van de zogenaamde 'neutrale'bond, zijn stemgedrag tijdens verkiezingen strookte niet met het officiële stemadvies van de geestelijkheid en hij ging reeds voor de tweede wereldoorlog, nog tijdens de bloeiperiode van het Rijke Roomse Leven, het woordgevecht aan met zowel pastoor als kapelaan.

IX De naam Hanssen in het straatbeeld

In het verleden kwam je de naam Hanssen regelmatig in het straatbeeld tegen. Van woning-stoffeerderij Alex Hanssen aan de onderste Hoogstraat, tot slagerij Hanssen op de splitsing van de

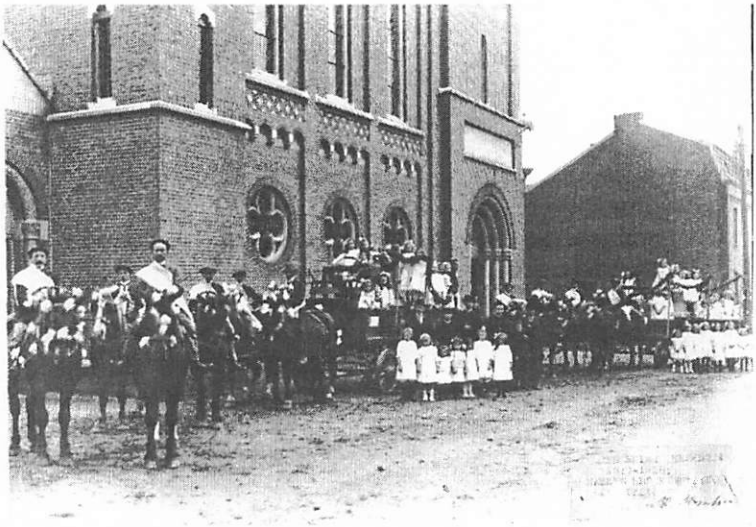
Voortstraat en de Kruisstraat. Op één foto uit het boek over Nieuwenhagen betreffende de Hoogstraat tussen Gatestraat en Wilhelminastraat worden we gewezen op schoenenzaak Hanssen, café Hanssen en twee levensmiddelenzaken Hanssen (Hanssen-Boersch en Hanssen-Wischermann). In de gehele gemeente Landgraaf draagt momenteel één straat de naam Hanssen. In Nieuwenhagen ter hoogte van Op de Kamp, tussen Hoogstraat en de oude Landgraaf, ligt de Mgr. Hanssenstraat. Maar deze Hanssen heeft voorzover men kan nagaan géén enkele binding met de Nieuwenhaagse familie Hanssen. Op 18 augustus 1906 werd in Oostrum (gem. Venray) Joannes Michaël Josephus Antonius Hanssen geboren. Nog geen vierentwintig jaar oud werd hij tot priester gewijd, om reeds vier jaar later tot docent aan het Groot Seminarie te Roermond te worden benoemd. Op 26 juli 1947 – ten tijde van bisschop Lemmens, 1932-1958- volgde de benoeming tot bisschop-coadjutor (plaatsvervanger met het recht tot opvolging). Na Mgr. Lemmens was Mgr. Hanssen maar korte tijd daadwerkelijk bisschop van Roermond. Reeds op 25 juni 1958 overleed bisschop Hanssen te Nijmegen. In 1959 werd hij opgevolgd door Mgr. Moors. Naast de naam van bisschop Hanssen komt nog één keer de naam Hanssen voor in het boek van Jan G.C. Simonis 'Zielzorgers van het Bisdom Roermond 1840-2000'. Ook in dit geval betreft het géén lid van de Nieuwenhaagse familie Hanssen. Hubert Maria Joseph Eduard Hanssen werd op 15 augustus 1870 in de toenmalige gemeente Rimburg geboren, alwaar hij op 8 maart 1923 overleed. Na achtereenvolgens kapelaan in Herkenbosch en Roermond (H. Christoforus) te zijn geweest, volgde in 1903 zijn benoeming tot assistent in zijn geboorteplaats. Sindsdien heeft H.M.J.E. Hanssen Rimburg niet meer verlaten, de laatste twee jaar van zijn leven was hij reeds met emeritaat.
Ook de reeds eerder genoemde priesters met banden met de familie Hanssen komen in 'Zielzorgers van het Bisdom Roermond 1840-2000'niet voor. José Boermans was nooit zielzorger in het bisdom Roermond terwijl zijn heeroom Leo Boermans en diens achterneef Chris Sporken in leven géén wereldheren maar lid van een orde waren. Zoals reeds gezegd was Leo Boermans geestelijk verzorger van de Koninklijke Landmacht terwijl Chris Sporken in de jaren zeventig en tachtig als priester en wetenschapper regelmatig de landelijke pers haalde als het vraagstuk abortus of euthanasie betrof.

Enkele belangrijke data uit 150 jaar Parochiegeschiedenis Nieuwenhagen.

1734	5 juni: Testament van Jan Flecken betreffende de stichting van de kapel te Nieuwenhagen.
1740	8 juni: Toestemming van Keizer Karel VI van Oostenrijk tot bouw van de kapel.
1745	nov: Inwijding van de kapel door abt Fabritius van Rolduc namens de bisschop van Luik.
1792	Uitbreiding van de kapel onder Deservitor P.J.Jongen
1801	15 juli: Indeling van de kapel bij de parochie Schaesberg
1807	30 sept: Erkenning van de kapel als hulpkerk van Schaesberg.
1823	3 mrt: Aankoop hoofdaltaar met beide zijaltaren van de voormalige abdij Burtscheid,
1827	2 okt: Schenking van de pastorie aan de Hereweg.
1831	19 apr: Oprichting van rectoraat; benoeming van rector J.Bosten.
1831	23 apr:.Eerste doopsel.
1831	2 juni: Eerste huwelijk.
1831	12 juni: Eerste begrafenis op het kerkhof aan de Hereweg.
1832	10 jan: Oprichting van de Broederschap van de Altijddurende Aanbidding.
1832	4 febr: Toewijding van de kerk en het rectoraat aan "O.L.Vrouw Hulp der Christenen".
1832	Sloop gedeelte van de oude kapel en bouw achterste gedeelte der nieuwe kerk.
1837	28 mrt: Verheffing van het rectoraat tot parochie.
1837	Installatie van de eerste pastoor (J.G. Klausener).
1838	9 jan: Inwijding van het kerkhof aan de Haanweg door deken J.P. Schmeitz van Kerkrade.
1839	Sloop van het resterende gedeelte der oude kapel en voltooiing van de nieuwe kerk.
1840	30 sept: Benoeming van de eerste kapelaan (H.J. Henrotte).

	Oprichting van de Broederschap "O.L. Vrouw Hulp der Christenen.
1847	23 juli: Inwijding van het tweede gedeelte van het kerkhof aan de Haanweg door deken A.J. Quodbach van Kerkrade.
1848	Verkoop van de oude pastorie aan de Hereweg en ingebruikname pastorie aan de Rötscherweg.
1858	Bouw van het Müllerorgel.
1866	15 sept:Oprichting van de Congregatie van het H.Hart van Jesus.
1887	Oprichting van de Aartsbroederschap van de H Rozenkrans.
1902	Oprichting van de Broederschap van de Onbevlekte Ontvangenis.
1904	Aankoop van de kapelanie aan de Rötscherweg.
1916	30 juli: Eerste steenlegging voor de nieuwe kerk.
1917	3 juni: Afsplitsing van de parochie Nieuwenhagerheide.
1918	23 dec: Inzegening en in gebruikname van de nieuwe kerk.
	Oprichting van de Mannenaartsbroederschap van de H. Familie.
	Oprichting van het kerkelijk zangkoor "Sint Caecilia".
1921	Oprichting van de Vrouwenbroederschap H. Familie.
1922	15 mei: Consecratie van de parochiekerk door Mgr. Schrijnen.
1932	Verbouwing en uitbreiding van het Müllerorgel.
1950	Verbouwing van het patronaat "Sjpaans Kentje".
'54/58	Restauratie van de kerk.
1966	Bouw van de dagkapel naast de kerk.
1970	Verkoop van de pastorie en kapelanie aan de Rötscherweg en ingebruikneming pastorie aan de Hereweg.
1971	Verbouwing van priesterkoor en schildering interieur van de kerk.
1979	Verbouwing van het priesterkoor der kerk.
1983	20 juli: Grote inbraak in de pastorie.
1985	Herstel van het voegwerk aan de westgevel en torens der kerk.

1987	Restauratie patronaat "Spjaans Kentje".
2000	Begin restauratie ramen
2001	Verkoop "Sjpaans Kentje"

Inzegening klokken 1918

1 is geboortejaar
2 is wijdingsjaar
3 is benoemingsjaar in Nieuwenhagen
4 is vertrekjaar uit Nieuwenhagen
5 is overlijdensjaar

Nieuwenhagen - O.L. Vrouw Hulp der Christenen - Parochie

Dekenaat Kerkrade tot 1956, daarna dekenaat Schaesberg tot 1994, thans dekenaat Heerlen

		1	2	3	4	5
Pastoors						
Klausener J.G.		1797-	1821-	1837-	1874-	1874
Vreuls P.J.		1829-	1855-	1874-	1901-	1901
Brewers J.A.		1856-	1882-	1901-	1906-	1924
Franck J.H.J.		1862-	1885-	1906-	1909-	1938
Berger W.H.H.		1859-	1886-	1909-	1916-	1919
Kreutzer M.J.H.J.		1867-	1892-	1916-	1920-	1931
Stassen J.H.L.		1869-	1892-	1920-	1937-	1940
Simonis J.H.		1888-	1915-	1937-	1959-	1966
Meens J.J.H.		1910-	1937-	1959-	1968-	1977
Bosch J.F.J.		1920-	1945-	1968-	1974-	
Custers J.G.		1920-	1946-	1974-	1990-	
Kreuwels J.L.J.		1962-	1987-	1990-	1995-	
Terranea L.F.M.		1954-	1983-	1995-		
Kapelaans						
Vreuls P.J.		1829-	1855-	1855-	1874-	1901
Franssen J.P.H.		1850-	1874-	1874-	1880-	1929
Smeets J.H.		1854-	1880-	1880-	1901-	1904
Keybets F.J.A.		1870-	1897-	1901-	1910-	1943
Emonds J.J.M.		1875-	1901-	1910-	1911-	1930
Spierts C.J.		1882-	1908-	1911-	1918-	1961
Kuipers J.Th.		1892-	1918-	1918-	1927-	1990
Rohs A.J.		1901-	1927-	1927-	1929-	1959
Muller A.J.N.		1903-	1929-	1929-	1935-	1991
Meijs M.P.V.		1906-	1932-	1935-	1941-	1990
Janssen J.W.		1916-	1941-	1941-	1947-	1990
Lemmens F.H.A.		1920-	1946-	1947-	1950-	1981
Sloun van H.H.		1923-	1949-	1949-	1955-	2001
Joosten L.H.		1918-	1944-	1950-	1957-	1989
Delnoy G.H.		1928-	1955-	1955-	1962-	
Kremer J.H.		1923-	1950-	1957-	1958-	1995
Op 't Veld H.P.J.		1931-	1958-	1958-	1962	
Martens F.H.		1934-	1961-	1961-	1968-	1997
Crombach L.P.		1935-	1962-	1962-	1964	
Loo van de H.Th.A.		1939-	1964-	1964-	1971	
Verbong W.J.G.		1946-	1971-	1971-	1976-	
Lieben G.A.J.		1918-	1944-	1976-	1979-	1979
Bruggink G.H.B.		1950-	1980-	1980-	1983	
Kenis M.H.B.		1959-	1984-	1984-	1987-	
Horsch P.J.M.M.		1954-	1988-	1988-	1990-	
Burger J.M.		1962-	1987-	1991-	1992-	
Bodelier J.G.	perm. diaken	1931-	1985-	1996-		

Het eerste kerkhof van Nieuwenhagen

Voor het jaar 1801 moest een overledene van Nieuwenhagen begraven worden op het kerkhof van de St. Pancratiuskerk te Heerlen. Men had immers nog geen eigen parochie, men behoorde nog onder de parochie Heerlen. Maar vanwege de grote afstand liet men zich, met voorbijgaan van de rechten van de pastoor van Heerlen ook wel begraven te Eygelshoven. Tengevolge van het concordaat van Napeleon van 1801 werd Nieuwenhagen afgescheiden van Heerlen, maar nog geen zelfstandige parochie. Men werd enkel hulpkerk van Schaesberg, zonder recht van dopen, trouwen en begraven. Van 1801 tot 1831 moest dit geschieden in Schaesberg. Op 19 april 1831 werd de kapel van Nieuwenhagen onafhankelijk verklaard van de parochie Schaesberg en verheven tot rectoraat met recht van doop-,trouw- en begrafenisregisters van Nieuwenhagen. Deze regeling, waarnaar men reeds lang had gestreefd, bracht ook met zich mee dat men nu in eigen plaats moest gaan zorgen voor een eigen begraafplaats. Zoals in 1827 goede gezeten burgers reeds hadden gezorgd voor een pastorie, zodat de priesters die de parochie verzorgde ook in hun midden kon wonen, zo stonden ook nu weer enkele mensen gereed om te zorgen dat de overledenen binnen hun rectoraat te rusten konden worden gelegd. Zij schonken een weiland voor het inrichten van een kerkhof. Merkwaardig dat over hetzelfde stuk weiland drie verschillende lezingen zijn.
Vooreerst rust in het archief van de kerk een acte van 13 juni 1831, verleden door notaris Vansleype. Hierbij deed het echtpaar Johannes Hanssen en Maria Catharina Triebels samen met het echtpaar Caspar Kölgen en Maria Theresia Hanssen, allen inwoners van Nieuwenhagen, een schenking aan rector Bosten van een weide, gelegen in Ondersnieuwenhagen, groot vijf vierkante roeden, een en dertig dito ellen, drie en zestig palmen of vijf aren dertig centiaren, om te dienen voor dit kerkhof. Verder is er een verklaring van genoemde rector Bosten uit 1858, dus 27 jaren later, die dan pastoor is te Ubachsberg. Hij verklaarde dat op 30 juni 1831 deze weide namens de kapel gekocht had, en dat deze nu, terwijl ze reeds enige jaren niet meer gebruikt werd voor kerkhof, toch eigendom was van de kerk.
Tenslotte is er een aantekening gemaakt in het overlijdensregister van de parochie op 5 oktober 1831. Hierin wordt vermeld dat Frans Theodoor Zengen op die dag is overleden, dat hij 65 jaar oud is geworden, echtgenoot is van Maria Agnes Olmans en zoon van Jacob Zengen en

Anna Spierts. Verder staat er dat deze op 11 juni 1831 een weide gekocht heeft die hij schonk aan de deservotir voor kerkhof.
Hoe we ook mogen denken over deze drie verklaringen, het gaat telkens over dezelfde weide, de voormalige tuin van het huis Mulders, Hereweg 95, tussen Hereweg en de toenmalige Hoefvelderweg.
De eerste die na erkenning van de kapel als rectoraat overleed, kon nog niet in Nieuwenhagen begraven worden omdat het kerkhof er toen nog niet was. Deze en ook twee volgende werden nog begraven te Schaesberg. Een meisje van elf jaar werd als eerste op het kerkhof van het nieuwe rectoraat begraven. Dit kerkhof is in gebruik gebleven van juli 1831 tot 4 december 1837, toen er als laatste begraven werd Johannes Gerhardus Borghans, echtgenoot van Maria Josephina Jurgen, oud 51 jaar. Tussen deze twee data werden 181 personen begraven.

Jesus! † Maria! † Joseph! † Gregorius!

Er ward von Gott und Menſchen geliebt; ſein Andenken iſt im Segen. Eccl. XLV. 1.

Betet für die Seelenruhe

des Hochwürdigen Herrn

Johann Gerhard Klausener,

Jubilarpriester und Pfarrer von Neuenhagen

Geboren zu Mechelen am 2. September	1797.
Prieſter geweiht am 12. April	1821.
Ernannt Kaplan zu Schaesberg den 21. April . .	1821.
Rector zu Wahl- und Nyswylré	1832.
Paſtor von Neuenhagen	1837.
Feierte ſein Prieſterjubiläum am 17. April . . .	1871,

und ſtarb daſelbſt plötzlich in der Nacht vom 3. und 4. Mai 1874.

Wahre Frömmigkeit, beſcheidener Seeleneifer, ſeltene Herzensgüte, wahrhaft beiſpielloſe Uneigennützigkeit und offenſte Redlichkeit waren die ausgezeichnetſten Züge ſeines edlen Charakters. Dadurch feſſelte er die Herzen ſeiner Pfarrkinder, ſeiner Amtsbrüder, ja Aller, die ihn kannten, mit unwiderſtehlicher Gewalt, und ſtiftete ſich in den Herzen ein ewiges Denkmal der Hochachtung und Liebe. In den letzten Jahren ſeines thätigen Lebens wurde er mit ſchmerzlichen Leiden heimgeſucht, die er mit chriſtlicher Geduld ertrug, und wodurch er ſich weder in ſeiner Heiterkeit noch in der Erfüllung ſeiner Amtspflichten ſtören ließ. Noch am letzten Tage verkündigte er Gottes Wort, ſaß unverdroſſen im Beichtſtuhle und brachte dem Allerhöchſten für ſeine Heerde das unblutige Opfer des neuen Bundes dar, während er ſich ſelbſt durch das Himmliſche Manna zur Reiſe in die Ewigkeit ausrüſtete.

Er ruhe im Frieden.

Das Begräbniß fand Statt Mittwoch den 6. Mai, Nachmittags 3 Uhr. In der Pfarrkirche zu Neuenhagen werden die feierlichen Exequien Dienſtag den 19., der Bruderſchaftsleichendienſt Mittwoch den 20., und der Dankdienſt von Seite des Kirchenvorſtandes Donnerſtag den 21. Mai Morgens 8 Uhr gehalten werden.

Na de erkenning van de kapel als rectoraat, was rector Bosten begonnen met de vergroting van de kapel. Hij had daarvoor ter beschikking een weiland achter de kapel, dat nog toebehoorde aan de zes kinderen Keller uit Gent. Wat niet nodig was voor de kapel mocht hij gebruiken als kerkhof. Zo hadden zij bepaald op 3 september 1837. Dit nieuwe kerkhof achter het patronaat (Spaans Kentje) aan de Haanweg, werd op 9 januari 1838 ingezegend door deken J.P. Schmeitz uit Kerkrade met assistentie van de eerste pastoor van de parochie Klausener en van Frans Damoiseaux, pastoor uit Rimburg.

Huidig kerkhof aan de Haanweg achter kapel (Sjpaans Kentje) en Kerk

De eerste begrafenis op dit nieuwe kerkhof vond plaats op 13 januari 1838 nl. van Johanna Maria Keybets, oud zes jaar. Dit kerkhof is meerdere malen vergroot door aankoop en schenking van aangrenzende percelen. Zo werd op 13 juli 1847 een weide, die grensde aan het oostelijk gedeelte van het kerkhof, ingezegend door A.J. Quodbach, deken van Kerkrade, met assistentie van pastoor Klausener en Henrotte, de eerste kapelaan van Nieuwenhagen. Het oude kerkhof werd vanaf 1838 niet meer gebruikt, maar werd weer benut als weiland door de familie Mulders, die reeds in 1910 een huis naast deze weide had gebouwd. Op 4 juli 1917 vroeg deze familie aan het kerkbestuur deze weide te mogen kopen. Maar dit werd afgewezen omdat het een gewijde plaats was. Later werd het toch nog aan de familie Mulders verkocht in 1922. Een enkel kruis stond toen nog tegen de heg. Met het verdwijnen van dit kruis is ook de laatste herinnering verdwenen aan het eerste kerkhof van Nieuwenhagen.

Grafsteen Pastoor Klausener

Het orgel in de Nieuwenhaagse Parochiekerk

In het jaarboek 1987 werden de eerste en de belangrijkste gegevens over het kerkorgel gepubliceerd Op deze publicatie is inmiddels van "orgeldeskundige" zijde voorzien van enkele belangrijke op- en aanmerkingen, zodat thans en meer volledig beeld van voornoemd orgel kunnen schetsen, met name van de oorspronkelijke toestand voor de grote ombouw van 1932. Daarnaast hebben wij de gegevens nog eens kunnen aanvullen met interessante details over personen die nauw bij de bouw en het gebruik van het orgel betrokken waren.
Een en ander maakt een herziene publicatie niet alleen wenselijk, maar ook noodzakelijk , wil het de toets der kritiek (beter) kunnen doorstaan, ook kan nu nog niet altijd niet het laatste definitieve antwoord worden gegeven op de nog altijd saillante vraag of en zo ja in hoeverre het Nieuwenhaagse orgel een Müllerorgel is. Mocht het antwoord later toch nog negatief uitvallen, dan spreken we nu de hoop uit dat het – ondanks alles – ertoe mag bijdragen dat – zoals het tweede Vaticaanse Concilie (1962-1965) nog eens nadrukkelijk heeft gevraagd en daarna nog vaker in de kerkelijke documenten is herhaald – het orgel in ook in de Nieuwenhaagse parochiegemeenschap hoog in ere gehouden wordt *"als het traditionele muziekinstrument dat door zijn klank een bijzonder luister kan geven aan de ceremonies van de Kerk en de harten hevig kan opstuwen naar God en de dingen van boven"* [1]
De Nieuwenhaagse geloofsgemeenschap is – zoals bekend mag worden geacht – sinds 1745 een kerkgelegenheid rijk. De eerste kapel, gebouwd uit de nalatenschap van ene Jan Flecken (1685-1734), werd in 1792 onder leiding van de uit Nieuwenhagen zelf afkomstige deservitot Peter Joseph Jongen (1758-1820) uitgebreid. Na de verheffing van deze kapel tot hulpkerk van de Petrus- en Paulusparochie van Schaesberg in 1807 en de verheffing tot rectoraat in 1831, was men in 1832 onder leiding van rector Jan Joseph Bosten (1797-1878) illegaal begonnen met de afbraak van de achterkant van deze kapel en de bouw van een nieuw

[1] Vatcanum II Consttutie (SC) over de h.liturgie nr 120

priesterkoor met sacristie. De ruzie die hierover in de Nieuwenhaagse gemeenschap ontstond was er de oorzaak van dat de bouwwerkzaamheden al gauw werden stopgezet en dat rector Bosten in 1836 werd overgeplaatst naar Wahl-en Nyswiller. Desondanks werd het rectoraat op 28 maart 1837 verheven tot zelfstandige parochie. In juli 1837 werd Johan Gerard Klausener (1797-1874), die na het overhaast vertrek van rector Bosten voorlopig met de pastorale zorg was belast. door deken J.P. Schmeitz van Kerkrade als (eerste) pastoor geïnstalleerd. Deze wist de gerezen problemen in der minne te schikken en zorgde ervoor dat de bouwwerkzaamheden aan de Nieuwenhaagse parochiekerk in 1840 eindelijk voltooid kan worden.[2]
Toen pas kon men gaan denken aan de inrichting van de kerk. De Nieuwenhaagse parochiegemeenschap beschikte inmiddels al over een eenvoudige verzilverde kelk, welke in 1745 was gekocht uit de nalatenschap van de stichter van de kapel, een monumentaal hoofdaltaar met twee zijaltaren (in 1823 of 1832) gekocht van de voormalige abdijkerk van Burtscheid, een hardstenen doopvont uit 1831, een tweede zilveren kelk, in 1835 geschonken door kerkmeester Hendik Zengen en enkele kroonluchters uit 1837. Een orgel ontbrak er nog aan.
Het was in 1853 dat Victor baron de Rosen van kasteel Strijthagen, die van 1847 tot 1857 burgemeester van Schaesberg was, de eerste aanzet daartoe gaf. Dat jaar schonk hij de Nieuwenhaagse parochiegemeenschap een "almboom" (olm), die door een zekere Bindels uit de Hopel tot planken werd gezaagd *"aan de maate 1100 voeten"*, welke bestemd waren *"tot verandering van den oxal, die daardoor ten regte gemaakt word, om eene orgel te dragen"*.
Om wat schot in de zaak te brengen deed Jan Joseph Zaunbrechers, die in 1854 als opvolger van kapelaan Hendrik Joseph Henrotte naar Nieuwenhagen was gekomen, een flinke duit in het zakje.
Jan Joseph Zaunbrechers was op 23 oktober 1816 geboren te Eygelshoven als zoon van Martin Zaunbrechers (1797-1842), burgemeester van Eygelshoven van 1815 tot 1842, en van Catharina

---

[2] vlg Meens: Nieuwenhagen, kapel, hulpkerk, rectoraat, parochie 1967

Jongen (1775-1833). Via moederskant was hij bovendien verwant met voornoemde kerkmeester Hendrik Zengen (1775-1849), deservitor Peter Joseph Jongen (1758-1820) en Jan Flecken (1685-1734), stichter van de kapel te Nieuwenhagen. Na zijn studie aan het gymnasium te Roermond en te Rolduc een aan het seminarie te Luik, ontving hij aldaar op 22 december1838 de tonsuur, op 11 augustus 1839 de vier lagere wijdingen en op 16 augustus 1840 de subdiakenwijding. Op 6 maart 1841 ontving hij uit handen van de bisschop van Luik, Mgr. Van Bommel, de diakenwijding. Op 18 september daaropvolgend werd hij in de kathedraal van Roermond door Mgr. Paredis, bisschop van Roermond, tot priester gewijd. De bisschop benoemde hem vervolgens op 30 september 1841 tot kapelaan te Wylre. Daar kreeg hij wegens zijn astma eervol ontslag op 26 decmber 1853, waarna hij, een half jaar later, op 30 juni 1854 zijn benoeming kreeg als kapelaan te Nieuwenhagen, waar zijn familie van moederskant woonde.
Hij schonk 200 frank (*f*94,00) als bijdrage in het nieuwe orgel. Vanwege zijn zwakke gezondheid kwam de nieuwe promotor van het orgel echter nog geen jaar later al, op 24 maart 1855, te overlijden. Hij werd slechts negenendertig jaar oud. Daarmee stagneerde ook de gang van zaken rond het orgel. Het zou nog tot het najaar van 1857 duren voordat er tastbare resultaten geboekt konden worden.

17 sept 1857:	*betaald aan Pieter Jozef Tribels wegens hetgeen de schrijnwerkers gedronken hebben bij het maken der orgelkas f 1,10*
2 febr 1858:	*betaald aan Pieter Bellings, schrijnwerker, wegens gewerk aan de orgelkas, volgens zijne rekning de som van 70 frank, 76 centimen f 33,45*
1 maart 1858:	*betaald aan schrijner Bellings wegens gewerk aan de orgelkas, volgens bijleggende rekening f 8,46*
25 apr 1858:	*betaald aan Pieter Josef Vaessen, schrijnwerker, op rekening gewerk aan de orgelkas 100 frank f 47,00*
14 mei 1858:	*betaald aan Gouverne aan de orgelskas te vernissen en anders gekleurd f 35,29*

10 okt 1858: *betaald aan den Heer Gouver Jan wegens de tweede maal de orgelskas aan te strijken van zijne eigene verfstoffen 22 frank f 10,39*

11 nov 1858: *betaald aan Pieter Josef Vaessen, schrijnwerker, hetgeen hij verdient heeft aan arbeidsloon 100 frank f 47,00*

31 dec 1858: *betaald aan weduwe Heerings... aan ankers aan de orgelkast f 16,74*
nog aan de weduwe Heerings, hetgeen zij de Heer Muller; orgelbouwer, moet betalen de som van 17 frank, 19 centimen f 7,52
betaald aan Willem Cortisse, van eijserwerk aan den orgel en sloten en draadstiften f 19,21
betaald aan Pieter Jozef Vaessen schrijnwerker, wegens hetgeen tot restant op zijne rekening van dagloon aan de orgelkas de som van 71 frank, 40 centimen; zijne geheele rekening bedrag in frank 271,40 centimen f 33,74

Op 22 april 1858 legde de ontvanger van de kerkfabrieksraad aan het orgel nog eens 300 frank bij, oftewel *f* 141,00 *("nog bijgelegd de 300 frank die door wijlen den Heer kapelaan Zunbrecher geschenkt zijn aan de orgel, die mij ontvanger in handen waren gesteld"*)
In augustus 1860 werden nog eens 300 frank bijgelegd uit de kas *"wegens het kapitaal hetgeen gebruikt is aan de orgel, de som is uitgedaan aan Alexander Husschen te Nieuwenhagen"*.
Eind 1858 had men dus *f* 259,90 uitgegeven aan het nieuwe orgel. Dit bedrag werd voornamelijk besteed aan de orgelkas. Een fractie van dit bedrag (*f*7,52) werd (via de weduwe Heerings) betaald aan orgelbouwer Müller. Werd hij misschien buiten de kerkekas om betaald? Maakte hij misschien gebruik van het binnenwerk van een ander orgel? En waar kwam dit orgel dan vandaan en door wie en wanneer was dat dan gebouwd? Dit blijven voorlopig nog onopgeloste vragen.

Waarschijnlijk betrof het een orgel, zoals in Eys en Jabeek, waarbij sommige registers vanuit twee klavieren bespeeld konden worden. Een mogelijke reconstructie van de (oorspronkelijke) dispositie levert het volgende beeld op:
NB: De "B" staat voor "bas" en "D" voor "diskant" respectievelijk het onderste en bovenste gedeelte van het klavier.

Manuaal I		Manuaal II		Pedaal	
Bourdon B/D	16fuss			Bourdon tr	16 f
Principal	8 f			Octavbass tr	8 f
Bourdon	8 f	Bourdon	8 f	Posaune	16 f
Flute Travers D	8 f	Flute Travers	8 f		
Gamba B/D	8 f	Gamba B/D	8 f		
Octav	4 f				
Flöte	4 f	Flöte	4 f		
Quinte	3 f				
Superoctave	2 f	Superoctave	2 f		
Cornett D	4 f				
Mixtur	3fach				
Trompete B/D	8 f				

Volgens deze reconstructie is dus manuaal II geen zelfstandig klavier, maar maakt dit gebruik van enkele (gelijknamige) registers van manuaal I. Datzelfde geldt voor het pedaal, dat (gedeeltelijk) gebruikt maakt van "Bourbon 16 Fuss" en de "Principal 8 Fuss" van manuaal I. Alleen de "Posaune 16 Fuss" zou dan een zelfstandige pedaalstem zijn. De speeltafel was in (linker) zijkant van de orgelkas verwerkt. Hiervan zijn nog altijd sporen te vinden in de orgelkas, met name de openingen voor de registerknoppen boven de speeltafel.
Vanaf mei 1858 (feestoctaaf van Maria Hulp der Christenen) zou dit orgel haar niet geringe bijdrage leveren aan de luisterrijke viering van de liturgie in de Nieuwenhaagse parochiekerk. Als organisten worden achtereenvolgens genoemd:

Johannes Leonardus Do(h)men	1858, 59, 60, 61, 62
Jan Jozef Kleinen (koster/organist)	1868

Leonard Jozef Schobben (hulporganist)	1873, 74, 75, 76
Jan Gerard Kleinen (koster/organist)	1878, 1880
Eidems (hulporganist)	1901
J.P. van d'r Voort (hulporganist)	1902
Pierre Baur (koster/organist)	1902

Deze laatste werd in 1918 opgevolgd door Pierre Jozef Geelen (geboren te Brussel op 26 dec 1889 en overleden op 8 november 1984 te Kerkrade, voor zijn benoeming in Nieuwenhagen was hij koster/organist in Eys, waar hij als zodanig ook (?) een Müllerorgel bespeelde), die meer dan zestig jaar lag de functie van koster/organist zou bekleden. Na zijn overlijden in 1984 werd er geen vaste koster/organist meer aangesteld.

Ter dankbare herinnering aan

PIERRE JOSEPH GEELEN

echtgenoot van wijlen

Anna Maria Josephina Radermacher

Koster-organist van 1918 - 1981.

Begiftigd met:
De Orde van Oranje-Nassau
Bene Merenti
Pro Ecclesia et Pontifice
en Ridder in de Orde van St. Silvester.

Hij werd geboren te Brussel 26 december 1889 en hij overleed, voorzien van het Sacrament der zieken, 8 november 1984 in het St. Jozef-ziekenhuis te Kerkrade.
Na een plechtige Uitvaartdienst in de parochiekerk Maria Hulp der Christenen te Nieuwenhagen werd hij ter ruste gelegd op het R.K. kerkhof aldaar 13 november d.o.v.

Op 94-jarige leeftijd is deze vader van ons heengegaan,
der köster, zoals iedereen hem noemde.
Wie hem goed kende bespeurde in hem een wijs en schrander mens,
'n man met karakter, met idealen,
'n man, waar je op bouwen kon,
trouw tot in het kleinste,
met een grote plichtsbetrachting en verantwoordelijkheid.
Hij was 'n vader met een oprechte liefde en zorgzaamheid voor vrouw en kinderen en een lieve opa voor zijn kleinkinderen.

Als koster kende en deed hij zijn werk tot in de puntjes,
63 jaar lang in de parochie Maria Hulp der Christenen en daarvoor nog 5 jaar te Eys.
Naast zijn kosterschap was hij een zeer bekwaam organist en dirigent, die liefde had voor zijn orgel en waardering voor mooie muziek.
Hij was ook de oprichter en eerste dirigent van het Kerkkoor „St. Caecilia".
Altijd correct en accuraat, vitaal in zijn gang en in zijn spreken, en ook zeer gevoelig en eenvoudig, genoot hij waardering van velen.
En bij dat alles was en bleef hij een man met een groot en diep geloof.
Zó hebben wij hem gekend en zó was hij ons dierbaar.
Vier onderscheidingen zijn hem hier voor zijn vele en grote verdiensten voor kerk en parochie ten deel gevallen.
Moge God hem nu de allerhoogste onderscheiding verlenen, die hem de toegang geeft tot het eeuwig leven en eeuwig geluk bij Hem.

Köster, bedankt voor alles!

De familie dankt U hartelijk voor de vele blijken van medeleven, welke zij bij de ziekte, het overlijden en de begrafenis van U mocht ontvangen.

Familie Geelen-Radermacher

De plechtige zeswekendienst zal gehouden worden op tweede kerstdag 26 december a.s. om 10.00 uur in de parochiekerk Maria Hulp der Christenen te Nieuwenhagen.

De jaarwedde van de organist bedroeg aanvankelijk in 1858 *f* 25,00 per jaar.
Aanvankelijk bleef het orgel in onderhoud bij orgelbouwer Müller. Gemiddeld eens in de vier jaar kwam hij naar Nieuwenhagen om aan het orgel te werken. In 1885 voerde hij een grote onderhoudsbeurt uit: het orgel werd gezuiverd, opnieuw geïntoneerd en gestemd voor *f* 114,00. In 1874 voerden de orgelbouwers Wendt en Heinrichs een reparatie uit voor *f* 15,75. Een jaar na de stembeurt van 1901, uitgevoerd door Gebroeders Franssen uit Roermond, kwam het orgel in onderhoud bij de Gebroeders Vermeulen uit Weert.
In haar vergadering van 6 januari 1918 besloot het kerkbestuur *"het orgel uit de oude kerk naar de nieuwe kerk te laten overplaatsen en in orde brengen. Dit werk werd opgedragen aan Gebr. Vermeulen voor den prijs van f 560,00. Verder zou het orgel nog gecompleteerd worden en daarom f 250,00 betaald worden. De Bourdon 16 en 18 tonen goed stoppen, kernen, eventueel met leder vernieuwen, plaatsen op een afzonderlijke pneumatische windladen; dan krijgt men een veel krachtiger Subbastoon; deze alsdan met dubbele leiding voorzien, dan krijgt men een goed effect als Bourdon 16 op 't Man I en Subbas in Pedaal"*

Een jaar later werd een elektrische windvoorziening aangebracht, zodat de "orgeltrapper" of "balgentrapper" voortaan overbodig was. De orgeltrapper verdiende aanvankelijk 24 frank per jaar (*f* 11,34); in 1881 bedroeg de jaarwedde van de orgeltrapper *f* 12,00 terwijl het in 1917 al was opgelopen tot *f* 20,00. Als orgeltrappers worden achtereenvolgens genoemd:

Johannes Martinus Lu(i)tgens	1858, 62, 64, 65
Jan Joseph (Hubert) Stevens	1865, 68
Samson	1873, 74
Peters	1875
Bartholomeus Dautzenberg	1877, 82, 83,84, 85, 86
Mathias Joseph Debets	1886
Pakbier	1904

Wilhelmus Hubertus Mulders 1905

In 1932 werd het oude orgel voor een bedrag van *f* 1700,00 grondig vernieuwd en uitgebreid. Bij die gelegenheid werd de bestaande mechanische tractuur omgebouwd in het pneumatisch kegelladensysteem, terwijl de oude speeltafel in de orgelkas vervangen werd door een vrijstaande. De oude orgelkas, waarvan het eikenhout zoveel mogelijk werd opgehaald, moest ongeveer 40 centimeter verhoogd worden. Dit werk werd uitgevoerd door de firma Gebr. Vermeulen uit Weert. Na deze uitbreiding kreeg het orgel de volgende dispositie:

Manuaal I (hoofdwerk)	Manuaal II (zwelwerk)	Pedaal
Bourdon 16	Gamba 8	Subbas 16
Prestant 8	Bourdon 8	Zacht Gedekt 8
Salicionaal 8	Voix Celeste 8	Bazuin 16
Holpijp 8	Aeoline 8	
Prestant 4	Flute Harm. 8	
Mixtuur 3 st	Fugara 4	
Woudfluit 2	Octaaf 2	
Trompet 8	Oboe 8	
	Tremulant	

Op zondagmiddag 3 april 1933 werd het orgel ingezegend bij gelegenheid van het 40-jarig priesterfeest van pastoor J. Stassen. Na een plechtig lof werd het ingespeeld door muziekleraar Jean Coumans uit Maastricht. De oude elektrische windvoorziening uit 1919 moest in juni 1937 vernieuwd worden.

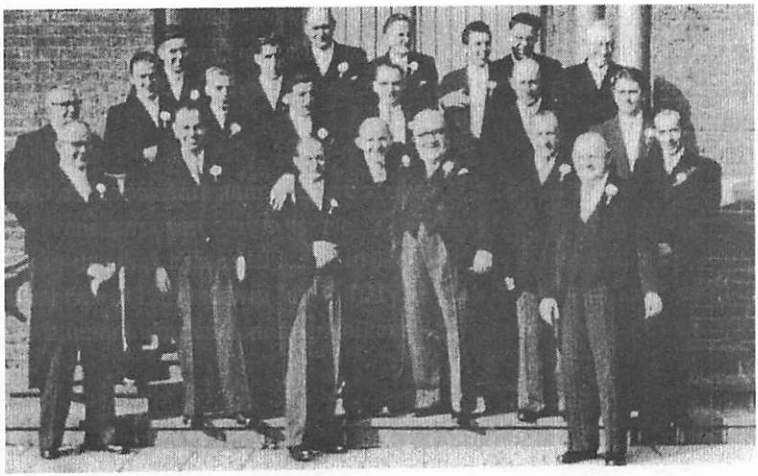
Tijdens een algehele restauratie van de parochiekerk in 1958 werd de inmiddels honderd jaar oude orgelkas, evenals het monumentale hoofdaltaar en de beide zijaltaren, beschilderd in de huidige cremekleur, terwijl de ornamenten goud werden afgebiesd. Ook na de schildering van het interieur van de kerk in 1990 bleef deze kleurencombinatie gehandhaafd. In 1980 kreeg het orgel voor het laatst een grote

onderhoudsbeurt, welke uitgevoerd werd door de firma Wilbrand uit Ubach-Palenberg (Mariënberg).

Wie nu de eigenlijk bouwer van het Nieuwenhaagse kerkorgel is, hebben we dus (nog) niet kunnen achterhalen. In ieder geval is ons orgel geen "Stahlhutorgel" zoals in 1982 door Gerard Quaedvlieg geopperd werd. De (nog altijd bestaande) firma Stahlhut uit Aken, die onder invloed van de industrie de traditionele sleepladen verving door mechanische en later door pneumatische kegelladen, bouwde aan het begin van deze eeuw diverse orgels in deze omgeving, zoals in de Pancratiuskerk in Heerlen (1908) in de kapel van het Broederklooster te Bleijerheide (1908), in de Pauluskerk in Vaals (1919), in de Lambertuskerk in Holset (1920) en de Remigiuskerk te Simpelveld (1925).
In hoeverre het een "Müllerorgel" zou kunnen zijn moet dus nog altijd onderzocht worden. De beroemde Müllerorgels in deze streken werden gebouwd door het in 1802 gesticht bedrijf van de vijf gebroeders Müller uit het kleine stadje Reifferscheidt in de Eifel. Deze orgelmakerij leidde gedurende drie generaties tot laat in de negentiende eeuw een bloeiend bestaan. Het zwaartepunt van hun activiteiten lag in het gebied tussen Aken, Keulen en Bonn. Hun werk heeft een duidelijk eigen karakter. Klassieke en romantische elementen zijn in dispositie en factuur naast elkaar aanwezig. Vaak maakten de Müllers gebruik van ouder pijpwerk. Ook in onze omgeving bouwden ze verschillende fraaie orgels: o.a. in de Willibroduskerk te Merkstein (1842), in de kerk van de H. Agatha te Eys (1843), in de kerk van St Jan de Doper te Mechelen (1845), in de Gregoriuskerk te Brunssum (1857), in de Petrus en Pauluskerk te Schaesberg (1861), en in de Getrudiskerk te Wylre (1861), in de St Janskerk te Eygelshoven, zich momenteel bevindend in de kloosterkapel van de Broeders van St. Johannes de Deo in Helvoirt (1868), in de Getrudiskerk van Jabeek (1868) en in de Eligiuskerk te Schinveld (1873).

Naar alle waarschijnlijkheid zal het Nieuwenhaagse orgel over enige tijd weer aan een restauratie toe zijn. Wellicht dat er dan naast een technisch ook een esthetisch herstel zal volgen, zodat het orgel niet meer in de staat van de jaren dertig wordt terug gebracht, maar naar de oorspronkelijke van 1858. Dan zal de Nieuwenhaagse parochiekerk weer mogen beschikken over een fraai orgel, dat niet alleen gezien, maar ook en vooral gehoord mag worden!

(verder geraadpleegde bronnen o.a.: jaarboek OCGL 1987, Gids voor de Parochiekerk O.L. Vrouw Hulp der Christenen, Schaesberg in woord en beeld, Journaal van de parochie, kerkelijk archief, kasboek der parochie)

Kerkelijk zangkoor in de jaren vijftig, op deze foto o.a. links vooraan 'meester scheepers' en in het midden 'pake Snijders'.

Het Patrocinium van de parochie Nieuwenhagen.

De parochie Nieuwenhagen is toegewijd aan Onze Lieve Vrouw onder de titel "Hulp der Christenen". Dit patrocinium is vrij zeldzaam niet alleen in onze streken, maar ook daarbuiten. Zo'n vijftig jaar geleden scheen het nog zo te zijn dat ook Nederland meerdere kerken (telde die) aan "Maria Hulp der Christenen (waren) toegewijd" en sommige zelfs het karakter van gewestelijke bedevaarten hadden. Thans schijnen er nog maar twee parochies in Nederland te zijn die dit patrocinium hebben, beide in het bisdom Roermond: Stein-Nieuwdorp en Nieuwenhagen. Omdat de parochie van Maria Hulp der Christenen te Stein-Nieuwdorp pas in 1948 is opgericht, kan de parochie Nieuwenhagen, die in 1831 zelfstandig werd, zich thans met enige trots de oudste parochie van Nederland noemen met dit patrocinium.
Waar komt nu eigenlijk de titel "Hulp der Christenen"vandaan? Voor wat betreft de instelling van het feest van "Maria Hulp der Christenen"dienen wij terug te gaan naar 15 september 1815, toen Paus Pius VII het decreet uitvaardigde, waarbij dit nieuwe Mariafeest in de liturgische kalender werd ingevoegd op 24 mei.
Hij stelde dit feest in als uiting van dankbaarheid voor zijn terugkeer in 1814 na een vijfjarige ballingschap en voor zijn tweede terugkeer uit ballingschap na de bezetting van de Kerkelijke Staat tijdens de "honderd dagen" van 1815. De Mariaanse titel "Hulp der Christenen"werd al eerder in de Litanie van O.L Vrouw ingevoegd door Paus Pius V naar aanleiding van de Zeeslag bij het Griekse Lepanto op 7 oktober 1571 waarbij de Turken vernietigend werden verslagen en een verdere opmars van de Islam een halt werd toegeroepen. Uit dankbaarheid en als herinnering aan Maria's hulp verordende de paus, dat de zevende oktober voortaan een nieuw Mariafeest zou zijn ("O.L.Vrouw van de Rozenkrans") en dat de titel "Hulp der Christenen" in de Lauretaanse Litanie zou worden ingevoegd. Het vooral de H. Don Bosco (1815-1888) gweest, die de verering voor Maria Hulp der Christenen bekendheid heeft gegeven en ook nog eens sterk heeft bevorderd. Hoewel hij reeds lang een grote verering had voor Maria onder de titel "Hulp der Christenen", begon hij merkwaardigerwijze pas vrij laat (omstreeks 1860) te spreken over deze titel, noch in zijn toespraken, noch in zijn geschriften die dateren van voor die tijd gebruikt Don

Bosco deze titel. Het openlijk propageren van deze titel schijnt samen te vallen met met zijn plan om een kerk te bouwen ter ere van Maria Hulp der Christenen. Deze kerk kwam gereed in 1868. Don Bosco is het ook geweest die haar beeltenis over de wereld heeft doen verspreiden in de vorm van prentjes, beelden, schilderijen en platen. Zij zijn allemaal gebaseerd op het grote schilderij van Maria Hulp der Christenen boven het hoogaltaar in de Basiliek van Don Bosco in Turijn: "hoog staat zij daar als een hemels visioen, omgeven door duizenden lichtstralen, die van den Vader en den Heiligen Geest op Haar neerdalen als een symbool van de genaden en de waardigheid, die Haar geschonken zijn. Engelengroepen zien met eerbied en liefde tot Haar op. Haar voet rust op de wolken, in haar rechterhand draagt zij de scepter en met de linker drukt zij aan haar hart het Jezuskind, dat met een glimlach de armpjes uitspreidt". Aan het begin van de twintigste eeuw kon Paus Pius X al schrijven: "dat meer dan 400 kerken over de hele wereld verspreid, zijn toegewijd aan dezelfde Maagd, onder de titel Hulp der Christenen en dezelfde beeltenis ten toon stellen, die prijkt boven het Hoogaltaar van de kerk van Turijn".
Nu zou men misschien verwachten dat de parochiekerk van Nieuwenhagen een van de kerken is die onder invloed van Don Bosco aan Maria Hulp der Christenen zijn toegewijd, aangezien deze devotie vóór die tijd nog niet of nauwelijks verbreid was, zeker niet in onze streken. Inderdaad was de kapel en later kerk van Nieuwenhagen aanvankelijk niet toegewijd aan Maria Hulp der Christenen. De eerste Nieuwenhaagse kapel die in 1745 gebouwd was uit de nalatenschap van Jan Flecken (1695-1734), was op wens van de stichter toegewijd aan de heilige Maagd Maria en de heilige Jozef, terwijl St. Hubertus als bijzondere patroonheilige eraan werd toegevoegd. Het feest van Maria Geboorte (8 september) en van de H. Hubertus (3 november) golden in Nieuwenhagen dan ook als bijzondere feestdagen. Op deze dagen was er behalve een stille Mis ook een Hoogmis, die omstreeks tien uur werd opgedragen door de pastoor van Eygelshoven, die tevens een preek hield en die voor zijn godvruchtige ijver de collecte van die dag mocht behouden. Op de feestdag van Maria Geboorte sloot men zich aan bij de processie van Heerlen en omstreken naar Aldenhoven (D); na de terugkeer 's anderendaags vouwde men de processievaandels weer op na de zegen met het Allerheiligste. Ook de opbrengst van de collecte tijdens de processie kwam toe aan de pastoor van Eygelshoven. Tegen het einde van de achttiende eeuw wordt de Nieuwenhaagse kapel

vreemd genoeg "de kapel van St. Hubertus te Nieuwenhagen"genoemd. Zou de verering van St. Hubertus in Nieuwenhagen de belangstelling voor Maria als patrones van de kapel in vijftig jaar tijd hebben verdrongen? In ieder geval scheen in 1831 ook de verering voor de H. Hubertus zodanig te zijn getaand dat de nieuwe rector van Nieuwenhagen, Jan Joseph Bosten, er bij de bisschop op aandrong om de Nieuwenhaagse kerk toe te wijden aan de heilige Maagd Maria onder de titel "Hulp der Christenen". De bisschop van Luik, Mgr. C. van Bommel, willigde dit verzoek in bij besluit van 4 februari 1832. Waar kwam nu ineens die belangstelling voor "Maria Hulp der Christenen" in Nieuwenhagen vandaan? Don Bosco was toen nog lang niet begonnen met zijn propaganda voor de verering van Maria Hulp der Christenen. Misschien hoeven we het ook helemaal niet zo ver te zoeken. In de achttiende eeuw namelijk woonden niet ver van het bekende drielandenpunt, in de buurtschap Sier behorende tot de parochie Moresnet "de echtgenoten Lambert Franck en Elisabeth Pelzer. Ze leefden van de opbrengst van hun boerderij. Bij de bevolking stonden zij hoog in aanzien; Lambert Franck oefende dan ook jarenlang de functie van dorpsburgermeester uit. Een broer van hem, Servatius Franck genaamd, was priester en woonde de laatste jaren van zijn leven teruggetrokken in het ouderlijk huis. Het kostbaarste was dit echtpaar bezat waren hun zeven kinderen, vier jongens en drie meisjes. De kinderen kregen een godsdienstige opvoeding en moesten op jeugdige leeftijd al een handje meehelpen op de boerderij. Vooral Arnold, op één na de jongste, viel op door zijn onschuld en godsvrucht. Hij werd geboren op 10 september 1741. De overlevering verhaalt dat hij graag bad en op kinderlijke manier probeerde hij de ceremonies na te bootsen, die hij in de kerk had gezien". "Het kind was zes jaar, toen een hevige aardbeving zijn geboortestreek teisterde. De jongen was buiten en liep verschrikt een schuur binnen. Hier vonden zijn ouders hem in een beklagenswaardige toestand. Het kind had namelijk door de uitgestane angst de vallende ziekte (epilepsie) gekregen. Het is ook mogelijk dat de ziekte door deze gebeurtenis voor het eerst tot uiting kwam. Tot groot leedwezen voor het gezin kwamen de aanvallen van de ziekte dikwijls en met grote hevigheid voor. Ondanks de zorgen van de ouders voor de gezondheid van hun kind was er geen beterschap te bespeuren. Toen het jaar daarna in 1748, in Aken de heiligdomsvaart werd gehouden, namen de ouders hun kind daarheen mee en lieten het vol vertrouwen de eerbiedwaardige relikwieën aanraken. Maar ook hierdoor werd Arnold

niet van zijn ziekte bevrijd. Arnold was, meer nog dan zijn broertjes en zusjes, een vereerder van de H. Maagd. Door haar machtige voorspraak hoopte hij, zoals hij dikwijls zei, weer gezond te worden. Op zekere dag kwam hij op de gedachte een Mariabeeldje aan te schaffen om zo beter te kunnen bidden. Hij ging naar een vrouw Katharina Klein, die voor mensen uit de buurt boodschappen deed en verzocht haar , voor hem uit Aken zo'n beeldje mee te brengen. De vrouw voldeed aan zijn verzoek en bracht bij de eerste gelegenheid een beeldje mee, dat Maria voorstelde met het kindje Jezus op haar arm. De blijdschap van de jongen was groot, toen hij zijn innigste wens vervuld zag. Iedere dag bad hij nu voor dit beeldje tot zijn Moeder in de hemel, om door haar voorspraak de genezing van zijn ziekte te verkrijgen. Maar de aanvallen kwamen nog steeds terug. Omdat Arnold thuis dikwijls gestoord werd, dacht hij na, of hij geen rustiger plaatsje voor zijn Mariabeeldje kon vinden. Hij kwam op het idee, zijn beeldje in het naburige bos aan een kleine eik te bevestigen. Arnold timmerde een houten nis en hing die met het beeld aan de eikenboom op. Aan het "Eiksken" knielde hij neer en bad lang en innig om genezing van zijn ziekte. Van nu af aan was hij daar het liefste. Zo dikwijls de omstandigheden het toelieten, ging hij overdag van thuis weg, om voor zijn beeldje in het bos te bidden. Zijn volharding in het gebed werd tenslotte beloond. De aanvallen van zijn ziekte bleven uit. Arnold was van zijn vallende ziekte bevrijd en zijn genezing was duurzaam. Groot was zijn vreugde en die van zijn ouders. Maar ook de inwoners van de plaats en de omgeving namen deel in de vreugde in het gezin van de burgemeester. Eenstemmig schreef men de opvallende genezing toe aan de voorspraak van Maria.
Vooral de kleine Arnold was er vast van overtuigd dat hij deze gunst door de machtige tussenkomst van zijn hemelse Moeder had verkregen. De kleine jongen was van dankbaarheid vervuld en zijn vertrouwen in Maria's machtige voorspraak werd nog versterkt. Iedere dag dankte hij voor de weldaad die hij ontvangen had en met kinderlijk vertrouwen deelde aan Maria zijn grote en kleine zorgen mee. Tot zijn grote blijdschap zag Arnold ook mensen uit de buurt zijn beeldje opzochten om daar alleen of samen met hem hun intenties aan Maria aan te bevelen. Men was reeds van mening, ja zelfs was er van overtuigd, dat de Hemelkoningin deze eenvoudige plaats had uitgekozen om de genaden, die zij van haar goddelijke Zoon had ontvangen, in het bijzonder rijke mate uit te delen. De verering bleef niet beperkt tot de

mensen uit de buurt, al gauw kwamen er ook vereerders uit de verre omgeving.
In het jaar 1771 brak er in Moresnet een besmettelijke ziekte onder het vee uit, die voor de bewoners van deze weidestreek, die in hoofdzaak van de opbrengst van hun veeteelt leven, een grote ramp dreigde te worden. De vader van Arnold was zoals reeds vermeld burgemeester van Moresnet. De nood van zijn medeburgers ging hem bijzonder ter harte en trof hij spoedig maatregelen om de ziekte te bestrijden. Maar als gelovig christen verbond hij met de natuurlijke middelen een vurig gebed tot de Schepper en Instanthouder van het goede. En wel smeekte hij om hulp door de tussenkomst van Gods Moeder bij het beeld aan het "Eiksken". Hij dacht bij zichzelf: Maria heeft daar mijn zoon Arnold gezond gemaakt, zij zal zeker ook de gebeden van de hele gemeente verhoren en hulp en redding van haar goddelijke Zoon afsmeken.
Hij besprak de zaak met de toenmalige pastoor Laurentius Roemer. Dan gaf hij aan zijn zoon Arnold opdracht om iedere avond een teken met de trommel te geven en zo bij de mensen uit de omgeving voor het rozenkransgebed bij het Mariabeeld aan de kleine eik te verzamelen. Als allen hier aanwezig waren begon Servatius Franck, de (heer)oom van Arnold de rozenkrans te bidden en riep vooral de bijstand van Maria in voor de nood van de mensen uit de streek. Vanaf de eerste dag waarop men gemeenschappelijk voor het Mariabeeldje aan het eikje ging bidden, werd er geen enkel dier meer ziek. Kort daarop was de de ziekte geheel verdwenen. Allen waren er vast van overtuigd dat de H. Maagd hier door haar machtige voorspraak had ingegrepen. Dit nieuws verspreidde zich als een lopend vuurtje door de hele omgeving. Zo is het begrijpelijk dat de mensen uit de streek zich tot de H. Maagd aan het eikje voelden aangetrokken en met hun zorgen en moeilijkheden daar heen kwamen. Velen vonden troost verlichting en hulp. Ongeveer twintig jaar lang werd Maria op die manier in stilte en particulier aan het "Eiksken" vereerd en aangeroepen".
In verband met het uitbreken van de Franse Revolutie in 1789 en de daaruit voortvloeiende gevolgen voor de godsdienst, nam Arnold Franck het beeldje uit het bos weg, bracht het naar huis en verborg het in een kist die hij afsloot.
Toen de verschrikkingen der Revolutie voorbij waren wilde Arnold het genadebeeldje uit zijn schuilplaats te voorschijn halen, maar tot zijn ontsteltenis bevond het zich niet meer in de kist waarin hij het verborgen had gehouden. Hij zocht alles zorgvuldig af, maar tevergeefs.

Ontroostbaar wegens dit grote verlies dacht hij in het begin dat iemand het gestolen had. Nadat hij overal had nagevorst, kwam hij op de gedachte nog eens naar de stille plek in het bos te gaan, waar het genadebeeld vroeger gehangen had, om daar te bidden. Groot was zijn verbazing toen hij zijn genadebeeld op dezelfde plaats aantrof waar het vroeger was geweest. Hoe was het daar terecht gekomen? Had een vreemde hand het daar opgehangen, zonder dat Arnold er iets vanaf wist? Of was het op een wonderbare manier daarheen gebracht? Arnold beweerde het laatste, daar hij zijn kist steeds zorgvuldig gesloten had gehouden en niemand er iets vanaf wist. Ook mensen in de omgeving waren van dezelfde mening. Natuurlijk werd in de omgeving al gauw bekend wat er zich zou hebben afgespeeld. Het is begrijpelijk dat veel bedevaarders zich tot O.L. Vrouw van het "Eiksken"aangetrokken voelden. De verering en het vertrouwen van de gelovigen ten opzichte van het genadebeeld namen dan ook steeds meer toe.
"Een nieuwe ramp, die de hele streek teisterde bracht de mensen ertoe in grote menigten hun toevlucht te nemen tot Maria aan het "Eiksken". Na de verwoestingen en gruwelen van de revolutie, brak er in 1797 weer een besmettelijke ziekte onder het vee uit die snel om zich heen greep. In het naburige dorp Hergenrath woedde de ziekte zo erg dat sommige boeren hun laatste stuk vee onder de grond moesten stoppen. Men kwam in deze nood in grote getale van heinde en verre in processie naar het genadebeeld om door de voorspraak van Maria Gods hulp te verkrijgen. En deze werd dan ook verleend. Het verdwijnen van de besmettelijke ziekte was voor de devotie tot Maria de oorzaak van een nieuwe opbloei. Sindsdien werd het genadebeeld algemeen "Onze Lieve Vrouw Hulp der Christenen" genoemd. Al waren de processies van 1797 ook niet kerkelijk georganiseerd, toch kan men dit jaar als het begin van de publieke bedevaarten beschouwen".
Arnold Franck had het geluk te mogen meemaken, dat zijn heiligdom tot een openlijke bedevaartplaats werd. Zonder dat hij het wilde en zonder dat hij er zich van bewust was, werd zijn Mariabeeld gemeengoed en het stille afgelegen plekje in het bos bij de kleine eik werd een bedevaartplaats ter ere van Maria. Arnold die ongehuwd bleef, stierf op 29 november 1801 op de terugweg van een bedevaart naar Walhorn. Hij is zestig jaar oud geworden. De dood overviel hem plotseling op de weg tussen Hergenrath en Kelmis (La Calamine) in het zogenaamde "Hergenrather Feld". De arts stelde als doodsoorzaak verval van

krachten door tuberculose vast. Reeds op 30 november werd hij op het kerkhof van Moresnet begraven".
Omstreeks 1800 was het mariabeeldje reeds gemeengoed van de gelovigen en het eikje was een bedevaartplaats geworden, daarom maakte de dood van Arnold geen einde aan de verering door de gelovigen, integendeel, deze nam van jaar tot jaar toe. De eerste kleine kapel werd in 1823 gebouwd. De aanleiding hiertoe was het opnieuw uitbreken van de besmettelijke ziekte onder het vee. Deze keer brak ze in 1818 in het naburige Hombourg uit. De inwoners van Hombourg kwamen in grote getale naar het miraculeuze beeld om in hun nood de hulp van Maria af te smeken. Hun gebed werd verhoord. Uit vrees dat de ziekte zich ook over Moresnet zou uitbreiden, verenigden de inwoners van deze plaats hun gebed met de mensen van Hombourg. Zoals vroeger kwam men nu weer iedere avond bij het "Eiksken" bijeen om samen de rozenkrans te bidden. Moresnet bleef geheel vrij van de ziekte. Daar het aantal bedevaarders steeds toenam, richtten de meest vooraanstaande burgers een comité op. Om tot de bouw van een stenen kapel te komen. Nadat de bouwvergunning gegeven was, gingen de leden van het comité van huis tot huis om giften op te halen, de pelgrims schonken hun bijdrage door middel van een offerblok dat voor dit doel was aangebracht. In 1823 was er genoeg geld bijeen om het plan uit te voeren". "In het jaar 1829 kwam de eerste kerkelijk georganiseerde bedevaart naar Moresnet en wel uit de parochie St. Jacob te Aken. In 1830 kwam er een bedevaart uit Epen en een uit Moresnet. Zo was er een begin gemaakt met bedevaarten uit Duitsland, Nederland en België. Daar het aantal bezoekers steeds toenam, besloot men de kapel te vergroten, te meer omdat de geldmiddelen daarvoor aanwezig waren". Op 4 september 1831 kon pastoor Kaulman van Moresnet de vergrote kapel namens de bisschop van Luik inzegenen en werd de eerste H. Mis in de kapel gecelebreerd". Het jaar 1831 werd aldus een bijzonder belangrijk jaar voor het genadebeeld en de bedevaartplaats. Tot dan toe had de kerkelijke overheid niet officieel aan de verering van het miraculeuze beeld deelgenomen, zij had deze slechts stilzwijgend geduld. Misschien lijkt het wat vergezocht om een verband ter zien tussen het ontstaan van de bedevaartsplaats Moresnet met het miraculeuze beeld van "Maria Hulp der Christenen"en de toewijding van de parochie Nieuwenhagen aan "Maria Hulp der christenen". Er zijn echter diverse redenen aan te wijzen die het aanneembaar maken dat er een dergelijk verband bestaat tussen Moresnet en Nieuwenhagen. Een

eerste reden is natuurlijk het feit dat Nieuwenhagen en Moresnet slechts een dertigtal km. van elkaar verwijderd liggen hetgeen ongeveer even ver was als van Nieuwenhagen naar het bedevaartsplaatsje Aldenhoven. Vervolgens kreeg de parochie Nieuwenhagen haar nieuwe patrocinium juist in die tijd dat de verering van "O.L. Vrouw van Moresnet" grote bekendheid kreeg in onze streken. Tenslotte was Jan Joseph Bosten (1797-1878), die in 1831 in Nieuwenhagen tot rector benoemd werd, afkomstig uit Mechelen, zodat hij de opkomst van Moresnet als bedevaartplaats in zijn jeugd van dichtbij heeft kunnen meemaken. Het is dus waarschijnlijk aan rector Bosten persoonlijk te danken dat de parochie Nieuwenhagen in 1832 toegewijd werd aan "Maria Hulp der Christenen", in dat geval zou het "O.L. Vrouw van Moresnet" betreffen, en niet zozeer de "Hulp der Christenen" van Paus Pius VII en later van Don Bosco.
En dan zou het best eens kunnen zijn dat de parochie Nieuwenhagen de eerste parochie ter wereld is die aan "O.L. Vrouw van Moresnet"werd toegewijd, misschien zelfs de eerste die überhaupt aan "Maria Hulp der Christenen" is toegewijd, aangezien haar verering pas echt algemene bekendheid kreeg na die tijd niet in het minst door de propaganda van Don Bosco sedert 1860. Al met al is het dus toch niet zo vanzelfsprekend dat de Nieuwenhaagse parochie al in 1832 werd toegewijd aan "Maria Hulp der Christenen". Desalniettemin werd haar feestdag in Nieuwenhagen vanaf dat jaar gevierd "op den 24 mei van elk jaar, met expositie en aanbidding van het Allerheiligste Sacrament des Altaars gedurende dien dag". En om dit feest van "Onze Lieve Vrouw van Bijstand Auxilium Christianorum"met nog meer luister te kunnen vieren verzocht men diegenen die gedurende het octaaf van dit feest "godvruchtelijk biechtten en communiceerden". Ook verzocht men de bisschop om relikwieën van St. Odilia, opdat men die tijdens het octaaf van het patroonsfeest kon vereren, aangezien "ook in deze omstreken vele mensen met oogziekten besmet zijn en derhalve naar andere landstreken bedevaarten doen ter vereering der reliquien van de heilige Odilia, een relikwie van St. Odilia kwam in het bezit van de parochie in 1842, terwijl de bisschop de gevraagde aflaat verleende in 1844. In 1841 werd er zelfs een broederschap van O.L.Vrouw Hulp der Christenen opgericht om de devotie tot haar nog meer gestalte te kunnen geven. (Helaas werd de relikwie zelf in de nacht van 19 op 20 juli 1983 bij een brutale inbraak ontvreemd uit de kluis van de sacristie.

Waarschijnlijk kwam de parochie ook in die tijd in het bezit van het beeld van haar patrones dat geplaatst werd in een van de beide zijaltaren die samen met het monumentale hoofdaltaar in 1823 gekocht werden van de voormalige abdij van Burtscheid. In de nieuwe parochiekerk, die gereed kwam in 1917, vinden wij nog andere kunstwerken die ons erop wijzen dat de parochie en de kerk van Nieuwenhagen zijn toegewijd aan Maria Hulp der Christenen. Allereerst zijn dat de fraaie glas-in-loodvensters van de fa. Oidtmann uit Linnich (1917), die ons de belangrijke rol van Maria in de heilsgeschiedenis schilderen. Boven de hoofdingang van de kerk vinden wij een reliëf uit 1934, waarop staar afgebeeld hoe de Nieuwenhaagse parochiegemeenschap zich schaart rondom haar patrones. Op de hoek van de kerktoren staat trouwens ook nog een beeldje van Maria Hulp der Christenen, dat evenals het reliëf boven de hoofdingang vervaardigd is door E.H.Wesseling uit Eygelshoven. Ook één van de kerkklokken uit 1920, welke in 1943 helaas verloren zijn gegaan, was aan Maria Hulp der Christenen toegewijd blijkens het opschrift: "Christiano rum Auxilium Parochiae nostrae apud divinum Filium nostro sit"(Moge onze patrones voor onze parochie bij haar Goddelijke Zoon de Hulp der Christenen zijn).
Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw werd in Nieuwenhagen het feest van "O.L.Vrouw Hulp der Christenen" op deze wijze gevierd zoals hiervoren werd omschreven. Daarna begon de (publieke) verering voor haar langzaam te tanen, zodat de laatste jaren nauwelijks of geen aandacht meer werd geschonken aan het patroonsfeest van onze parochie. Deze negatieve ontwikkeling werd waarschijnlijk mede in de hand gewerkt door het feit dat de liturgie vernieuwing van het tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) het feest van Maria Hulp der Christenen uit de (algemene) liturgische kalender schrapte. Gelukkig is er onlangs een collectie van "Mariamissen"door het Vaticaan uitgegeven, waarin o.a. is opgenomen een mis ter ere van "Maria Hulp der Christenen", zodat op 24 mei 1991 weer voor het eerst sinds lange tijd het feest van onze patrones van onze parochie op waardige wijze gevierd kon worden. Tevens liet de pastoor een prentje drukken met een afbeelding van en een gebed tot Maria Hulp der Christenen. Maar ook in Moresnet, de plaats waar dus hoogstwaarschijnlijk de oorsprong ligt van het Nieuwenhaagse patrocinium, heeft de tijd intussen niet stil gestaan. In de jaren rond 1870 begon met een grootscheepse uitbreiding van de oude kapel. Op 13 juni 1879 werd de eerste steen gelegd, terwijl op 8 september 1880 de nieuwe kerk kon worden geconsacreerd. Stond het

genadebeeld sedert 1876 in een nis op het hoofdaltaar, op 8 september 1900 kreeg het een nieuwe plaats op een speciaal voor dat doel aangepast zijaltaar. Van die plaats is het genadebeeld in 1992, op het feest van Maria Lichtmis (2 februari) overgebracht naar de Mariakapel die naast de kerk is gebouwd, opdat de mensen ook tijdens de diensten in de kerk een bezoek kunnen brengen aan "Maria Hulp der Christenen".

Geraadpleegde bronnen:
Ch. Dury: Maria Hulp der Christenen (Heerlen)
Adresboek voor Katholiek Nederland
Analecta Bisdom Roermond
H Meens: Nieuwenhagen; kapel, hulpkerk rectoraat
Memorieboek van pastoor Dyonisius Penners
Jos L'Ortye
Parochiearchie Nieuwenhagen
Bedevaartsboekje Onze Lieve Vrouw van Moresnet

Vroegere pastorie aan de Rötscherweg

Een volksretraite te Nieuwenhagen

Een volksretraite te Nieuwenhagen van 13 juli t/m 25 augustus 1918

Hoewel de klassieke missie ook na 1900 nog werd gehouden, onderkende men de noodzaak van vernieuwingen en aanpassingen aan de veranderende tijd en het veranderende geloofsklimaat. Met name in de steden bereikte de volksmissie rond 1900 niet meer haar doel. Mensen die men juist wenste te bereiken, zoals arbeiders en mensen uit de lagere sociale klassen, kwamen niet meer. De discussie over inhoud, de vorm en methode van de missie werd gestart en er werden nieuwe initiatieven ontplooid. In 1917 organiseerden de Redemptoristen in Roermond voor het eerst een zogenoemde "volksretraite". Aangezien de mensen niet meer naar een centraal gelegen kerk toekwamen of deelnamen aan een gesloten retraite, ging men naar de mensen toe en paste de methode van het wijkgerichte werken toe in overleg met de lokale geestelijkheid. Voor de diverse groepen, zoals mannen en jongens boven de 18 jaar, gehuwde vrouwen en meisjes boven de 18 jaar, werden afzonderlijke retraites gehouden. Binnen een parochieel kader werd de volksretraite ook parochie retraite genoemd. De aanpak van een volksretraite zag er ongeveer als volgt uit: Een paar propagandisten uit de klasse van de te bereiken mensen, brachten 10 dagen voor de aanvang van de retraite in ieder huis van de wijk een circulaire, die het doel en het verloop van de volksretraite uitlegde. Een paar dagen lang bezocht een van de paters met een van de kapelaans van de parochie alle mensen en nodigde hen persoonlijk uit deel te nemen. Het huisbezoek voor de vrouwen vond aanvankelijk apart plaats, maar ging later gewoonlijk samen met de bezoeken aan de mannen. Twee dagen voor aanvang werd aan iedereen die zich had opgegeven voor de retraite een kaart gebracht. Het was de bedoeling dat deze kaart persoonlijk door de kapelaan zou worden afgegeven, maar in de praktijk ging dat niet steeds zo. Op de kaart stonden de oefeningen aangegeven, met tijdstip en lokaliteit. Deze kaart moest iedere deelnemer telkens meebrengen en inleveren ter controle. Het liefst werd een kapel in de wijk of tussen verschillende wijken in uitgezocht voor de retraite. Het kon ook zo zijn dat een parochiezaal of catechismuszaal werd ingericht als kapel. Er diende in elk geval een kruisweg aanwezig te zijn. De planning van de retraite was meestal zo, dat de sluiting op een zon- of feestdag viel. Verder werd in de planning van de tijden van de oefeningen rekening gehouden met de

werkzaamheden van de mensen die eraan wilden deelnemen. 's Morgens was er eerst een morgengebed, gevolgd door een preek en een Eucharistieviering. Dit duurde samen ongeveer een uur. Op de derde dag was er tijdens de viering ook een gewetensonderzoek. 's Avonds was eerst het bidden van het rozenhoedje, vervolgens een preek, daarna een kort lof en een avondgebed. Dit duurde bij elkaar ongeveer vijf kwartier. Aansluitend was er dan ongeveer een half uur het bidden van de rozenkrans bij de kruisweg. Dit laatste was niet verplicht voor de deelnemers, maar werd wel dringend aanbevolen. Op de derde dag van de retraite bad ieder persoonlijk de kruisweg. De totale duur van de retraite was voor elke groep ongeveer vier dagen, bestaande uit een opening, drie volle dagen en de laatste dag generale communie en sluiting in de namiddag. Voor de generale communie was ruime gelegenheid tot biechten en hiertoe diende dan ook plaats te zijn in de kapel. Vanuit het Redemptoristenklooster te Wittem werd in 1917 de eerste volksretraite gehouden in Maastricht, waarna ook volksretraiten in de Mijnstreek starten. In oktober 1917 waren al enkele korte mijnwerkers-, vrouwen- en meisjes-retraiten gehouden in Spekholzerheide. Zodoende had men enige kijk op het type volk dat er woonde. Bij deze volksretraite werd nauwkeurig bepaald op welke klasse ze gericht was, namelijk voor "die menschen uit de werkliedenstand, die meer rechtstreeks ernstig gevaar lopen naar geloof en zeden". Deze bepaling werd goedgekeurd door Mgr. Schrijnen, bisschop van Roermond. Als eerste centra koos men Kerkrade en Bleyerheide omdat deze de "kwaadste" waren. De oefeningen in de mijnstreek werden qua tijdstip aangepast aan de werktijden in de mijnen. Men mikte steeds op mannen die dagschicht hadden (van 's morgens 6 uur tot 's middags 2 uur). De schichten (dag, middag en nacht) wisselde om de week en zodoende kon men in drie weken tijds alle mannen bereiken. Er werd geen morgenoefening gehouden, maar twee avondoefeningen, een om 17.00 uur en een om 20.00 uur. De morgenoefeningen voor vrouwen vond hier om 8.30 uur plaats, later dan gebruikelijk. Tussen 1917 en 1923 werden op diverdse plaatsen in Limburg en vooral in het zuiden volksretraiten gehouden. Ook werd er een gehouden in de parochie Nieuwenhagen door de paters Jungblut Cssr en Rottier CssR van 31 juli tot en met 25 augustus 1918.
Zoals bekend was in Nieuwenhagen pas de parochiekerk gereed gekomen.Op zondag 23 december 1917, om 14.30 uur werd de nieuwe kerk door pastoor H. Kreutzer namens de bisschop ingezegend met

assistentie van kapelaan H. Spierts en pater Walter SS.CC. van het Damianeum te Simpelveld. Nadat het Allerheiligste in processie vanuit de oude kerk was overgebracht hield pater Walter een feestpredikatie voor de parochianen en vele andere gelovigen uit de omliggende parochies, die bij de plechtigheid aanwezig waren. Het geheel werd besloten met een plechtig Lof en het "Grosser Got, wir loben Dich" onder begeleiding van de plaatselijke fanfare. In de H. Kerstnacht vond tegen vijf uur 's morgens de eerste plechtige Hoogmis plaats met pastoor H. Kreutzer, geassisteerd door kapelaan H. Spierts als diaken en Pater Walter uit Simpelveld als subdiaken, terwijl twee paters Trappisten van de Achelse Kluis in koorkap assisteerden. Pater Jungblut hield op zondag 21 juli 1918 op de pastorie een vergadering met de mannen-propagandisten, die in verschillende wijken gedrukte circulaires zouden rondbrengen en bij die rondgang alle mannen en jongens boven de 16 jaar moesten optekenen in een notitieboekje met vermelding van de "schicht" van de mijnwerkers. Deze boekjes werden na verloop van enkele dagen weer op de pastorie bezorgd, zodat de paters al van te voren een overzicht hadden van de deelnemers aan de mannenretraite. Op zondag 28 juli preekte de pater in de twee missen over de volksretraite. 's Middags om vijf uur begon het voorafgaande huisbezoek door pater Jungblut en iemand van de parochiegeestelijkheid aan de hand van een boekje en de notities van de propagandisten. De eerste mannenretraite vond plaats van 31 juli tot 4 augustus en telde 147 deelnemers; de eerste vrouwenretraite van 4 tot 8 augustus met 163 deelnemers. De tweede mannenretraite duurde van 7 tot 11 augustus (131 deelnemers); de tweede vrouwenretraite van 11 tot 15 augustus met 192 deelnemers. De derde mannenretraite liep van 14 tot 18 augustus met 122 deelnemers, de enige meisjesretraite met 126 deelnemers van 18 tot 22 augustus. De vierde mannenretraite met 126 deelnemers duurde van 21 tot 25 augustus. De oefeningen werden twee keer per dag gehouden in het voor dit doel ingerichte oude kerkje, voor de mannenretraite 's middags om 17.00 en 20.00 uur, voor de vrouwen 's morgens om 9.00 uur en 's middags om 15.00 uur eveneens voor de meisjes. De oefeningen werden telkens besloten met een algemene communie. De deelname was algemeen, afgezien van enkele uitzonderingen van onwilligen, vooral de vier gebroeders N. uit het Heiveld en de Putstraat, enkele Oostenrijkers en de Belgische soldaten families, waarvan er slechts enkele kwamen opdagen. Achterblijvers werden telkens door de paters en de parochiegeestelijkheid aan huis

bezocht en opnieuw tot deelname gemaand. De plechtige sluiting vond plaats op zondag 25 augustus in de nieuwe parochiekerk. 's Morgens was er om 6.30 uur een H. Mis met generale communie voor alle vrouwen en meisjes; om 7.30 uur voor alle mannen en jongens en om 9.30 uur een hoogmis. 's Middags om 14.00 uur was er een plechtig sluitingslof voor alle vrouwen en meisjes, die aan de retraite hadden deelgenomen. Er vond een plechtige toewijding plaats aan het H. Hart van Jesus en een afscheidspredikatie. Om 16.00 uur was de plechtige sluiting voor alle mannelijke deelnemers aan de volksretraite. Voor deze gelegenheid was op het priesterkoor aan de epistelzijde (rechts) een hoge troon voor het beeld van het H.Hart opgericht, dat rijkelijk met bloemen was versierd, die door de gehele parochie waren samengebracht. Voor de oefeningen in de oude kerk had de mijn "Laura" bereidwillig een altaar, een communiebank en een aantal knielbanken met leuning ter beschikking gesteld. Verder werden banken en stoelen ten gebruik afgestaan. Bij de algemene communie in de missen op de laatste zondag in de nieuwe kerk waren alle plankenvloeren met banken en stoelen bezet. De meeste onwilligen, die slecht of in het geheel niet deelnamen aan de retraite, werden aangetroffen op de Heereweg (Putstraat) en op het Eygelshovenerveld (socialisten). Verschillende vrouwen van deze gezinnen zijn nog verschenen. De parochianen waren uiterst voldaan en tevreden en toonden zich dankbaar aan de beide paters. "Dezen hadden, zoals elders, ook hier onder Gods rijkste zegen vele families overgelukkig gemaakt", aldus pastoor Kreutzer in zijn verslag van de volksretraite. Tijdens de volksretraite werd op zondag 18 augustus 1918 de Broederschap de H. Familie opgericht voor de mannen en jongens boven de 25 jaar. In de loop van de week werden huis aan huis circulaires hierover verspreid, terwijl in de kerk tijdens alle missen over het nut en voordeel van de Broederschap werd gepreekt. Ongeveer 180 mannen en jongens gaven door ondertekening van het strookje onderaan de circulaire de wens te kennen lid te willen worden van de Broederschap. Bisschoppelijke goedkeuring werd reeds op 19 augustus 1918 verkregen, terwijl de stukken voor de aggregatie aan de Aartsbroederschap van Luik werden gestuurd aan de rector van het Redemptoristenklooster te 's Hertogenbosch. Plannen tot de oprichting van een dergelijk Broederschap hadden al in 1915 bestaan, maar vonden toen geen doorgang, wegens het op handen zijnde vertrek van pastoor W. Berger.

Het Hoofdaltaar in de parochiekerk te Nieuwenhagen

Het Hoofdaltaar in de parochiekerk "O.L. Vrouw Hulp der Christenen"te Nieuwenhagen wordt wel het meest waardevolle genoemd van wat er zich in deze kerk bevindt.
Uit het feit dat deze kerk een zo groot en kostbaar hoofdaltaar bezit, mag men echter niet afleiden, dat er ooit een periode is geweest, waarin de inwoners van Nieuwenhagen zo welvarend waren, dat ze voor hun parochiekerk een dergelijk fraai barokaltaar konden laten vervaardigen. Nieuwenhagen kreeg pas in 1745 haar eerste kapel, die weliswaar in 1792 werd uitgebreid, maar desondanks toch nog te klein was om dit altaar te kunnen herbergen. Het altaar is ook niet vervaardigd voor de kerk van Nieuwenhagen, maar voor de abdijkerk te Burtscheid bij Aken in opdracht van de Zusters Cisterciënserinnen aldaar. Deze abdij, gesticht rond 996 door de zalige Gregorius van Burtscheid met ondersteuning van keizer Otto III, werd met zovele (o.a. Rolduc) door de Fransen geseculariseerd in 1797. Na de aftocht van de Fransen keerden de zusters niet meer terug in de abdij en toen de oude abdijkerk in 1806 verheven werd tot parochiekerk door bisschop Berdolet van Aken moet men geen behoefte meer hebben gehad aan het altaar.
Op 3 maart 1823 werd het immers verkocht aan de kerk van Nieuwenhagen, samen met de twee zijaltaren. In het navolgende willen wij een beeld schetsen van de geschiedenis, de stijl en de functie van dit fraaie altaar.

Beschrijving van het altaar:
De eerste beschrijving van het altaar, die we in de literatuur hebben kunnen vinden, luidt als volgt:
"Die in die Chorrundung singefügte Rampe umzog die Mensa; die beiderseits adorierende Engel sind neu. Die sarkophagförmige Vorderseite der Mensa ist mit Palmenzweigen geschmückt. In der Altaraufsatz ist das Tabernakel von reich geschnitzten Konsolen eingefast. Auf der geschwungenen Gesims zwisschen Volutenbekrónung ein Pelikan mit seinen Jungen als Symbol des Opfertodes Christi"
In 1962 geeft W. Marres van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist der volgende beschrijving:

Eikenhouten, tegenwoordig van voren en opzij crême-goud geschilderde hoofdaltaar. Afkomstig uit de voormalige abdijkerk te Burtscheid bij Aken, mogelijk naar ontwerp van de Akense bouwmeester Jacob Couven (1735-1812). Achter de nieuwe marmeren stipes bevindt zich de kaarsenbank, hierachter weer een hoge, naar voren in- en uitgezwekte plint, beneden gepaneeld, boven met lus-hekmotief, in het midden overgaand in depositorium, dat geflankeerd wordt door pilastertjes en waarboven de kroonlijst zich verkropt en in- en uitzwenkt. Op de gebombeerde tabernakeldeur Lam Gods uit de Apocalypse in reliëf. Boven het depositorium een rond expositorium, met in- en uitgezwenkt overtoogde opening en overtolpt door een bol, welke geschraagd wordt door vier voluutslingers en bekroond door Pelikaan. Inwendig enkelvoudig draainis met schelpwelving en oorspronkelijk met spiegelbekleding. Om het expositorium welft zich een baldakijn op twee doorbroken gepaneelde ionische pilasters, gecombineerd met twee paar voluutslingers, het geheel overtolpt door in- en uitgezwenkte kroonlijst waarboven weer vier dito voluutslingers, welke een kroon dragen waaronder duif met stralenbundel. De plint is zijdelings en ook naar achteren in- en uitgezwenkt, alwaar zij in het midden eveneens overgaat in een depositorium waarboven een expositorium. Ook hier is een kaarsenbank en zijn er sporen van voormalige stipes"
De Akense architect H. Küpper beschrijft het altaar in de toestand vóór 1917 (in dat jaar werden er namelijk enkele veranderingen aangebracht): "Unter der Marmormensa steht ein dreiseitiger Sarkophag, dessen Füllung mit zwei überkreuzten Palmwedeln geschmückt is. Die zeistufige Rampe, die die Mensa umzieht, wirkt durch die durchbrochen gearbeitete zweite Sockelzone besonders reizvoll. Auf konsolförmige Ständern, die auf der Vorder- und Rückseite axialsymmetrisch angeordnet sind, knien vorn zwei Adoranten und hinten stehen zwei Henkelvasen. Auf der mit Girlanden behangen Kerzenbank, sitzt das zweistufige Zylindertabernakel auf, dessen einzige Nische mit Spiegeln ausgekleidet ist, und auf dessen Verschlusseite das Auge Gottes prangt. Darüber auf einer Kugel mit kleimnen Streben eine Pelikangruppe. Die Tür des geschweift verlaufenden Depositoriums ziert das Lamm auf dem Buch mit sieben Siegeln. Über diesem ein Schriftband "Ecce Agnus Dei". Diese reine Zylinderkomposition steht einer baldachinartige Laube, die aus vier über Eck gesetzten Voluten und zwei Pilastern, deren Füllungen durchbrochen gearbeitet sind, gebildet wird. Eine elegant geschweiftes Profil schliesst das ganze ab. Über dem Profil

tragen vier weichgezogene Streben auf einem Kranz, eine Krone mit Bügel, Weltkügel und Kreuz, unter der das Taubensymbol des hl. Geistes in der Strahlenglorie schwebt"
De meest recente beschrijving is van de schrijver van dit artikel (Jos L Ortye) en luidt als volgt:
"Het hoofdaltaar bestaat uit een altaartafel van steen...op een marmeren onderbouw. Achter de altaartafel verrijst op een aparte onderbouw van hout een eikenhouten bovenbouw. Boven de altaartafel staat een kaarsenbank, versierd met gebeeldhouwde slingers. Daarop in het midden het vrijstaande tabernakel met draaibare expositietroon.... Daarboven ligt op een bol een nest van gevlochten takken, waarop een pelikaan, die zijn jongen voedt met bloed uit zijn borst, symbool voor God de Zoon. Het derde symbool van de H. Drievuldigheid, dat voor de H. Geest, namelijk de duif, is aangebracht op de baldakijnachtige troon, die gevormd wordt door vier rijk versierde en bewerkte pilasters en twee opengewerkte kolommen, waarop een sierlijke architraaf rust. Boven deze lijst staan vier S-voluutbogen, waarop een krans rust. Hierop is een grote beugelkroon geplaatst met een kleine wereldbol... De tabernakeldeur is versierd met een symbool voor Christus, een lam, vasthoudend een kruis en liggend op een gesloten boek met zeven zegels, ontleend aan de Apocalyps van Johannes (Apc.5-6); erboven staat een banderol met de woorden "Ecce Agnus Dei" (Zie het Lam Gods).Op de hoeken zijn aan de achterzijde twee lampen met handgrepen geplaatst en aan de voorzijde twee adoranten (aanbiddende engelen) op een kleine kolomvormige knielbankjes."
In de loop der tijden zijn er enige veranderingen aangebracht aan de vorm van het altaar, hetgeen reeds blijkt bij de vergelijking van bovenvermelde beschrijvingen.

Tijd van ontstaan en kunsthistorische achtergrond van het altaar:
Het altaar is ontstaan in een tijd van culturele opbloei in de omgeving van Aken en Luik tussen 1700 en 1800. In deze tijd leefde te Aken de architect Johann Joseph Couven en zijn zoon Jakob. Beiden hadden grote invloed uitgeoefend op de bouwkunst in en rond Aken.
Tot ongeveer het einde van de dertiger jaren van de XVIIIe eeuw draagt het werk van Johann Joseph Couven nog veel kenmerken van de Barok, die bij hem met veel Duitse motieven is vermengd.
Spoedig daarna komt bij hem de zgn "Régence-stijl" tot ontplooiïng, de sierlijke overgangsstijl tussen Lodewijk XIV en Lodewijk XVI. Vanaf

het midden van de veertiger jaren van die eeuw gaat hij steeds meer over tot de Rococo, die hij verder ontwikkeld tot aan zijn dood. Zijn zoon Jacob sluit zich aanvankelijk nog aan bij de werken van zijn vader en pas na diens dood gaat hij meer zelfstandig werken. De vrij beweeglijke vormen van de Rococo heeft hij met eenvoudige, strenge en vaak schematische vormen van Lodewijk XVI-stijl verwisseld. Aan het einde van de XVIIIe eeuw gaat hij in de geest van zijn tijd over tot de nuchtere vormen van de zgn "Empire-stijl". Ook de overgangsstijl ("Transitionsstil"), waarin elementen van de Lodewijk XV-stijl en het Classicisme tot smaakvolle oplossingen versmelten, beïnvloedt het gebied rond Aken en Luik.
"Zoals op het einde van de Middeleeuwen was in de Baroktijd de gelovige een schouwer. Maar in tegenstelling tot de Laat-Middeleeuwse mens was hij niet enkel schouwer van het heilige, die aan het zien van de Heilige Hostie soms wonderbaarlijke krachten toeschreef. Maar tevens de schouwer van het schone waarmee het Allerheiligste werd omgeven.... Het kerkgebouw moest uiting zijn van de hemelse heerlijkheid met marmer en goud, alles gericht op het hoofdaltaar met het tabernakel en de uitstellingstroon erboven, de plaats van de tegenwoordigheid des Heren".
In de opbouw van het altaar wilde men in uiterlijke stoffelijke vormen een geestelijke gedachte tot uitdrukking brengen, vooral de verhevenheid van het H.H. Sacrament. Daarom maakte men tabernakel en expositietroon steeds grootser en monumentaler. Het priesterkoor werd in zijn geheel in zijn versieringen mee opgenomen in de vorm en opbouw van het altaar. Zo ontwikkelde zich het zgn. "Tabernakelaltaar".
In het bisdom Luik kende men vooral het tweedelig tabernakel: het onderste gedeelte het om het Allerheiligste te bewaren ("depositorium"), het eigenlijke tabernakel, en het bovenste om het Allerheiligste ter aanbidding uit te stellen, de expositietroon ("expositorium"). Omdat de monstrans voor de uitstelling van het Allerheiligste tamelijk zwaar kon zijn, ontstond er de draaibare expositietroon boven het tabernakel; in andere streken ontstond een eendelig draaibaar tabernakel met drie nissen; voor het altaarkruis, voor de ciborie en voor de monstrans.
Het is misschien niet te verwonderen, dat de voorliefde voor spiegels, die men in de XVIIIe eeuw in paleizen en ook in gewone huizen aanbracht, ook tot uiting is gekomen bij de versiering van nissen van de expositietroon. Door de terugkaatsing van het veelvuldige kaarslicht bij de uitstelling van het Allerheiligste door deze spiegels, trachtte men de

monstrans nog meer te laten opvallen. Zo ontstond het zgn. "Spiegeltabernakel".In het expositorium van het Nieuwenhaagse hoofdaltaar zijn nu nog vijf nissen met metalen spiegels. De glans is echter vergaan en de platen zijn thans wit gelakt en het geheel is verborgen achter rode zijden gordijntjes. Hoewel er misschien nog andere dergelijke expositietronen behouden zijn gebleven, zijn er nog slechts drie bekend: Nieuwenhagen, Aken (Kruisherenkerk) en te Luik (St. Bartholomeus); die van de Theresiakerk te Aken is verloren gegaan. In Nieuwenhagen hebben we dus te maken met een zgn. "tabernakelaltaar"met een tweedelig tabernakel, bestaande uit een expositorium op een depositorium, waarvan het expositorium een zgn. "Spiegeltabernakel"is. Ook is het expositorium een zgn. "draaitabernakel", d.w.z. het expositorium is zodanig draaibaar, dat men ofwel een nis kan laten zien, waarin een monstrans ter uitstelling van het Allerheiligste kan uitstellen, ofwel een (gesloten) vlakke zijde, waarvoor het altaarkruis geplaatst kan worden. Vreemd genoeg staat het altaarkruis tegenwoordig in de nis van de monstrans!
Volgens W. Marres van de Rijksdienst van de Monumentenzorg te Zeist is het Nieuwenhaagse hoofdaltaar een typisch rococo tabernakelaltaar uit het laatste kwart van de XVIIIe eeuw en heeft het grotendeels een Lodewijk XVI-ornament (bloem en bladfestoen en –versnoering resp. festoenring, acenthus en bloemkorfje voorn. Luswerk, onsymmetrische schelpen en rocaille).
De Akense architect H. Küpper meent het in deze te doen te hebben met een sprekend voorbeeld van de zgn. "Transitionsstil" en dat het altaar in zijn details en proporties volkomen is uitgewogen. Het altaar moet – volgens hem- onstaan zijn na 1765.

De ontwerper van het altaar:
In de literatuur vinden we in 1922 voor het eerst iets over de architect van het Nieuwenhaagse hoofdaltaar: "Een door de Akense architect Joh.Jos.Couven (1701-1763) ontworpen hoofdaltaar".
De Akense architect H.Küppen daarentegen meent op grond van architectonische en kunsthistorische redenen de volgende conclusie te mogen trekken:"Het altaar kan niet toegeschreven worden aan een ontwerp van Johann Joseph Couven; veeleer moet men aannemen , dat een Waalse kunstenaar volgens een schets van Jacob Couven, waarin wellicht een ontwerp van zijn vader verwerkt was, dit altaar ontworpen en uitgevoerd heeft met vergaande veranderingen".

Wie is nu deze Johann Joseph Couven en diens zoon Jacob?
Johann Joseph Couven werd op 10 november 1701 geboren te Aken als zoon van Johann Jacob Couven; hij was secretaris van de Magistraat der Rijksstad Aken en tevens diens hoofdarchitect en hoofdarchitect van de Prinsbisschop van Luik. In deze hoedanigheid ontwierp hij vele bekende gebouwen in Aken en Luik; o.a. de abdijkerk te Burtscheid, die gereed kwam in 1754 en voor welke kerk het Nieuwenhaagse hoofdaltaar werd vervaardigd. Hij stierf op 12 september 1763 te Aken en werd als architect opgevolgd door zijn zoon Jacob Couven (1735-1812), die reeds vanaf 1750 als architect werkzaam was.
P. Schoenen merkt in dit verband op:
"Couvens altaren zijn ontleend aan de school van de Franse Laatbarok, die haar voorbeelden heeft in de Weense Paleisarchitectuur". "Couven heeft het Barokaltaar ontwikkeld als tabernakelaltaar en als architectonische opbouw met schilderijen of plastieken vanuit de Laatbarok naar de Barok...Het tabernakelaltaar van de abdijkerk St. Johann (te Burtscheid) komt in de predella, die op een eigen onderbouw de mensa in nissenvorm omvat, overeen met het marmeren altaar van de Hongaarse Kapel (van de Akener Dom). De opbouw met cylindertabernakel en de baldakijnoverhuiving behoort tot de Laatbarok en kan niet als werk van Couven beschouwd worden. Aan de altaren van de Hoogbarok verbond Couven de bekroning en voluten met het tabernakel tot één-geheel-vormend tabernakellichaam".
Zoals reeds vermeld houdt W.Marres het ook voor mogelijk, dat het Nieuwenhaagse hoogaltaar vervaardigd is naar een ontwerp van Jacob Couven. Architectonisch en kunsthistorisch gezien kan het onderhavige altaar dus niet aan een (rechtstreeks) ontwerp van Johann Joseph Couven of van Jacob Couven worden toegeschreven; er zijn immers ook onmiskenbare Luikse elementen in het altaar verwerkt. Wel is het mogelijk dat de (Luikse) ontwerper gebruik heeft gemaakt van of geïnspireerd is door een ontwerp van een van de beide Couvens; het is dan aan te nemen dat het Jacob betreft, aangezien het altaar ontstaan moet zijn na 1765 of in het laatste kwart van de XVIIIe eeuw en Johann Joseph reeds in 1763 is overleden.
Het klinkt wellicht vreemd, dat de architect van de abdijkerk te Burtscheid (Johann Joseph Couven) niet tevens de ontwerper is van het in deze kerk te plaatsen hoofdaltaar. Het kwam echter in die tijd vaker voor, dat men kunstenaars en materialen uit andere plaatsen aantrok.

Geschiedenis van het altaar:
Veranderingen aan de vorm van het altaar:
Zoals reeds uit een vergelijking van eerdere genoemde beschrijvingen van het onderhavige altaar blijkt is er in de loop der tijden vaker iets veranderd aan het altaar.
Het eerste wat ons in dit verband opvalt in de beschrijvingen van het altaar van H.Küpper in de toestand van vóór 1917 is de vermelding van het "Oog Gods" op de gesloten zijde van de draaibare expositietroon. Deze is waarschijnlijk reeds vóór 1817 verdwenen. Het volgende dat in deze vermelding verdient is de "driezijdige sacrofaag, versierd met twee gekruiste palmtakken", die in de toestand vóór 1917 vermeld wordt en die zich bevond onder de altaarsteen. Bij de overbrenging van het altaar van de oude Nieuwenhaagse kerk naar de nieuwe in 1917 is deze zerk, die vermolmd moet zijn geweest, opgeruimd. De oude altaarsteen werd voorlopig geplaatst op een onderbouw van mergel. Deze onderbouw van mergel nu werd in 1918 vervangen door een nieuwe onderbouw van rood en wit marmer, vervaardigd door de firma J. Delcourt uit Maastricht in Lodewijk XV-stijl. Op 15 mei 1922 werd de nieuwe parochiekerk geconsacreerd door Mgr. L. Schrijnen, bij welke gelegenheid relikwieën van de H.H. martelaren Martialis en Olympus werden ingesloten in een nieuw altaarblad. De oude altaarsteen uit Naamse hardsteen is bij het gereedkomen van de dagkapel in 1966 aangebracht onder het aldaar aanwezige tabernakel. In 1920 werd het tabernakel (depositorium) beveiligd tegen inbraak door de firma Th. Stacks, Geldschrankwerke te Aken, terwijl het exterieur gerestaureerd en veranderd werd door firma Jos. Thissen en Zonen te Roermond. Verder zijn in de loop van de tijd de stralenkrans rond het symbool van de H. Geest (duif) onder de beugelkroon en het kruis op de wereldbol boven de beugelkroon verdwenen.
Bij gelegenheid van de algehele restauratie van de parochiekerk in 1958 werd ook het gehele altaar gerestaureerd. Toen werd de crême-goud-kleur aangebracht. In het kader van deze restauratie werden – op advies van deskundigen – de beide adoranten van het altaar verwijderd en op zolder van de sacristie gedeponeerd, terwijl de consolen in spiegelbeeld op elkaar werden gezet aan weeerszijden van de onderbouw, hierop werden de beide lampen met handgrepen geplaatst. De reden hiertoe was, dat de adoranten een eeuw jonger dan het altaar zelf zijn. In 1963 werden ze weer herplaatst op advies van de heren H. Marrres, H. Küpper en J. Timmers.

Plaats van het altaar:
In het ontwerp van de nieuwe abdijkerk te Burtscheid van Johann Joseph Couven is rekening gehouden met een bijzondere plaats van het hoofdaltaar: nl. op de grens van het priesterkoor en schip. De ruwbouw van de nieuwe abdijkerk kwam in 1754 gereed; met betrekking tot de inwendige voltooiïng en de consacrering van de kerk ontbreken echter nadere gegevens.
Aangezien het altaar na 1765 tot stand gekomen moet zijn, zal het omstreeks 1775 geplaatst zijn in de abdijkerk.
In verband met de inval van de Fransen moesten de Zusters Cisterciënserinnen in 1794 de abdij verlaten; een gedeelte van het kerkmeubilair werd vervolgens geseculariseerd, terwijl door de secularisatie in 1802 de abdij staatseigendom werd. De abdijkerk diende het Franse leger een poos lang tot werkplaats voor het maken van luchtballonnen.
Voor het behoud van de abdijkerk zette zich onder meer de Akense bisschop Mgr. Marcus Antonius Bedolet in. Door zijn invloed werd de abdijkerk in 1806 verheven tot tweede parochie van Burtscheid; het protest van de toen nog levende zusters mocht niet meer baten.
De opvolger van de eerste pastoor van "St. Johann" pastoor Scheen, verkocht op 3 maart 1823 het altaar met twee zijaltaren aan de kerk te Nieuwenhagen; de reden van deze verkoop is niet duidelijk; tevens is onduidelijk wie in Nieuwenhagen de koop gesloten heeft.
Interessant nu is het feit, dat de toenmalige (1823) kapel te Nieuwenhagen te klein was om dit grote altaar te plaatsen. Dit is echter misschien één van de redenen, waartoe rector J. Bosten een dergelijke haast had om in 1832 te beginnen met de uitbreiding van de kapel, zonder te wachten op de vereiste goedkeuring van de overheid. Hoewel het geld spoedig op was en de bouw nog maar half gevorderd was (nl. de sacristie, het priesterkoor en een gedeelte van het schip) en men de nieuwbouw wegens geldgebrek en gebrek aan medewerking van de zijde van de overheid (voorlopig) niet meer voort kon zetten, kon men tenminste al het pas aangekochte altaar in de nieuwe kerk plaatsen!
Het nieuwe altaar voor de parochiekerk te Burtscheid kwam pas in 1833 gereed, zodat het altaar wellicht pas toen vanuit Burtscheid naar Nieuwenhagen kwam. In de oude parochiekerk van Nieuwenhagen heeft het altaar dienst gedaan tot december 1917, toen het werd overgebracht naar de nieuwe, huidige parochiekerk, waar het zich thans bevindt.

Kleur van het altaar:
Zoals reeds vermeld, werd het altaar in 1958 voorzien van de huidige witte crême-kleur met goudversieringen; H, Küpper schrijft zelfs, dat "De schildering in wit en goud aan de voorzijde werden hersteld". Nu zou dus de vraag kunnen opkomen, of het altaar vroeger wel of niet beschilderd is geweest, en zo ja, in welke kleuren. Nadere gegevens hieromtrent ontbreken echter. Wel zouden we een vergelijking met andere soortgelijke altaren uit deze tijd kunnen maken.
J. Buchkremer schrijft hieromtrent het volgende: "De beschildering van de door Couvens uitgevoerde altaren is verschillend. Nu eens zijn ze geheel als marmer uitgevoerd met vergulde ornamenten (zoals het hoofdaltaar in Eupen, het voormalige altaar van de Loretokapel van de St. Nikolaus te Aken en zoals het orgel van de Lutherse kerk te Vaals); dan weer is ook de natuurlijke kleur van het hout als grondtoon gekozen, zoals bij de uitmonstering van de kerk van het Josephinisch Instituut. De beide altaren in de St. Michael te Burtscheid en in de parochiekerk te Kerkrade (St. Lambertus) zijn beschilderd in heel lichte witte kleuren. Alleen smalle lijsten en de grond tussen de ornamenten zijn gekleurd, Het ornament is bij alle werken geheel verguld".

We weten dus niet zeker of het altaar vóór 1958 –in ieder geval zeker niet na ca 1896- ooit beschilderd is geweest. Ons inziens lijkt het niet voor de hand te liggen, dat men de verflaag verwijderd zou hebben, indien het altaar vroeger ooit beschilderd zou zijn geweest.

Het altaar als "dubbelaltaar":
In de voorlopige monumentenlijst van 1926 wordt voor het eerst vermeld, dat het hoofdaltaar in de Nieuwenhaagse parochiekerk een zgn. "dubbelaltaar" is. Een "dubbelaltaar" wil zeggen dat het altaar zodanig gebouwd is dat de celebrant naar believen de H. Mis met het gezicht of met de rug naar de gelovigen kan opdragen. Ook volgens H. Marres betreft het hier een "dubbelaltaar" ten dienste van leken resp. kloosterlingen in vroeger dagen.
Zoals reeds eerder vermeld, moet het altaar in de voormalige abdijkerk te Burtscheid een bijzondere plaats hebben gekregen. Er zijn echter drie ontwerp-plattegronden van architect Johann Joseph Couven voor deze kerk bewaard gebleven. Het eerste ontwerp betreft een rondbouw met een verlengd priesterkoor zonder westtoren; dit langgerekt priesterkoor was van de rest van de kerk afgescheiden door een koorhek; het altaar

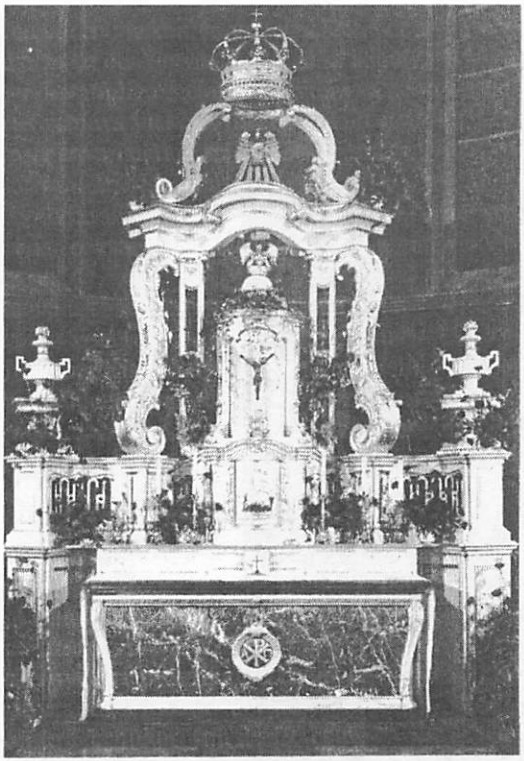
zou dan vanuit de kerk slechts door een smalle opening aan de achterzijde van de koorbanken zichtbaar zijn geweest; dit ontwerp is dan ook niet uitgevoerd. Ook een tweede ontwerp in dezelfde richting werd niet uitgevoerd. In een derde ontwerp zien we, dat de koorbanken verplaatst zijn naar de absis en dat het altaar geplaatst wordt op de grens van koor en schip; dit ontwerp komt het meeste overeen met het uitgevoerde bouwwerk.
Het is inderdaad zo, dat de achterzijde van het houtwerk van het altaar ook de versieringen draagt, die voorkomen op de voorzijde. Volgen W. Marres zijn er zelfs sporen van een voormalige stipes en een kaarsenbank. Hieruit zou men dus ook kunnen concluderen, dat dit altaar in de abdijkerk meer in het midden van die kerk heeft gestaan, en gebruikt werd zowel van de zijde van de kloosterlingen als van de gelovigen. Volgens H. Küpper was er waarschijnlijk achter het altaar een klein transportabele mensa geplaatst, zodat ook daar voor het convent gecelebreerd kon worden. Het is echter, zoals reeds werd aangetoond, niet zo, dat de draaibare expositietroon een bewijs ervoor is, dat het altaar een "dubbelaltaar" is. Ook niet het feit, dat het depositorium en het expositorium via eenvoudige deurtjes aan de achterzijde van het altaar toegankelijk zijn; het komt immers vaker voor dat het depositorium via de achterzijde toegankelijk is. Het is vreemd, dat het verschijnsel "dubbelaltaar" niet voorkomt in de grote monografie van pater J. Braun SJ over het christelijk altaar. De enigste plaats waar we iets over het "dubbelaltaar" hebben aangetroffen is bij Mgr. X. Barbier de Montault, hij kent weliswaar het "dubbelaltaar" (autel à double face"), doch hij keurt het af als iets bizars, omdat het tegen de traditie is en tegen de gemeenschappelijke wet, dat een altaar geöriënteerd moet zijn, evenals de kerk. Verder acht hij het totaal ongerijmd, dat twee priesters tegelijkertijd aan hetzelfde altaar tegenover elkaar de H.Mis zouden kunnen lezen. Indien het altaar werkelijk een "dubbelaltaar" is geweest, dan heeft het slechts een vijfentwintigtal jaren als zodanig dienst gedaan in de abdijkerk te Burtsceid, en wel tot 1794, toen de zustercommuniteit de abdij op last van de Fransen moest verlaten. Vanaf 1832, het vermoedelijke jaar van plaatsing in de oude parochiekerk te Nieuwenhagen, is het altaar nog slechts van één zijde gebruikt en ook tegen de absiswand geplaatst (in zoverre dat de sacristie-ingang achter het altaar uitkwam). Misschien is het feit, dat het altaar een "dubbelaltaar" was en geplaatst was tussen koor en schip, een reden voor de pastoor van Burtscheid om het altaar te verkopen. Maar

zou hij echt niet zelf op het idee gekomen zijn om het altaar gewoon achter in het priesterkoor tegen de absiswand te plaatsen zonder dat hij daarvoor een nieuw altaar moest laten vervaardigen.

Hoofdaltaar in de oude parochiekerk (thans Sjpaans Kentje) van Nieuwenhagen, afkomstig uit de abdij van Burtscheid bij Aken.

Tot slot:
De parochie Nieuwenhagen mag zich inderdaad verheugen in het bezit van een dergelijk waardevol en uniek altaar. Omwille van het altaar zelf is het een geluk geweest dat het verkocht werd aan Nieuwenhagen; immers, als het in de voormalige abdijkerk "St. Johann"in Burtscheid was blijven staan, zou het zeker in de nacht van 11 april 1944 voorgoed verloren zijn gegaan bij het bombardement van Burtscheid.

Hoofdaltaar Parochiekerk 1958

Restauratie van gebrandschilderde ramen.

(O.L. Vrouw hulp der Christenen)

De gebrandschilderde ramen in deze kerk zijn geplaatst bij de bouw in 1917 door de firma Oidtmann uit Linnich. Deze kostbare gebrandschilderde ramen zakten uit en verloren daardoor hun stevigheid. Vooral bij zuidwesterstorm hadden de ramen het zwaar te verduren. Daarvoor is een herstelplan ontwikkeld in 2000 door dezelfde firma die ook oorspronkelijk de ramen geplaatst heeft.
De firma Oidtmann is erin geslaagd om de restauratie van de glas-in-lood ramen met succes te voltooien voor kerstmis 2000. Dinsdag 12 december 2000 heeft dezelfde firma de gerestaureerde ramen wederom in hun nissen geplaatst. Een fraai staaltje van vakmanschap dat bij deze firma telkens van vader op zoon is overgegaan. De ramen zijn tevens voorzien van voorzetramen, die van een speciale kunststof zijn vervaardigd en een grote helderheid hebben. Daardoor zijn de kwetsbare glas-in-lood ramen na de restauratie niet alleen beschermd tegen wind en regen maar ze zijn ook goed beschermd tegen vandalisme.
Hierna volgt een korte beschrijving van de voorstelling van de ramen:

Maria-zijaltaar

Van links naar rechts stellen deze ramen voor:

- Uitwijzing van Adam en Eva uit het paradijs. Dit raam is destijds geschonken door Lucie Vreuls, een nicht van pastoor P.J. Vreuls, die van 1874 tot 1901 pastoor van Nieuwenhagen was.
- Verschijning van Maria Onbevlekte Ontvangenis te Lourdes in 1858 aan Bernadette Soubirous in de grot vasn Massabielle.
- Visioen van Johannes op Pathmos. Ook dit raam is destijds geschonken door een nicht van pastoor P.J. Vreuls (Adeline Vreuls)

Priesterkoor

In de absiswand achter het hoofdaltaar bevinden zich vijf ramen, die van links naar rechts enkele belangrijke gebeurtenissen in het leven van de H. Maagd Maria voorstellen:

- Boodschap van de engel Gabriël aan Maria en de Evangelist Mattheus, dit raam is geschonken door pastoor P.J. Pelzer,

- Geboorte van Jezus in de stal van Bethlehem en de Evangelist Marcus.
- Maria Hulp der Christenen, patrones van deze kerk en parochie met symbolen voor God de Vader en God de H. geest. Dit raam is ter nagedachtenis aan pastoor P.J. Vreuls geschonken door zijn neef kanunnik J. Vreuls uit Luik.
- Terugvinding van Jezus in de Tempel en de Evangelist Lucas. Dit raam is geschonken door pastoor W. Berger en pastoor H. Kreutzer.
- Wonder van Jezus te Canaä en de Evangelist Johannes. Dit raam is geschonken door Hortense Loyson-Nuchelmans en familie.

Gregoriusaltaar

Even voor het Gregoriusaltaar bevinden zich drie ramen die voorstellingen van de H. Familie bevatten. Ze stellen van links naar rechts voor:

- De verloving van Maria en Joseph. Dit raam is geschonken door Eugène Vreuls, neef van pastoor P.J. Vreuls ter nagedachtenis aan Louise Vreuls, een zus van pastoor Vreuls.
- De dood van Joseph. Dit raam is geschonken door de familie Constant Vreuls-de Ridder.
- De H. Familie: Jezus, Maria en Joseph. Dit raam is geschonken door kununnik J, Vreuls, neef van pastoor P.J. Vreuls.

De kleinere afbeeldingen betreffen de vier hoofddeugden: rechtvaardigheid (justitia), sterkte (fortitudo), gematigheid (temperantia), en verstandigheid (prudentia) en vervolgens vier Christussymbolen.
Achter het Gregoriusaltaar bevinden zich vier ramen. Deze stellen van links naar rechts voor:

- Een afbeelding van St. Gerlachus. Deze uit Valkenburg afkomstige heilige is op 5 januari 1164 of 1154 te Houthem gestorven.
- De niddelste, twee ramen stellen wonderen voor van de H, Gregorius de Wonderdoener, te weten: "Gregorius erbaut eine Kirche"- daarbij houdt hij de plattegrond van onze kerk in de hand – en "Gregorius trocknet einen Teich aus". Overigens is de hier afgebeelde Gregorius niet de H. Gregorius van Burtscheid van wie het beeld in het altaar is opgesteld! Toen

het raam vervaardigd werd, dacht men dat het beeld in het altaar de H.Gregorius de Wonderdoener uitbeeldde. Dit bleek achteraf niet juist te zijn.
- Het rechterraam van deze vier ramen bevat een afbeelding van de heilige Hubertus, die patroon was van de oude kapel die in 1745 gereed kwam en die naderhand werd vergroot tot de kerk die tot 1917 dienst deed als parochiekerk en thans bekend is als het "Sjpaans Kentje".

In vogelvlucht hebben wij u langs de 15 prachtige gerestaureerde ramen gevoerd. Na ruim 83 jaren kunt u deze ramen in al hun pracht nog steeds bewonderen, en beslist de moeite waard!

De overige ramen in deze kerk worden eveneens gerestaureerd in de komende jaren.

De verering van de H. Odilia in Nieuwenhagen.

Momenteel is er weinig (meer) te merken van een bijzondere verering van de heilige Odilia in Nieuwenhagen. Vroeger was dat echter anders. Zeker tot aan de tweede wereldoorlog mocht de heilge Odilia zich in Nieuwenhagen verheugen in vele bedevaartgangers, die, weliswaar niet in groepsverband maar individueel, naar Nieuwenhagen kwamen om haar daar te vereren en aan te roepen tegen allerlei oogziekten. Tijdens het octaaf van het patroonsfeest van de Nieuwenhaagse parochie (24 mei: O.L. Vrouw Hulp der Christenen) kreeg het beeld van de heilige Odilia een aparte plaats in de kerk en werd met bloemen versierd. Verder bestond er gelegenheid om een relikwie van de heilige Odilia te vereren en werd er te harer ere water gezegend, opdat de mensen dat mee naar huis konden nemen. Hoe kwam men in Nieuwenhagen ertoe de heilige Odilia te vereren?
Sinds 1832 werd het feest van O.L. Vrouw Hulp der Christenen (patrones van kerk en parochie) in Nieuwenhagen gevierd "*op den 24 mei van elk jaar met expositie en aanbidding van het Allerheiligste Sacrament des Altaars gedurende dien dag* " en verkregen sedert 1844 diegenen die gedurende het octaaf van dit

feest een volle aflaat. Om dit patroonsfeest echter nog meer luister bij te zetten verzocht men de bisschop in 1840 om relikwieën van Sint Odilia, opdat men die tijdens het octaaf van het patroonsfeest kon vereren, aangezien "*ook in deze omstreken vele menschen met oogziekte besmet zijn en derhalve naar andere landstreeken bedevaarten doen ter vereering der reliquien van de heilige Odilia.*"
De gevraagde relikwie van Sint Odilia kwam via het bisdom Straatsburg ("dioecesis Argentensis") omsteeks 1843 in het bezit van de parochie. Hoewel deze relikwie bij de brutale inbraak in de nacht van 19 op 20 juli 1983 ontvreemd werd, bezit de parochie wel nog de relikwiehouder en het "bewijs van echtheid"van deze relikwie. Deze oorkonde, gedateerd 24 februari 1842, vertelt ons dat Bruno Ignatius Oberlé, doctor in het kerkelijk recht, erekanunnik van de kathedrale kerk van Straasburg en rector van de parochiekerk te Obernai (Oberehnheim) krachtens bisschoppelijke toestemming uit 1836 een partikeltje uit de relikwie van de rechterarm van de heilige Maagd Odilia had genomen met het opschrift "S.tae Odiliae Virginis"(van de heilige Maagd Odilia) en dit in een speciaal voor dat doel vervaardigd ovaal zilveren doosje met een venstertje aan de voorzijde had gelegd. Deze relikwie was voorzien van een lakstempel met het zegel van de parochie Oberehnheim. Toestemming tot publieke verering van deze relikwie werd voor het bisdom Straatsburg verleend op 2 maart 1842, en voor het Vicariaat Limburg, het latere Bisdom Roermond op 4 mei 1843. (Parochiearchief Nieuwenhagen invent. nr 294).
Het betreft dus de heilige Odilia, patrones van de Elzas (13 december), die omstreeks 680 werd geboren als dochter van de hertog Attich in de Elzas. Ze stichtte met haar vader het klooster Hohenburg, waarvan ze de eerste abdis werd. Later stichtte ze ook nog het klooster Niedermünster aan de voet van de berg. Odilia stierf in Hohenburg omstreeks 720, waar ze ook werd bijgezet. Haar graf op "Mont St. Odile", zoals men later Hohenburg noemde, werd een druk bezochte bedevaartsplaats.
Ook staat er in de Nieuwenhaagse parochiekerk nog een negentiende eeuws gepolychromeerd beeld van de heilige Odilia. Het vreemde is echter dat dit beeld niet de heilige maagd Odilia van de Elzas voorstelt, maar de heilige Maagd en Martelares Odilia van Keulen, patrones van de Kruisheren! Het is niet onwaarschijnlijk dat het beeld, dat thans (vanwege de monstrans als attribuut)

doorgaat voor een beeld van de heilige Clara, oorspronkelijk een beeld van de heilige Odilia is geweest. Dit beeld dateert uit het einde van de achttiende eeuw. Het werd in 1918 op een stoffige zolder aangetroffen en vervolgens gerestaureerd door kerkelijk kunstatelier Jos. Thissen uit Roermond. Waarschijnlijk heeft men bij die restauratie de (verloren gegane?) kelk als typisch attribuut van de heilige Odilia van de Elzas verwisseld voor een monstrans. Als beeld van de heilige Odilia staat dit achttiende eeuwse houten beeld immers te boek in de oude inventarissen van de Nieuwenhaagse parchiekerk (ivent. nr 255), en zelfs nog in de "*voorloopige lijst de Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst uit 1926*"
Overeenkomstig de legende was de heilige Maagd en Martelartes Odilia van Keulen (18 juli) een van de elf(duizend?) gezellinnen van de heilige Ursula, die allen te Keulen door toedoen van Atilla, aanvoerder van de Hunnen, omstreeks het midden van de vijfde eeuw de marteldood stierven. Eeuwen later werd haar gebeente opgegraven en vergezeld van grote wonderen overgebracht naar Hoei (B), waar zij patrones van de Kruisheren werd, die haar verering overal verspreiden, waar zij kloosters hadden. Door de vele wonderen, op haar voorspraak geschied, onder andere de genezing van een blind meisje te Luik, wordt zij nog steeds aangeroepen als bijzondere patrones tegen oogziekten. Ze wordt traditioneel afgebeeld als maagd met een palmtak en een boek als attributen. De relieken van deze heilige Odilia van Keulen werden in 1292 neergelegd in een prachtige schrijn. Tot aan de Franse Revolutie bleef het in het moederklooster van de Orde der Kruisheren in Hoei. Kruisheer Hayweghen nam het in 1797, bij de uitdrijving der kloosterlingen mee. Later in 1828 schonk hij het aan de parochiekerk van Kerniel bij Borgloon (B), omdat daar de verering van de heilige Odilia levendig bleef voortbestaan. De schilderingen op de thans zwaar gehavende kist tonen ons aan de ene zijde, de marteling der elfduizend maagden en aan de andere kant de vinding en overbrenging van het heilig gebeente. Dit relikwieschrijn is een eikenhouten kist met doek overtrokken waarop geschilderd werd. Het is het werk van een onbekende Luikse meester en het oudste document de Luikse schilderskunst. Ook in Raeren (B) mag deze heilige zich nog verheugen in een grote belangstelling, of beter verering. De parochie aldaar is in het bezit van een beeld van de

heilige Odilia, dat gedurende het octaaf een ereplaats krijgt op het zijaltaar. Vele gelovigen uit de streek komen dan ter bedevaart om de speciale oogzegen met de relikwieën van de heilige Odilia te ontvangen. Deze relikwieën zijn afkomstig uit het in de buurt gelegen klooster Brandenburg, dat in 1784 door keizer Josef II werd opgeheven. Tegen het einde van de negentiende eeuw heeft men dus in de Nieuwenhaagse parochiekerk een beeld van de heilige Odilia van Keulen geplaatst, en heeft het oude beeld van de heilige Odilia van de Elzas het veld moeten ruimen. Hoe kwam het dan dat in de loop van de negentiende eeuw de verering van de heilige Maagd Odilia van de Elzas in Nieuwenhagen plaats maakte voor de verering van de heilige Maagd en Martelares Odilia van Keulen? Dat zal altijd wel een raadsel blijven. Het is echter wel merkwaardig dat elders ook zo'n verwisseling plaats vond. In het bekende St. Odiliënberg bij Roermond bijvoorbeeld, waar van 1467 tot 1639 de heilige Odilia van de Elzas vereerd werd, verwierf men in 1689 relikwieën van de heilige Odilia van Keulen, zodat daar sedertdien deze laatste heilige vereerd werd (vlg. de Maasgouw 1965).
Een omgekeerde ontwikkeling vond plaats in Sweykhuizen. *"De vroegste vermelding van de verering van de heilige Odilia van Keulen dateert van 1851. Op 13 maart van dat jaar werd door H. van den Wijmelenberg, algemeen overste van de orde van het heilig Kruis te Uden, een verklaring afgegeven, dat aan de kerk van Sweykhuizen verschafte relikwie -ex ossibus- (uit het gebeente) van genoemde heilige authentiek was. Dit werd ook door de vicaris-generaal van het bisdom Luik bevestigd. Op 16 juli 1851 gaf Mgr. Paredis, bisschop van Roermond, verlof om die relikwie te Sweykhuizen officieel te vereren. Sindsdien werd dat feest elk jaar met een octaaf gevierd. Door rector Nuchelmans werd in 1890 een nieuw beeld van de heilige Odilia in de kerk van Sweykhuizen geplaatst. Dit moet het thans nog aanwezige beeld zijn, dat de heilige Odilia van de Elzas voorstelt. Derhalve lijkt de verwarring van de twee HH. Odilia's uit die tijd te dateren. Desondanks bleef ter Sweykhuizen de traditionele verering van de heilige Odilia van Keulen voortduren."*
"De relikwie, die in 1851 naar Sweykhuizen was gekomen, was mettertijd vergaan. Dit werd nog des te meer betreurd, omdat sedert 1929 een jaarlijkse processie van blinden naar Sweykhuizen kwam. Daarom werd in 1932 door rector Steinhart een nieuwe relikwie

aangevraagd. Maar hij wendde zich toen niet tot de kruisheren- om andermaal een relikwie van de heilige Odilia van Keulen te ontvangen- doch tot de bisschop van Straasburg. Op 27 juli 1932 werd hem door deze een relikwie –ex ossibus- van de heilige Odilia van de Elzas geschonken; daarbij was tevens een declaratie van authenticiteit gevoegd" terwijl Mgr. Lemmens, bisschop van Roermond de openbare verering van deze relikwie toestond op 30 oktober 1932. (vgl Schrijnemakers:Verering van twee HH Odilia's)
"Toen pastoor Thissen in 1941 naar Sweykhuizen kwam, zou hij zich al vlug van die verwisseling bewust worden. Afgezien van de archiefstukken die in een andere richting wezen, werd hij er ook door oudere parochianen op attent gemaakt, dat vroeger in Sweykhuizen over een andere H.Odilia werd gepreekt. Ofschoon hij van mening was, dat men in 1932 aan de verering van de H. Odilia van Keulen had moeten vasthouden, kon hij moeilijk een situatie die al geruime tijd had bestaan radicaal gaan omkeren. Daarom achtte hij het raadzamer om het voetspoor van zijn onmiddellijke voorgangers Steinhart en Vervoort te volgen. Derhalve besloot hij de verering van deze heilige te handhaven. En hij voegde daaraan toe: Wat de reden van de verering aangaat, blijft het anders precies hetzelfde. Beide Odilia's worden vereerd door blinden; door mensen die een oogziekte hebben. In dat opzicht is deze vergissing of verwisseling niet zo erg geweest"
"Het heeft pastoor Thissen blijkbaar lang dwars gezeten, dat eenmaal te Sweykhuizen begonnen verering van de H. Odilia van Keulen was onderbroken. Niet alleen tekende hij dit als een in 1932 door een voorganger begane vergissing aan, maar ook kwam hij er meermalen op terug. Hij schijnt zich in zekere zin schuldig te hebben gevoeld,omdat hij die vergissing had gehandhaafd. Zich min of meer tegenover het nageslacht verontschuldigend, schreef hij 'dat wij ongewild en zonder opzet, afgestapt zijn van Sint Odilia van Keulen naar Sint Odilia van de Elzas.' Maar daarbij liet hij het niet. In 1958 wendde hij zich tot de Kruisheren met het verzoek om andermaal een relikwie van de H. Odilia van Keulen aan de kerk van Sweykhuizen te schenken. Op 13 mei 1958 werd hem door W. van Hees, de algemeen overste van de Kruisheren, een relikwie -ex ossibus- van de H. Odilia, Maagd en martelares en Patrones van de Kruisherenorde, in een langwerpig verzilverd doosje geschonken"

Mag de heilige Odilia, of het nu Odilia van de Elzas betreft of die van Keulen, in Sweykhuizen en Odiliënberg nog steeds een grote verering genieten, in Nieuwenhagen is daar ondertussen weinig meer van te merken. In 1957 werd het feest van de heilige Odilia nog op plechtige wijze gevierd, blijkens het programma van die dag:

"24 mei: feest van de heilige Odilia
patrones van onze kerk(sic!) en beschermster tegen oogziekten.
Deze dag is voor onze parochie de dag van de altijddurende aanbidding

6 uur	*uitstelling van het Allerheiligste*
7 uur	*leesmis*
8 uur	*hoogmis*
10 uur	*plechtige hoogmis*
3 uur	*vesper*
6 uur	*completen "Te Deum"en instelling van het Allerheiligste*

Na iedere H.Mis is er gelegenheid de reliquie van de H. Odilia te vereren"

Daarna is het langzaam maar zeker bergafwaarts gegaan met de belangstelling voor en de verering van de H. Odilia in Nieuwenhagen. Maar ook met de belangstelling voor en de verering Van O.L. Vrouw Hulp der Christenen, de patrones van de Nieuwenhaagse parochiegemeenschap.

Daar is echter sinds kort verandering in gekomen. Sinds 1991 wordt het feest van O.L. Vrouw Hulp der Christenen in de Nieuwenhaagse parochie weer feestelijk gevierd. Tot nu toe is de heilge Odilia daarbij op de achtergrond gebleven. "Ingrediënten" voor een (hernieuwde) verering van de heilige Odilia zijn in Nieuwenhagen, ondanks de inbraak van 1983 echter nog altijd aanwezig: een fraai gepolychromeerd beeld van de heilige Odilia van Keulen en waarschijnlijk dus ook nog een "omgebouwd" beeld van de heilige Odilia van de Elzas. Maar het zal van ons afhangen of de belangstelling voor en de verering van de heilge Odilia in Nieuwenhagen weer zal toenemen.

Doeéd en begrave (vreuger en huutsendaags)

Zoeëlang wie op dis welt luu ronk lope, zint och ummer luu gesjtorve en noa gebroek van d'r tied en der sjtrieëk begrave woeëde. Dat sjterve geet huu genau 't zelfde wie vreuger, me is lang, kôt of gaar nit krank gewea, blieëst d'r letste oam oeht en 't mit dich gedoa. Vuur de hingergeblievene vingt da de regelerij aa. En in die regelereij hat zich nog al get geëndert in d'r tied. Huutsendaag least me in de siedong dat vuurgistere ieëmes is gesjtorve, dea me good gekank hat en uevermörge um 11 oer begrave wead. De noa familie en bekankte krient nog inne breef mit ee keëtje, dat me op d'r kaffedusj is i gelaane.
Me kan ing vieëdel sjtond vuur de mes heenger in de kirk ziene naam i draage op ee vvur gedrukt brifke. De deenste zint vur gikkerinne 't zelfde en de kóste och. Went me zoeng zestig joar gelijje d'r pastoeër mit ozze Hergot langs de sjtroat zoog lope koeët me op zieng vingere aaftelle, dat urges ieëmes gans sjleg loog en mit aal bedeënt woeët. Woar iemes gesjtorve, da kreeg ieësj d'r köster besjeet. Dea moeët de doeëtsklok loewe. Inne koeërjong brag ee kruuts op inne lange sjtek en zat dat neeaver de vuurduur van 't sjterfhoes. Woar de gesjtorvene getrouwd, dan hong aan dat kruuts inne sjwatte dook. Gong 't um ee kink of inne ongetrouwde da woar 't inne witte dook. De rolsjleëg of de uevergordienge bleve tow bis noa de begrafenis. D'r doeë woeëd in de gow kamer opgebaard durch twieë begiene die d'r ganse tied de moel nit oape donge. Ongertusje houw d'r pastoeër d'r aazaager besjeet gegeave um welke doeë dat 't zich gong en wie de begrafenis geregeld woar. Beij os op gen dörp woar dat d'r Lodewijk Logister, dea vanwege ziene sjloddergank d'r sjeve Wiek genomd woeëd. Dea goof zich mit dat brifke van pastoeër op weëg um hoehs-an-hoehs, op de mieëtste plaatsje heengerum, noa binne te sjtoekele mit de komplemente van de familie zoeë-en-zoeë. Dea raffelet doanoa d'r naam, d'r leaftied en 't adres van d'r gesjtorvene, d'r daag en de tied van d'r begrafenis, d'r tied van 't beijjenneekome an 't sjterfhoes en 't beane vuur de doeëdewaak in de kirk. Koam hea graat um eatestied erin, da zat hea zich aggen dusch en oot get mit. Vuur dat d'r daag um woar, houw dea 't ganse dörp aafgesjtoekeld en woos gikkerinne vuur wem dat de doeëdsklok geloewd houw. D'r opgebaarde doeë moch nit alling in de kamer geloate weëde. De familie en de noabere luzete zich um de paar sjtond aaf in de hoehs-doeëdewaak. Doa woeëte de semtliche roeëzekrans gebeënd.maar

umdat me nit sjtondelank kan beëne woeët zich och wal ins get verteld, inne sjlaag gekaat, inne op de lamp gesjot en och wal ins geeëansjeld. Zoegaar han ich mich ins lotte vertelle dat me zich urgens aan de sjoof geklöpt hat, umdat me zich te kot gedoa volt mit 't erfdeel.
Bis zoewiet wor ginne vesjil tuusje erm en riek. Vur d'r doeëd zint sjlieslig alle luu geliek. Vur de begreppenis geld dea regel nit.
Da heesjet 't: Wea 't breed hat, lut 't breed haange. Dat begos al mit de tied van de mes. Beij erm luu woar dat in alle hergotsvreugde, döks al vuur nuegen oehr. Koeët mich zich get mieë leiste, da woeët dat tieën oehr, elf oehr of zoegaar hoaf twellef. Beijjenneekome en condolere, woar wie gezag ing hoafsjtond vuur de mes an 't sjterfhoes. Beij erm luu sjtong doa alling d'r witmaan of –vrouw mit inne van de keenger. Beij rieke woare dat alle keenger mit aagetrouwde en döks nog de klingkeenger. Beij erm luu woeëd de kis noa de kirk gedrage durch de noabere. Loog 't sjterfhoes wiet van de kirk, da woeët zich ongerweags aafgewesselt. Beter luu donge 't mit ing koetsj en da koeët me keeze tusje ee, twieë of veër peats d'r vuur. Die peats koeët me nog lotte opsjmoeke mit ing sjwatte ploem, sjükappe en inne sjwatte dook oppene ruk. D'r oavend vuur de begreppenis woeëd in de kirk d'r troer opgehange. Dat koeët oeteree lope van alling inne sjwatte dook vur uever de baar tot 't gans bekleije mit sjwat en zilver van d'r koeër, d'r altoar, de communniebank en d'r preadigsjtool noa wat me d'r vuur uever houw. Vuur dat d'r doeë de kirk i gedrage woeëd moos de kis durch d'r pastoeër gezeeënd weade. Dat koeët an de kirkduur zieë of honget meter vuur de kirk of an 't sjterhoes. Vuur geld kroogs te och d'r pastoeër an 't lope. Went de kis gezeand woar, vonge de klokke aa te loewe. Dat woar beij inne rieke d'r ganse kirkweg mit dreij klokke en beij inne erme beij 't eri goa van de kirk mit ing klok. Vuur de mes woeëde iesj de laude gezonge en doavuur koeët me zoeveuel geesteliche aattrekke wie me wool. De ing kieër woar dat d'r pastoeër alling, de anger kieër zote twintig maan neavenee en zong d'r inne nog valsjer wie d'r angere. Went ze houwe ja noeëts doa op geproofd. Onder de mes woeëd mit d'r kliengelsbuul ronk gegaange, beij geweune luu dong dat inne koeërjong, mar me koeët dat och durch de luu van 't begrafenisfonds of zoegaar durch inne kirkmeester lotte doeë. Dat brach nemlich mieë op um messe te lotte doeë. Noa de mes trok d'r ganse sjtoet mit de geesteligge vuurop noa d'r kirkhof woa me de kis onger alle luu in 't graaf loot zakke en gikkerinne ee sjupke drek drôp koeët werpe. Ongertusje woar in 't sjterfhoes vuur de familie d'r kaffe dusj

gereed gemakt mit bruedjes en sjwatte proemevla. De noabere en bekankde trokke de ieëtsjte de beste wieëtsjaf erin um zivh inne op de lamp te sjudde en mebig moal zoog me 's ovends laat nog luu hoaf of gans bezooape op heem aa sjtoegkele. Woar in ing familie ieëmes gestjorve en begrave gong me de ieësjte zes weake nit noa ee fes of noa ing wieëdsjaf. Ee joar en zes weake woeët troer gedrage. Dat heesjet, dat vrouwluu alling mar sjwatte kleijer en zilvere sjmoek droge. De mansluu houwe ing sjwatte roeth op d'r linker mow en 't 'sondes droge ze ing sjwatte sjlieps. In groeëte families koam 't dOkker vuur dat me van inne troer in d'r angere vool, en doadurch mieë sjwatte- wie bonte kleijer in de kas houw. Zoeë sjteet mich d'r heergank beij va sjterve en begrave in de joare vieëtig.

D'r Kroedwusj

Inne ueverlievering en gebroek, dae ziene oersjrunk vingt i de cultusfieste va de Germane. Ze belaefde hun fieste, die vergezeld ginge va groeëte offervure, woerin hars en ollig-houtende gewasse woerte verbrend, woedurch op de offerplaatsje daaglank inne waalruukende loch hing. De Germaanse sjtamme vierde zoe hun "aogs-fies". Ouch de Romeinen en de Joede koste dergelikke tradities, bekind onger de noemer zoemer-zonnewende-fies.
Zoe woert 't fies gechristend en auwt Germaans volksgelaof ee belangriek Rooms Katholiek fies, tenminste i vröäger jaore. Volgens de Joedse lieër "Van den vijftiende dag der zevende maand, als gij vruchten des lands zult ingezameld hebben, zult gij des Heeren feesten houden, zeven dagen en gij zult op de eerste dag vruchten nemen van zeer schoon geboomte en palmtakken" (Joedse jaortilling).
't Gebroek va d'r kroedwusj bepirkt zich maer tot inkele Duutsje bisdomme, Beljs, Limburgs en ee klaen sjtukske va Brabant (I Gelderland op de Veluwe höb ich ouch inne kroedwusj zien hange op 'n auw boerderie). Daorum gaet me oet, dat dit ee auwt Germaans gebroek waor. 't Zaegene va de kroedwusj vingt plaatsj op 15 augustus, 't midden va de aogs-maond. 't Fies va Maria ten Hiemel-opnaeming, i de volksmondj ouch Maria-kroedwusj geneumd. I vräöger jaore woert dizze daag es zondig gevierd, mit inne plechtige Hoegmis, woerin d'r kroedwusj gezaegend woert en 's naomiddags diks inne processe

gehoute woert, die durch de velder trok. Biej de boere kaom nao dae processe da vlaam op d'r dusj, gebakke va mael va de nuuj terf en nuuj aogsäppel. De mieste luuj kinne 't begrip neet miej. Waarsjienlikke oerzaak: "t woert noeits oetgelag i de kirk en de gebaeje va de zaegening waore in 't latien. Ouch kin de vueroetgank i de waetensjap mit sjout d'raa zie. I vrääger jaore kreeg, mit daodurch 't bie-geleuf opnuuj d'r ueverhandj (Onwaetendheit en onbegriepelikke wuurd en angs vuer neet te tuugele natoergeweld).
De Germane houwe zieve es 'n heilig getal, dit nao de zieve planete (Zon, Maon, Saturnus, Mars, Mercurius, Venus en Jupiter). De katholieke lier noom dit magische getal gaer uever, want ouch i 't katholieke gelaof haet 't getal zieve inne biezongere beteakenis. (i de biebel kump 't getal zieve waal miej es twiehonderdvieftig kier vuer volgens biebel-kinners. Zoe wie de sjepping i zieve daag, de zieve wirke va barmhartigheit, de zieve sacremente, de zieve wiejinge van 't priestersjap etc.).
Dus mot inne kroedwusj bestjao oet zieve kruuje, mit twiej broedgrane leefs rogge en terf en inne tak mit greun va walnoetebaom. 't Is nit zieker of dat kump, dat d'r walnoet gilt es symbool va vruchtbaarheit of dat Ozze Leeve Hier, volges ueverlievering aan 'n noetehoute kruutz gesjtorve is. Dit al deende lankwerpig gebonge te waere mit zieve elle lintj. Es kruuje woerte genomme, gekruuje leefs mit inne genaeskrachtige wirking, zoe wie aels, biejvoot, maother, wurmzäödje, kamille, salie, ingelewortel. Ouch onheilwaerende gekruuje woerte toegevoogd wie hoemelskroeed (wille marjolein) en donderkroed (St Janskroed) en kolbloom (klaproos), dae i Waals Beljs bekind is onger de volksnaam "fleur de tonir" (bloom va de donder). Nao de zaegening beij heemskoms woert d'r kroedwusj te druuge gehange aa d'r zoldering. Biej hoemel-waer woert ee sjtuk va de kroedwusj verbrend en mit d'r zjwaam (diks woert 't naat gemak dat 't maer good zjwaamde) getrach 't hiemelsvuur te braeke. Mit de ganze familielje rondj d'r kachel woert da kräftig hel-op gebaend, 't evangelie va St. Jan of tot d'r Hillige Donatius, d'r besjirmhillige biej noedwaer. Es 't da nog neet verbiej waor, d'r roezekrans d'r achteraa.
Miestal woert inne gewiede kaers opgesjtaoke en vanaaf d'r hoeszaege gebaend. (D'r hoeszaege besjtong oet ein op kartong geplekt blaedje papier mit kluurrieke plaetjes va biebel-aafbildinge en sjeetgebedjes). Händige marsjkriemere en patersj verkochte die vrääger duur aa duur.

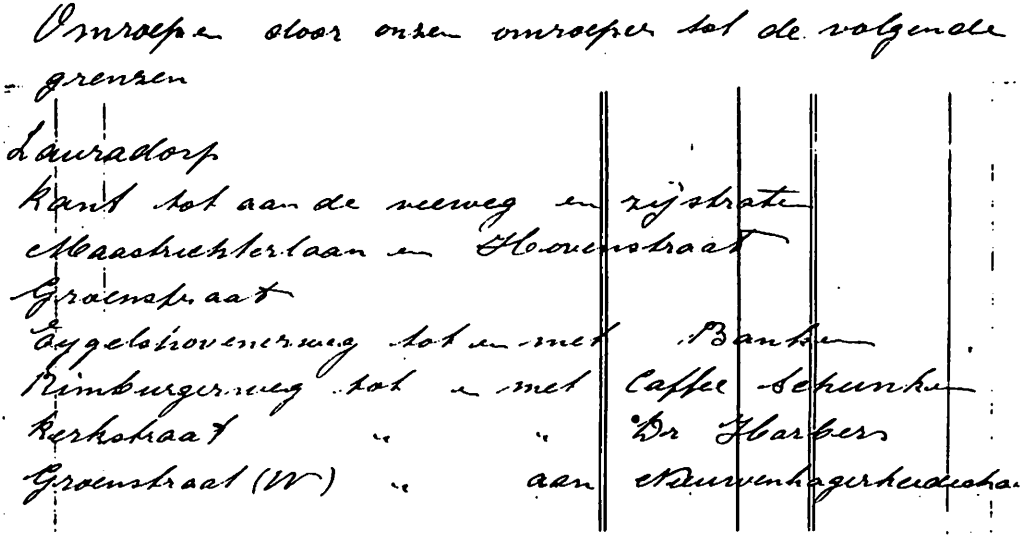
Nuuge va de tien kier sjtong op d'r hoeszaege ee gebed vuer d'r Hillige Donatius beginnende mit de wuerd: Hij strekte de handen uit tot de Heer en de donder en bliksem hielden op er viel geen water op de aarde meer enz.) Ouch mooste de vinstere enn duure gesjlaote blieve vuer d'r trik, i verbandj mit d'r zoegeneumde bol-bliksem. En maer baene en haope, dat 't waer de Maas aaftrok.
D'r kroedwusj woert vääl gebroekt. Diks onger 't motto "Baat 't neet, da sjaadt 't neet". 't Waor get gewiejs, dus good. Zoe noom d'r kroedwusj inne prominente plaatsj i es bevuurbild genaesmiddel (wae houw dao al versjtank va?) of om d'r duuvel te verjage. Es bevuurbild inne miens sjtorf, woerte innige täk onger d'r kop va d'r doede gelag. Biej viejkrankheete woert ee sjtök gemaele kroedwusj aan 't water toegevoogd. Zoegaar taege mues woert d'r kroedwusj gebroek. D'r zint gevalle bekinnd dat me roepsje in 't moos d'rmit te lief gong.
D'r zint zoegaar boere bekind, die 't zieve elle langk lintj gebroekte vuer es 'n koow koliek houw, da kreeg die kow dat lint omgebonge. 't Kaore woert oet de aore gehaold en gemiesjt mit 't nuuj zaodgood vuer vruchtbaarheit en inne goowe nuuje aogs, aohne noedwaer of angere taegesjlaag. Gesjichts-koendig vilt op, dat in de archieve van "'t adelijk sjticht St. Gerlach" al sjpraoke waor va d'r kroedwusj in 1519. *"Gegeven jnt jair ons Heeren Anno XV hondertnoegenteijn op dijnsdag voir Onzer Liever Frauwen kruijtweijng dach 9 Augustus 1519".*
Tradiesje, volksgelaof oet ermmood bewaard en in iere gehoute. 'n Aafgebrende boerderie of inne verlaore aogs en krank viej waore vrääger catastrofaal en betaekende vuer de mieste luuj bittere ermmood. Traditioneel vingt links en rechts 't kroedwusj-zaegene nog plaatsj, mae wae wit d'r betaekenis nog d'rva? Of wie 'n sjads-madam opmirkte: "Wie mot ich dat i hiemelsnaam mien kinger wiesmake?"
Jaomer, die sjnapte d'r nieks va.

D'r scheve Wiek

(Lodewijk Logister "te liek rope")

Weet u wat "te liek rope" is? U blijft het antwoord schuldig? Een gemakkelijker opgave dan: Waartoe diende in Nieuwenhagen d'r "Piepe Kloep"? De redaktie van het boekje "Nieuwenhagen Toen" is er na vele maanden speurwerk niet in geslaagd een fotografisch bewijs voor zijn merkwaardig oponthoud op dit ondermaanse te leveren.
En toch hebben velen hem gekend. Die kleine man uit de Putstraat. Verstokte vrijgezel. Einzelgänger. Geen type dat uitblonk door schoonheid. Zijn voeten waren naar binnen gekeerd, gegroeid zegt de een, misvormd geboren beweert de ander. Bij het lopen - wat meer leek op sloffen en "sjravele" - hield hij één hand steevast op zijn rug. Ook die was misvormd. Wanneer de straten "gekiesd" moesten worden, zeiden de buurtbewoners vanwege dat schurende voortbewegings mechanisme lichtelijk boosaardig, zonder te beseffen dat ze hem kwetsten: "D'r Wiek regelt d'r kies wel!" Zijn weinig flatteuze bijnaam werd hem meedogenloos toegekend op grond van z'n scheve loophouding en gebogen natuur. Hij leefde van de liefdadigheid. Hij at en zocht warmte en beschutting waar hij werd binnengelaten. Weinigen weigerden hem de gelegenheid tot "plenken" (buurten, op visite komen) te bieden. Zo liep hij rond op de Hoofdstraat, de Emmastraat, de Hereweg.... 's-Morgens meldde hij zich voor een belegde boterham met een sloot koffie op het ene adres, 's-middags was hij voor een prakje warme maaltijd ergens anders aan te treffen. In de herfst bood hij zijn diensten aan bij de boeren in de omgeving aan. Hij "dresjte" met een antieke dorsvlegel en in een tempo waar menigeen het tegen moest afleggen. Het verhaal gaat dat hij bij een van die dorswerkzaamheden zichzelf ernstig verwond zou hebben. Een stevige maaltijd, een afgedragen trui of jas waren zijn loon naar werken. Ook wanneer een mannelijk lid van de hechte Nieuwenhagener dorpsgemeenschap het prefereerde de eeuwigheid op te zoeken, dan bedacht men d'r scheve Wiek met overtollige kleding en schoeisel. "dat kenste waal d'r Wiek geave," heette het dan.
Bij een sterfgeval had hij een onvervangbare taak: hij moest huis-aan-huis in Nieuwenhagen en Nieuwenhagerheide "te liek goa rope". Wat hield dat in? Wel, in die tijd dat er nog nauwelijks of geen condoléance brieven bestonden, verscheen hij in ieders deuropening en raffelde met

een scheel oog zijn verhaal af: "Gier weat te liek gerope bei...(volgde de naam van de afgestorvene) De begreffenis is um 9 oer en gier hat de complimenten van de familie." Wanneer hij constateerde dat iemand op het appél ontbrak, dan besloot hij zijn opdracht met: "Gruss mich d'r Joep of 't Fienke!" En weg was hij. De familie deed hij apart aan met een gewijzigde frase. D'r scheve Wiek werd ook ingeschakeld om vanaf het "liekehuuske" naar het kerkgebouw voor te bidden. Hij vervulde die devote plicht langzaam, nadrukkelijk en zeer luid, maar owee, wanneer een sterveling het waagde zijn kaken op elkaar te klemmen of nieuwsgierig de tuin van omwonenden te observeren! Wiek loerde dan zo onheilspellend met één bliksemend oog, dat men voor de toekomst van de overtreder alleen maar het ergste kon vrezen, laat staan voor diens aanstaande zielerust...
In één discipline was hij onverslaanbaar: het razendsnel roken van een sigaar of pijp. Als matador van zijn "Piepe Kloep" liet hij telkens weer alle clubgenoten versteld staan hoe hij in de kapsalon, annex café en sigarenwinkel Janssen te Nieuwenhagen als triomfater voor de dag kwam. Het was de bedoeling dat de concurrentie de sigaar in recordtijd "bis dat 't vuur an d'r schnautz koam" trachtte op te roken. Hoe hij het telkens klaarspeelde is een raadsel, maar zodra d'r "Scheve Wiek" zich met z'n rokersvrienden mat, stond de uitslag bij voorbaat vast. Hij genoot dan intens van 'ee drupke' en ook wel van meer kwantiteit en van zijn 'piepke mit sigaar'. Lodewijk Logister, alias d'r scheve Wiek. Een vedette van d'r "Piepe Kloep" en de laatste Nieuwenhagenaar die het "te liek rope" plichtgetrouw praktizeerde.

Omroepen door onzen omroeper tot de volgende grenzen

Laurador

Kant tot aan de neerweg en rijstraat

Maastrichterlaan en Hovenstraat

Groenstraat

Oggelsrovenerweg tot en met Banken

Limburgerweg tot en met Caffee Schrunken

Kerkstraat " " Dr Harbers

Groenstraat (W) " aan Steenenbergerkerkpad

Omroepen door onze omroeper tot de bovenstaande grenzen

6 dr. 5
volgnr 75

Lodenkaart nr 944

Stef/geval Steelenberg Rimburgerweg 24

geb 7-8-91 - overleden 26-6-64 overleden Kerkrade Ziekenhuis begraven 30/6 64 gmr

Omroep.heartjes + bidprentjes	50.15	✓
Grafmaken	20.-	✓
Omroepen	20.-	✓
Dragen	36.-	✓
ink + controle	5.-	✓
Dodenwaken	5.-	✓
Kerkelyke diensten	105.15	✓
Zerkendienst	15.-	✓
Lykkist plus mantel	134.15	✓
Lykwagen	30.-	✓
	400.45	✓

5/07-64

200-st bidprentjes 200 st nol

Copie kosten begrafenis

N: 230

Begrafenis kosten Kind Eydems Limburgerstr 25
6 levend geboren en dadelijk gestorven den 27 Sept 36

28	Overdekking Peters gemaakt	6.	–	X
,	Afhalen	(1.)		
,	Kerkelijke Diensten Mis	3	80	X
"	Gem Begrafenisfonds	3	50	X
,	Grafmaker	1	30	X
,	Legel		10	X
		17	70	
	terug ontvangen bedrag voor Kerkelijke diensten die niet voor rekening komen Kk fonds	5	80	16.–
		11	90	
	Saldo	11	90	
	terug ontvangen v. Eydems voor afhalen	1.	–	
		10	90	
	door begrafenisfonds betaald Kerkelijke diensten	5	80	
		16	70	

Ik vind begraven mooi werk

Piet Paulus vertelt aan L.J. Capit (artikel uit Panorama eind jaren vijftig/beginjaren zestig)

Het is gekomen door die brief in december. Daardoor is het rumoer om mij persoon ontstaan. Ik voel mij in mijn eer aangetast, want ik heb nooit één klacht gehad. Dertig jaar heb ik mij ingezet voor de Rooms-Katholieke Begrafenisvereniging Hulp en Steun. Eerst als drager, later als leider en redenaar. En altijd tot volle tevredenheid.
Weet u wat het bestuur schreef in die brief? Dat ze me moesten ontslaan wegens gevorderde leeftijd! Kijk, en dat is niet nodig. Ik ben achtenzeventig, en ik mankeer niks. Hier in Nieuwenhagen weet iedereen dat niemand een begrafenis beter kan leiden en regelen dan ik. Het bestuur heeft geen enkele geldige reden om me zo maar aan de kant te schuiven. Daarom ben ik er dan ook tegenin gegaan. Dat heb ik laten opnemen in de parochiebladen. Leest u maar. Ik heb geschreven: *"Wie er klachten heeft over mij, P.J. Paulus, moet ze me maar laten weten. Liefst schriftelijk"*. Nou, ik ben benieuwd wat daarop komt. Er zijn hier twee parochies het Heilig Hart van Jezus en Maria Hulp der Christenen. In 't ene blad is 't al verschenen. De mensen moeten nu zelf maar oordelen. Ik zou wel gek zijn als ik 't zo maar over mijn kant liet gaan! Trouwens: het bestuur van Hulp en Steun kan me opzij zetten, maar ik doe altijd nog particuliere begrafenissen. Ik neem wel aan dat in de begrafenisvereniging het laatste woord over mijn ontslag nog niet gesproken is. Maar ja, je weet niet hoeveel van de omstreeks 4300 leden er komen op zo'n ledenvergadering. Het is altijd het dagelijks bestuur, dat de zaken regelt. En het dagelijks bestuur eigent zich elf en een half procent van het totaal inkomen toe. Hoeveel dat is? Daar komen wij als leden niet achter. De secretaris-penningmeester krijgt negen procent. Ik reken dat dat neerkomt op om en bij de vierduizend gulden. Dat vind ik minstens drieduizend gulden teveel. De voorzitter krijgt twee en een half procent. Moeite mag best beloond worden, maar dat aandeel is toch maar raar in een vereniging. Want Hulp en Steun is een begrafenis-vereniging - al schrijven ze zelf begrafenis-onderneming.

Ik ben niet vriendelijk gestemd over die secretaris-penningmeester en die voorzitter. Wat ze doen voor de kost? Ze zijn bureaucraat. Ze hebben een kantoorbaan hier op de mijn. En de pastoor? De pastoor is geestelijk adviseur. Ik weet niet of hij geadviseerd heeft bij die brief. Ik neem aan van niet. Want ook de pastoor weet dat ik nooit één klacht heb gehad. Ik verzorgde alle begrafenissen van 't fonds – zo noemen de mensen hier de begrafenisvereniging. Maar dat is me dus in december afgenomen. Als ik daar nu tegenin ga, dan is dat echt niet voor het geld. Het gaat erom dat ik me in mijn eer aangetast voel. Kijk, ik regelde alles, voor zevenentwintig vijftig per begrafenis. De mensen hoefden mij maar te vertellen hoe ze 't graag wilden en ik zorgde dat 't gebeurde. Ik deed 't aanzeggen. Ik zorgde voor het drukwerk. Ik leidde de plechtigheid. Ik stond de mensen bij met raad en daad. Vraag het iedereen hier in Nieuwenhagen. Er is veel verbeterd met het begraven hier. En ik mag wel zeggen dat ik daar een zeer werkzaam aandeel in heb gehad. Bijvoorbeeld: vroeger zagen de nabestaanden de kist zakken in de kuil. Dat was fout. Toen mijn zoon in 1941 verongelukte in de mijn heb ik dat zelf gevoeld dat het zo niet goed was. Het verloop va de plechtigheid is toen veranderd met medewerking van de pastoor. Men ziet de kist niet meer zakken nu. De kist blijft op een bepaalde plaats staan, daar wordt gebeden. En ik als leider van de begrafenis bedank, of een familielid spreekt nog een dankwoord. Dan eindigen we met de christelijke groet. En dan gaan de mensen weg. Zo is het veel beter.
Wat er allemaal niet veranderd is sedert ik in 1937 in het begrafeniswezen begon als drager bij de vereniging Hulp en Steun, die in 1936 was opgericht. Destijds hadden we niet eens en uniform. Nu wel, nu is er ook een *chapelle ardente*. Vroeger moest er altijd begraven worden van het sterfhuis uit. Gelukkig hoeft dat nu niet meer. Ik was in de jaren dertig vrachtrijder. Dat was een schrale tijd, toen. Met paard en kar kreeg je vijf gulden per dag; en dan was je blij als je kon rijden. Toen ik drager werd kreeg je een gulden vijftig per begrafenis. Een paar jaar later kwam de bezetting. Toen was er iets aan de hand met de toenmalige leider van de begrafenissen. Ik werd plaatsvervangend leider en nam het dus over. Na de bezetting heb ik gezegd: geef die vroegere

leider z'n post weer terug. Dat gebeurde, maar na een paar jaar heeft de man bedankt. En zo werd ik vanaf augustus 1951 vast leider.
Zo heb ik dus zeventien jaar mijn plicht gedaan, tot ieders volle tevredenheid. En particuliere begrafenissen deed ik ook en doe ik nog altijd, want die kan het dagelijks bestuur me niet afnemen. Kijk, je hebt daar vanaf 1939 een diploma voor nodig. Maar ik was al in 1937 in het begrafeniswezen werkzaam, dus ik heb de bevoegdheid. En fonds of particulier, dat heeft voor mij nooit iets uitgemaakt. Ik vraag hoe de mensen 't willen. En zo gebeurt het!
Ik heb begraven altijd mooi werk gevonden. Dat mag ik gerust vreemd in de oren klinken. De meeste mensen staan er trouwens huiverig tegenover. Maar u moet het zo zien: zolang er mensen zijn, zullen ze overlijden. En dan moet hun uitvaart geregeld worden. En goed! Dat is het laatste wat je voor iemand kunt doen, ook ter wille van de nabestaanden. Je komt als leider van begrafenissen soms voor moeilijke situaties te staan, maar ik heb één stelregel: met familiezaken bemoei ik me nooit. Het kan voorkomen dat je een overledene hebt afgelegd en de nabestaanden grote onenigheid hebben over de vraag hoe ze de begrafenis willen regelen – en dat zit er altijd in – over de erfenis.
Als ik merk dat er onenigheid is, zeg ik altijd: Ge zoekt 't eerst maar uit; ik kom straks wel terug! Hebben ze dan nog geen overeenstemming bereikt, dan moet ik wel ingrijpen. Want ik moet weten waar ik aan toe ben. De tijd gaat snel als een lijk boven aarde staat. Ik heb wel eens tegen nagelaten betrekkingen gezegd: Zo, en nou is het uit. Nu gaat ge allemaal naast elkaar staan en geeft elkaar de hand. En hier, u bent de oudste. En nu komt ge tot een beslissing! Ja, zo moet dat soms. Er zijn altijd veel beslissingen te nemen. Bijvoorbeeld: wat moet er op het bidprentje komen? En welke kist wil men? Je hebt kisten van honderd, honderdvijftig gulden, maar ook van zes, zevenhonderd gulden. De goedkoopste kist kost nu (±1959) toch ook honderd gulden. In de oorlog was er wel sprake van dat kisten van ander materiaal gemaakt konden worden dan hout. Maar daar heb ik nooit wat i gezien. Een kist moet goed zijn. Stel je voor dat er een handvat afbreekt! Ja d'r kan altijd wat

gebeuren. Daar moet je dan als leider van de begrafenis dan direct raad op weten. Meteen maatregelen nemen.
Het lijk zelf vereist ook alle zorg. Een overledene wordt afgelegd. Dat doe wij, of de zusters. Maar het kan toch gebeuren dat daarna een lijk toch gaat lopen. Ik heb het eens meegemaakt. 's Avonds was het lijk nog helemaal goed, maar de volgende morgen vroeg kwam de familie me al waarschuwen. Een lijk dat gaat lopen is erg. Maar we weten wat eraan moeten doen. Als je ervaring hebt, weet je wat zich met een lijk kan voordoen. Het hart kan breken; en als het hart gaat breken gaat 't bloed vloeien. Om dat te voorkomen, gebruiken we gips. Dat wordt hard in de mond; en dat houdt 't bloed dan terug. Dat zijn nare dingen. Ik vind dat je daar beter niet over kan praten. Hoe het met het lijk gesteld is, dat moet geheim blijven. Ik zal ook nooit namen noemen. Ze weten hier in Nieuwenhagen dat ze 't allemaal aan Paulus kunnen overlaten. Ik heb trouwens niet alleen hier in 't dorp begraven, maar ook overal in de omtrek in Kerkrade, Voerendaal, Schaesberg, Vaals, noem maar op. Vroeger kwam 't een enkele maal voor dat iemand niet hier in Nieuwenhagen begraven mocht worden, want 't is hier een rooms-katholieke kerkhof met gewijde aarde. Dan ging 't naar het protestantse kerkhof in Schaesberg. Tegenwoordig telt het onderscheid niet meer. Mij maakt het niet uit waar men wil begraven. Ik zorg overal dat het goed verloopt. Nergens heb ik ooit één gegronde klacht gehad. Kijk, als ik nou niet het vertrouwen zou hebben van de mensen, dan zou het verklaarbaar zijn dat ze aan de kant zetten. Maar wat het dagelijks bestuur nu heeft gedaan, beschouw ik als een aantasting van mijn eer. De pastoor weet ook drommels goed wat ik waard ben. Kijk, meneer, zes weken geleden is mijn vrouw overleden. Ja, dat is heel wat, na een huwelijk van vierenvijftig jaar. Zij is vrij plotseling heengegaan., eenentachtig jaar oud. Maar zij stierf en zo iets moet je verwerken. Nou, de pastoor kwam bij me, voor de begrafenis. Het bidprentje moest worden opgezet. Het is gebruikelijk dat de pastoor dat doet. Maar weet u wat hij zei? Hij zei: Meneer Paulus, dat bidprentje opzetten, dat kunt u zelf veel beter.

De Gemeente Gods

Omstreeks 1930 begon dhr. J.Jeeninga in Waubach met bijeenkomsten in zijn huis. Later werd een schuur verbouwd tot zaal. In 1959 kon de gemeente Gods in Waubach een gemeentehuis bouwen en inwijden. Het ledenaantal is toegenomen. De bijeenkomsten, gebedsdiensten, vrouwen- en jeugdgroepen worden goed bezocht.
Ook de deelname aan de zondagsschool is goed te noemen.
De bijeenkomsten vinden plaats op Bernadettelaan 78 a.
Het maandblad "De Evangeliebazuin" is aan z'n 52e jaargang toe.
De Gemeenten in Treebeek en IJmuiden zijn eveneens in de dertiger jaren ontstaan. In Leeuwarden in 1946.

Hervormde gemeente Oude Mijnstreek

Op 28 december 1962 richtte het College van Kerkvoogden van de Hervormde Gemeente te Nieuwenhagen-Schaesberg-Ubach over Worms zich tot het Provinciaal College van Toezicht met het verzoek over te mogen gaan tot de bouw van een kerk met benodigde bijruimten in Schaesberg. Reeds jarenlang moest men zich behelpen in een gymnastieklokaal van een Hervormde school ter plaatse. Later 'kerkte' men in een kantine van een camping. Tot 1 januari 1960 behoorde het deel Schaesberg tot de wijkgemeente Heerlen/Meezenbroek van waaruit ook de pastorale verzorging geschiedde. Gezien het feit dat enerzijds de kerkelijke gemeente Waubach/Nieuwenhagen, niet meer zelfstandig kon bestaan, anderzijds dat de genoemde wijkgemeente met Schaesberg te groot was geworden voor een goede pastorale bewerking, werd besloten ingaande 1 januari 1960 het deel Schaesberg los te maken van de Heerlense wijkgemeente en te voegen bij de Hervormde Gemeente te Waubach/Nieuwenhagen. Op 4 december 1960 werd ds Schneider bevestigd als predikant van de nieuwe gemeente. De behoefte aan een eigen kerkgebouw werd steeds groter. Het kerkbezoek steeg van gemiddeld 47 personen per dienst in 1959 naar 87 per dienst in 1962. Door architect P. Sigmond werd een 'revolutionair' ontwerp gemaakt. In 1966 werd de bouwvergunning afgegeven om op het terrein hoek Op de Heugden/Sabastraat een kerk met nevenruimten te bouwen. De totale bouwkosten werden begroot op *f* 280.000= . De financiering baarde wel

de nodige zorgen, maar de kerk kwam er. "De Ark"werd de naam van de nieuwe kerk, die op 16 december 1967 in gebruik werd genomen.
Ds. Schneider is in 1968 vertrokken naar Den Dolder.
Ook de sluiting van de mijnen zorgde er voor dat vele leden hun heil ergens anders gingen zoeken en zoals overal het kerkbezoek eveneens afnam.
Tijden de eerste kerstnachtdienst in de Ark was er nauwelijks na aanvang van de dienst plotseling een grote drukte achter in de kerk. Een van de kerkbezoekers kreeg een hartaanval en stierf ter plaatse. Dit greep de dominee zo aan dat hij niet meer in staat was te preken en de kerkbezoekers naar huis gegaan zijn.
De opvolger van ds Schneider was ds Smit uit Kerkrade en ds Cohen Stuart, die echter niet lang gebleven zijn. Cohen Stuart is weggegaan naar Portugaal , Zuid Holland en ook naar Jeruzalem.Toen kwam ds Nicolay. Ds Vogelaar volgde ds Nicolay op in ging in 1982 naar Terneuzen.

Nieuw Apostolische Kerk
Gemeente Waubach

De grondlegger van de Nieuw Apostolische Kerk in Nederland (aanvankelijk Hersteld Apostolische Zending gemeente in de Eenheid de Apostelen) was Apostel F.W. Schwarz (geb. 25-5-1863 overl. 6-12-1895)
Er woonden in de gemeente Ubach over Worms reeds voor 1930 enige broeders en zusters die in de gemeente Heerlen de godsdiensten bezochten. Voor velen werd dit op een gegeven moment bezwaarlijk gevonden; en omdat er zich met der tijd een aanzienlijk aantal broeders en zusters, die meest van buitenlandse afkomst waren in Waubach gevestigd hadden, werd besloten er een Gemeente te stichten.
Zo werd op 20 december 1931 priester F.W. Peters uit Heerlen afgezonderd als Voorganger van de nieuwe gestichte Gemeente Waubach (genoemd naar een woonwijk van de gemeente Ubach over Worms), waar vanaf 3 jan 1932 diensten werden gehouden.in de woonkamer van de familie Weijs die aan de Veeweg 77 woonde.
Naderhand is de kerk gehuisvest geweest aan de Nieuwenhagerheidstraat en in 1994 hebben zij de kerk aan de Veeweg 54 in gebruik genomen, dit is tegenover het huis Veeweg 77, waar in 1932 de Gemeente met haar diensten was begonnen.
In 1931 bedroeg het aantal leden 77, waarvan 32 leden jonger als 14 jaar waren.
Het ledenaantal nam gestaag toe. Vanaf 1941 door het uitbreken van wereldoorlog 2 nam dit aantal weer af, zodat in 1945 nog slechts 39 leden over waren. In 1947 was dit weer toegenomen tot 51 stuks.
In 2000 telde de gemeente 110 leden, waarvan 9 jonger als 14 jaar.
De Gemeente Waubach valt onder het district Sittard.
Als gevolg van de ontginning van de mijnen en de hieraan aanverwante industrieën groeide zo snel dat er zeer veel arbeidsplaatsen ontstonden. Dit was natuurlijk interessant voor mensen die op dat moment geen werk hadden en een WW uitkering bestond nog niet. De oplossing was dus niet zo moeilijk te bedenken "kom naar limburg". In Limburg

waren immers arbeidsplaatsen te over; en onder in de mijn kon je een goede boterham verdienen.
Hele gezinnen trokken vanuit Noor Nederland alsmede uit het Duitse Ruhrgebied naar het Limburgse land. Zo zijn in Limburg buiten het Katholieke geloof zeer veel protestante richtingen terecht gekomen. Brunssum biedt vandaag de dag nog aan meer dan 15 verschillende geloofsrichtingen onderdak. Onder deze nieuwe geloven was ook het Apostolische geloof. Het is natuurlijk logisch dat deze mensen hun eigen kerken wilden hebben. Op deze manier ontstonden de eerste Apostolische gemeenten in Kerkrade, Heerlen en Brunssum.
De invloed van de mijnen op de Limburgse gemeenten was op verschillende manieren merkbaar. Zo werd "onder in de koel" (mijn) vaak de indeling uitgedeeld of werd afspraken gemaakt tijdens het "poekelen". Ideaal want telefoon had nog bijna niemand. Nu gebeurde het regelmatig dat broeders, die vanuit de nachtdienst de dienst bezochten, halverwege de kerkdienst in slaap vielen, ze waren natuurlijk vermoeid; en door de warmte van de grote kolenkachel, weren ze snel door de slaap overvallen. De voorganger verhief dan even zijn stem om de slapers te wekken.
De gemeenten ontstonden, en bestonden dankzij de mijnen. Overdag werkten men samen in de mijn, en 's-avonds werkten ze samen in de getuigenarbeid, om het werk van Jezus Christus te laten groeien.

De Gemeente Waubach houdt naast kerkdiensten ook andere bijeenkomsten samen met de gelovigen, zo is op tweede pinksterdag een familie picknick, meestal op of in de buurt van de Brunssumerheide.
Jaarlijks organiseert zij een rommelmarkt, waarvan de opbrengst mede bedoeld is voor goede doelen, zoals in 2000 voor de ramp in Enschede. Tevens is er jaarlijks achter het kerkgebouw in de tuin een barbecue.

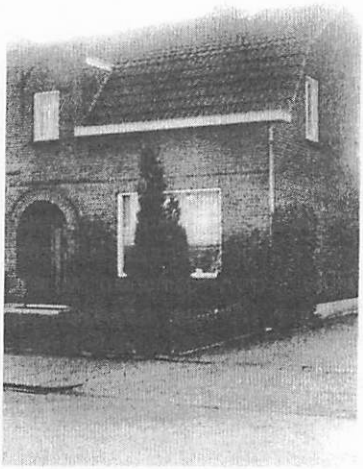
Het huidige kerkgebouw wordt binnenkort uitgebreid, er wordt een etage op de keuken gebouwd, die dan gebruikt gaat worden voor opvang van jeugd van de gemeente.

Ook is er gelegenheid tot het volgen van de zondagsschool.
Overleden leden van de gemeente worden te rusten gelegd op de begraafplaats aan de Vogelzankweg.

Voorgangers van de Gemeente Waubach:
F.W. Peters 20 dec 1931 tot 29 jan 1958
F. Albrecht 27 aug 1958 tot 20 nov 1966
G.J.W.G. van Gelder 20 nov 1966 tot ?
P ter Horst van 12 okt 1996 tot heden

Ledenaantal wereldwijd:
Totaal ± 10.000.000
Aantal gemeenten ± 70.000
Ambtsdragers ± 265.000

Ledenaantal in Afrika ± 7.400.000
Latijns Amerika ± 350.000
Noord Amerika ± 50.000
Europa ± 530.000
Midden Oosten ± 3500
Azië ± 1.500.000
Australië ± 90.000

Veeweg 77 huis fam Weijs

Kerk aan de Nieuwenhagerheidestraat (inmiddels gesloopt en appartementen gebouwd)

KONINKRIJKSZAAL
GETUIGEN VAN JEHOVA

Aan de Sperwerweg dichtbij de Reeweg op de rand van het industrieterrein, ligt tussen bedrijfsgebouwen de Koninkrijkszaal van de Getuigen van Jehova. Het is een sober gebouw dat zich van de andere in de omgeving onderscheidt door de warme rode baksteen en de forse houten toegangsdeur. Het gebouw bevat naast de grote Koninkrijkszaal, die plaats heeft voor 200 personen, een predikersschool en enkele opbergruimtes. Samenkomsten worden er gehouden op zondag in de ochtend en op maandag en dinsdag in de avond.

De ontstaansgeschiedenis van het gebouw is opmerkelijk. Het werd namelijk op 11 en 12 december 1987 in twee dagen tijds gebouwd door een uitgelezen groep van 200 vaklui en handlangers onder leiding van 'Jehova's snelbouwcomité'. De oudste handlanger was een vrouw van 76 jaar. Het waren allemaal vrijwilligers, afkomstig uit de 310 gemeenten van Jehova's Getuigen in heel Nederland, die dit werk deden uit solidariteit met de gemeente in Zuid-Limburg en zelfs voor hun persoonlijke kosten (reizen en logies bijvoorbeeld) geen vergoeding vroegen. De kosten voor de materialen en de grond, à fl. 300.000,-, werden opgebracht door de alle Nederlandse Getuigen van Jehova gezamenlijk. Er waren geen overheidssubsidies. Geen wonder dat iemand, die dit gebeuren zag, opmerkte:

Is dat niet prachtig ! Kijk eens ! De nieuwe wereld. Samen werken. Zo zal het ooit worden op aarde. Zo wil God het en zo wordt het beslist in de toekomst. De profetie wordt hier al een stuk werkelijkheid. Zou U niet bij die mensen willen behoren, die zoveel voor hun geloofsgenoten overhebben?

Installatie pastoor Stassen te Nieuwenhagen 1920
Voor de pastorie Rötscherweg 7
De pastorie werd in 1971 gesloopt.

Kruisen in landgraaf

Rimburg

Veldkruis, Scherpenseelermolenweg
Wegkruis, Rinckberg/Lindegracht
Wegkruis, Broekhuizerstraat/Kapelweien

Abdissenbosch

Veldkruis, Scherpenseelerveeweg
Veldkruis, Vossenweg
Wegkruis, Reeweg/Vogelzankweg

Lauradorp

Wegkruis, Lindestraat
Wegkruis, Nieuwenhagerheidestraat
Wegkruis, Groenstraat-west
Wegkruis, Groenstraat west

Waubach

Veldkruis, Kloosterstraat
Wegkruis, Europaweg/Grensstraat
Kruis, Kerkstraat/Charles Frehenstraat
Wegkruis, Charles Frehenstraat
Wegkruis, Groenstraat-Oost/Achter den Put
Wegkruis, Rimburgerweg(Groenstraat)
Kruis, Oude Kerk, Kerkberg

Nieuwenhagen

Veldkruis, Schachtstraat
Wegkruis, Burg. Jongenstraat/Emmastraat
Wegkruis, Aan de Beuk/'t Park
Wegkruis, Voortstraat/Kleikoeleweg
Wegkruis, Hoogstraat/Dorpstraat
Wegkruis, Bosheide/Kremerslaan
Veldkruis, Grote Heiweg/Oude Landgraaf (gemeente Heerlen)
Weg (huis) kruis, Apollolaan/Brunsummerweg (in de tuin van de fam. Schulteis)

Wegkruis, Hoogstraat/Bernardstraat
Wegkruis Hereweg/Heigank
Veldkruis Haanweg
Wegkruis Achter de Hoven/Dorpstraat
Wegkruis Hereweg/Loysonstraat
Wegkruis Vaechshof/Hereweg
Wegkruis Hoefveld

Schaesberg

Wegkruis Oude Landgraaf/Kleikoelenweg
Wegkruis Kampstraat/Keizerstraat
Wegkruis Pasweg/Lichtenberg
Wegkruis Veldstraat
Wegkruis Streeperstraat/Op de Heugden
Wegkruis Op de Heugden (bejaardenhuis)
Wegkruis Stationsplein
Wegkruis Sleinadastraat/Haessenstraat
Wegkruis Hoofdstraat/Baanstraat
Wegkruis Hoofdstraat/Brandhofstraat
Wegkruis Baanstraat
Wegkruis Achterstraat/Ceintuurstraat

Kakert

Wegkruis Hompertsweg/Kakertsweg
Wegkruis Lindestraat/Poelsstraat

Leenhof

Wegkruis Heerlenseweg/voetpad
Veldkruis Strijthagerweg/Overstehofweg

Eikske

Wegkruis Hoofdstraat
Wegkruis Wendelstraat/Prem
Wegkruis Hopelerweg
Huiskruis Mensheggerweg
Veldkruis Tunnelweg (Winselerhof)

Verplaatsing van het kruis bij café Ketelaars/Hereweg

In verband met woningbouwplannen is het noodzakelijk voor het grote gepolichromeerde kruis in de buurt van het vroegere café Ketelaars een nieuwe plaats te zoeken. Besloten werd om dit kruis te verplaatsen naar het plantsoen gelegen op de hoek van de Heigank en Hereweg, zo dat het als je van de Schanserweg of de Rötscherweg komt, direct gezien wordt. Er komt een ruim perk omheen en er wordt ruimte gemaakt voor een rustaltaar bij processies. Inmiddels is in het voorjaar 2001 dit kruis naar deze plek verplaatst. Het kruis is in de twintiger jaren neergezet op de voormalige plaats. Het corpus is afkomstig uit de mijn Laura. Daar had men in de eerste jaren van de mijn bij de schacht bovengronds en ondergronds een kleine kapel waar mijnwerkers voordat ze aan het werk gingen even konden bidden. Er werd goed gebruik van gemaakt, wat ook begrijpelijk is, gezien het gevaarlijke werk. Na de eerste wereldoorlog had de mijn de ruimtes voor andere zaken nodig. De kruisbeelden zijn toen weggehaald. Een kwam er terecht in Nieuwenhagen en het andere in Lauradorp voor de kerk. Beide zijn overigens niet bedoeld als wegkruisen. Die stonden immers op kruispunten of splitsingen van wegen.

Foto bij voormalige café Ketelaars

Kruis Schanserweg voor villa Loyson, geplaatst in 1794, afgebroken 29 mei 1967 bij verbreding weg.

WAUBACH
ZELFBEWUST GELOVEN

Deel van een groter geheel
De oergeschiedenis van de parochies in het 'Ubach over Wormse' reikt ver terug in de geschiedenis. We weten dat het nog dunbevolkte gebied in de 10e eeuw kerkelijk bestuurd werd vanuit Eygelshoven. Met Voerendaal, Gangelt en Geilenkirchen was de parochie Eygelshoven een van de oudste uit de streek. Daar stond de kerk waarop de bewoners van Waubach, Groenstraat, Bruchhausen, een deel van Nieuwenhagen, Rimburg en Mariënberg aangewezen waren. Met zijn allen moesten ze zorgen voor het onderhoud van de kerk en haar pastoor. Om een eerlijke verdeling van de inkomsten te bewerken had Karel de Grote, omstreeks 800 al de parochiegrenzen nauwkeurig vastgesteld. Het is waarschijnlijk dat Eygelshoven één van die parochies was.

De kerk van Eygelshoven
De stichtingsdatum van de kerk is niet bekend. Er is een acte uit 1371 waarin kerk en parochie Eygelshoven vermeld worden. Ze is toegewijd aan de H.Johannes de Doper, wat op hoge ouderdom wijst. Deze toewijding bewijst dat de kerk een doopkerk is (dat wil zeggen dat de christenen uit de buurt hun kinderen in deze kerk moesten laten dopen). De stichter is vermoedelijk een van de heersers uit het gebied, misschien iemand uit de familie Mulrepas, heer op kasteel Rimburg, van wie de bezittingen belast waren met tienden van Eygelshoven. Eeuwenlang bleef dit zo. Het beperkte aantal inwoners van de streek had de handen vol aan het onderhouden van één kerk en één pastoor. In de kerk stonden drie altaren, toegewijd aan de H.Anna, het H.Kruis en de H.Catharina. Er waren twee klokken. Rechts van het hoofdaltaar was een muurtabernakel voor het Allerheiligste en men had een zilveren monstrans. De inkomsten van de parochie vielen in drie delen uiteen. Een deel was voor de pastoor: hij moest hiermee niet alleen zichzelf, maar ook de pastorie en het koorgedeelte van de kerk onderhouden. Het tweede deel was bestemd voor het onderhoud van het schip van de kerk en de kerkklok. Het derde deel was bestemd voor de armen van de parochie. De pastoor benoemde een armenmeester en gaf aan wie van de parochianen er voor armengeld in aanmerking kwam. De toren en het dak van de kerk moesten onderhouden worden door de 'burgerlijke overheid'.

We willen een eigen kerk

Pas in 1510 komt er een wijziging in de situatie. Dan krijgt Mariënberg een eigen kerkje, dat overigens nog slechts een hulpkerk van Eijgelshoven is. Voor dopen, begraven, trouwen en de vervulling van de kerkelijke plichten, moest men formeel nog naar Eygelshoven.

Vanaf het midden van de 17e eeuw zien we ook in Waubach een verlangen naar een grotere zelfstandigheid ontstaan. Naast bestuurlijke onafhankelijkheid verlangt men ook kerkelijk naar meer zeggenschap. En hoe kun je dit laatste beter uitdrukken dan door het stichten van een eigen kerk. Dit gaat wel niet zo maar. Het gebied van Ubach over Worms telt meer parochianen dan Eygelshoven zelf. Afscheiding zal voor de pastoor ernstige gevolgen hebben. Hij zal zich dus verzetten.

Die van Waubach zijn echter vastbesloten. Ze willen een eigen kerk of kapel en hebben de middelen om ze te bouwen. Voorlopig willen ze de pastoor van Eygelshoven tegemoetkomen door te accepteren dat ze voor zaken zoals doop, begraven en trouwen naar Eygelshoven moeten en dat ze mee moeten blijven betalen aan het onderhoud van zijn kerk. In hun kapel zal geen doopvont staan, geen H.Olie bewaard worden en geen Allerheiligste worden uitgesteld. Ook komt er geen kerkhof, want de doden moeten in Eygelshoven begraven worden met uitzondering van de stichters, hun nakomelingen en anderen die bij testament beschikken in de kapel van Waubach hun rustplaats te willen en hiervoor minstens 50 gouddaalders voteren. In principe wordt vastgesteld dat ze met hun initiatief de pastoor van Eygelshoven in niets mogen schaden. De nieuw te bouwen kapel moeten ze zelf betalen en onderhouden: bouw en inrichting, en het onderhoud van de dienstdoende priester. De kosten voor wijn, hosties, kaarsen en liturgische gewaden komen ook voor hun rekening. De gangmaker is Dominicus Werden, die in de acten herhaaldelijk als de stichter wordt vermeld en wiens initialen te vinden zijn op de westgevel van de 'oude' kerk. Aan de stichtingsacte van de kapel is verbonden de voorwaarde dat de rectoren van de kapel priesters moeten zijn, afkomstig uit de stichtersfamilies. En dat zijn onder anderen: Werden, Reinartz, Stapelmans, Moers, Vaessen. Louppen, Simons en Mehlkop. Dominicus Werden en zijn mannelijke nakomelingen krijgen van de bisschop het recht van voordracht.

Vóór 1700 gaat er een verzoek naar de bisschop van Luik en naar keizer Karel VI van Oostenrijk om met de bouw te mogen beginnen. Op 1 januari 1700 gaat de keizer akkoord. De bisschop reageert in 1706, maar uit zijn

brief blijkt dat de kapel dan al klaar is. Ze zal dus gebouwd zijn tussen 1700 en 1706.

Sint Joseph als patroon

Als patroonheilige van de kerk wordt Sint Joseph gekozen. Merkwaardig, want nergens in de omtrek is op dat ogenblik een St.Josephkerk te vinden. Alleen ver weg in Smakt staat een klein en onbetekenend kapelletje dat aan deze heilige is toegewijd. Mogelijk is de kerk van Waubach de eerste in Noord-Europa die aan hem is toegewijd. Hoe komt men ertoe ? Het is onduidelijk. Men zal wel aangesloten hebben bij de in die tijd opkomende St. Josepd-verering in de hele katholieke kerk. In 1621 is zijn feest door de paus verplicht gesteld; er ontstaat een algemeen verplicht officie voor Sint Joseph en in Frankrijk verschijnen de eerste broederschappen en congregaties aan St.Joseph toegewijd. Mogelijk speelt een rol dat men minder bang is voor ketterijen rondom het vaderschap van Sint Joseph. Er is dus wel een verklaringsmogelijkheid. Maar daarmee is nog niet uitgelegd waarom juist in Waubach een kerk aan Sint Joseph wordt toegewijd, gepaard aan een bijzondere verering. Want we zien vanaf deze tijd de doopnaam Johannes wijken voor die van Joseph en er wordt al vlug een Sint Josephbroederschap gesticht. Misschien is er sprake van invloed vanuit Aken.

De kerk zelf

Vermoedelijk is ze gebouwd met tichels gebakken aan de Tichelpoelen. Ze lag midden in het dorp tussen de Overste (de huidige Markt) en de Onderste straat (de Grensstraat). Die van de Onderste straat konden de kerk bereiken via het Gengske. De Kerkberg was er nog niet. De ingang was aan de kant van de Overste straat. De plaats was vochtig en nat. Het gebouw was zeer eenvoudig. Aanvankelijk was er een zeshoekige toren die omstreeks 1740 verrijkt werd met rechts en links een vertrek. Naast het hoofdaltaar, dat geschonken werd door schepen S.Werden, waren er een St.Josephaltaar en een Maria-altaar.

Ontwikkelingen

De kapel was een schot in de roos. De zondagse en doordeweekse missen werden druk bezocht, niet alleen door de mensen van Waubach maar ook door de bewoners van het Sjpaans Kentje. Buiten de familieleden van de stichters lieten ook anderen zich bij testamentaire beschikking in de kerk begraven en maakten ze rijke stichtingen voor HH Missen. De pastoor van Eygelshoven was helemaal niet akkoord en tekende bezwaar aan. Er was volgens hem van alles mis: er werd op zondagen om 8 uur een hoogmis

gedaan, er werd tijdens die mis gepreekt, er werden op de grote feesten missen met uitstelling gedaan en op het feest van Sint Joseph werd biecht gehoord en communie uitgereikt. Dit mocht allemaal niet. Ook vond hij dat de bewoners van Waubach, Groenstraat en Broekhuizen niet aan hun belastingplicht voldeden met als gevolg dat zijn kerk niet goed onderhouden werd, de liturgische boeken en paramenten niet vervangen konden worden, de kapotte klok niet kon worden gerestaureerd. Die van Waubach verweten op hun beurt de pastoor dat hij geen inzage gaf in de boeken en dat hij door alle mogelijke pesterijen het voor hen onmogelijk maakte om aan de godsdienstige plichten te voldoen.
Omstreeks 1770 begint men vanuit Waubach serieuze pogingen te doen om zich van Eygelshoven los te maken. In 1778 klagen ze bij de keizer over de *'ongemakkelijkheden, twist, verdrietigheden, scandalen, vervolgingen en zelfs vertwijfelingen die hun door de pastoor van Eygelshoven worden aangedaan, wijl ze de H.Mis aldaar in de parochiekerk niet regelmatig bijwonen en hun doden in en rond de kapel te Waubach begraven.'* Ook wijst men op de grote afstand en op het feit dat in Eygelshoven (dat Gülicks is) de edicten van de keizer niet worden voorgelezen, met als gevolg dat ze in Waubach wetten overtreden die ze niet kennen. Lastig is ook dat in het Gülickse andere feestdagen worden aangehouden als in Waubach dat onder de Oostenrijkse keizer valt. Wat in Eygelshoven verplichte feestdag is, is werkdag in Waubach. Ze vinden geen gehoor. In 1788 besluit de keizer dat ze zich aan de afgesproken regels moeten houden. Zo blijft het tot de komst van de Fransen, die een nieuwe kerkelijk indeling invoeren en Waubach zelfstandig maken. Er komt een einde aan de eeuwenoude kerkbelastingen en heffingen. Vanaf die tijd is het voor de pastoor van Eygelshoven niet meer interessant om zich tegen de afscheiding te verzetten

Zelfstandig: de eerste schreden
De start van de nieuwe parochie verloopt moeizaam. Vooral het vaststellen van de kerkeigendommen en het vinden van een nieuwe pastoor kosten veel tijd. Pas in 1808 wordt er een energieke en ondernemende pastoor gevonden in de persoon van Laurens Tilman Welter, oud kanunnik van Rolduc. Hij bouwt een nieuwe pastorie (het huidige mooie huis Charles Frehenstraat 2) en begint in 1816 met een grote verbouwing van de kerk, die bouwvallig is en te klein. De afbraak en het wegbrengen van het puin wordt in eigen beheer gedaan door de parochianen. Nieuwe stenen worden weer gebakken aan de huidige Tichelpoelen. De werkzaamheden duren tot 1818.

De doden begraaft men rondom de kerk te beginnen aan de westkant tegenover de toren. Dit duurt tot 1827. Vanwege de bouw van het nieuwe gemeentehuis, annex school en onderwijzerswoning (de huidige pastorie) verhuist men het kerkhof eerst naar de zuidkant van de kerk en later ook naar de noordkant. Bij deze verhuizing gaat men niet al te zorgvuldig te werk, zodat tot in onze tijd bij werkzaamheden 19e eeuwse stoffelijke resten te voorschijn komen. Een groot nadeel van de plaats is de vochtigheid. Bij regenachtig weer staat een nieuwe grafkuil direct onder water, zodat de zegswijze ontstaat: In Waubach sterf je twee keer: een keer in bed en een tweede keer als je verdrinkt in je graf.
Tijdens de verbouwing maakt men tot 1816 voor de kerkelijke diensten gebruik van de kerk aan het Sjpaans Kentje in Nieuwenhagen: in processie trekt men iedere zondag vergezeld van het Allerheiligste, heen en terug. In 1816 komt in de Overste straat een grote schuur gereed die door de eigenaar voor de diensten ter beschikking wordt gesteld. Hier kerkt men vervolgens tot de verbouwing in 1818 gereed is. Dit jaartal staat in blauwe Naamse steen gebeiteld in de zuidwand van de kerk.
Echt gelukkig is men niet met het bereikte resultaat. De natte toestanden op het kerkhof zijn verschrikkelijk. Maar ook het kerkgebouw zelf wordt door de vochtigheid aangetast. Het zal echter tot na het midden van de 19e eeuw duren voor men nieuwe initiatieven neemt.
Pastoor Welters maakt dit niet meer mee. Hij overlijdt in 1824 in 'geur van heiligheid'. Naast de vruchten van zijn werk als pastoor laat hij de parochie na: de relikwie van het H.Kruis, een mooi tabernakel en een kostbare bibliotheek (deze laatste bestaat nog steeds maar bevindt zich nu in het rijksarchief te Maastricht.)

Er moet een nieuwe kerk komen

De opvolger van pastoor Welters is Johannes, Hubertus Huppertz. Hij wordt ingehaald op 18 mei 1824 en zal als pastoor blijven tot 1876. Meer dan vijftig jaar. Hij is een aimabele man en heel vroom, maar geen krachtfiguur. Toch zijn er tijdens zijn pastoraat zeer wezenlijke dingen gebeurd en belangrijke beslissingen genomen, dikwijls zonder medewerking van de pastoor. De kruisrelikwie wordt voor Waubach behouden door toedoen van P.X. Werden tegen de zin in van de pastoor die al aan de bisschop heeft toegezegd ze terug te geven aan Rolduc. De pastoor kan niet tegen Werden op. Ook wordt de eenheid van Waubach met de Groenstraat een feit ondanks het pessimisme van de pastoor over de beschaving, het geloof en de moraal van de Groenstraters. Hij spreekt van

"Die Gottverlassene Grünstrasse" die niet zou passen bij "das Glaubensseelige Waubach"; en naar de Groenstraat gaan is voor hem als 'afdalen in de hel'. Ondanks deze zwarte gedachten komen de gemeenschappen dichter bij elkaar: er wordt onderling getrouwd, men koopt huizen van elkaar; die van Waubach erkennen dat ze neiging hebben zaken te bedisselen buiten die van de Groenstraat om en de Groenstraters stellen zich actiever op: ze gaan deelnemen aan de gemeentepolitiek en nemen zitting in het kerkbestuur.
De kerk wordt royaal uitgestoffeerd. Omstreeks 1840 komen er nieuwe klokken. In 1841 wordt in Reiffenscheidt een orgel gekocht. In 1846 komen er nieuwe kruiswegstaties. De oude gaan naar de Groenstraat, waar door de pastoor Luchtman van Hulsberg een nieuwe stenen kapel is gebouwd op de kruising van de Groenstraat en de weg naar Eygelshoven. In 1850 wordt het nieuwe hoofdaltaar door de bisschop zelf geconsacreerd. Er komen 6 nieuwe altaarluchters, een godslamp en twee grote 'staanluchters'; er komt een rozenkruis voor de Mariaverering in de meimaand. De prachtige preekstoel, die nu nog als een kostbaar meubel de kerk siert, stamt ook uit deze tijd. Allemaal schenkingen overigens, maar de pastoor weet ze wel binnen te halen.
Alleen: het kerkgebouw zelf en het kerkhof blijven een probleem. Omstreeks 1850 begint men serieus te praten over een andere plaats voor het kerkhof. Men zoekt een drogere plek. Mede door toedoen van de gegoede Groenstraters die in het kerkbestuur zitting hebben genomen, wordt gekozen voor het perceel waar ook nu nog het kerkhof ligt. In 1861 vindt er de eerste begrafenis plaats. In 1863 bouwt men ertegenover aan de Meswegh, de huidige Kerkstraat, een drieklassige lagere school en een onderwijzerswoning. De kerk laat nog even op zich wachten, al begint het bestaande gebouw steeds ernstiger gebreken te vertonen. In 1852 slaat in de toren de bliksem in. Het gebouw is gered dankzij het heldhaftige optreden van Piet Pelzer, maar het heeft ernstig geleden. Plakken kalk vallen uit het plafond en de zware eiken balken zakken door. Bovendien is ze te klein en een welgestelde gemeenschap als die van Wauch/Groenstraat onwaardig. Er moet iets gebeuren.

Een nieuwe kerk
Er ontstaat een dilemma. Wat moeten ze doen. In Waubach is een machtige groep, nakomelingen van de stichters van de kerk, die om velerlei redenen vindt dat de bestaande kerk moet worden gerestaureerd en uitgebreid. Het voorgeslacht heeft veel in de oude kerk geïnvesteerd en er duizend

De kerk van Waubach vanaf de kerkhofmuur gezien

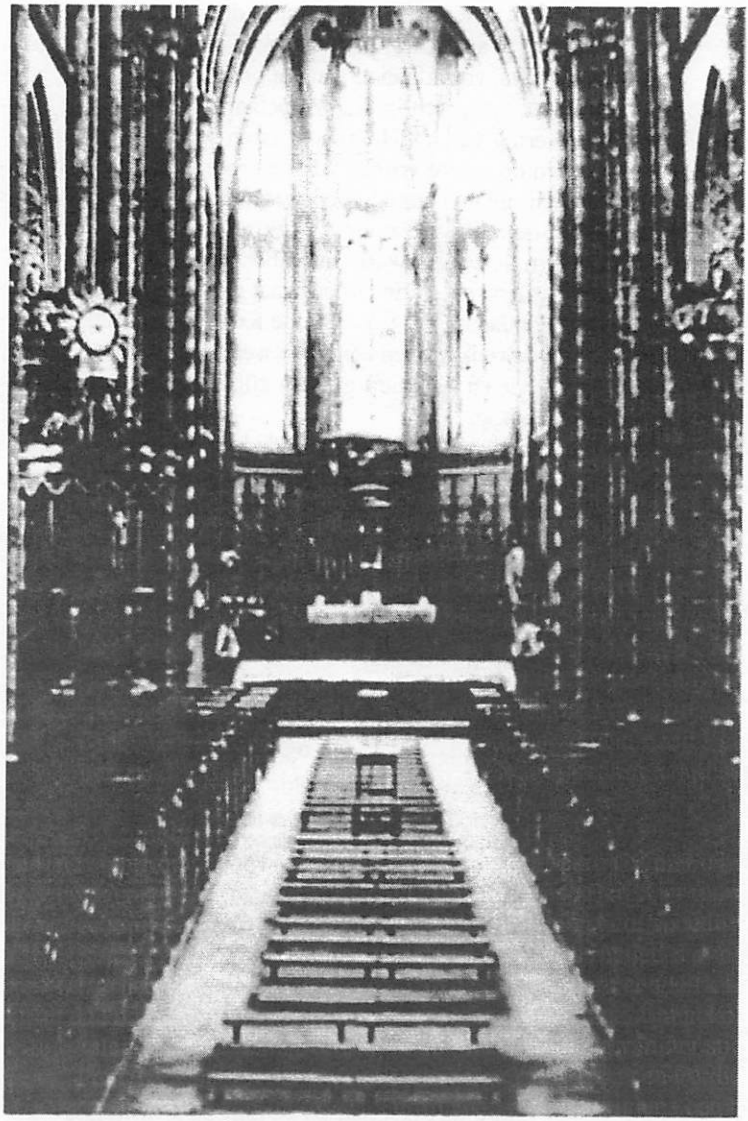
herinneringen achtergelaten, die met de bouw van een nieuwe kerk zullen verloren gaan. Maar er zijn anderen die vinden dat nu eindelijk eens knopen moeten worden doorgehakt. Is de kerk niet geheel door vocht aangetast tengevolge van de slechte ligging ? Wat zal een restauratie niet gaan kosten, want het bestaande gebouw moet bijna tot op de grond worden afgebroken wil men er nog iets van maken ? De twee partijen staan fel tegenover elkaar Bovendien zitten die van de Groenstraat er nu bij. Zij vinden dat de kerk dichter bij hen moet komen te liggen, bijvoorbeeld halverwege Groenstraat en Waubach. Er wordt heftig gediscussieerd in het dorp, in de gemeenteraad en in de kranten. De uiteindelijke keuze wordt gemakkelijker gemaakt door burgemeester Pelzer, als hij voor de kerk een stuk grond schenkt vlakbij het nieuwe kerkhof en suggereert dat er tussen de kerk en

de Groenstraat binnenkort huizen gebouwd zullen worden, zodat de beide dorpen dichter bij elkaar komen. Een andere belangrijke stimulans vormt een testamentaire beschikking van pastoor Janssen uit Simpelveld, geboortig uit Waubach, waarin aan het kerkbestuur fl. 5000,- wordt toegezegd voor een nieuw te bouwen kerk, mits binnen 5 jaar na zijn dood met de bouw begonnen wordt. Bij overschijding van die termijn gaat het geld naar het bisdom of naar de missie.
De kogel is dan bijna door de kerk. Er worden plannen gemaakt en men begint met fondsenwerving. Men klopt aan bij rijk en provincie. Uiteraard wil het rijk eerst weten of een nieuwe kerk wel nodig is. Het advies van rijksingenieur De Kruijff uit 1866 liegt er niet om:
De kerk te Ubach over Worms is van den aanvang af misbouwd geweest. Ze gelijkt meer eene schuur dan een kerkgebouw. Zij is gedekt met een plat plafond, aangebracht tegen zware eiken dwarsbalken, die zodanig zijn doorgezakt, dat het plafond een zak vormt. Dit plafond is zo slecht, dat geheele stukken daarvan zijn afgevallen en nog meerdere op vallen zijn.Het uitwendige aanzien is onooglijk, ofschoon de omtrekmuren nog vrij stevig zijn...
Ubach over Worms telt eenige zeer gegoede ingezeetenen, die er prijs op stellen een kerkgebouw te bezitten dat tot sieraard strekt hunner gemeente, in overeenstemming met hetgeen in verschillende nabijgelegen gemeenten in de Pruisische Rhijnprovincie bestaat. Zij hebben hiervoor ruime bijdragen over, zooals blijkt uit de reeds bijeengebrachte f 40.000,-
Wordt echter geene nieuwe kerk gebouwd en alleen de oude gerestaureerd, dan geven zij die bijdragen niet, zoodat dan bij eene herstelling door de gemeente en het kerkbestuur meer geld zou moeten worden uitgegeven dan bij het bouwen eener geheel nieuwe kerk. Dit zou vooral de gemeente zeer drukken, die geene kosten heeft gespaard aan de inrichting van haare schoollokalen en de verbeetering van buurtwegen.
Het komt mij dus voor dat met het oog op de toegezegde bijdragen door particulieren het in het belang en voordeel der kerkelijke als der burgerlijke gemeente is, om de oude kerk geheel af te breken en eene nieuwe te bouwen.
Dit rapport overtuigt ook de ergste tegenstanders.
Om de kosten te drukken adviseert De Kruiff het werk onder de leiding van een bekwaam architect in eigen beheer uit te voeren zonder voorafgaande aanbesteding. Dit kan wel f 6000,- schelen zodat de geraamde kosten worden teruggebracht naar fl. 50.000,-

In Den Haag vindt men het dan nog te duur. Men is bang dat de parochie zich in huizenhoge schulden steekt die ze nooit meer kan afbetalen. Men probeert af te dingen op de opzet, die voor een kleine plattelandsgemeente toch wel erg groots lijkt. Maar hier vinden ze de parochianen op hun weg. Zij willen een kerk die niet alleen groot van vorm en opzet is maar ook rijkelijk versierd en uitgedost.
Uiteindelijk geeft het ministerie toe, maar pas in 1871. De bouw is dan al aan de gang. Om de schenking van pastoor Janssen niet mis te lopen zijn de werkzaamheden vóór 3 juni 1868 begonnen. De eerste schop gaat in de grond op de derde zondag na Pasen van dat jaar, tot 1994 de kermisdatum en in die tijd de datum van het St.Josephfeest. Driekwart jaar later, op 19 april 1869 wordt door deken Quodbach de eerste steen gelegd onder klokgelui, eindeloos veel kamerschoten, vurige gebeden, stromende regen en koorzang van het zanggenootschap St.Joseph uit Rimburg. In 1872 komt de bouw gereed. Het zal vervolgens tot 1877 duren voor het interieur helemaal klaar is en de kerk door de bisschop kan worden ingewijd. Men bouwt naarmate men geld heeft. In de tussentijd blijft men kerken in de oude kerk. Geleidelijk aan brengt men bruikbare zaken uit het oude gebouw over naar het nieuwe: de hardstenen vloertegels voor de zijbeuken, de natuurstenen grafplaten (die terecht komen in het toegangpleintje voor de kerk), het altaar, de doopvont, de preekstoel, de koorbanken en de kerkbanken voor de zijbeuken. En als dan in 1877 eindelijk alles klaar is, wordt er feest gevierd. J.J.Jongen uit Waubach beschrijft dit in zijn dagboek als volgt:
Endlich war die Zeit da das die neue Kirche fertig war. Es waren 8 jaren daaraan gebaut worden. Sie könten eher fertig sein aber es preseerte nicht, wir hatten die alten kirche nog. da war endlich der tag gekomen das es hies wir gehen nach die neue Kirche ein. Da freute Sich die leute, besonders de grunstraat, es war in 1877 den 11 September zur Zeit, das Hern pastoor Eerens von Neuenhagen aus der Kamp und hern Kaplaan Ubachs von Wittem bei Mechelen und ein alter Eerwürdigen Hern Bischof floren mit namen, Bischof van Luxenburg. Damaals freiher in Aachen. Es war ein schöner freudenreicher tag, des abends vorher ward der Eerwürdigen Hern Bischof in palenberg aan der baanhoff abgehoolt. 50 reiter, die Schulkinder und menschen von allen orten ohne Zahl. Der weg war geziert mit bogen und fahnen durg grunstras und waubach. De koammeeren schosen von Waubach und grunstras ohne zahl. De menschen namen teil daaraan von fern und na, den so viel menschen waren nimmer in Waubach gewezen.
.....

De kerk

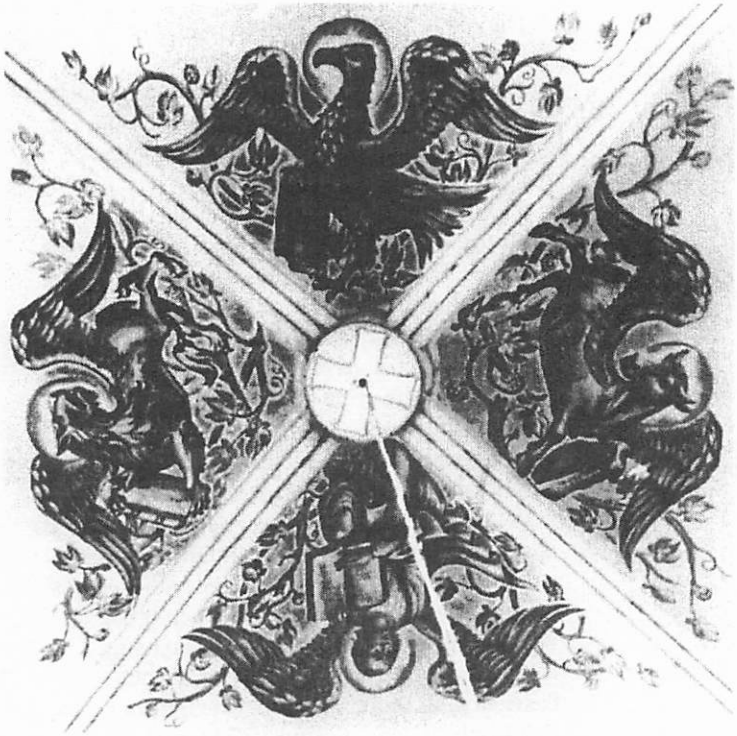
Bouwjaren:	1868-1877
Plaats:	Een hooggelegen stuk grond gelegen aan de Meswegh naast het nieuwe kerkhof min of meer halverwege Waubach en Groenstraat.
Stichter van de kerk:	Het kerkbestuur van Waubach, waarin ook vertegenwoordigers van de Groenstraat zijn opgenomen.
Bouwpastoors:	J.H.Huppertz en F.Erens. Huppertz is de pastoor en kapelaan Erens de dynamische bouwheer, die bijgestaan door burgemeester Pelzer, knopen doorhakt, besluiten neemt en zorgt dat de partijen bij elkaar blijven.
Architect:	F.L.van Schoubroeck uit Roermond
Stijl van de kerk:	Een typisch eind-19e-eeuwse kerk die in stijl aansluit bij de neo-gotiek.
Omvang kerk:	Ze is 58 meter lang, 15 breed en 17 hoog. De toren is even hoog als de lengte van kerk en sacristie samen. Er is ruimte voor 400 personen.
Aannemer:	Eigen beheer: kerk , gemeente en uitvoerder J. van Groenendael uit Heerlen
Vrijwilligers:	Voor aanvoer van bouwmaterialen krijgt men hulp van parochianen, de gemeente en zelfs buurgemeenten, *' die het zich ter ere achtten en wedijverden om voor het opbouwen van een Godshuis mede te helpen'.*
Begrote kosten :	f. 51.400,- mits in eigen beheer gebouwd.
Start van de bouw:	Derde zondag na Pasen in 1868, feest van de H.Joseph
Eerste steen gelegd:	19 april 1869 door deken Quodbach uit Kerkrade
Gebouw gereed:	In 1874 is het ruwe werk gereed, in 1875 wordt het timmerwerk gestart en vanaf 1876 wordt het interieur onder handen genomen.
Interieur gereed:	1877
Geconsacreerd:	11 september 1877 door L.Th.L.Laurent bisschop van Luxemburg. Vanwege de Kulturkampf uitgeweken naar Simpelveld.

Interieur kerk vóór de 2e wereldoorlog toen er nog kinderbankjes stonden.

Patroon van de kerk:	Sint Joseph
Bijzondere verering:	De Sint Josephverering verspreidt zich met name vanuit Waubach over de streek. Sinds kort is er jaarlijks, voorafgaand aan het hoogfeest op 19 maart, een plechtig St.Jozefoctaaf. Verering van het H.Kruis. Tussen 1850 en 1960 werd op iedere vrijdag van de grote vasten een plechtige mis opgedragen met na afloop verering van de relikwie van het H.Kruis. Ook werden tot ver in de 20e eeuw in september processies naar de kruiskapel in de Groenstraat gehouden: één op de zondag na het feest van de Kruisverheffing, met de relikwie; en één twee weken later met relikwie en Allerheiligste. In 2001 trekt alleen de eerste nog.
Kerkhof:	Grenst aan de zuidzijde van de kerk en is omgeven door een monumentale muur en een haag oude geknotte lindebomen. Ondanks zeer radikale opruimingen staan er nog altijd een aantal indrukwekkende monumenten.
Inrichting van de Kerk:	* De H.Kruisrelikwie. Een groot partikel van 8 cm lengte gevat in een kostbare rijk bewerkte kruisvormige schrijn. * Het St.Josephbeeld uit de oude kerk. Reliëf in blauwe natuursteen. In de eerste helft van de 18e eeuw aangebracht en in 1953 naast de ingang van de huidige kerk ingemetseld. * De preekstoel, volgens overlevering omstreeks 1845 vervaardigd door Martien Vaessen uit de Groenstraat . * Het doopvont uit de oude kerk * Het orgel. De orgelkast stamt gedeeltelijk van het oude orgel dat in 1840 gekocht is. Het orgel is van 1878 en werd in de loop der jaren herhaaldelijk uitgebreid en gerestaureerd. * Een beeld van OL Vrouw van Lourdes. In hout gesneden door L.Oprée uit Aken. In 1889 gekocht bij de installatie van pastoor Schiffelers. * Een H.Hartbeeld eveneens vervaardigd door

L.Duprée in 1889.
* De troonhemel voor de processie is vervaardigd bij Brodmüller in Aken en gekocht in 1892. De bijbehorende wimpels uit 1896 zijn ontworpen en uitgevoerd door de gezusters Cremers.
* Altaar met beeltenis van de Moeder van Smarten. In 1893 gekocht in Kevelaer en aan de kerk geschonken door A.Reinartz en echtgenote.
* De schildering van het priesterkoor en kerk uit 1894 naar ontwerp van architect Kaiser uit Maastricht, werd gerestaureerd in 1923 en verdween bij de grote opknapbeurten door de pastoors Pinckaers, Peters en Pörteners. Bij de laatste restauratie van de kerk in 1996 is ze op enkele pilaartjes weer tevoorschijn gehaald.
* Het hoofdaltaar. Het ontwerp stamt uit 1865 en is afkomstig van Friedrich Schmidt. Het wordt aangeschaft in 1891. Verschillende kunstenaars uit Aken en Keulen waren betrokken bij de vervaardiging. Men zegt dat het afkomstig is uit een kloosterkerk in Aken en dat het basisontwerp stamt van architect Couven. Een kostbare aanschaffing á 3700 mark.
* Het torenuurwerk afkomstig uit de Turmuhrenfabrik van B.Vortman in Recklinghausen werd aangebracht in 1922. In latere jaren is het herhaaldelijk vernieuwd en geactualiseerd.
* Een kruisweg uit 1903. Gerestaureerd en in ere hersteld bij de laatste restauratie van de kerk omstreeks 1995.
* 1948 Priesterkoor en gewelven worden voorzien van wandschilderingen door Jacques Verheijen uit Echt. Rechts en links van het altaar komen voorstellingen van het kruiswonder van Hooijdonck en de Goede Herder. In aansluiting hieraan worden rechts en links de apostelen met hun attributen afgebeeld.

De vier evangelisten: gewelfschildering van J.Verheyen uit 1950.

Op de gewelven zijn te zien, vanaf het priesterkoor gerekend:. De vier evangelisten; de Phoenix en de Adelaar als symbool van de verrezen en verheerlijkte Christus; de Pelikaan die met eigen bloed zijn jongen voedt en het Lam Gods; de paradijsboom, het Christusmonogram en de duif als symbool van de H.Geest; symbolische voorstellingen van Christus.
Al deze fresco's verdwijnen bij de restauraties van na 1970.
* De kerkklokken. De drie klokken zijn in 1948-1949 vervaardigd bij de NV Nederlandse

Klokkengieterij Eijsbouts-Lips in Asten. De kleinste heet Josef, weegt 462 kg en is feestelijk ingewijd op 29 maart 1948. De grootste is aan het Heilig Hart toegewijd en weegt 1101 kg. De middelste heet Maria en weegt 675 kg. Deze twee klokken werden feestelijk ingehaald op 23 oktober 1948. De aanschafkosten werden gedragen door de burgers van Waubach.

In 1943 werden de klokken uit de kerk geroofd. Op de foto:de klokken op het kerkplein

1974: Een afbeelding van de Moeder van Altijddurende Bijstand in gebrandschilderd glas, geschonken door een parochiaan.

Restauraties:

1915-1917: kerkgebouw en toren krijgen een grondige opknapbeurt. Lood, zinkwerk en leien worden vernieuwd.
1926: Ramen in de toren vernieuwd. Het hele gebouw plus de kerkhofmuur wordt opnieuw gevoegd
1938: ingrijpende restauratie en vernieuwing van het orgel.
1948: Het hele interieur van de kerk wordt opnieuw beschilderd. De oude polychromie moet hiervoor wijken. In de plaats ervan komen de muurschilderingen van Jacq. Verheyen uit Echt.
1953-1959 : Het balkwerk van de toren, het totale metselwerk en de daken krijgen een grondige opknapbeurt. De verlichting wordt vernieuwd, de ingang van de kerk en het voorplein krijgen een face-lift waarbij de hardstenen afgesleten grafplaten uit de oude kerk verdwijnen. De lourdesgrot uit 1906 maakt plaats voor de huidige kerkhofpoort.
De sacristie wordt met steun van Laura en Vereniging gerenoveerd en voorzien van een nieuwe paramentenkast (een geschenk van de parochianen bij de 150e verjaardag van de parochie)
1960: De glas in lood ramen uit 1875 zijn door de tijd zo ernstig aangetast dat restauratie en herstel een vermogen zullen kosten. Er wordt besloten ze helemaal weg te halen en te vervangen door vensters van kathedraalglas. Een en ander leidt tot grote commotie in de parochie, met name bij de nazaten van de schenkers die niet in het besluit gekend werden. De mergelstenen omlijsting van de hoge ramen in het middenschip wordt vervangen door metaal.
1970 e.v.: De kerk wordt van binnen geschilderd in heldere opwekkende kleuren. Het priesterkoor wordt verhoogd. De oude gepolychromeerde

beelden worden van hun verflaag ontdaan. Men vindt dat ze in de natuurlijke houtkleur beter tot hun recht komen. De fresco' s van Verheyen verdwijnen.
De zijvleugels van de kruiswegstaties worden verwijderd. Het orgel wordt opnieuw onder handen genomen. Het kerkhof krijgt een grote beurt, de torenhaan wordt vervangen door een nieuw exemplaar op een vergulde bol. Het kruis stamt nog uit de oude kerk.
1992 – 2002 Via een tienjarenplan krijgen kerk, toren, sacristie en kerkhof een zeer gedegen restauratiebeurt. Er wordt nu echt gerestaureerd: buiten- en binnenwerk worden bouwkundig in een optimale conditie gebracht, altaren en meubilair krijgen een grondige onderhoudsbeurt en worden waar nodig vernieuwd. En, wat zeer belangrijk is, geprobeerd wordt bij dit alles aan te sluiten bij de oorspronkelijke opzet van de kerk uit het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw. Veel zaken die naar de zolder verdwenen waren of onder de kalk verborgen, komen weer te voorschijn en krijgen hun oude glans: altaren, beelden, de kruiswegstaties.

Parochiepriesters

Pastoors/rectoren		**Kapelaans**	
Werden JJ (deserv.)	1802-1821		
Kaulhausen J.P.	1804-1808	Jongen F.J.	1821-1826
Welter L.T.	1808-1824	Reijnders H.D.	1826-1839
Huppertz J.H.	1824-1876	Slenter E.P.J.	1839-1846
		Keesmeekers P.J.	1846-1849
		Erens F.J.	1850-1876
Erens F.J.	1876-1889	Ubachs J.A.H.	1876-1894
Schiffelers JJH	1889-1910	Oberjé G.H.	1894-1919
Scheepers WHJ	1910-1926	Kremer FWCH	1919-1937
Peters JA	1926-1940	Merkelbach HL	1934-1935

		Pinckaers JWH	1937-1940
Pinckaers JWH	1940-1951	Douven JM	1940-1944
		Gulickers HJ	1944-1950
		Hünen L.	1950-1961
Peters WH	1951-1969	Haan de JH	1956-1969
		Lemmens FHG	1962-1970
Pörteners PJH	1969-1980	Wagemans AH	1970-1973
		Janssens HLFJ	1973-1980
Maessen GLJH	1981-1989	Pletsers SAJ	1985-1986
		Verberne WAJ	1986-1989
Kenis MHB	1989-	Verheggen RJ	1993-1995
		Bodden LCJ	1994-1995
		Jonker A. (diak)	1996-1998
		Brakel v.FJME	1997-2000
		Janssen HH (diak)	1998-

Over de priesters

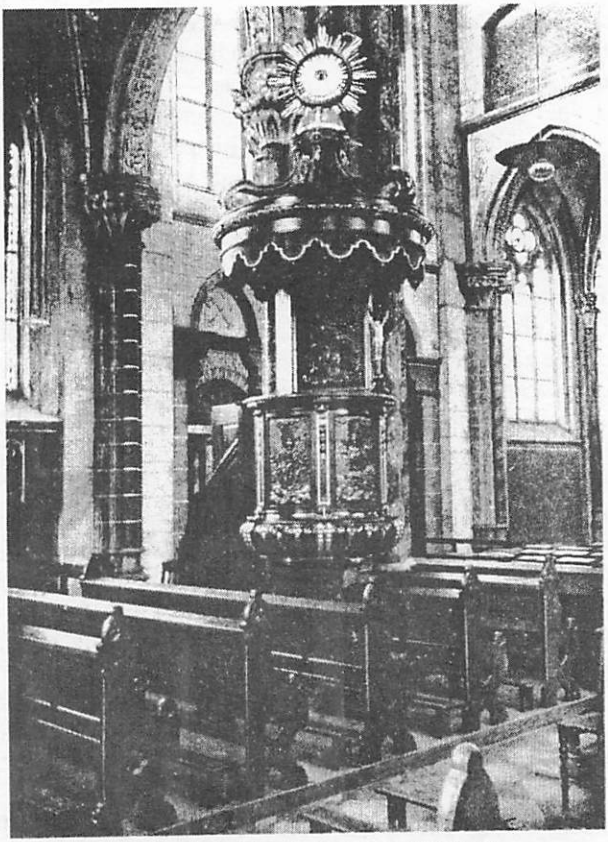
Pastoor **Kaulhausen** was bijna blind en had een slechte gezondheid. Hij heeft nauwelijks gefunctioneerd.
Pastoor **Schiffelers** was de vriend der armen. Ook is een belangrijk deel van de kostbare inventaris van de kerk aan hem te danken. 'Op welhaast onnavolgbare manier wist hij zijn dierbare parochianen te bewegen om via talrijke giften en collectes gelden bijeen te brengen voor de aanschaf van de voor de kerk benodigde zaken'. Hij was een groot predikant die geen blad voor de mond nam.
Terwijl hij in zijn preken de parochianen onafgebroken aanspoorde eenvoud en nederigheid te betrachten, bouwde **Pastoor Scheepers** voor zichzelf een zeer imposante pastorie die door de gelovigen spottend 'het huisje van Nazareth' genoemd werd. In zijn tijd kreeg de kerk de eerste grote opknapbeurt. Hij liet op het kerkhof een gedenkteken plaatsen voor pastoor Schiffelers.
Tijdens het pastoraat van **Pastoor J.A. Peters** werden de rectoraten Lauradorp en Abdissenbosch opgericht. Hij was een felle predikant die scherpe uitspraken kon doen. Zeer duidelijk was hij in zijn afwijzing van het nationaal socialisme. Hij bouwde het KJV-huis aan de Kloosterstraat, het 'Oude mannenhuis' en de (nu alweer afgebroken) kosterswoning/annex patronaat rechts naast de kerk. Ook in zijn tijd werd er voortdurend aan de

kerk gewerkt. Veel zorg besteedde hij aan het kerkhof.
Kapelaan Kremer zorgt ervoor dat de oude preekstoel met klankschelp weer een goede plaats krijgt in de kerk.
Kapelaan J. de Haan bekommert zich om de restauratie van het oude doopvont.
Naast de zeer uitgebreide werkzaamheden aan de kerk laat pastoor **W.H.Peters** het patronaat, het KJV-huis en de kapelanie opknappen. Men ervaart zijn optreden vaak als eigenmachtig en autoritair. Vooral het feit dat hij zonder overleg de oude glas-in-lood-ramen verwijdert en vervangt door fantasieloze ruiten in kathedraalglas heeft zeer veel kwaad bloed gezet. Ondanks zijn onvermoeibare verbouwings- en herstelactiviteiten, vindt men dat in zijn tijd teveel zaken verloren zijn gegaan.
Het eerste dat pastoor **Pörteners** deed na zijn aantreden was, de kerk van binnen een grote schilderbeurt geven. Hij liet het priesterkoor verhogen. Onder hem verdwenen de 'vleugels' van de oude kruiswegstaties naar de zolder. Het kerkhof word onder handen genomen en goed in orde gamaakt, al verdwenen ook jammer genoeg enkele oude monumentale grafstenen. Het 'huisje van Nazareth' werd aan het Groene Kruis verkocht. De pastorie tegenover de oude kerk werd gerestaureerd en onder monumentenzorg geplaatst. Bij dit alles had de pastoor ook nog ruimte voor de zielzorg zodat bij zijn afscheid gezegd kon worden: *"Wat even belangrijk is, als de door U tot stand gebrachte zichtbare resultaten, was uw inzet voor onze verenigingen, het bezoeken van onze medeparochianen thuis en in de ziekenhuizen. Kortom vele parochianen vonden bij U gehoor en steun in moeilijke dagen."*
Met **Pastoor Kenis** begon een periode van zeer ingrijpende veranderingen in de zielzorgstructuur. Het priestertekort dwong hiertoe. Waubach werd een onderdeel van het 'pastoraal cluster Ubach over Worms'. Er kwam een pastoraal team dat onder leiding van de pastoor van Waubach de zorg kreeg voor Abdissenbosch, Lauradorp, Rimburg en Waubach. Aanvankelijk had hij hierbij ondersteuning van enkele kapelaans en diakens. In 2000 verdween de laatste kapelaan, onder groot protest van de pastoor. Met behulp van een stagiaire van de priesteropleiding, twee diakens en veel vrijwilligers moest hij sindsdien in Ubach over Worms vier parochies in leven houden en besturen..
Toch had hij ook nog tijd voor het omvangrijke tienjarenplan tot restauratie van de kerk van Waubach. Opnieuw kreeg het gebouw van binnen een ander gezicht, een gezicht dat in sfeer en voorkomen nauwer aansluit bij de

oorspronkelijke staat aan het eind van de 19e eeuw. Velen herkennen dit verheugd.

KERKSCHATTEN IN WAUBACH

DE PREEKSTOEL

Preekstoel in de Kerk van Waubach

De preekstoel is nog altijd een pronkstuk

'In de veertiger jaren van de 19e eeuw verkreeg de kerk een kostbaar meubel: de preekstoel. Het is een waar kunstwerk, dat volgens de overlevering vervaardigd werd door kuipenmaker Martien Vaessen uit de Groenstraat.
Als jaartal wordt in de inventarislijst van pastoor Schiffelers 1845 vermeld. In het boek "De Kunstschatten van het bisdom" staat dat hij dateert uit de eerste helft van de 19e eeuw.
De kuip is voorzien van een aantal taferelen, die getuigen van de diepe godsdienstzin van de makers en ons heden ten dage nog tot lering kunnen strekken.
Zij tonen ons o.a. de dood, die met de zeis de mensen komt halen, ongeacht hun status van keizer of bisschop.
Een tweede tafereel geeft de opstanding van de doden weer bij het Laatste Oordeel, waarbij de Heiland, aangekondigd door trompetgeschal van de engelen, de gelukzaligen uit hun graven oproept om met Hem naar het paradijs te gaan.
Het meest opvallende is wel het derde paneel, waarin de kunstenaars ons de toenmalige wereld laat zien. Beneden zien we de duivel te midden van de vlammen, waaruit de Verlosser de gelouterden oproept om Hem te volgen naar een betere plaats.
Boven dit alles troont de toenmalige wereld, die de kunstenaar uitdrukt door de kerkjes van Eygelshoven, Schaesberg, Waubach en Mariënberg af te beelden. (H.Goossens Ubach over Worms pg. 228)

Bovenop de klankschelp – die na jarenlang verblijf op de kerkzolder door toedoen van kapelaan Carl Kremer weer in ere werd hersteld – werd oorspronkelijk het 'Oog van God' afgebeeld. Onder pastoor Pörteners is het oog verwijderd. Waarom ? Mogelijk riep het te zeer herinneringen op aan zondigheid en dreiging. Begrijpelijk, maar jammer.

HET HOOFDALTAAR

Het werd in 1891 door pastoor Schiffelers aangekocht. Het ontstond waarschijnlijk tussen 1865 en 1869 onder leiding van Friedrich Schmidt uit Aken. We ontlenen deze veronderstelling aan de beschrijving van het hoofdaltaar in de kerk van Keijenberg bij Geilenkirchen, dat identiek is aan het Waubachse. Er hebben meerdere kunstenaars aan gewerkt: de altaartafel is gemaakt door de Akense steenhouwer Sarter; de tabernakeldeur is afkomstig van Esser en Vogeno in Aken. De retabel is vervaardigd in de ateliers van de gebroeders Mangelberg met medewerking van de

Afbeelding in hoofdaltaar: keizer Heraclius brengt het op de Perzen veroverde H.Kruis terug naar de patriarch van Jerusalem. .

beeldhouwer G.Götting en de kunstschilder Kleinertz uit Keulen. In de retabel zien we links keizerin Helena die het teruggevonden H.Kruis overhandigt aan patriarch Makarius van Jerusalem en rechts keizer

Heraclius die het in 614 door de Perzen uit Jerusalem geroofde H.Kruis aan de patriarch teruggeeft. Een rijk decor van houtgesneden torens en pinakels omlijst de afbeeldingen.

DE KRUISRELIKWIE

De schrijn en zijn kostbaarheden

In een zilveren houder, versierd met geciseleerde bloemen en kleurige edelstenen, bewaart de kerk van Waubach haar wellicht kostbaarste bezit: een groot stuk van het H.Kruis waaraan Christus gestorven is.
Ooit, in de tijd van de kruistochten omstreeks 1200, is het door een kruisridder meegebracht uit het H.Land. Tenminste, dat denken wij. Sindsdien is het voortdurend vereerd.

De kruisrelikwie wordt in zijn houder gedragen door twee engelen

De houder heeft de vorm van een kruis en is ongeveer 25 cm. hoog en 15 cm breed. Op de kruising van de balken is in een met doorzichtig kristal afgesloten medaillon het kostbare stukje hout vervat. Aan de top van de vertikale balk en aan beide uiteinden van de horizontale balk bevinden zich soortgelijke medaillons die stukjes witte zijde met roze vlekken bevatten. Men zegt dat dit bloedvlekken zijn: getuigenissen van een wonder in de 13e eeuw toen naar men vertelt uit het stukje kruishout bloed druppelde. Het kruis is via een overgang van zes gotische geveltjes bevestigd op een eenvoudige zeshoekige voet. De voet is vervaardigd in de 19e eeuw. De kruisvormige houder stamt uit de 14e eeuw. Aan de kostbare vatting kun je zien hoe waardevol men deze relikwie altijd gevonden heeft.

Hoe komt de kerk van Waubach aan deze relikwie ?

Er zijn veel ridders uit onze streek op kruistocht gegaan (bv de Merodes van kasteel Rimburg) Een van hen heeft deze relikwie meegebracht en haar aan de abdij Rolduc geschonken. Toen een van de koorheren van Rolduc omstreeks 1230 een nieuwe abdij ging stichten in het Noord-Brabantse Hooydonk, kreeg hij deze relikwie mee als onderdeel van het 'stichtingskapitaal'. Daar werd ze vurig vereerd, totdat in 1663 de abdij op bevel van de Staten van de Republiek der Verenigde Nederlanden werd opgeheven. Met andere kostbaarheden keerde ze toen terug naar Rolduc waar ze in de kerk een vooraanstaande plaats kreeg. Meer dan honderd jaar werd ze er bewaard en vereerd, totdat in 1793 de abdij op bevel van de Franse bezetters werd opgeheven en in de verkoop gedaan. De resterende koorheren verdeelden de bezittingen onder elkaar. Een van hen kreeg onder andere de kruisrelikwie. Hij werd pastoor in Eupen. Een andere, kanunnik Welters, kreeg de monstrans van de abdij en een deel van de bibliotheek. Omdat hij weigerde de eed van trouw aan het revolutionaire bewind af te leggen, oefende hij in het geheim zielzorgactiviteiten uit, tot 1805 ongeveer. Toen ontstond een vrijer klimaat en kreeg hij het verzoek om in Waubach pastoor te worden. Dat wilde hij wel. Toen bleek dat ze in Waubach al een prachtige monstrans hadden zocht hij contact met zijn oud-collega, de pastoor van Eupen. Deze wilde wel de kruisrelikwie ruilen voor de monstrans, maar dan moest Welters zelf zorgen voor de overbrenging. Een gevaarlijke onderneming; want tussen Eupen en Waubach loerden vele gevaren. Peter Joseph Beckers werd bereid gevonden om de operatie uit te voeren. Per kruiwagen wist hij de kostbare voorwerpen, verborgen in een zak meel, heelhuids over te brengen. Zijn uitspraak: " Hiermee heb ik mijn

plaats in de hemel verdiend ", suggereert dat hij goed wist hoe grote risico's hij gelopen had.
In 1809 gaf de bisschop van Luik verlof om de relikwie in Waubach officieel te vereren. Hij ging hierbij uit van de veronderstelling dat pastoor Welters haar uiteindelijk weer aan Rolduc zou teruggeven. Toen dit in 1836 nog niet gebeurd was – Welters was op dat moment allang overleden - eiste hij haar bij een vormselbezoek aan Waubach met onmiddellijke ingang terug. Pastoor Huppertz wilde op het bevel van de bisschop ingaan, maar kerkmeester P.X.Werden was het helemaal niet met hem eens. Hij wist zeker dat pastoor Welters, als rechtmatig eigenaar, haar aan Waubach had geschonken en dat ze dus in Waubach thuishoorde. Voor alle zekerheid haalde hij haar in het geheim weg uit de kerk en verborg ze in zijn eigen huis. Tot grote woede van de bisschop die onmiddellijk iedere verering in Waubach verbood. Dit duurde bijna vier jaar. Toen kon de relikwie weer tevoorschijn komen en werd ze in aanwezigheid van heel Waubach en met een vurige preek van pastoor Damoiseaux uit Rimburg, opnieuw ter verering uitgesteld. Vanaf die tijd was en is ze onbetwist bezit van de kerk Waubach.

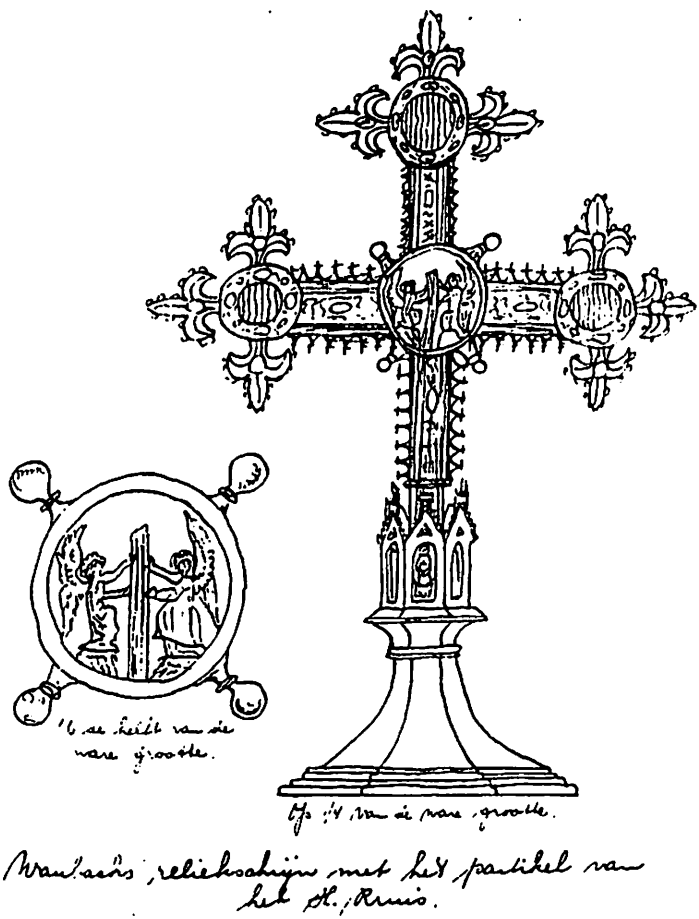
Is de relikwie wel echt ?
Na de dood van Jezus heeft niemand eraan gedacht het kruis mee te nemen en het op een veilige plaats weg te bergen. Het raakte dus zoek.
Pas omstreeks 350, nadat de christelijke godsdienst officieel erkend was in het Romeinse rijk, ging men pogingen doen om het terug te vinden.
Gangmaker hierbij was de H.Helena, de moeder van keizer Constantijn. Op de berg Golgotha vond men de drie kruisen van Jezus en de twee rovers. Alleen: welk kruis was dat van Jezus ? Om dit te achterhalen werd een ongeneeslijk zieke man op elk van de drie kruisen gelegd, in de overtuiging dat hij door contact met het echte Kruis onmiddellijk genezen zou worden. En zo geschiedde het.
Dit echte H.Kruis werd door Helena in drie stukken verdeeld. Eén ging naar Constantinopel, één naar Rome en één naar Jerusalem. In al die plaatsen werden grote basilieken gebouwd en ontstond er een drukke verering.
In Jerusalem werd het gewoonte om stukjes van het H.Kruishout aan pelgrims mee te geven. Tot verbazing van ieder minderde het hout desondanks niet. Een groot wonder volgens velen, zoals de geleerde kerkvader Paulinus van Nola, en een nieuw bewijs voor de echtheid.
Ook in de tijd van de kruistochten werden op grote schaal kruisrelikwieën uitgedeeld. Zoveel, dan men twijfels ging koesteren of ze allemaal wel echt

waren. Zo ook bij de relikwie van Hooydonck. In 1204, toen de kerk van de abdij gereed kwam en door bisschop Bonifatius van Lausanne werd ingewijd, wilde deze bisschop de echtheid beproeven. Hij had gehoord van een collegabisschop, die het weer van een ander had, dat het kruishout, in tegenstelling tot alle andere hout op de wereld, zou zinken als je het in water legt. Hij liet dus een schaal met water brengen, legde, in aanwezigheid van meerdere getuigen, het stukje H.Kruis erin en waarachtig, het bleef niet drijven maar zonk onmiddellijk naar de bodem. De echtheid wasaangetoond. Maar er gebeurde meer. toen hij het hout uit het water haalde, liepen er grote druppels dik bloed uit, tot verbazing en verbijstering van alle aanwezigen. De dag erna herhaalde hij de proefneming en opnieuw zonk het hout naar de bodem en liepen er druppels bloed uit. Bovendien zagen sommigen dat op de bodem van de schaal de druppels bloed de vorm van een kruis aannamen. Uiteraard werd het bloed in een flesje opgevangen.
De zijden doekjes waarmee de bisschop zijn vingers had schoongeveegd, werden als kostbaarheden bewaard en kregen later een plaats in de reliekhouder, waar ze tot vandaag te zien zijn. In een door alle getuigen ondertekend verslag legde de bisschop zijn bevindingen vast. Dit verslag kwam later terecht in Leuven waar het omstreeks 1665 in opdracht van de abt van Rolduc op perkament werd overgeschreven. Dit afschrift bevond zich bij de acte van overdracht uit 1663 in het archief van Rolduc.

Na 1244 heeft het wonder zich niet herhaald en heeft ook niemand meer de proef op de som genomen. Aan te nemen valt dat wij in de 21e eeuw op deze manier de echtheid niet meer zullen beproeven.
Wat blijft, is een relikwie die kostbaar is geworden door een eeuwenlangeverering van oprechte gelovigen en zo de glans van echtheid heeft gekregen.

De verering in Waubach
Vanaf 1809 is de relikwie op verschillende manieren vereerd. Sinds mensenheugenis trekt er jaarlijks in september op de zondag na het feest van de Kruisvinding een processie met de relikwie naar de Luchtmanskapel in de Groenstraat. De deelname is sinds de zestiger jaren van de 20e eeuw wel zeer teruggelopen.
De processie met het Allerheiligste en de kruisrelikwie die jarenlang op het einde van september naar de Groenstraat trok, is helemaal vergeten.

Sinds 1840 werd op alle vrijdagen van de vastentijd om half acht een stille mis en om 10 uur een drieherenhoogmis met uitstelling van het H.Sacrament opgedragen ter ere van het H.Kruis. Dit gebeurde op grond van een stichting van P.X.Werden, die voor de bekostiging hiervan grond aan de kerk schonk. Ook deze traditie is sinds 1960 in onbruik geraakt.

De reliekschrijn uit de 14e eeuw staat op een zeshoekige voet uit de 19e eeuw. Naar een tekening van hein Goossens

Hoe belangrijk men de relikwie vond blijkt ook uit het feit dat het hoofdaltaar van de kerk de legenden rond het H.Kruis in beeld brengt en dat nog na de tweede wereldoorlog op de wanden van het priesterkoor in grote fresco's het wonder van Hooydonck werd uitgebeeld. Deze fresco's zijn echter allang weer ondergeschilderd.
Alles wijst erop dat de verering zal worden bijgezet bij de mooie en kostbare herinneringen van de parochie.

DE KRUISWEG

Verloren, teruggevonden en vernieuwd

Op 22 maart 1903 wordt door deken Quodbach van Kerkrade een nieuwe kruisweg ingewijd. Hij vervangt de oude uit 1840, die naar de Luchtman-kapel in de Groenstraat verhuist. Vermoedelijk is hij gekocht bij de firma Kastrlijn en Kühnre uit Sittard. Het bijzondere van deze kruisweg is dat de staties als triptiek zijn opgezet, met op het middenpaneel de bekende voorstellingen in hoogreliëf en op de zijpanelen geschilderde voorstellingen die behulpzaam kunnen zijn bij de overwegingen en het gebed van de gelovigen. Deze zijpanelen kunnen worden dichtgeklapt. Op de achterkant zijn ze beschilderd met decoratieve bloem- en plantenmotieven op Jugendstilmanier. De onderschriften in de duitse taal zijn na de tweede wereldoorlog verwijderd en verbrand. De óp de panelen geschilderde teksten ontkomen aan dit lot. Bij de restauratie van de kerk in de jaren 70 van de twintigste eeuw worden de zijpanelen verwijderd; vermoedelijk hinderen ze de kruiswegbidders. Ze komen op zolder terecht, waar ze begin jaren 90 door pastoor Kenis worden teruggevonden. Ze verkeren in slechte staat en moeten grondig worden schoongemaakt en gerestaureerd. Dit geldt trouwens ook voor de middenpanelen die in de kerk zijn blijven hangen. En kostbare klus waarvoor op dat ogenblik de middelen ontbreken. Gelukkig kent de pastoor een kunstschilder uit de parochie die wellicht, 'Gott-ser-iere', het opknapwerk ter hand wil nemen; het is Wim Pelzer, directeur van de Vrije Academie en docent schilderen. Hij is inderdaad bereid. Wel zal hij veel tijd nodig hebben en wil hij het werk op zijn manier doen. Hij vraagt Martin Evertz om het lijstwerk en de achterkanten van de panelen van een nieuwe verflaag te voorzien. De werkzaamheden starten in 1995. De eerste statie (het is de derde uit de kruisweg) is in juni gereed en wordt in de kerk tentoongesteld. De parochianen zijn enthousiast; met name over het feit dat in de achtergrond van de figuren op de zijpanelen een Waubachs huis is opgenomen. De bedoeling van Wim Pelzer, om op deze manier de

kruisweg tot meer persoonlijk bezit van de St. Josephkerk van Waubach te maken, komt over. Besloten wordt op iedere statie een bestaand huis uit de parochie op te nemen. Aan de 'mannenkant", de Groenstraatse kant, worden dit huizen uit Waubach (alleen bij statie 7 is een niet meer bestaand huis geschilderd, namelijk het vroegere kostershuis van de familie Gielen. Dit als eerbetoon aan koster Anton Gielen) en aan de vrouwenkant, de Waubachse kant, huizen uit de Groenstraat. De gedachte hierachter is, dat de oude vetes tussen Waubach en Groenstraat zijn bijgelegd en gezonde rivaliteit is gebleven. Houtsnijder Gregor Soderman in Gillrath maakt nieuwe onderschriften voor elke statie, in de Duitse taal.
Op Paaszondag, 31 maart 1997, is het werk gereed.

De voorstellingen op de zijpanelen

1e statie:	Rechts Jezus als bespotte en geboeide koning, links Jezus gegeseld en met doornen gekroond. In de achtergrond staan de huizen Grensstraat 127 en 129 van de families H.Peters en M.Gerards/J.Noppeney.
2e statie:	Rechts Izaak met het offerhout op de rug en Links Abraham met het vuur en het offermes. In de achtergrond staat het huis Charles Frehenstraat 51 van familie Vaessen-Portz en Leo Vaessen.
3e statie:	Rechts het verloren schaap in dorens verstrikt met Jezus als bevrijder en links Jezus de Goede Herder. In de achtergrond staat het huis Charles Frehenstraat 22 van fam. Zef Hennus-Peters.
4e statie:	Rechts de profeet Simeon bij de opdracht van Jezus in de tempel en links Maria met twee duiven, de offergave der armen. In de achtergrond staat het huis Grensstraat 87 van de familie Damen-Dings.
5e statie:	Rechts Sint Dominicus en links Sint Franciscus, twee grote kruisdragers uit de geschiedenis. Als huis in de achtergrond: Kerkstraat 3 van B.Engelbrecht.
6e statie:	Rechts de profeet Jessaja en links Sint Mattheus met engel die als tekst draagt: Zijn gelaat veranderde van aanblik en zijn kleren werden verblindend wit. Het huis in de achtergrond is Kerkberg 7, het huis van de pastoor .

De zesde statie met links Jessaja en rechts Mattheus.

7e statie:	Rechts de verloren zoon in zijn ellende en links de verloren zoon met zijn rijkdommen. Het huis is Kerkstraat 123, de verdwenen kosterswoning van Anton Gielen.
8e statie:	Rechts Maria Magdalena, die Jezus beweent.Links de wenende Petrus na de verloochening. Het huis is Kerkstraat 100 van Jan Eggen.
9e statie:	Rechts de H.Augustinus: '*Onrustig is ons hart totdat het rust vindt in U'* en links de honderdman die uit Jezus' zijde water en bloed ziet stromen. Het huis is Groenstraat 108/110 van Jo Vek en Philomène Vek.
10e statie:	Rechts de evangelist Lucas die vertelt dat de vader van de verloren zoon hem kostbare kleren geeft en links Jozef van Egypte met de rijkgekleurde rok die hij van vader Jakob gekregen heeft. Het huis is Groenstraat 123 van familie Frits Meijer-Eggen.
11e statie:	Rechts koning David met de psalm: *' Mijn God, mijn God waarom hebt Gij mij verlaten ?'*, links de profeet Jeremias die klaagt over de verwoesting van Jerusalem. Het huis is Rimburgerweg 126 van Frits Berkers-Diederen en Lei Spiertz-Degens.
12e statie:	Rechts Melchisedek, die brood en wijn offert en links Mozes en de koperen slang: *Wie ernaar opziet zal gered worden.* Het huis is Groenstraat 139 van Nicolaas Schnitzeler.
13e statie:	Rechts en links een engel. Het huis is Groenstraat 180 van C.Bruinsma.
14e statie:	Rechts de Verrezen Christus en links Christus die opstijgt naar de hemel. Het huis is van de fam. Fr.Portz.

Een prachtig getuigenis van de vroomheid van onze directe voorouders.

N. B. 1 De besturen der deelnemende Vereenigingen worden verzocht plaats te nemen op het versierde podium

2 De heeren dienen plaats op de gereserveerde plaatsen aan te wijzen door de Regelingscommissie, waar men zich gelieve aan te houden

3 Wegens de groote drukte kunnen alleen bovenvermelde R. K. Vereenigingen in de Feestzaal toegelaten worden

4 De kinderen hebben **geen toegang** voor hen zal in de R. K. St. Josef en St. Aloysiusschool op een nader te bepalen dag een afzonderlijke Feestviering gehouden worden

5 De Parochianen worden verzocht feestelijk te vlaggen

's Namiddags

4 uur plechtig Lof met Orgelwijding en Orgelspel (zie extra-program)

6 uur Serenade: Harmonie

7 uur Serenade: Kerkkoor

A. M. D. G.

Deze programma's worden aan de Parochianen aangeboden met verzoek om 'n bijdrage om de onkosten der versieringen te bestrijden

Druk. B. Heimers-Custers, Nieuwenhagen

Programma

Feestelijkheden bij gelegenheid van

Veertig jarig Priesterfeest

van den Z. E. Heer **Pastoor L. STASSEN** in de Parochie **„Maria Hulp der Christenen" Nieuwenhagen**

1892 **1932**

Feestlied

Wijze: Groote God wij loven U

Blijde klinkt het Feestlijk lied
Heden, Priester, U ter eere:
Priester Gods in eeuwigheid,
Heil'ge Dienaar van den Heere.
Boven d'Eng'len waardigheid 2 x
Zijt Gij 's Heeren dienst gewijd

Tot het altaar zijt Gij thans
Veertig jaren heen getreden:
Veertig jaar ontsluit Gij thans
's Hemels poort voor wie misdeden
Dat Gods Zegen lange tijd 2 x
U nog sterke in den strijd

's Morgens zullen de Parochianen in groote getale een H. Communie tot dankzegging opdragen

Om half 10 zal de Z. E. Jubilaris worden afgehaald aan de pastorie

Bloemenhulde en feestgedicht door een herdersknaapje en bruidje

Volgorde van den Feeststoet

1 R. K. Schooljongens en Onderwijzers
2 R. K. Schoolmeisjes en Eerw. Zusters
3 Fanfare „St. Caecilia"
4 Patronaat „St. Josef"
5 R. K. Werkliedenbond
6 R. K. Mijnwerkersbond
7 St. Barbara Vereeniging
8 Kerkkoor
9 Bruidjes
10 Jubilaris en Eerw. Geestelijkheid
11 Kerkbestuur
12 K. J. V.
13 Stoet der Parochianen

10 uur plechtige Hoogmis tot dankzegging opgedragen door den Z. E. Jubilaris met Feestpredicatie door den Eerw. Heer H. Pelzer Kapelaan

Het Kerkkoor zingt de Mis van Sanctissimae Trinitatis Hub. Cuypers Op. 5.

Slotzang: Jubilelied der Kinderen

Na de Hoogmis groote Feestreceptie en aanbiedingen der Geschenken van de R. K. Vereenigingen der Parochie in den feestelijk versierden bovenzaal van het Patronaat

Volgorde der Feestreceptie

1 Bij het binnentreden van den Jubilaris Welkomstusch van de Harmonie

2 Oudste Kerkmeester biedt de gelukwenschen en het Feestgeschenk aan namens geheel de Parochie Tevens aanbieding van het cadeau van het Kerkbestuur

3 Kerkelijk Zangkoor
a) Rede van den Voorzitter
b) Zangnummer

4 R. K. Werkliedenbond „St. Josef"

5 Fanfare „St. Caecilia"
a) Rede van den Voorzitter
b) Muzieknummer

6 R. K. Mijnwerkersbond

7 K. J. V. Huldiging

8 R. K. St. Barbara Vereeniging
a) Rede van den Voorzitter
b) Joego Sloweensche Zang en Muziek

9 R. K. Jongenspatronaat „St. Josef"
a) Feestgedicht
b) Feestgymnastiek

10 Dankrede van den Jubilaris

Tot slot zullen allen meezingen „Feestlied" onder het portret bldz. 1

LAURADORP
PAROCHIE VAN MIJNWERKERS EN SALESIANEN

Een wijk voor mijnwerkers

Toen in 1926 de mijn Julia goed op gang kwam rekende de directie op een toeloop van duizenden arbeiders. Met het oog hierop besloot zij tot het stichten van een honderdtal woningen voor gehuwden. Hiertoe kocht zij in Ubach over Worms in de driehoek Steenenkruis, Waubach en Groenstraat practisch alle gronden op. Voor de realisatie van de woningen zocht ze samenwerking met 'Thuis Best' in Heerlen. Bovendien schreef ze een prijsvraag uit voor een plan 'Tuindorp'. Het 'dorp' moest economisch zijn opgebouwd en diende het landelijk karakter te hebben van een Limburgs dorp. In het plan moesten bovendien zijn opgenomen: een kerk van 1200 zitplaatsen, met klooster, patronaatsgebouw, kosterswoning, een zusterskloosterr met bewaar- en huishoudschool, een meisjesschool, een jongensschool, tien onderwijzerswoningen, een dokterswoning met apotheek en een twintigtal winkels. De kerk diende op het hoogste punt te komen. Bij de inzenders was onder andere architect Peutz uit Heerlen. Hij won overigens niet. De opdracht ging naar architect Drummen uit Brunssum, die volgens de jury het beste aan de opdracht beantwoordde. In 1926 werd gestart met de bouw. In dat jaar kwamen 58 woningen gereed. In 1927 bouwde men 42 woningen. In 1927 startte de bouw van 328 eengezinswoningen in de omgeving van de huidige Lindestraat. Deze kwamen in 1929 gereed. In 1931 kwamen er nog eens 73 woningen bij. In vier jaar tijds had men 400 woningen gebouwd. Ze hadden grote ramen, waren voorzien van electrisch licht, waterleiding en riolering. De straten waren ruim breed en verhard. Alle woningen hadden een voortuintje en een grote achtertuin met fruitbomen en struiken. In de brede trottoirs stonden alle mogelijke soorten bomen zodat de straten lanen leken.

In 1932 organiseerde men voor de scholen een boomplantdag, waarop in de verschillende straten van de wijk de kinderen hun boom mochten planten. Jan Beckers deed dit in de Maastrichterlaan. Dagelijks ging hij kijken of de boom wel goed groeide. Hij weet overigens niet meer welk soort boom hij geplant heeft

Naar de maatstaven van die tijd was het een ideaal woonoord. En de prijzen waren redelijk. Uit het hele land kwam men kijken naar dit prachtige project.
De bewoners die door de mijn in deze woningen werden geplaatst kwamen van heinde en ver. In 1931 was 34% van de bevolking van Ubach over Worms vreemdeling. 13% was niet-katholiek. Eigenlijk een revolutie.

Kerk Lauradorp

Dr Poels
Hij was aalmoezenier van sociale werken en de grote drijvende kracht achter de katholieke sociale zorg in de mijnstreek. Hij deed er alles aan om te voorkomen dat in Limburg dezelfde toestanden zouden ontstaan als in de Belgische Borinage en de Engelse industriegebieden. En hij wilde het gebied katholiek houden. Van groot belang achtte hij de zorg voor de oudere jeugd. In 1923 maakte hij kennis met de latere algemeen overste van de paters Salesianen die tijdens een visitatiereis door België in Heerlen een missietentoonstelling bezocht. Via hem kreeg hij grotere kennis van het werk van Don Bosco, voor wie hij grote bewondering had. Hij reisde in 1925 naar Turijn en zag daar wat er tot stand gebracht was. Dit was wat hij voor Limburg zocht. Deze paters wilde hij ook in Limburg voor de jeugd

hebben. Onmiddellijk begon hij plannen te maken, maar hij liep vast op tegenwerking van de plaatselijke priesters die zelf voor de jeugd zeiden te kunnen opkomen. Men adviseerde hem ergens een parochie of rectoraat te zoeken waar de paters konden werken. En dat werd Lauradorp.

De Salesianen

De Salesianen – genoemd naar de H. Franciscus van Sales wiens spirituele opvattingen men volgt – is een priestercongregatie gesticht door de H. Don Bosco, een beroemd italiaans priester uit de 19e eeuw die schitterend werk gedaan heeft onder de achtergestelde en verwaarloosde jeugd in de achterbuurten van Turijn. Hij was een practisch opvoeder met grote charismatische gaven. Hij werkte volgens een zogenaamde 'preventieve methode'. 'Hij trachtte zonder dwang of straf fouten en ontsporingen te voorkomen en bereikte dit onder andere door een beroep te doen op de vrijwillige medewerking van de jongeren en in zorg voor elkaar'. Hij deed dit via het Oratorium, een soort jongerencentrum en internaat. Don Bosco stierf in 1888. Hij was toen al wereldberoemd. De Salesianen zetten in zijn geest het werk voort en droegen het uit. De aanpak bleek buitengewoon goed te werken met name in de moderne grote industriecentra. Overal werden de Salesianen gevraagd om nieuwe Oratoria te stichten. Logisch dat Dr Poels hen ook naar Limburg wilde halen, al was het maar voor een enkele parochie. En het lukte. In 1928 besloot mgr Schrijnen de zielzorg in Lauradorp aan de Salesianen toe te wijzen. Voor de Salesianen was dit ook een kans. Zij hadden nog geen vestiging in Nederland. Via Lauradorp hoopten zij er vaste voet te krijgen. In 1927 al kreeg pater Johan Fischer de opdracht om de vestiging in Waubach voor te bereiden. In 1928 vestigde hij zich in Waubach bij de familie Dautzenberg in de Kantstraat. Voorlopig als kapelaan van de St. Josephkerk met de bijzondere zorg voor de gezinnen in het wordende Lauradorp.

Als Salesiaan was het zijn eerste zorg een jeugdcentrum, een Oratorium, tot stand te brengen. Hij startte in 1928 met de bouw ervan aan de Maastrichterlaan (en niet aan de Hovenstraat, zoals de planners wilden). In 1929 kwam dit gereed. Het werk onder de jongeren kon beginnen. Overigens wilde hij – evenals Don Bosco in Turijn – bij het Oratorium ook een internaat vestigen voor verwaarloosde jeugd uit heel de regio en van zijn oversten kreeg hij verder de opdracht om er een theologische opleiding voor aanstaande priesters te starten. Al direct in 1929 kwam de latere rector, pater Dury, met 30 seminaristen naar de nieuwe vestiging. Maar dit was geen succes. In 1930 vertrok deze groep naar Turijn. Wat het werk

Pater Johan Fischer

onder de jongeren betreft: direct na de opening werd gestart met een groep van 8. Elke woensdag kwamen ze bij elkaar en kregen ze verhalen te horen over Don Bosco en zijn wonderlijke werken. Ook trokken ze erop uit naar de hei: *,Bij de 'koffiepoel' waar een bron was werd water gehaald om koffie te zetten. Het werd gekookt in een grote ketel die aan een ketting in een houten driepoot hing. De ketel werd op een trekwagen meegenomen'.* Met de toename van het aantal bewoners groeide de groep. Al vlug waren er zo'n 130 vaste bezoekers, allemaal jongens. Voor de meisjes werd in een schoollokaal apart iets georganiseerd.

Er kwam een speelterrein. Er kwam een patronaat met veel mogelijkheden voor spel en ontspanning.. Voor de oudere jeugd werden ontwikkelings- en godsdienstavonden georganiseerd. Voor de parochie was er dagelijks om 19.00 uur een lof met een korte lezing en gezamenlijk avondgebed. Veel mensen nemen hieraan deel.

Ter ere van Don Bosco wordt in Lauradorp nog steeds het volgende door pater Voorter gemaakte lied gezongen:

God gaf U wijsheid voor de tijd
God gaf U veel voorzichtigheid
God gaf aan uw hart een breedheid mee
Als het strand van de zee

O Don Bosco, bid voor ons
O Don Bosco, bid voor ons

In alle zorgen om het bestaan
Riep U getrouw Maria aan
Vertel haar al uw zorgen groot
Voor het dagelijks brood.

Het was een lievelingslied van mej. Speck. Bij acties en collectes zong men het omdat zij dan extra-gul voor de dag kwam. Het koor zingt het lied overigens met frisse tegenzin.

Don Bosco en zijn leerlingen. Kleiplastiek boven rechter-zijaltaar in de parochiekerk.

Laura en vereniging

Van de aanvang af waren er zeer nauwe betrekkingen met de mijn. De bewoners van de wijk waren in het begin allemaal werkzaam bij Laura en vereniging. Bij de opbouw en ontwikkeling van de wijk was de mijn direct betrokken. En ze bleef dit al de jaren door. Bij feesten, bij bijzondere gebeurtenissen en activiteiten, bij noodgevallen: de mijn was er voortdurend. Pastoor Asma schreef erover bij het 40-jarig bestaansfeest: *Mgr Schrijnen schreef in zijn brief van 22 januari 1930: ' Het bestuur van de mijn "Laura en Vereniging" heeft een nieuwe dorp gebouwd'. Het ontstaan van Lauradorp is dus aan deze vereniging te danken.Het kon ook niet anders of L&V moest belangstelling hebben voor onze gemeenschap. Lauradorp heeft altijd een bijzondere plaats ingenomen in deze onderneming. En met Lauradorp ook de kerk. Het archief van het rectoraat spreekt hier een duidelijke taal. Veel verenigingen klopten aan bij L&V. En, voor zover ik uit de stukken kan opmaken, nooit tevergeefs. Onze kerk, ons klooster, ons jeugdwerk en onze verenigingen hebben steeds een grote steun van deze mijn gehad. De laatste keer is nog niet zo heel lang geleden.Het was ons verzoek om steun bij de verbouwing van onze verwarming, enige tijd geleden. Ook buiten deze bijzondere hulp vergat de mijn ons niet. Ieder jaar konden we per werknemer op een vaste subsidie rekenen. Als dit alles zeker meetelt, het voornaamste is wel geweest, de belangstelling, het medeleven en de sympathie van de directie voor ons werk". (Rector Asma in het jubileumboekje Lauradorp Parochie 40 jaar".*
De rector vergeet nog te vermelden het gemeenschapshuis der Sjtee-uul dat door LenV als jubileumcadeau aan de parochie geschonken werd in 1957.

DE KERK
Noodkerk
Vanaf 1929 tot 1934 dient de grote bovenzaal van het oratorium annex klooster als noodkerk. Er zijn 250 zitplaatsen en 100 staanplaatsen. Dagelijks is er een dienst voor kloostergemeenschap en parochie waaraan druk wordt deelgenomen. In het weekeinde zijn er heilige missen voor de Nederlandse parochianen naast een aparte dienst voor de Duitse bewoners. Al direct is deze noodkerk veel te klein en maakt men plannen voor de huidige grote kerk. Voorlopig lost men de problemen op door bij bijzondere gelegenheden (zoals bij de nachtmis met Kerstmis) entreekaarten uit te reiken volgens het systeem ' wie het eerst komt, het eerst maalt ' met als gevolg dat die van Lauradorp vaak niet binnenkwamen. Deze nachtmis was

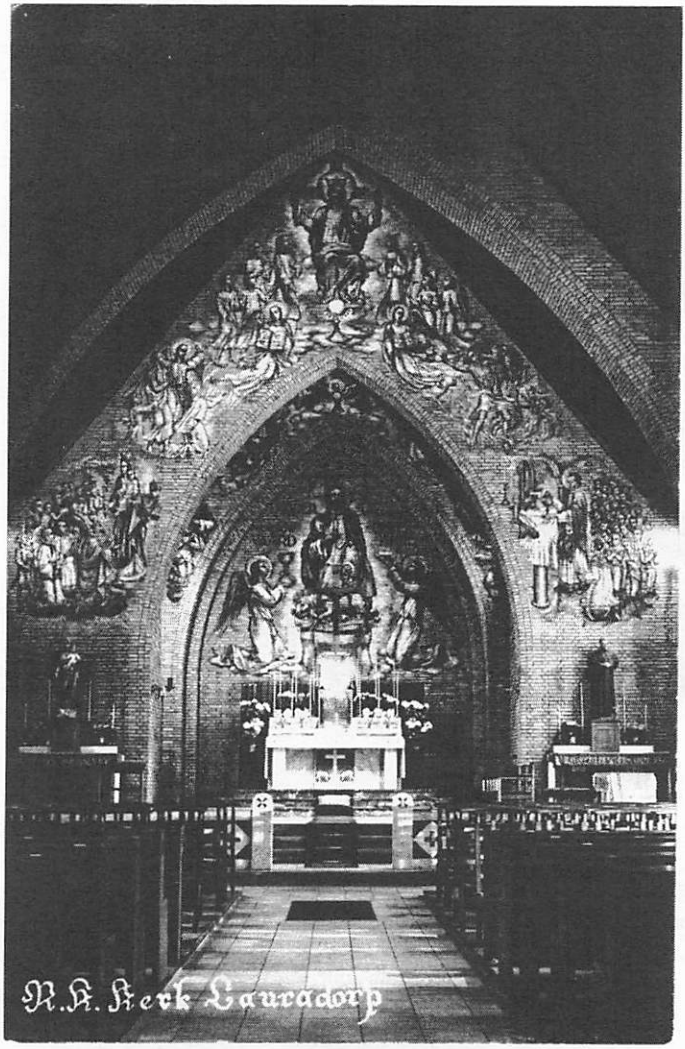
extra aantrekkelijk omdat ze om middernacht gehouden werd en niet om 5 uur in de ochtend zoals in de gewone parochiekerken.

Oratorium en klooster in 1930. De grote zaal van het Oratorium diende als noodkerk tot 1934

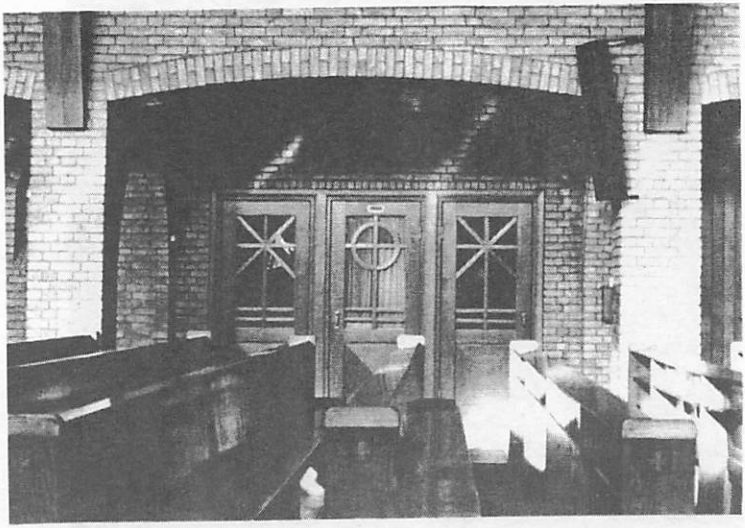
De kerk

Gebouwd :	1933 – 1934
Plaats:	De Kustersdriessen bij de Maastrichterweg
Bouwrector:	pater J. van de Bosch
Architect:	Ir J.Beersma van Laura en vereniging
Aannemer:	Tummers uit Sittard
Werkverschaffing:	Op aandringen van de provincie worden werkloze arbeiders bij de bouw ingezet. Eerst uit Ubach over Worms later ook uit Hoensbroek, Sittard, Beek en Ophoven. De RK Bouwvakarbeidersbond maakt hiertegen bezwaar bij het gemeentebestuur
Kosten bij aanbesteding:	fl. 45.000,-
Start bouw:	Augustus 1933

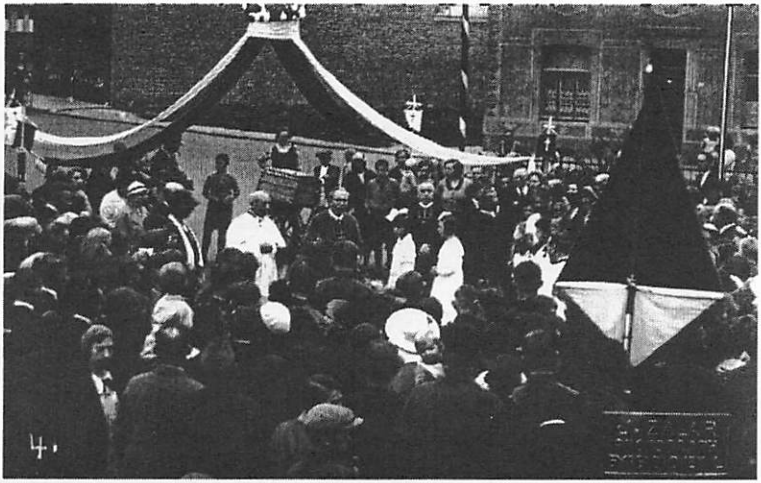
Interieur kerk met wandschilderingen van Jacques Verheijen omstreeks 1950

Stijl van de kerk:	Zakelijke grote ruimte met traditionele vormen die gotisch aandoen. Zeer mooi en zorgvuldig metselwerk binnen en buiten. Christelijke symbolen zijn organisch in de wanden en het houtwerk verwerkt. Mooie communiebaken en expositiealtaar.

Biechtstoel: constructie-elementenzijn tevens symbolen

Grootte kerk:	800 zit- + staanplaatsen
Eerste steen gelegd:	15 oktober 1933 door deken van Ormelingen uit Kerkrade
Bouw gereed:	juli 1934
Geconsacreerd:	22 juli 1934 door Mgr. dr. G.Lemmens
Patroon van de kerk:	St. Theresia van Lisieux, heilig verklaard in 1925 en zeer populair in die tijd. Don Bosco wordt in 1934, na zijn heiligverklaring, op aandringen van bisschop Lemmens de tweede patroon.
Bijzondere verering:	Maria Hulp der Christenen, Don Bosco, Dominicus Savio en de H.Barbara
Kerkhof:	Geen eigen kerkhof. Men maakt gebruik van het katholiek deel van de Openbare Begraafplaats

Bezoek mgr. dr G.Lemmens aan Lauradorp bij de kerkwijding.Op zijn aandringen wordt Don Bosco tweede patroon van de kerk.

aan de Steenenkruisweg of van het kerkhof bij de St.Josephkerk in Waubach.

Inrichting van de kerk: 1939: wandschilderingen achter altaar en op triomfboog door Jacques Verheijen uit Echt. Stellen voor: De Verrezen Christus en een aantal verhalen rondom de eucharistie.
1941: Orgel geplaatst door firma Pels en Zoon uit Alkmaar. Kosten fl. 6975,- Na de oorlog worden enkele registers toegevoegd.
1941: Glas-in-lood-raam boven oksaal door L. van Essen Roermond. Dit raam is een geschenk van de parochie Losser, de geboorteplaats van pater Bernard Fischer.

1942: Gebrandschilderde zijramen met de twaalf apostelen. Door Jacques Verheijen uit Echt.
1955: Twee kleiplastieken boven de zij-altaren. De linkse voorstellende Maria Hulp der Christenen en de rechtse de H. Don Bosco. Ontworpen door Jules Rummens en vervaardigd in de ateliers St.Joris te Beesel.
1958: Kruiswegstaties door Sj. Drummen uit Heerlerbaan.

De kruiswegstaties van Sj. Drummen: staties 4 en 5

1959: Groot Don Boscobeeld door Sj.Drummen uit Heerlerbaan. Stond oorspronkelijk in Don Bosco-kapel achter in de kerk. Tegenwoordig staat het buiten bij de sacristie-ingang.
1963: Altaar onder de viering op priesterkoor. Groen gewolkt marmer. Geschenk van de parochie aan pater Ter Meer bij zilveren priesterfeest.

Restauraties:	1978/1979: restauratie orgel. Kosten fl. 30.000. Opgebracht door acties en diverse subsidiegevers. 1954: glas in loodramen gerestaureerd. Kosten fl. 12.000
Parochieretraites:	in 1943 en in 1953 (van 25 oktober tot 25 december door paters Montfortanen). Ter herinnering aan de eerste werd in 1947 een kruis geplaatst op het plein voor de kerk.

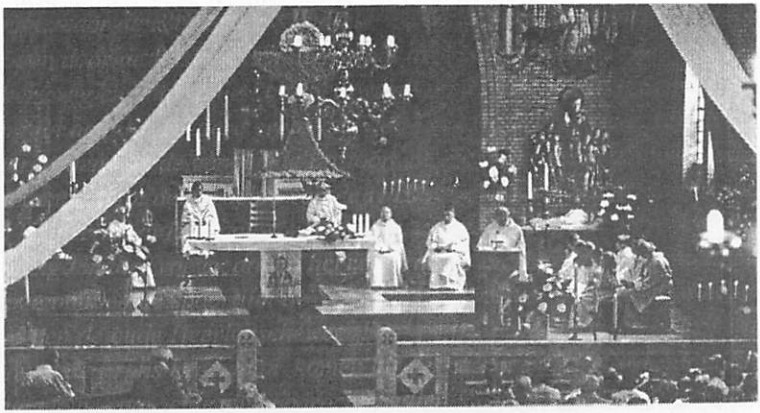
Jan Beckers meent zich te herinneren dat bij de oprichting van dit kruis – dat geschonken werd door LenV en afkomstig was uit de kapel die in de eerste jaren van de mijn, ondergronds bij de schacht was ingericht voor arbeiders die voor de aanvang de sjiiecht wilden bidden – het volgende lied gezongen werd:
Broeders, welk geloof hebt gij
Zegt uw credo, antwoord mij
Credo het evangelie Gods
Wees standvastig als een rots

	Om de twee jaar werden voor de oorlog vormingsweken georganiseerd door de paters zelf. Ze duurden een maand en ieder werd geacht eraan mee te doen. Er waren middag- en avondbijeenkomsten. De deelname werd gecontroleerd via knipkaarten. Als iemand niet was komen opdagen werd hij direct door pater Fischer bezocht.
Bijzondere activiteiten:	1952-1960: bedevaarten ter ere van Don Bosco 1958 en volgende: missieactiviteiten 1951-1965: Kruimelfonds en naaikrans. De naaikrans deed verstelwerk en onderhield de kerk. Ook maakte men nieuwe paramenten aan de hand van ontwerpen van pater Saris. Men was zeer productief, zoals bleek bij de tentoonstelling in 1963, toen de naaikrans 121/2 jaar bestond.

1970: Het rectoraat wordt parochie en krijgt dus het recht te dopen, huwelijken te sluiten en doden te begraven. De rector wordt pastoor.

1963: tentoonstelling bij 121/2 jarig bestaan van de naaikrans

De kerk bij het vertrek van pastoor van Dors

1993: De paters Salesianen verlaten de parochie. De congregatie heeft geen opvolgers meer en moet Lauradorp opgeven. Het klooster wordt verkocht. Het Oratorium blijft centrum voor jongeren. De zorg voor kerk en parochie gaat voorlopig over naar het pastoraal team van Waubach.

1993: Lauradorp gaat op en het parochiecluster Ubach over Worms. Van nu af aan zal de zielzorg in handen zijn van een team met vooral lekenvrijwilligers onder de leiding van de pastoor van Waubach. Pastoor Kenis is de eerste leider van dit nieuwe cluster.

PAROCHIEPRIESTERS LAURADORP

Het is onmogelijk een complete lijst van alle bij de parochie betrokken priesters te maken. Van een aantal weten we alleen de achternaam en zijn de jaartallen niet te achterhalen. We vermelden ze toch maar in de hoop zo tot een zekere compleetheid te komen.

De parochiepriesters maakten deel uit van de kloostergemeenschap van de paters Salesianen. Tot deze gemeenschap hoorden ook priesters en broeders die niet rechtstreeks voor de parochie werkten, zoals de paters Vreriks, Thoen en Gruijters. Vreriks en Thoen werden speciaal benoemd voor jeugd- en jongerenwerk in de regio. Zij deden onder andere de verkennerij en hadden een taak bij de OVS van Laura en Vereniging. Pater Gruijters was directeur van het klooster en trok door heel het land om afdelingen van derde orde te stichten. Hij was de grote gangmaker van de bedevaarten tussen 1950 en 1960. Ook probeerde hij het internaat opnieuw te starten en met het oog hierop spande hij zich in om in Lauradorp een MULO te stichten. De parochie profiteerde vaak zijdelings van deze priesters. In de lijsten van officiële zielzorgers komen ze echter niet voor.

Voordat de paters naar Lauradorp kwamen hadden ze vaak al heel wat van de wereld gezien. Ze kregen een deel van hun scholing in Italië, de Verenigde Staten of België. In de opleidingstijd moesten ze ook stage lopen. Een aantal van die stagières(B.Fisher, F.Lehaen, W.Saris) kwam in Lauradorp terecht. Men noemde ze daar 'de hòfveadige'. Uit den vreemde brachten ze soms typische gebruiken mee. Zo hield pater Johan Fischer op 8 december het feest van de kastanjes, In navolging van Italië werden er dan kastanjes gepoft

Grondlegger en eerste priester in Lauradorp

Fischer Johan	1928-1936

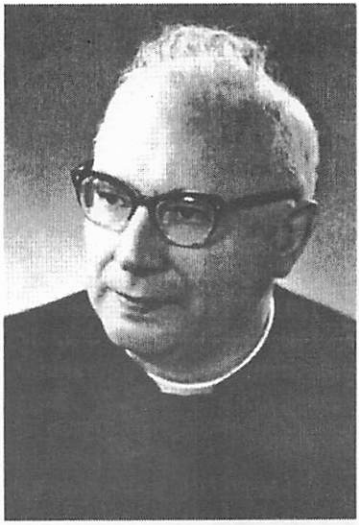
Rector/Pastoor		**Kapelaan**	
Dury Ch.	1929-1931		
Bosch van den Johannes	1931-1938	Fischer B.	1931-1938
		Lehaen F. ass.	1932-1933
Fischer Bernard	1938-1943	Ter Meer H.H.	1938-1947
Dirksmeier	1942-1945	Vreriks GJ	
		Thoen	1939
		Aders	
Dury Ch.	1945-1947		
Ter Meer H.H.	1947-1965	Gruijters	1950-1960
		Wiggen van A.	1958-1966
		Saris W.	1960-1963
		Goorts, C.J.	1963-1965
		Pennock, PJAM	1963-1966
		Schaad, Th.C.	1947-1987
		Valk vd JA	1965-1967
		Bart	
		Elsakkers	
		Voorter	
Wijsman S.P.M.	1965-1975	Decae, P.L.	1967-1986
Asma G.N.	1975-1987	Boemaars, JAM	1982-1986
		Riemslag, AHC	1986-1993
Dorst A.J.M.	1987-1993		

GEGEVENS OVER DE PRIESTERS

Pater Johan Fischer is de eigenlijke grondlegger van de parochie. Hij komt in 1928 en gaat wonen bij de familie Dautzenberg aan de Kantstraat. *De mensen noemden hem al gauw 'de tweede Don Bosco' omdat hij zowel uiterlijk als innerlijk zijn H.Stichter zeer na kwam. Deze pater Fischer – de oude Fischer, zoals hij ook genoemd werd – heeft het grondwerk verricht en de fundamenten gelegd waarop het nieuwe rectoraat Lauradorp*

gebouwd werd. .... Als men zich realiseert dat toen alleen de Hovenstraat en een gedeelte van de Maastrichterlaan stonden, krijgt men pas echt respect voor deze pionier. Hij bouwde een klooster ..Het bovengedeelte werd noodkerk, het benedendeel werd voor de helft klooster en voor de helft oratorium, waar pater Fischer begon met acht jongens die Lauradorp steeds trouw gebleven zijn. Zijn rechterhand in dit jeugdwerk was de familie Schumacher...(Meester Huijnen: Feestrede bij 25jarig bestaan rectoraat)

Pater Bernard Fischer is in 1929 al een tijdje in Lauradorp geweest, als lesgever, toen de Salesianen in Lauradorp ook een opleidingsseminarie wilden vestigen. Komt in 1931 terug. Hij is de organisator van de parochie. Hij wordt in 1938 rector. Onder hem komt er een orgel, worden de grote schilderingen aangebracht en de glas in lood ramen achter in de kerk. Hij ondervindt veel steun van de parochianen en het kerkbestuur en met name van mej Loyen en de heren Schormans en Frey. In 1943 moet hij onderduiken en raakt hij in de Achterhoek betrokken bij het verzet tegen de Duitse bezetters. Na de oorlog komt hij terug naar Lauradorp, naar het klooster, om in Eygelshoven in de gezellenhuis zielzorg te doen. Hij blijft tot 1952 bij de parochie betrokken.

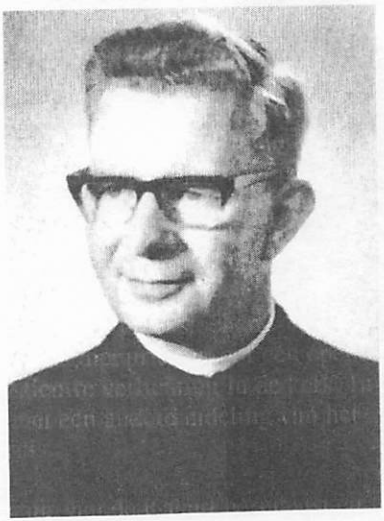
Pater Ter Meer

Pater H.Termeer. Zorgt voor de verdere aankleding van de kerk: kruiswegstaties van Drummen, glas- en loodramen, keramiekreliefs van Maria Hulp der Christenen en Don Bosco boven de zij-altaren, aparte kapellen voor Don Bosco, Dominico Savio en sint Barbara

Pater Saris. Loopt stage in Lauradorp, komt direct na zijn priesterwijding in 1952 naar Lauradorp en blijft dan tot 1963. Brengt veel nieuwe initiatieven in de parochie. Weet met name de jeugd goed te bereiken en speelt een grote rol bij het godsdienstonderwijs in de lagere scholen. Hij is oprichter van het jongenskoor de Biricchinis en brengt dit koor tot grote bloei. Als hij weggaat neemt pater Elsakkers de dirigeerstok over.

Pater Gruijters
Directeur van het klooster. Is heel actief bij het verspreiden van de Salesiaanse spiritualiteit. Hij trekt door het hele land en richt overal kleine groepen op die als een soort derde orde werken. Met deze groepen als achtergrond start hij omstreeks 1952 bedevaartactiviteiten ter ere van Don Bosco en Dominico Savio. Elders wordt verteld hoe dit liep. Hij besteedt veel aandacht aan het internaat

Pater T.C.Schaad

Pater Schaad

Een late roeping. Werd direct na zijn priesterwijding naar Brazilië uitgezonden. Kon daar vanwege zijn gezondheid niet blijven. Kwam terug naar Nederland en werd in Lauradorp geplaatst. Daar hield hij het 40 jaar vol, als gewone kapelaan. Hij was een bezorgd mens een man van weinig woorden, die zeer veel aandacht en tijd had voor zieken en stervenden. Als adviseur van de harmonie en de KAVO was hij geliefd. En als opbouwer van activiteiten voor de meisjes (Meisjeskoor Induna en balletgroep o.a.) was hij onovertroffen. Maar voor alles was hij een Lauradorper. Hij stierf in 1987 in Waubach, bijna 80 jaar oud, en werd (tot verbazing van velen) niet in het priestergraf van Waubach maar op het kerkhof aan de Steenenkruisweg begraven.

Pater van Dorst

In 1987 volgde pater Toon van Dorst pater Asma op als pastoor. Hij was 67 jaar, maar voelde zich jong genoeg om zich voor te nemen 'de Landgraafse parochie nieuw leven in te blazen.' In 1988 vertelt hij aan een journalist: ' *Toen ik hier kwam, bemerkte ik een groot verdriet onder de oude mensen. Ze hebben herinneringen aan een mooi verleden dat aan het aftakelen is.* ' Uitgaande van de jonge gezinnen wil hij opnieuw iets opbouwen. Hij zoekt steun bij de oudere, ervaren Lauradorpers: Jan Beckers, meester Huijnen, Wiel Das, Toine Claus, Trautje Speck; mensen die weten hoe diep in de grond de kostbaarste zaken begraven zijn. Hij zegt:'Geloof is verborgen als kolen in de mijn." Het zal hem niet lukken. Onder zijn bestuur werd nog gevierd dat de paters Salesianen 60 jaar in Lauradorp werkten. Onder zijn bestuur werd ook in 1993 het Salesianerklooster wegens personeelstekort opgeheven. Na 65 jaar werden de bijzondere banden met de Salesianen doorgesneden en werd Lauradorp weer een gewoon onderdeel van de kerk van Ubach over Worms.

Broeder Jan Wessels

Een man bleef achter, broeder Jan. Was zijn bestaan vanuit de parochie gezien een verborgen bestaan geweest (hij was kok, eerst in een bejaardenhuis te Stein en later in het klooster in Lauradorp), opeens verscheen hij op de voorgrond. Hij werd contactpersoon voor Lauradorp. Toen het nodig bleek, verhuisde hij naar Abdissenbosch. Hij werd actief binnen het pastoraal team, speelde een rol bij eucharistievieringen in de verschillende kerken, bracht de communie aan de zieken. Een aimabele man, hartelijk en open. Met zijn vertrek in 2001 kwam de Salesiaanse aanwezigheid definitief ten einde.

Pastoor Kenis
En dus zijn we terug bij een 'gewone' pastoor, met dit verschil dat de pastoor van 1927 samen met twee kapelaans alleen voor Waubach moest zorgen, terwijl die van 1993 zielzorger werd voor al de vier kerken van Ubach over Worms, aanvankelijk nog gesteund door één kapelaan en één permanente diaken en tegen 2001 alleenstaand zielzorger geworden met wat hulp van een seminarist en een permanent diaken. De 'gelovigen' zelf zullen hun parochie moeten dragen en in leven houden. Of dit lukken zal ? Men zou Don Bosco nog eens opnieuw moeten raadplegen.

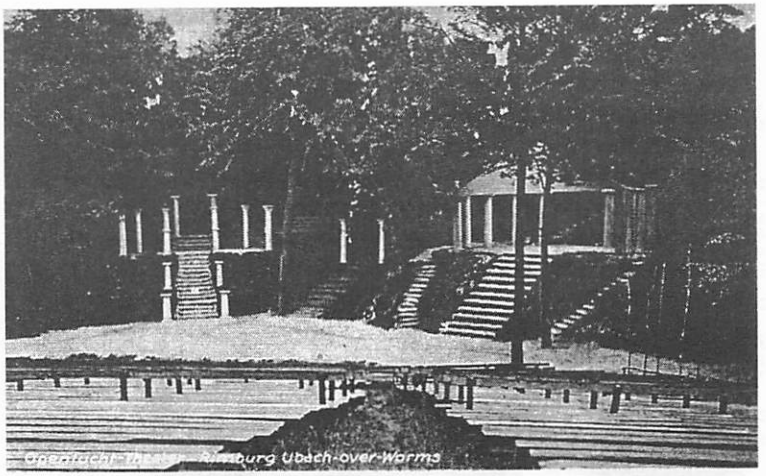
EEN GREEP UIT DE RIJKE GESCHIEDENIS VAN DE PAROCHIE

LAURADORP

Toneelspelen voor de nieuwe kerk in het openluchttheater Rimburg

Tussen 1930 en 1935 moest geld verzameld worden voor de nieuwe kerk. Er was veel nodig. IJverig werd in de eigen kring gecollecteerd. Vanaf 1930 was er een dubbeltjesactie. De meisjes van het jeugdwerk, de KJV en de Mariacongegratie collecteerden elke zondag voor het hoofdaltaar.
En er waren gulle schenkers. De weduwe Roex-Sturmans schonk een zevenarmige kandelaar, Helena Heiligers twee drie-armige kandelaars bij het beeld van de Altijddurende Bijstand, Johan Römkens een nieuwe loper, de gebroeders Crijns een zilveren wierookvat en een processiekruis en het echtpaar Mostard-Römkens een altaartapijt.Uiteraard trokken de paters, met name Bernard Fischer, het land in om bedelpreken te houden. Men ging tot ver buiten de provincie. En niet zonder succes. Zo schonk de Achterhoekse plaats Losser de glas in lood-ramen achter in de kerk.
Veel bekendheid kregen de opvoeringen voor de kerk in het openluchttheater van Rimburg, waar in '32,'33 en '34 een reeks uitvoeringen werden verzorgd met medewerking van vooraanstaande Limburgse toneelspelers als Sjef Schillings en van kinderen en volwassenen uit Lauradorp voor de kleine rollen. Het openluchttheater zelf werd door de Lauradorpse mijnwerkers na de schichten met vereende krachten gebouwd. Stukken als 'De heks van de Brunssummerheide' trokken grote belangstelling. Het meeste succes had men met een passiespel, vooral toen er door de bekende jeugdboeken- (Dodende pijl, Snelle Panter) en toneelschrijver Jo van de Burgt uit Lindenheuvel een goede tekst

geschreven was. Van heinde en ver kwamen in de zomer wekelijks de belangstellenden met busladingen vol. Gangmaker was pater Bernard Fischer, nog jong toen en jarenlang de drijvende kracht achter de gemeenschapsopbouw van de parochie. Het kostte overigens best moeite

Open Luchttheater Rimburg in 1933. Na de sjiecht gebouwd door mijnwerkers uit Lauradorp.

om van de Burgt zover te krijgen dat hij een passiespel wilde maken. In 1965 vertelt hij hierover aan Bert Dijks van het Limburgs Dagblad: *'Kom nou pater, daar ben ik niet braaf genoeg voor', antwoordde hij eens een pater van de congregatie van Don Bosco, toen die vroeg of hij een passiespel voor hem kon schrijven. De pater kreeg hem zo ver een passiespel te bezoeken. 'Verdomme, pater, noemen ze dat nou een passiespel', vertelt de heer Van de Burgt, aanhalend hoe hij toen sprak, 'zo schrijf ik er honderd per week.' De pater heeft toen gedacht: Ei, eia, ik ben ver genoeg ! ' En die pater kreeg me zo gek, ik begon aan een heilig passiespel', zegt de heer Van de Burgt, terwijl hij zich eens uitrekt en lachend wat uitgestalde boeken langs zijn ogen voorbij laat glijden, ' en ik kreeg het warempel ook nog af. Tijdens de repetities van het stuk : 'De Koningspassie' heb ik zoveel afgevloekt dat de pater niets anders meer kon doen dan een kruisteken slaan. Ik hoop alleen echter dat ik door dit passiespel in de hemel kom' (LD 1 dec. 1959).*

Er deden 250 mensen mee aan de uitvoering. Alles liep op rolletjes, behalve de ezel die dagelijks voor de opvoering door de heer Maayen te voet op de Molenberg gehaald moest worden. *Nog altijd zien de oudere Lauradorpers vader en zoon in grote consternatie tegen de ezel duwen die telkens weer weigerde om zich aan een zoet lijntje naar Rimburg te laten brengen".(LD 1 dec. 1959)*

Acteurs uit de eerste passiespelen in 1933. We zien: F.Smeets als Petrus, H.Custers als Jezus en W.Habets als Johannes.

Jammer genoeg is het spel maar enkele jaren opgevoerd. En het openluchttheater heeft het niet gehaald. Toen de kerk klaar was verdween de belangstelling en raakte het theater in verval. Tegenwoordig is de plaats in de Hoolgrub in Rimburg nog wel herkenbaar voor wie weet wat er gebeurd is.

1947

'De kerk werd aanbesteed en in juli 1934 werd ze door den Hoog Eerwaarden Heer van Ormelingen, toen deken van Kerkrade, plechtig ingezegend. Toen het eenmaal zoover was, konden de paters zich volledig geven aan het zielenheil der aan hen toevertrouwde geloovigen. Hoeveel zij hebben bijgedragen aan de inwerking van Gods genade op de zielen is niet in cijfers uit te drukken. Dit weet God alleen. Wel kunnen wij aan uiterlijke teekenen constateren den vooruitgang en de hooge vlucht die het rectoraat nam. Het Vaandelwijdingsfeest van Credo Pugno, Werkliedenvereeniging en Mijnwerkersbond in 1935, de oprichting van de H.Familie in 1936, de plechtige toewijding van het rectoraat aan de H. Maagd Maria, de oprichting van het kerkelijk zangkoor in 1938 zijn allen bewijzen van de groei van het rectoraat en de onverdroten arbeid en toewijding van zijn zielzorgers' LD25jan1947

Mejuffrouw Speck
Penningmeester van het kerkbestuur

Op 4 juli 1981 ontving tijdens de Hoogmis van 10 uur mejuffrouw Speck vanwege de paus de onderscheiding Pro Ecclesia et Pontifice. Waarom ? Volgens de redactie van Os Bledje had zij die dubbel en dwars verdiend, want:

" Jarenlang kwam zij op de fiets van Rimburg naar Lauradorp als cheffin van de coöperatie. Door pater Thoen en meneer Wim van Nier kreeg zij de eerste contacten met de parochie. Pater Saris wist haar binnen te halen in het jeugdwerk, waar zij met andere dames ontzaglijk veel werk heeft verzet voor de kinderen van Lauradorp. Bij toneel, feesten, carnaval waren zij onmisbaar. En niet te vergeten de zomerkampen waar zij tot de vaste staf behoorde. Koken, wassen, voor de jongens zorgen... het was haar allemaal best toevertrouwd. Intussen werkte zij al veel voor de kerk als lid van de

Mejuffrouw Speck bij een parochiefeest. We zien haar samen met o.a pater Ter Meer.

zeer actieve naaikrans. Kazuifels, stola's, albes, noem maar op, zij maakte het. Voor onze kerk en voor de missie.
Toen het werk in de Coöp was afgelopen, kon zij niet stilzitten. Ze werd lid van het kerkbestuur. Al gauw had meester Huynen haar ontdekt als een goede penningmeester en dat is zij lange jaren geweest.. Trouw, eerlijk als goud en safe als de Nederlandse bank. Ze wilde nog meer doen en deed tegelijk ook nog even de was voor de paters in de pastorie. Wassen strijken, strijken, poetsen (koper, zilver, goud). Niets was en is haar teveel. Als iedereen al moe is, gaat zij rustig verder en blijft recht overeind.
Zo is zij onmisbaar geworden."
Uiteraard was zij een van de velen die zich voor kerk en kerkbestuur hebben ingezet. Met de dames Heinsdijk, Heerings, Pelzer, Huyten-Vaessen vormde zij een team, de zogenaamde patronessen, die bij alle mogelijke gelegenheden (jeugdkampen, recepties, parochiefeesten) de voor inwendige mens zorgden. Dit was niets voor mannen als meester Huijnen, Wiel Das en J. Rongen die gewoonlijk de organisatie en het gesproken woord regelden. Maar ze sprong er wel uit, al was het maar omdat ze een van de eersten was die als vrouw in een kerbestuur zitting nam.

Lauradorp, bedevaartplaats.

Toen in 1933 gezocht werd naar een patroonheilige voor de kerk, stelde de generale overste van de Salesianen in Turijn voor de kleine H.Theresia te kiezen, die juist in die tijd heilig was verklaard en onder de katholieken erg populair was. Bovendien was ze patrones van de missie dus ook van Lauradorp, een waar missiegebied. Waarom niet Don Bosco ? Men vond dat er voor Don Bosco nog genoeg kerken zouden worden gebouwd. Hij zou dus toch niet vergeten worden. Zo gezegd, zo gedaan. Theresia werd de patrones. En Don Bosco werd het grote voorbeeld voor de aanpak van de parochie. Het patronaat, het jeugdwerk, de hele parochieopbouw waren door en door gemodelleerd naar de manier van Don Bosco. En uiteraard werd ook in de parochie de grote stichter van de Salesianen bijzonder vereerd. Denk maar aan de fantastische ontvangst van zijn relikwieën in 1935. Tot 1952 bleef deze verering binnenshuis. Toen kwam pater Gruijters, die overal in het land de boodschap van de Salesianen begon uit te dragen en voor wie het voor de hand liggend werd, dat Lauradorp tot een Salesiaans genadeoord zou uitgeroeien. Hij organiseerde bedevaarten uit alle delen van het land, naar Lauradorp. En de mensen kwamen: te voet, per fiets en met de bus. In 1952 waren het er duizend. In 1955 5000. Hoe het toeging is te lezen in dit artikel uit het Limburgs Dagblad:

STEEDS MEER PELGRIMS NAAR LAURADORP
'Het zijn er meer dan vorige jaren', merkten de inwoners van Lauradorp op die naar het Stenen Kruis waren gekomen om de pelgrims naar de Don Bosco-kerk te begroeten. Tegen half elf, terwijl de klokken feestelijk over Lauradorp beierden kwamen de eerste bussen in zicht – uit Maastricht, Beek, Elsloo, Schinveld, Brunssum, Roermond en Spekholzerheide. Na een korte begroeting trokken de pelgrims, voorafgegaan door een lange stoet van misdienaars, naar de kerk van de paters Salesianen van Don Bosco waar de plechtige hoogmis werd gecelebreerd door pastoor Schrijnemakers van de Don Bosco-kerk in Maastricht, geassisteerd door kapelaan M. Bogman als diaken en pater Schaad als subdiaken.Het mannenkoor en het jongenskoor de Biricchini voerden zeer verdienstelijk de Missa Santae Dominae van Refice uit. Onder de mis sprak pater rector H. Ter Meer een kort welkomstwoord waarin hij er zijn vreugde over uitsprak dat zovelen hun vertrouwen stellen in Don Bosco en in al hun moeilijkheden, zorgen en

ziekten, zijn bescherming aanroepen voor hun kinderen in deze ook voor de jeugd zo moeilijke tijd.
Na de mis vonden de meeste pelgrims een gezellig zitje in en om het Oratorium van de paters, terwijl in de kerk de relikwieën van de H.Don Bosco en de H. Dominico Savio vereerd konden worden.
Om 3 uur begon de processie waarin, buiten de pelgrims, verschillende groepen meeliepen zoals de gymnastiekvereniging Don Bosco uit Brunssum, Jongensstad uit Maastricht, harmonie Laura, en nog enkele groepen uit Lauradorp zelf. Biddend en zingend trok de stoet door de straten op naar het plein voor de kerk, waar in de open lucht het sluitingslof werd gehouden. Pater B.Fischer hield een bezielende preek over Don Bosco in zijn rusteloze ijver voor de mensen en vooral voor de jeugd. Na deze preek volgde een kort lof, gecelebreerd door pastoor Schrijnemakers.
De bedevaart werd besloten met de opvoering van de operette 'Occhio di Falco' door het jongenskoor van het oratorium, de Biricchini, in de toneelzaal van de paters.
Een week later volgde een andere bedevaart uit Venlo, Eindhoven en Gemert. Met mgr. Konings als celebrant van de pontificale hoogmis. (LD,7juli1954)

Met het vertrek van pater Gruijters uit Lauradorp in 1960 verloor de bedevaartbeweging zijn dynamiek. Ze hield abrupt op en raakte in de kortste keren helemaal vergeten. Ze had geen wortel geschoten.

De Biricchinis

In Nederland en België waren ze 'wereldberoemd', de Biricchinis uit Lauradorp. In Lauradorp zelf waren ze altijd present bij belangrijke feestelijkheden. In de kerk zongen ze, gekleed in witte toga's met een groot kruis op de borst, samen met het Don Bosco-koor meerstemmige missen van Perosi en Refice. En ze voerden operettes op (Occhio di Falco en ...) en gaven concerten, gekleed in kittige korte broeken, witte overhemden met veterdasjes en op het hoofd een bont kalotje. Vooral bij italiaanse gezelschappen in België waren ze razend populair. Heel wat mannen uit Lauradorp danken hun liefde voor muziek aan dit koor.

De Biricchinis in officieel tenue

Missieactie voor pater Merkies en de KAJotters

Het verenigingsleven bloeide. De Werkliedenbond, de Mijnwerkersbond, Credo Pugno, de naaikring, de KAVO en noem maar op. De Barbara-avonden onder leiding van Wiel Das in de zaal van het Oratorium waren legendarisch. De wijk puilde uit van talent en er werd ontzettend veel plezier gemaakt. Uiteraard was er vanaf het begin harmonie Laura, en al vlug kwam Fluit- en tamboerkorpskorps Bernard erbij, aanvankelijk onder de naam 'Vrij weg'. De zangvereniging Don Bosco luisterde alle feesten mede op. Uiteraard was er van alles te doen rondom het Oratorium. Voor de oorlog waren er de KJV, de Jonge wacht en de Jonge werkman. Na de oorlog kwamen de Verkenners en de KAJotters. Ook voor de meisjes was veel te doen, want naar goed toenmalig katholiek gebruik waren alle activiteiten voor jongens en meisjes gescheiden. Pater Fischer en Schaad waren hier de gangmakers.
Zoals op veel plaatsen werden in de jaren vijftig en zestig veel initiatieven genomen door de KAJ. Zij speelden ook een grote rol bij de activiteiten voor de missie van pater Merkies, die na zijn priesterwijding nauwe banden

bleef onderhouden met Lauradorp en voor zijn activiteiten daar veel actieve en materiële steun kreeg. Er werd voor hem een apart steunfonds opgericht. Al direct na zijn benoeming in Tororo in Oeganda in 1961 werd een grote fancy fair voor hem georganiseerd omdat hij in zijn parochie niets kon doen zonder auto. Via hem maakte men kennis met de problemen van de armoede: *'Zielzorg', wat is zielzorg?' zegt de jonge Limburgse missionaris peinzend. 'Bekeringswerk betekent hier volgens mij de mensen op de eerste plaats een boterham te geven; geen eten, maar werkgelegenheid. Dit gebied ... moet allereerst op een hoger economisch peil gebracht worden; het moet eigen priesters krijgen, eigen leraren. Dat is voorlopig het voornaamste. Pater Merkies, die – nadat hij eerst de ambachtschool volgde en zijn fittersdiploma haalde – pas op 18-jarige keeftijd zijn priesterstudies begon, werd in 1958 gewijd in de congregtie van Mill Hill' (LD 29 augustus 1961).*

Feestelijke ontvangst van Bert Maur en Frans Peeters bij hun terugkeer uit Toma in West-Afrika

Twee KAJotters, Bert Mauer en Frans Peeters, gingen als lekenmissionaris naar Toma in Oost-Afrika om daar een kerk te bouwen. De belangstelling voor hun werk was groot en ze kregen via het wereldwijdcomité veel steun uit de parochie. In mei 1963 werd onder andere voor hun werk en voor dat van pater Merkies een grote fancy fair gehouden onder de naam JUBATO waaraan iedereen meedeed.

JU = jubileum: rector Ter Meer is 25 jaar priester en men wil hem als geschenk een nieuw altaar voor de kerk aanbieden

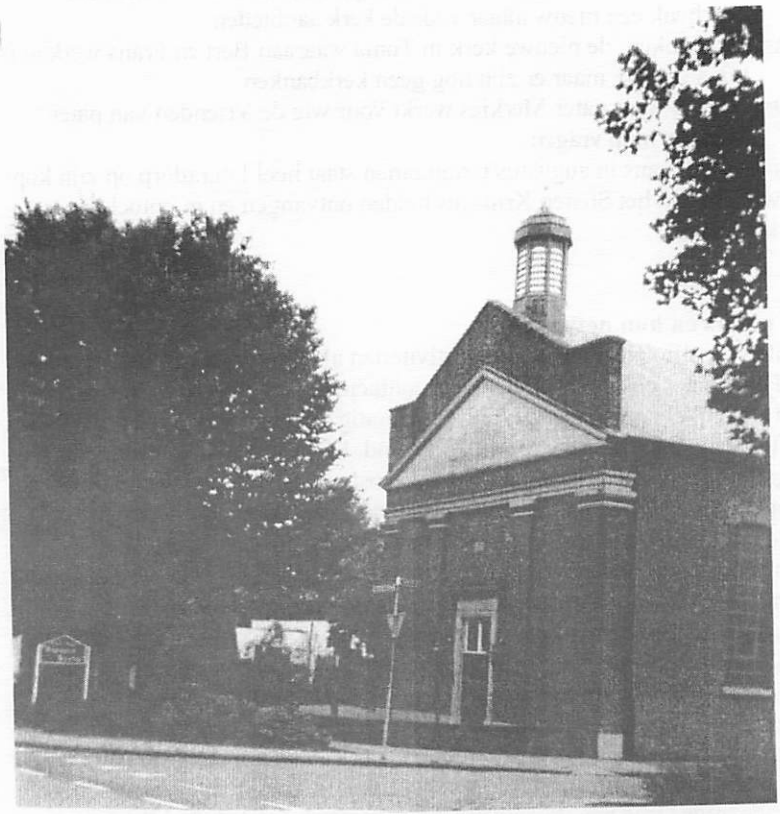
BA= kerkbanken: de nieuwe kerk in Toma waaraan Bert en Frans werken is bijna gereed, maar er zijn nog geen kerkbanken

TO= Tororo, waar pater Merkies werkt voor wie de Vrienden van pater Merkies hulp vragen.

Als Bert en Frans in augustus terugkomen staat heel Lauradorp op zijn kop: ze worden aan het Stenen Kruis als helden ontvangen en in optocht naar de kerk gebracht.

De paters en hun netwerken

Buiten de officiële contacten en activiteiten als zielzorgers en jeugdwerkers had elke pater ook zijn persoonlijke contacten in de parochie. Elke pater had wel enkele gezinnen waar hij regelmatig terecht kon voor een kop koffie, een stuk vla of een gezellige avond. Hier konden ze ontsnappen aan de pure mannengemeenschap die het klooster was en met gewone mensen over gewone dingen praten. Meer als in de andere parochies werden ze op deze manier opgenomen in de leefgemeenschap die Lauradorp was.
Een ander netwerk betrof de contacten buiten de parochie. Er was een grote kring van relaties via de congregatie waarop men kon terugvallen en waarop men een beroep kon doen als dit voor de parochie nodig was. Eén netwerk was dat van alle parochies, verenigingen en groepen die iets met Don Bosco hadden. Een ander was dat van 'belangrijke' personen. Regelmatig kwamen vooraanstaande bestuurders van de congregatie naar Lauradorp en via hen waren er weer contacten naar anderen. Zo had men wel bij elk feest een bijzondere persoonlijkheid: de abt van Tegelen, mgr. Giobbe, mgr Dehaene, de gouverneur. Uiteraard was er het vaste contact met de mijndirectie, die bij alle gelegenheden acte de presence gaf. Met het vertrek van de paters is dit verdwenen. Men zal het nu moeten doen met de beperkte mogelijkheden die iedere gewone parochie heeft.

Sjpaans Kentje, vroegere kapel waar ook de inwoners Van Waubach tijdens de bouw van de St. Jozef Kerk De kerkdiensten volgden.

ABDISSENBOSCH
EEN WIJK DIE ER VANZELF KWAM

Tot 1900

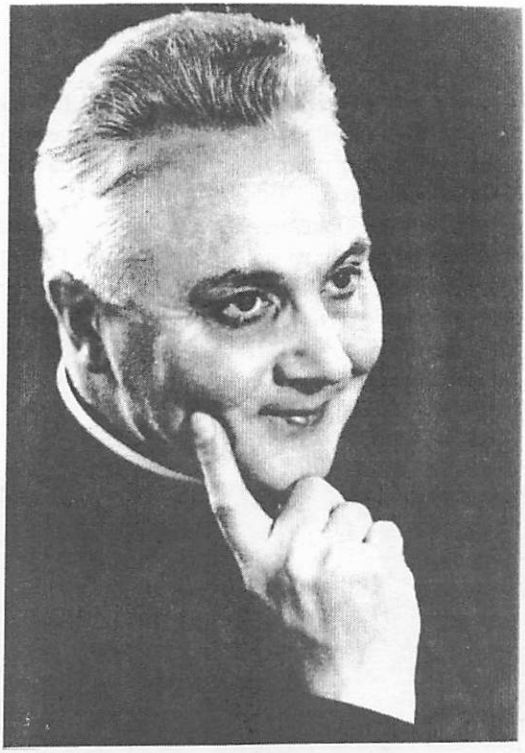
Abdissenbosch kent jammer genoeg geen rijke geschiedenis. De tegenwoordige grond was vroeger een bosrijke streek, die begroeid was met dennenbomen, eikenhakhout, struwelen, heide en andere wilde gewassen. Tot aan de inval van de Fransen in 1793 was het 'persoonlijk' gebied van de abdis van Thorn. Vandaar de naam Abdissenbosch, bos van de Abdis. De Fransen maakten de eigendommen van de abdis tot staatsbezit en gaven het in eigendom aan de gemeente Ubach over Worms. Om geld te krijgen voor onder andere de bouw van een gemeentehuis en een school verkocht de gemeente deze gronden aan particulieren. Veel kreeg ze er niet voor. Alleen de grootgrondbezitters uit de buurt voeren er wel bij.
Met deze woorden begint H.Goossens in zijn boek Ubach over Worms het hoofdstuk over Abdissenbosch.
De herinnering aan die oude geschiedenis is vastgelegd in een aantal straatnamen, zoals: Kapittelstraat, Thornse straat, Abdissenlaan.

De Heihof en de Panneschop

In 1900 staan er in heel het gebied slechts twee woningen.
De ene was een boerderij die omstreeks 1820 onder de naam Nieuwhof gebouwd werd door de kasteelheer van Rimburg. Ze lag op de grens van de gemeenten Rimburg en Ubach over Worms, ongeveer op de plaats waar vroeger de galg stond waaraan in 1743 12 bokkenrijders werden opgeknoopt. Logisch dat er griezelige verhalen de ronde deden over spookgestalten die op vurige wagens in de nacht late reizigers achtervolgden. De boerderij werd een pachthoeve, die herhaaldelijk van eigenaar verwisselde. Naar een van de pachters, de familie de la Haye, kreeg de boerderij in de volksmond ook wel de naam Heihof. Ze staat er nog steeds, al is alleen de voorgevel nog autentiek uit 1820.
De andere woning werd in 1907 gebouwd op de plaats waar de eigenaar, de familie Velraeds, in 1884 een 'panneschop'gebouwd had, schuin tegenover de huidige betonfabriek aan de Europaweg Noord, waar nu de afvalverwerking ligt. De familie Velraeds is een van de oudste families van Abdissenbosch.

Begin 20e eeuw
Via particulier initiatief kwamen er geleidelijk meer woningen. Burgemeester Beckers bouwde in 1925 een vijftal houten huizen voor vreemdelingen die op de mijnen afkwamen . In 1925 werd ook Ora et Labora gebouwd en de hoenderfarm van de familie Kooiker. Omdat goed voorbeeld goed volgen doet, kwamen er steeds meer mensen die op eigen gezag een huis bouwden, vaak heel primitief. Men maakte zelfs gebruik van de ongeschreven wet dat "een huis, dat tussen zonsondergang en zonsopgang tot stand gebracht werd, rechtsgeldigheid had en niet afgebroken hoefde te worden". Op deze manier groeide er een wijk, zonder echte planning, geheel volgens eigen initiatief van de bewoners. Veel van de nieuwe huizen verrezen langs de huidige Reeweg. Dat was toen een onverharde landweg. Pas na veel soebatten en met financieën van de omwonenden (fl.0,25 per strekkende meter) maakte de kantonnier er een fatsoenlijke weg van. Vanaf dat moment werd het aantrekkelijker om in Abdissenbosch te wonen en kwamen er meer mensen. In 1935 woonden er dik 600, waarvan 375 katholiek . De bevolkingssamenstelling was internationaal.

Een eigen kerk voor de katholieken
De katholieke groep was nu zo groot dat de bisschop van Roermond de stichting van een missiekerkje in overweging nam. Hierdoor zou de aanwezige bevolking meer godsdienstig houvast krijgen en werd de kans veilig gesteld dat de nederzetting zou uitgroeien tot een katholiek dorp. Met name pastoor Peters van Waubach zette zich in voor de oprichting van een eigen kerk. Hij voelde goed aan dat het voor de katholieken van 'Der Busch' vanwege de slechte wegen en de grote afstand zeer onaantrekkelijk was om hun godsdienstplichten in Waubach na te komen. Een eigen kerk zou tegemoet komen aan de behoeften van de gelovigen en zou ook de geringe kerkbetrokkenheid kunnen wegwerken (er praktiseerde maar 25%). Bij een persoonlijk bezoek aan Abdissenbosch begin 1934 werd het de bisschop zeer duidelijk dat de katholieken daar echt aan een eigen kerk toe waren. In hetzelfde jaar gaf hij dan ook opdracht om een rectoraat Abdissenbosch/Waubach te stichten. Het zou een hulpkerk worden van de parochie Waubach. Voor huwelijken, begrafenissen en dergelijke bleef men van Waubach afhankelijk. Hij benoemde de Waubachse kapelaan H.L.Merckelbach tot eerste rector.

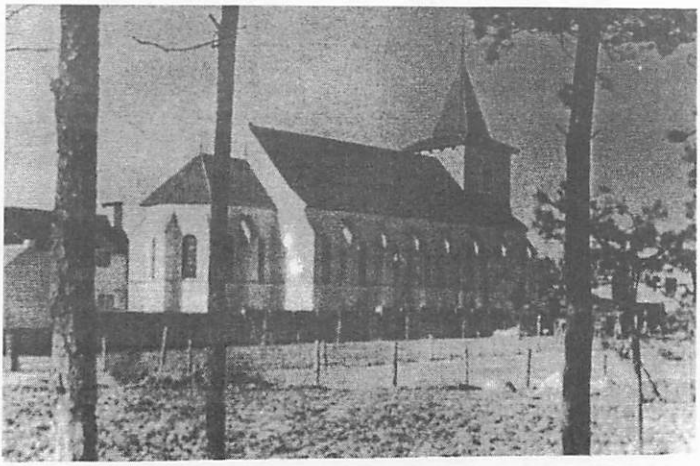
Rector Merckelbach

Er was op dat moment, mede op initiatief van het kerkbestuur van Waubach, al een comité gevormd, bestaande uit de heren F.Burda, J.Ernst, J.Roex en L.Velraeds, dat gelden moest inzamelen voor een nieuwe kerk. Dit comité werd ook het eerste kerkbestuur. Als Patrones van de kerk koos rector Merkelbach Bernadette Soubirous.

Bernadette Soubirous is de ongeletterde molenaarsdochter uit Lourdes in Zuid-Frankrijk die in 1858 verschijningen zag van Maria die zich de Onbevlekte Ontvangenis noemde. Hiermee begon de geschiedenis van Lourdes als bedevaartplaats. Ze werd in 1933 heilig verklaard.
Haar geschiedenis is in de kerk van Abdissenbosch uitgebreid afgebeeld in de gebrandschilderde ramen achter het altaar en rechts en links van het koor.

Het valt op dat in tegenstelling tot Lauradorp bij de stichting geen mijndirectie, geen dr. Poels en geen grote woningbouwvereniging een rol speelt. Het gaat om een zuiver plaatselijk initiatief van de parochie Waubach en de bewoners van 'der Busj'.
Er waren in die tijd veel werklozen en degenen die wel werk hadden konden maar met moeite de eindjes aan elkaar knopen. De collectes voor de nieuwe kerk in eigen kring brachten relatief weinig op. De rector moest dan ook de bedelstaf opnemen en overal in de buurt bij andere parochies proberen geld bij elkaar te schrapen. Het lag dus voor de hand dat men besloot dat de nieuwe kerk sober en beperkt van omvang zou zijn.

De kerk

Kerk Abdissenbosch 1935

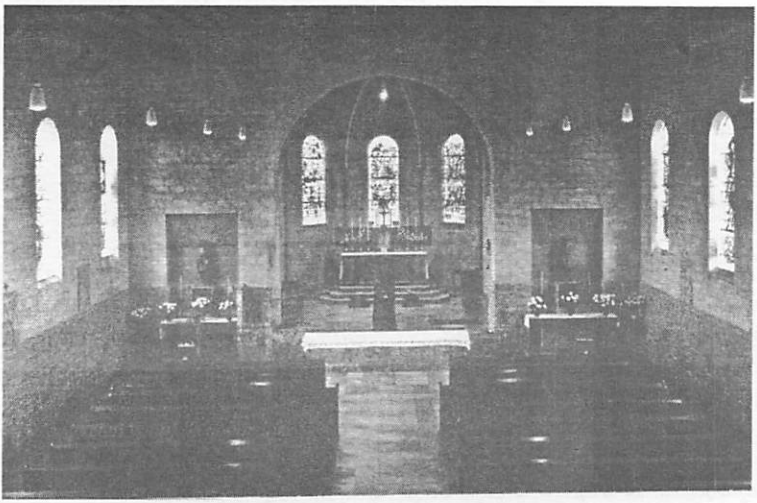
Bouwjaar:	1935
Plaats:	Een stuk grond aan de Reeweg dat toebehoorde aan de gebroeders Crijns uit Waubach. Zij stonden het af onder het beding dat de kerk hun jaarlijks, tot de dood van de laatste broer, via het kerkbestuur van Waubach fl. 120,- lijfrente zou uitbetalen.
Stichter van de kerk:	Het kerkbestuur van Waubach

Bouwrector:	H.L.Merckelbach
Architect:	ir. F.Peutz uit Heerlen
Aannemer:	G.J.Ruiters uit Kerkrade
Werkverschaffing:	De ontginning geschiedde door werklozen van allerlei slag, die daardoor weer in aanmerking kwamen voor rijkssteun.
Kosten bij aanbesteding:	Fl. 40.000,- (inclusief de rectorswoning en exclusief de kosten voor kerkinterieur en banken, die op fl. 24.000,- begroot werden).
Start van de bouw:	Begin 1935
Stijl van de kerk:	Typische dorpskerk die aansluit bij de aloude romaans/gotische kerkenbouw in de buurt. De sobere, heldere sfeer van het interieur doet modern aan. De materialen zijn: Kunrader steen, mergel en baksteen.
Grootte kerk:	298 zitplaatsen. De 28 banken zijn afkomstig uit de Gregoriuskerk van Brunssum.
Eerste steen gelegd:	9 juni 1935 door deken van Ormelingen
Bouw gereed:	8 december 1935, feest van O.L.Vrouw Onbevlekt Ontvangen.
Geconsacreerd:	3 mei 1936 door mgr. dr. G.Lemmens.

Bij de consecratie werd in het altaar de volgende oorkondetekst ingemetseld:
!936, de 5e mei, heb ik, Gulielmus, bisschop van Roermond, de kerk en het altaar geconsacreerd ter ere van de H.Bernadette en heb ik ingesloten de relikwieën van de H. Martelaren Martialis en Olympis. En ik verleen vandaag aan iedere christengelovige, die deze kerk bezoekt, een aflaat van 1 jaar en aan degene die dat doet op de verjaardag van deze consecratie een aflaat van 50 dagen volgens de gewone normen der kerk.

Patroon van de kerk:	H.Bernadette Soubirous.
Inrichting van de kerk:	1935: Gebrandschilderde ramen achter het altaar en rechts en links van het priesterkoor met de geschiedenis van Bernadette en de verschijningen. Ze werden vervaardigd in de Ateliers Cuijpers in Roermond naar ontwerp van het echtpaar Alberdink-Mehl

1936: beeld van de H.Bernadette. Door beeldhouwer E.Wessling uit Eygelshoven. Een geschenk van kapelaan C.Kremer uit Waubach.
1936: beelden van Maria en Jozef op de zij-altaren. Ook door E.Wessling. Geschonken door secretaris Apers van Ubach over Worms en pastoor Spiertz van Terwinselen.
1938: Nieuwe kruiswegstaties; ontworpen en vervaardigd door E.Wessling. De kosten á fl. 60,- per statie worden opgebracht door een groep gulle schenkers waaronder een aantal parochianen uit het rectoraat.

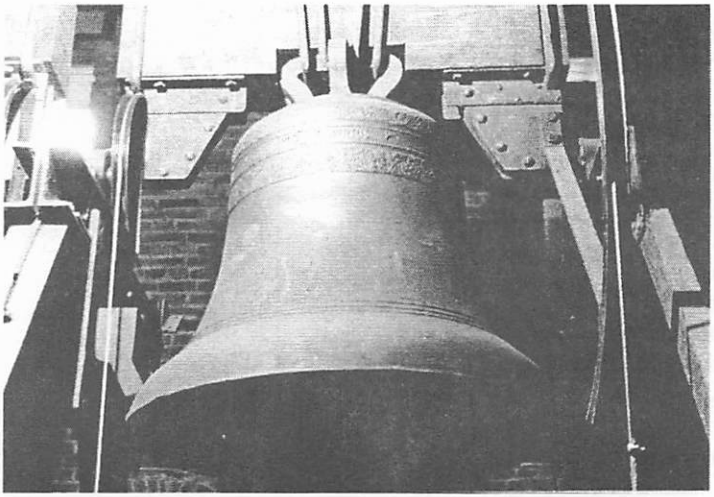

Kerk Abdissenbosch: interieur 1957

1938: De eerste klokken worden aangeschaft. Het zijn er drie. De St.Josephklok (640 kg)is de grootste en heeft het opschrift: 'Bij vreugde luid ik, ik klaag bij smart, verhoog de vreugd en troost het hart, want immer zal mijn luiden voor U Gods stem beduiden.' De St.Antoniusklok (410 kg) zegt: 'Keert afgedwaalden weer tot

Hem, die tot U spreekt door mijne stem' En de Mariaklok (280 kg) zegt: 'Mijn ziel prijst hoog de Heer'.
1938: een eigen R.K.Kerkhof voor Abdissenbosch. De grond wordt geschonken door burgemeester Beckers. De kerkmeesters Ernst en Velraeds ontginnen het terrein en maken het gebruiksklaar. Als beloning krijgen ze een gratis grafplaats voor zichzelf en hun echtgenotes.
1940: Vlag Mariacongregatie gemaakt door zusters uit Venlo
1941: Torenuurwerk. Vervaardigd en geplaatst door de firma Eysbouts uit Asten. Kosten fl. 1100,- De kosten worden voor meer dan helft vergoed uit gulle gaven van de pariochianen van Lutterade.
1942: Aankoop van het kerkorgel. Het is een bestaand orgel dat ligt opgeslagen bij de heer J.G.Kunst, orgelbouwer te Arnhem. Het werd in 1863 ontworpen en gebouwd door de orgelbouwer Holzgräbe. De bekende componist Marius Monnikendam bemiddelt bij de aanschaf. Kosten fl. 1.685,-. Ook hier zijn er gelukkig gulle schenkers, zoals de heer Schweitzer die fl. 300,- geeft.
Na de oorlog (in 1945) blijkt dat dit orgel door de NSB is geroofd bij de vrijmaatselaarsloge 'Le Préjugé Vaincu' in Deventer. Uiteraard wil men het terughebben. Na veel geharrewar en touwtrekken bereikt men in 1946 een overeenkomst met de loge. Tegen betalingvan fl. 500,- mag Abdissenbosch het orgel houden.
1942: In de ronde ramen achter in de kerk en de klein ramen boven de toegangsdeur wordt gebrandschilderd glas geplaatst. Op het okzaal worden de Geheimen van de Rozenkrans afgebeeld en boven de deur scènes van Jezus op

het meer van Gennezareth.De maker is J.Verheyen uit Echt.
1942: Gebrandschilderde ramen in middenschip van de kerk met diverse voorstellingen rondom Jezus en enkele heiligen. Ontworpen en vervaardigd door Jacq. Verheijen uit Echt. De kosten á fl. 200,- per stuk worden voor een deel betaald uit de gelden van het zogenaamde rectorsfonds, en ten dele uit giften. Een van de milde gevers is Maria Krichelberg, de huishoudster van rector Lanckohr.
1948-1949: Nieuwe torenklokken. De oorspronkelijke uit 1938 zijn in de oorlog (1943) geroofd. Het eerst komt de Hubertusklok gereed. Ze weegt 428 kg en is vervaardigd bij de firma Petit en Fritsen in Aarle Rixtel. De schenkster is mejuffrouw Anna, Hubertina Roex. Op 2 november 1948 wordt ze feestelijk ingehaald en door deken de Hesselle van Kerkrade ingezegend.De tweede klok heet Bernadette, ze weegt 285 kg en draagt het opschrift: 'Bernadette heet ik, tot Maria bid ik, de lammeren hoed ik en de vrede vraag ik.' De derde klok heet Joseph, ze weegt 594 kg en draagt als opschrift: 'Joseph heet ik, de Abdissenbosschers roep ik, de rechtvaardigen prijs ik, de onverschilligen prikkel ik.' Alles bij elkaar kosten ze fl. 6860,-. Een geluk dat er ook nu weer goede gevers zijn.
Het torenuurwerk luidt met de Hubertusklok. Het dagelijks Angelus wordt met de Bernadetteklok geluid.
1950: Nieuwe rouwbekleding voor het altaar
1950: Paaskandelaar. Vervaardigd op de Staatsmijn Hendrik.
1950: Vlag St Janskoor
1956: Vier smeedijzeren kandelaars en twee zilveren kandelaars geschonken door rector Meijs en de heer Schweitzer.

De Hubertusklok. Gewicht::428 kg. Slaat de uren van de torenklok.

Plechtige intocht Hubertusklok in 1948: de klokkenwagen

Parochiepriesters

Merckelbach H.L.	rector	1934 – 1939
Lanckohr F.	rector	1939 - 1946
Meijs H.J.M.	rector	1946 - 1956
Meens E.M.	rector	1956 - 1962
Van Sloun	pastoor	1962 - 1970
Kremer J.	pastoor	1970 - 1992
Van Galen Th.C.F.	admistrator	1992
Obbens HMC	pastoor	1993 - 1997
Hacking MHGM	administrator	1997
Kenis MHB	pastoor	1997 - ....

Over de priesters

H.L.Merckelbach is de bouwpastoor. Door Zijn ijveren kwamen de kerk, de pastorie, het patronaat en het eigen kerkhof tot stand. Hij zorgde voor de basisopbouw van de parochie.

Rector Lanckohr

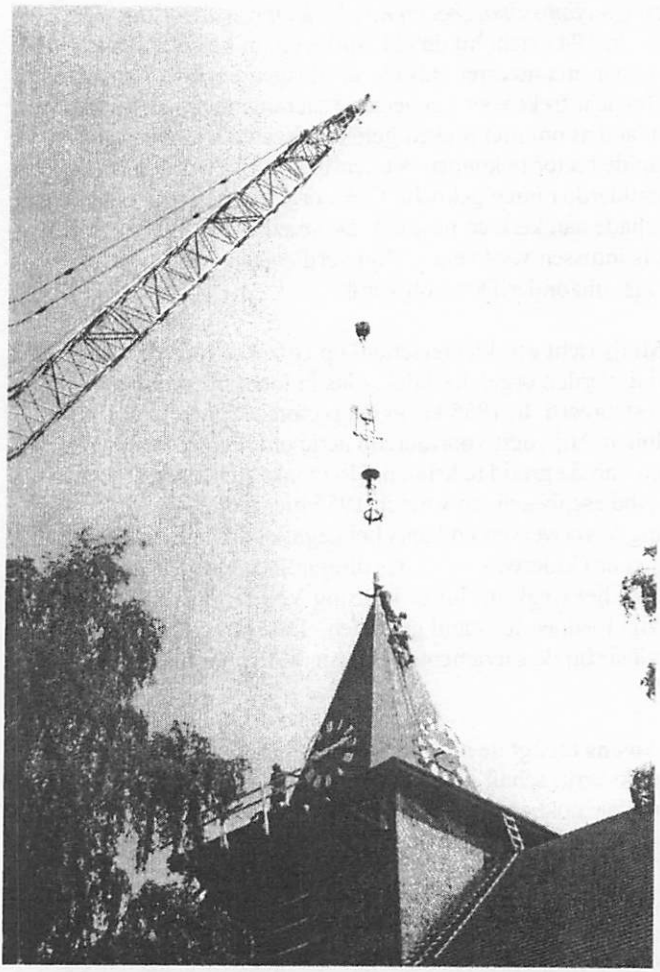
Frans Lanckohr bouwt de parochiegemeenschap verder uit. Een zware taak, waarvoor hij gelukkig niet alleen staat. Goossens zegt hierover: ' *De werkers van het eerste uur bleven actief en zorgden met stuwende kracht, dat het rectoraat het hoofd boven water kon houden. Temidden van vele andersdenkenden vormden de katholieken een zwoegende frontploeg, die ondanks de slechte leefomstandigheden hun kerk en rectoraat staande wisten te houden'* In 1941 richt hij de H.Familie op, in hetzelfde jaar ontstaat het zangkoor met meester H.Stohr als dirigent en op 17 augustus van weer datzelfde jaar trekt voor het eerst de sacramentsprocessie uit. Hij trekt stad en land af om met preken geld te verzamelen, onder andere om de kosten van de rector te kunnen betalen.In zijn tijd worden het orgel en de gebrandschilderde ramen gekocht. Ook zorgt hij nog voor het herstel van de oorlogsschade aan kerk en pastorie. De straat die in 1980 naar hem genoemd wordt is intussen verdwenen. Zijn verdiensten voor Abdissenbosch zijn uitzonderlijk en blijvend.

Henri Joseph Meijs richt een kleuterschool op en zorgt voor de benodigde gelden. In zijn tijd worden orgel, kerkdak, glas in loodramen en verwarming gerestaureerd. In 1955 krijgt het rectoraat het recht om zelf huwelijken te sluiten. Hij voert voortdurend actie om nieuwe woningbouw in Abdissenbosch van de grond te krijgen. Hij maakt zich sterk voor een eigen school in Abdissenbosch en weet in 1955 hiervoor een urgentieverklaring te verwerven ondanks het negatief advies van het RK Centraal Bureau voor Onderwijs en Opvoeding in Den Haag. Twee Mariakapelletjes en het wegkruis bij de kruising Vogelzangweg/Reeweg zijn mede door zijn toedoen tot stand gekomen. De Mariakapelletjes waren bedoeld als rustaltaar bij de sacramentsprocessie. Ze zijn intussen allang weer verdwenen.

Eugène Marie Meens brengt de nieuwe school tot stand. Hij doet veel voor de inrichting van de kerk: schaft nieuwe paramenten en misdienaarskleren aan, laat het meubilair opknappen. Hij stimuleert het verenigingsleven en draagt belangrijk bij aan de gemeenschapsopbouw in het rectoraat. Tijdens zijn rectoraat werd met veel luister de eerste mis van pater Offermans en het zilveren jubileum van de parochie gevierd.

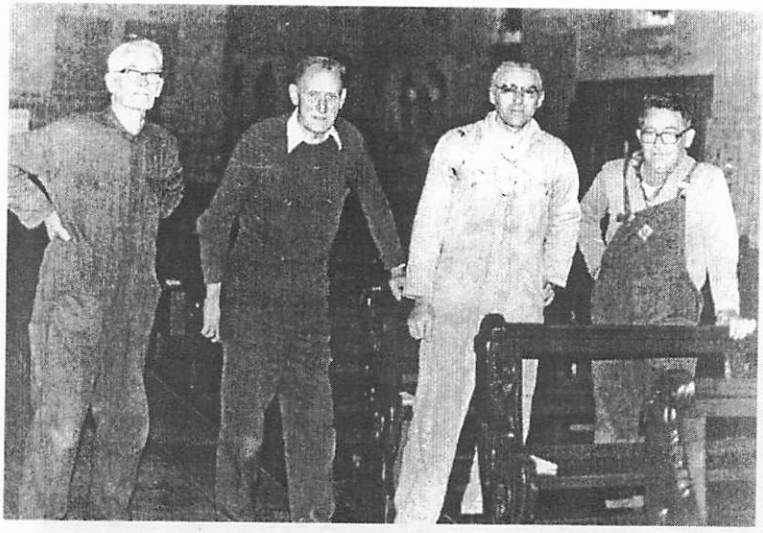
H.H. van Sloun zorgt mee voor de bouw van een nieuwe kleuterschool en twee nieuwe klaslokalen van de lagere school. Doet heel veel voor de bouw van het nieuwe gemeenschapshuis. In zijn tijd wordt het rectoraat

verzelfstandigd tot parochie met een pastoor. Dit gebeurt op 29 november 1969 tijdens een drukbezochte zeer plechtige Eucharistieviering. Dat er ook gelukwensen waren van de Nederlandshervormde gemeente en de Gemeente Gods, bewijst dat toen ook in Abdissenbosch de oecumene

Bij de restauratie van de kerktoren in 1976 kreeg ook de torenhaan een beurt

J.Kremer heeft een wat stroeve start maar wordt toch snel een zeer gewaardeerd lid van de dorpsgemeenschap. In zijn tijd groeit Abdissenbosch, mede door het bouwbeleid van de gemeente onder de leiding van burgemeester van 't Hooft, tot een volwaardige kern met een hechte gemeenschapsgeest. Volgens Goossens is hij *de grote restaurateur van het missiekerkje van Peutz.* Met takt, wijsheid en doorzettend beleid weet hij de vernieuwingen van het 2e Vaticaans concilie in de parochie in te voeren. In 1977 vernieuwt hij het interieur van de kerk. Er komt een nieuw altaar en een andere preekstoel. Een groep vrijwilligers knapt de oude kerkbanken op die afkomstig zijn uit de Gregoriuskerk van Brunssum.

Vrijwilligers aan het werk. Zonder vrijwilligers kon de kerk niet bestaan. Hier zien we o.a. Jup Putmans en Wim van de Weem

M.Kenis neemt na een min of meer pastoorloze periode de leiding van de parochie over. Onder zijn leiding wordt een pastoraal team gevormd dat de zorg heeft voor de vier parochies van Ubach over Worms. Het is de

bedoeling dat elke parochie zijn eigenheid bewaart. Hoe dit uiteindelijk zal uitpakken is nog niet duidelijk.

EEN NEOMIST

Op 25 juli 1959 *mocht Abdissenbiosch zijn eerste neomist begroeten. Het was een echte 'Busjpiet". Namelijk de weleerwaarde pater Chrispinus Offermans O.C. Hoe groot de saamhorigheid van de medeparochianen was, bleek toen wel duidelijk op de wijze, waarop men de jonge priester inhaalde en hem ter kerke geleidde. Vanaf de ouderlijke woning tot aan de kerk van de H.Bernadette had het processiecomité zorg gedragen voor het aanbrengen van een meesterlijke loper in waterverf op het wegdek, terwijl voor de versiering voor en in de kerk op vakkundige wijze was zorg gedragen door het neomistencomité. De parochie schonk de neomist een rijwiel en een typemachine. Zelden had het sfeervolle kerkje zoveel mensen bevat als tijdens de eerste H.Mis van pater Crispinus. Het werd een onvergetelijk feest voor het rectoraat.*

Pater Chrispinus Offermans wordt afgehaald bij café Smeets

HET LOT VAN KRUISEN EN KAPELLEN IN ABDISSENBOSCH

Abdissenbosch en het vlakbij gelegen industrieterrein zijn een dynamisch gebied. Er treden in verband met woningbouw en het scheppen van nieuwe ruimte regelmatig veranderingen op. Dit heeft ook gevolgen voor de kruisen en kapellen.

Zo moest het onder rector Meys geplaatste **wegkruis bij deReeweg/ Vogelzangweg** wijken voor wegverbetering. Toegezegd werd dat de gemeente het opnieuw zou plaatsen. Dit gebeurde in 1974. Het staat nu aan de Vogelzankweg even voor de kruising met de Reeweg. Het oorspronkelijke door de heer Klancnik geschonken handgesneden houten corpus is vervangen door een bronzen Jezusfiguur.

Het kruisbeeld dat vanaf 1828 op **D'r Blauwe Poal aan de Vossenweg** stond werd regelmatig vernield of gestolen. Voor het laatst gebeurde dit in 1987 met het door de Mei-jongens van Nieuwenhagerheide herplaatste kruis. Toen in 1989 de regionale stortplaats werd uitgebreid, moest ook de steen wijken. Omdat het een historische steen betrof – d'r Blauwe Poal is een in 1788 tussen Oostenrijks Ubach en staats Heerlen geplaatste grenspaal – werd besloten hem na restauratie door de beeldhouwer Paul Driessen uit Rimburg een veilige plaats te geven in de hal van het naar dit grenspunt genoemde college Brandenberg. In 2001 voert raadslid Oosterom actie om deze monumentale steen weer terug te brengen naar een eervolle plaats in Abdissenbosch.

Onder rector Meijs werden in Abdissenbosch drie Mariakapelletjes gebouwd als vaste rustpunten voor de jaarlijkse sacramentsprocessie. De ontwerpen waren alledrie van dhr. Van de Poel uit Eygelshoven. De financiën, de bouwmaterialen en de grond kwamen van gulle schenkers. Een stond er op de **hoek Veeweg/Gravenweg.** Het was toegewijd aan de Sterre der Zee en werd in 1951 gebouwd op grond geschonken door de H. Goossens en met bouwkundige en finandiële ondersteuning van de mijn Laura en vereniging. Het beeld werd ontworpen door Charles Vos en gebakken in de kleiateliers te Beesel. In 1962 is het in verband met wegverbreding en woningbouw afgebroken. Het beeld verhuisde naar de kerk.

Het andere is **toegewijd aan Onze Lieve Vrouw van Lourdes.** Het werd in 1951 gebouwd langs de Brunssummerweg ongeveer op de plaats van het huidige ketenpark van de afvalverwerking. Het verving een oudere in verval geraakte kapel uit 1938/1939, die bekend stond onder de naam 'Grot Klein Lourdes'. Het oorspronkelijke beeldje was van Charles Vos en stelde Maria voor terwijl ze praat met Bernadette. Dit is echter door vandalen vernield. Het werd vervangen door het huidige beeld, eveneens van Charles Vos, dat diverse baldadige aanslagen heeft overleefd. Toen er nog sacramentsprocessie gehouden werd was dit het eerste rustpunt. Het heeft aan de Brunssummerweg gestaan tot in de negentiger jaren toen het moest wijken voor de nieuwe afvalverwerking. Dankzij intensieve actie van de wijkbewoners werd het niet afgebroken maar in zijn geheel van zijn plaats getild en overgebracht naar zijn huidige standplaats langs de Gravenweg tegenover de aansluiting met de Veeweg. Daar wordt het zeer in ere gehouden en royaal in de bloemen gezet.

Het derde stond op de hoek Brunssummerweg-Karlogweg. Het was **toegewijd aan het H.Hart van Jezus** en werd eigenhandig gebouwd door de rectoraatsbewoners. Het werd herhaaldelijk vernield door vandalen en verdween in zijn geheel omstreeks 1963 nog voordat de Karlogweg naar zijn huidige plaats werd verlegd.

RIMBURG
VAN HEERLIJKHEIDSKAPEL TOT ZELFSTANDIGE PAROCHIE

Panorama Rimburg vanaf huiswei hoeve Kruisstraat

Een kerk in een uithoek

De geschiedenis van de kerk van Rimburg is nauw verweven met de geschiedenis van de aloude heerlijkheid van die naam.Kijkt men vanuit de hoogten aan de noordkant op het dorp neer, dan ontwaart men nauwelijks het godshuis te midden van de pal aaneengebouwde huizen. Het dorp ligt als het ware weggedoken in het dal van de Worm. Ook de ligging van de kerk doet enigszins vreemd aan. Men zou verwachten ze te vinden op een markante plek in het centrum, omgeven door huizen. Niets van dat alles. Ze ligt in een uithoek, tegen de Duitse grens.

Op het eerste oog een vreemde situatie, doch als men bedenkt, dat de vroegere heerlijkheid Rimburg tweedelig was, één aan de Duitse en één aan de Nederlandse kant van de Worm met midden ertussen de kerk, dan wordt de zaak al iets duidelijker.Dat de stichteres van de kerk ook nog gezocht moet worden bij de vroegere bewoners van het in de nabijheid gelegen kasteel Rimburg, verklaart de rest. *(H.Goossens: Ubach ocer Worms pg.262)*

De Worm als grensrivier

Sinds 1815 vormt de Worm de grens tussen Nederland en Duitsland en scheidt ze bijgevolg de vroegere heerlijkheid Rimburg in twee stukken. Het Nederlandse stuk wordt tot 1887 een zelfstandige gemeente en gaat vervolgens op in de oude gemeente Ubach over Worms. Het kasteel is sindsdien zijn samenbindende functie kwijt en verliest ook geleidelijk zijn bijzondere betrokkenheid bij kerk en leefgemeenschap.

Al veel langer diende de Worm als scheidslijn tussen het aartsbisdom Keulen en het bisdom Luik, met als gevolg dat de heerlijkheid in twee bisdommen lag. Het huidige Duitse deel viel onder Keulen en had sinds 1510 Mariënberg als parochiekerk. Het Nederlandse deel viel onder Luik met Eygelshoven als parochiekerk. De heren van het kasteel richtten zich tot in de 19e eeuw vooral op Mariënberg en bepaalden in overleg met de pastoor van die plaats wie de beide bij het kasteel behorende kapellen van Merkstein en Rimburg zou bedienen. Mede als gevolg hiervan richtten ook veel bewoners van de Luikse kant zich voor dopen, trouwen en begraven eerder op Mariënberg dan op Eygelshoven.

De kerk van Rimburg vóór 1901

De Kerk van Rimburg

Eind 1725 vat kasteelvrouwe Anna Maria von Boeymer het plan op om ter ere van de H.Drievuldigheid en uit dankbaarheid voor een langdurige vrede in haar gebied, een kapel te bouwen. Ze bespreekt haar plannen met de pastoor van Mariënberg en de rektor van Merkstein. Besloten wordt de nieuwe kapel te bouwen aan de Luikse kant van de Worm zodat de bewoners van Rimburg/Bruchhausen en Scherpenseel ervan kunnen profiteren. De kosten van de bouw zijn voor rekening van het kasteel. In de stichtingsacte wordt vastgelegd welke middelen ter beschikking zullen zijn voor het onderhoud van de kerk en de dienstdoende priester. Het patronaatsrecht reserveert de stichteres voor zichzelf en haar erfgenamen. Dit laatste betekent onder andere dat het kasteel bepaalt welke priester de kapel zal bedienen.

Begin 1726 begint men met de bouw. Het wordt een sobere rechthoekige ruimte met een vierhoekige absis als afsluiting. Op de daknok aan de ingangszijde staat een klein klokkentorentje. Eind september 1726 is de kapel gereed. Op 3 oktober komt abt Nicolaas Heydendal van Rolduc haar namens de bisschop van Luik inwijden. De stichteres is in de loop van dat jaar overleden.

Oprichtingssteen kerk Rimburg

Haar erfgenamen zijn wel geïnteresseerd in de inkomsten van het kasteel, maar komen er niet wonen. Ook delen zij niet haar zorg voor de kapel en het geestelijk welzijn van de bewoners van de heerlijkheid. Wel wordt in 1783 nog eens vastgelegd dat de eigenaars van het kasteel zorg zullen dragen voor de bekostiging van de kapel en haar bedienaars. De feitelijke zorg wordt waarschijnlijk uitgeoefend door de rentmeesters die de goederen van het kasteel beheren, in casu de familie Corneli uit Rimburg. Uit hun familie komen tussen 1771 en 1823 de dienstdoende priesters.

De banden met het kasteel veranderen

Met de komst van de Fransen worden de oude heerlijkheidsrechten afgeschaft. Er komt een burgerlijk bestuur met gemeentebesturen en gemeenteraden. Na 1815 behartigt de Nederlandse gemeente Rimburg in eerste instantie ook de belangen van de kapel. Dit blijkt in 1826 als de heer Joppen van Beegden het kasteel en zijn goederen opkoopt. Op grond van de koop eist hij ook de kerk en de kerkweide op, laat hij de kapel sluiten en plant hij bomen voor de ingang zodat niemand meer erin kan. Hier vindt hij de gemeente op zijn weg die tot bij de rechter het standpunt van Joppen van Beegden aanvecht en wint. Hij moet schadevergoeding betalen en neemt bovendien de verplichting op zich om uit de opbrengst van de Nieuwhof bij Abdissenbosch een deel te bestemmen voor de kerk en de rector van de kerk te Rimburg. Deze last wordt door latere eigenaars van de Nieuwhof afgekocht.
Een en ander toont aan dat de relaties met het kasteel niet abrupt werden afgebroken. Zo blijft de laatste Corneli de zielzorg beoefenen tot 1823. Als hij sterft schenken zijn erfgenamen de huidige pastorie met bijbehorende grond aan de kerk op voorwaarde dat er jaarlijks in de kerk voor de zielerust van Peter Joseph Corneli een H.Mis zal worden opgedragen.Bij de verbouwing van de kerk in 1901, als de huidige toren wordt aangebouwd en nieuwe klokken worden aangeschaft, is de bijdrage van de familie Weckbecker die op dat moment het kasteel bewoont, aanzienlijk.

Een zelfstandige parochie

Volledige zelfstandigheid krijgt de parochie in 1831. Dan krijgt ze het recht van dopen, trouwen en begraven in de eigen kerk. De dienstdoende priester, tot dan toe rector genoemd, wordt pastoor. Er komt een eigen kerkbestuur. De parochie omvat zowel Rimburg als Broekhuizen. Als in 1887 de gemeente Rimburg opgaat in Ubach over Worms blijft de zelfstandige parochie bestaan. Zij zal vanaf dan het belangrijkste bindend element

vormen van de Rimburgse gemeenschap. Meer en meer komt de gemeenschap ook op voor de belangen van de kerk. Zij deed dit al bij de verbouwing van 1901, al werden toen de kosten voor een groot deel nog door het kasteel gedragen. Bij de grote uitbreiding van de kerk in 1937 en de vele onderhoudswerkzaamheden na de tweede wereldoorlog lag de volledige verantwoordelijkheid bij het kerkbestuur en de parochie. Wat niet wegneemt dat telkens weer een bijzondere rol was weggelegd voor de kasteelbewoners, zoals bij voorbeeld in 1995 toen mevrouw von Brauchitsch voorzitter was van het organiserend comité.

De kerk van Rimburg vóór de verbouwing van 1937

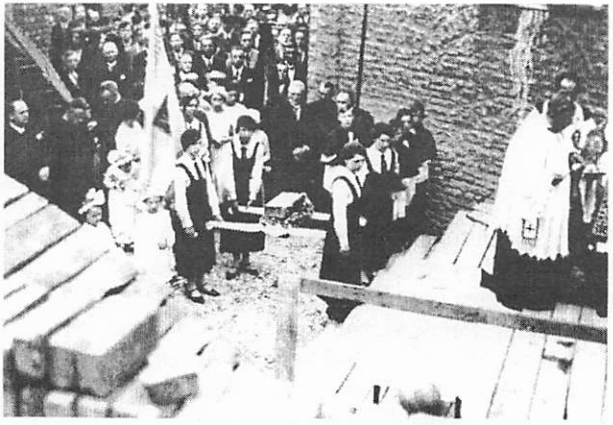
De kerk

Ligging	: aan de Nederlandse kant van de Worm vlakbij de brug
Bouwer	: Anna Maria von Boeymer, kasteelvrouwe
Start planning	: juli 1725
Bouwjaar	: 1726

Ingewijd	: 3 oktober 1726 door Abt Nicolaas Heyendal van Rolduc
Toegewijd aan	: H.Drievuldigheid
Stijl	: Eenvoudige dorpsbarok met grote rondbogige ramen.
Eigendommen	: 1726: mooi versierde kelk, geschonken door de kasteelvrouwe. 1732: een luidklokje, geschonken door Jacobus Corneli en gegoten door J.H.Dinckelmeijer. Het opschrift luidt: 'O, H.Dreyfaltigkeit wendet ab von Brochhausen all ungewetter und boses leid'. Dit klokje hangt tegenwoordig naast de sacristiedeur bij het priesterkoor. 17e eeuw: doopvont: blauwstenen voet met koperen deksel. 19e eeuw: 3 levensgrote houten beelden van H.Hart van Jezus, O.L.Vrouw en St.Jozef. Stonden tot 1937 in de retabels boven de hoofd- en zijaltaren. Na de verbouwing van de kerk in 1937 kregen Maria en Jozef een vaste plaats op de nieuwe zij-altaren. Het H.Hartbeeld kreeg meerdere plaatsen en verdween uiteindelijk uit de kerk. Momenteel wordt het gerestaureerd. 19e.eeuw: een handgesneden houten corpus dat tot 1884 eeuw hing op het kruis onder de Lindeboom. Had een plaats boven de preekstoel en hangt nu in de sacristie. 1948: Drie luiklokken. Aangeschaft ter vervanging van in de oorlog geroofde klokken uit begin 20e eeuw. Ze zijn afgestemd volgens de drie begintonen van het gregoriaans Te Deum 1950-1960: gebrandschilderde ramen in de gehele kerk. Aangeschaft dankzij het ijveren van pastoor Boyens en bekostigd door particulieren en verenigingen uit de parochie. 1956: Barbarabeeld in barokstijl 1975 ev.: Groot kruisbeeld in absis, houten Mariabeeld aan epistelkant priesterkoor, Sacramentsaltaar, lezenaar naast hoofdaltaar in modern edelsmeedwerk met edelsteenversiering.
Restauraties	1831: Aanleg kerkhof rondom de kerk

en
verbouwingen

1901: Huidige torenpartij met zijportalen wordt aangebouwd door firma Groenendaal en zonen. Het kleine noktorentje verdwijnt. Rest van het oude gebouw blijft onveranderd.
1937: De kerk wordt vergroot door het schip te verlengen en tussen priesterkoor en schip twee zijbeuken toe te voegen. Ontwerp aanbouw en inrichting afkomstig van bouwkundig bureau Bonenkamp. Aannemer is de firma Silvertand uit Nieuwenhagen.

Leden van de KJV brengen de eerste steen voor de verbouwing van 1937 Op de foto zijn o.a te zien: Past.Nillesen Maria Douven Anna Ploemen Maria Roex Maria Ploem Kerkmeester Peters, Hennis Wassen, Pater Wetzels

1945-1946: Herstel oorlogsschade
1947 : Door de kunstschilder Eugène Laudy wordt boven het hoofdaltaar in het priesterkoor een fresco aangebracht, voorstellende de H.Drievuldigheid omringd door engelen.. Op de grote absisboog schildert hij eucharistische symbolen en guirlandes. Dit is een parochiegeschenk voor de pastoor bij zijn zilveren priesterjubileum.
1964 : Herstelwerkzaamheden aan toren
1967 : Herstelwerkzaamheden interieur: gewelf, schilderwerk, verlichting, geluidsinstallatie.
1973 : Algehele restauratie van het hele gebouw en met

De kerk na de verbouwing van 1937

name priesterkoor en toren. Het priesterkoor wordt aanzienlijk vergroot en geheel ingericht volgens de liturgische opvattingen van het tweede Vaticaans concilie. De leiding van de verbouwing ligt bij architect ir. P.G.H.Satijn uit Maastricht. Met behulp van een glaswand tussen de ruimte onder de toren en het kerkschip wordt een mooie dagkapel geschapen.
1981 : restauratie orgel. Het orgel krijgt een nieuwe plaats, dichterbij het altaar in de rechterzijbeuk.
1995 : restauratie totale kerkgebouw: voegwerk toren; torenspits volledig vernieuwen en van nieuwe leien voorzien, alle daken opnieuw betimmeren en van nieuwe leien voorzien. Het interieur wordt in zijn geheel opnieuw geschilderd. De ingang van de kerk wordt verplaatst naar de rechtervoordeur. Het beeld van OL Vrouw van Altijddurende Bijstand krijgt een nieuwe plaats in het rechterportaal onder de toren, dat dagelijks geopend blijft voor mensen die willen bidden.

Dienstdoende priesters sinds 1726

1726 – 1736	:	De pastoor van Merkstein
1736 - 1748	:	De kapelaan van Merkstein
1738 - 1771	:	Wolfgang Maria Wolf uit Mariënberg
1771 - 1798	:	Franciscus, Antonius, Joseph Corneli
1798 - 1822	:	Peter Joseph Corneli
1822 - 1863	:	Frans Mathias Damoiseaux
1863 - 1865	:	Johan Simon Mühlenberg
1865 - 1880	:	Theodorus van Wersch
1880 - 1884	:	Wilhelm, Heinrich, Hubert Grooten
1884 - 1894	:	Gregorius, Joseph Nijssen
1894 - 1913	:	Johannes, Petrus, Hubertus Franssen
1913 - 1929	:	Leonard. Joseph Houben
1929 - 1945	:	Henricus Nillesen
1945 - 1969	:	Jozef, Nicolaas Boyens
1969 - 1982	:	Hubertus, Joseph Vaessen
1982 - 1997	:	J.J. Frankort
1997 -	:	M.H.B.Kenis

Over de Rimburgse priesters

De eerste priester over wie we iets meer te weten komen dan de naam, is **Peter Joseph Corneli.** Hij is kanunnik te Rolduc waar hij tot 1782 Theologie doceert. Dan wordt hij tot 1803 pastoor te Doveren. Als rustend priester vestigt hij zich te Rimburg, waar hij tot 1822 als zielzorger voor 'zijn' Rimburgse medeparochianen optreedt. De huidige pastorie met bijbehorende grond is door zijn erfgenamen ingebracht als stichtingskapitaal voor een jaarlijkse mis voor zijn zielerust. **Frans Mathias Damoiseaux** wordt in 1822 tot rector benoemd door de bisschop van Luik. Hij zet zich met veel energie in om van Rimburg een zelfstandige parochie te maken. En met succes. Vanaf 1831mag Damoiseaux zich pastoor noemen. Hij kan nu zonder toestemming van de pastoors van Mariënberg en Eijgelshoven kinderen dopen, doden begraven en jonge paren in de echt verbinden. Zijn opvolger **J.S.Mühlenberg** krijgt een zekere beroemdheid door de rol die de bekende schrijver Frans Erens hem geeft in zijn verhaal 'De Conferentie'. We leren hem daarin kennen als ' *een kleine man, met roze gezicht,schitterende, zwarte oogen en lang, zilverwit haar. Hij was erg doof, wat hem het biecht-hooren zeer lastig maakte, zoodat hij een horen moest gebruiken, waardoor zijn parochianen*

hunne zonden tot zijn bewustzijn brachten. Zoo was het gekomen, dat er steeds minder mensen bij hem kwamen biechten, waardoor hij gevaar liep van zijn invloed in zijn parochie te verliezen.
Hij had zich daarom op het preeken geworpen en zoo sprak hij dan soms een uur lang; zijne woorden waren steeds eenvoudig en bij voorkeur eene imitatie van bijbelse verhevenheid.' Meer dan 80 jaar na zijn dood wisten oudere mensen nog de volgende gezegden uit zijn preken aan te halen: 'Es wird viel gelacht in der Welt, aber noch mehr geweint' en verder: 'Durch Schade wird man klug, aber selten reich.Es wäre wohl besser wenn man ohne Schade klug wäre'. Erens vertelt verder over hem:'*Zijn beschaafde manieren had hij gekregen, toen hij rector was in een kostschool in het zuiden van Limburg, waar adellijke jonge meisjes hunne opvoeding ontvingen.De nonnen die de kostschool Blumenthal bestuurden, waren meestal dames uit den Italiaansen adel en zij spraken veel met hem over Cavour, die de neef van de 'dame Supérieur' was.'* Volgens Erens stond pastoor Mühlenberg bekend als een der fijnste wijnproevers, die op veel kastelen en bij voorname families in het Limburgse en Belgische land gedineerd had. **Theodorus van Wersch** staat mede aan de wieg van het eerste zangkoor van Rimburg, het Sankt Josephschor. Het koor wordt snel plaatselijk wereldberoemd en treedt herhaaldelijk op in Waubach. Maar het moet nog tijdens het pastoraat van van Wersch wijken voor het Sanct Cäcilienchor, dat tot op de dag van vandaag is blijven bestaan. Door het altaar meer naar de achterkant van de absis te verplaatsen schept pastoor **Grooten** extra-ruimte voor het toenemende aantal gelovigen. Voor de rest is met name over hem bekend dat hij een vurige Maria-verering voorstond en dat hij in 1884 plotseling en onverwacht overleed. Een volgende uitbreiding van de kerk vond plaats onder pastoor **Franssen.** Door de aanbouw van de huidige toren kreeg de kerk meer allure, kwam er ruimte voor drie luiklokken en ontstonden er flink wat staanplaatsen voor de zondagse kerkportaalgelovigen.
Over **Pastoor Leonardus Houben** schrijft het Rolducs Jaarboek in 1946 bij zijn overlijden: '*In 1913 werd Houben benoemd tot pastoor te Rimburg, een klein historisch plaatsje, schilderachtig gelegen tussen de beboste heuvelranden langs de Worm... In de kleine parochie, groot genoeg voor zijn krachten, heeft pastoor Houben 16 jaar zegenrijk gewerkt. Hij won de harten zijner parochianen door zijn priesterlijke ijver en zijn altijd blijmoedige omgang. Door zijn voorzichtige terughouding en openhartigheid wist hij de ingekankerde veten, die vaak in zulke afgelegen dorpen van geslacht tot geslacht voortwoekeren, tot zwijgen te brengen'.*

Pastoor Houben vóór de serre op de binnenhof van de pastorie

Toen hij in 1929 de parochie overdroeg aan zijn opvolger **Henricus Nillesen** stonden grote veranderingen voor de deur. De opkomst van de mijn liet ook Rimburg niet onberoerd. In elk geval werd de kerk te klein. In

1935 begon de voorbereiding van een kerkvergroting die in 1937 zijn beslag kreeg. Met zijn parochie doorstond Nillesen het Nazi-tijdperk en de tweede wereldoorlog. De schade die de kerk door het oorlogsgeweld had opgelopen – met name de toren was door een voltreffer geraakt – werd nog vóór zijn vertrek in 1945 provisorisch hersteld. Hij was een man die van het leven hield en een grote liefde had voor vogels. Rolducs Jaarboek schrijft bij zijn overlijden in 1955 over hem: ' Hij was *een merkwaardig blijmoedig mens* die *voor allen – hooggeplaatst of een nederige positie innemend – welwillend, hulpvaardig, vriendelijk en goed* was. Hij was *een fijne zielzorger die scrupulositeit wegwiste en aan verdwaalden de goede weg wees... Hij was én herder én jager,* die *met zijn honden en jagerslatijn de mensen, wier liefde hij als zielzorger won, wist op te vrolijken.* Beroemd was hij als vogelkenner en verzamelaar. Van heinde en ver stuurde men hem vogels ter conservering. De adressering: Pastoor H.Nillesen Rimburg leidde de PTT onfeilbaar naar de goede plaats. Zijn collectie was fantastisch en vormt nu nog een deel van de verzameling van het Natuurhistorisch Museum in Maastricht. Na zijn afscheid duurde het een hele tijd voor een nieuwe pastoor kwam. Dit werd **J.Boyens**, een goed en bezorgd priester zonder pretenties. Veel tijd en aandacht besteedde hij aan de instandhouding en aankleding van de kerk. De kerktoren kreeg een grote beurt, het interieur werd opnieuw geschilderd, er kwam een nieuwe centrale verwarming, er kwamen in het hele gebouw nieuwe gebrandschilderde ramen. Het liefst zou hij het het dorp als eenvoudig plattelandsdorp behouden hebben met zijn oude tradities. De ingrijpende veranderingen als gevolg van het tweede Vaticaans concilie en de mijnsluitingen, maakten hem dan ook niet gelukkig. Hoe geliefd hij was bleek uit de massale deelname aan zijn begrafenis na zijn plotselinge dood in 1969. Met pastoor **Vaessen** doet de liturgievernieuwing zijn intrede in het dorp. Hij leert de parochie samen zingen tijdens de diensten; in het Latijn en in het Nederlands. Als in 1973 blijkt dat de kerk opnieuw aan een grondige opknapbeurt toe is: de toren is er slecht aan toe, de daken vragen om herstel, in het interieur zitten scheuren, het priesterkoor is helemaal verzakt, maakt hij van de gelegenheid gebruik om het gebouw in te richten volgens de eisen van de nieuwe liturgie: het hoofdaltaar, de preekstoel en de communiebank uit 1937 worden weggehaald, het priesterkoor wordt vergroot en ingericht met een modern sacramentsaltaar, een altaartafel en een fraaie lezenaar. Het fresco uit 1947 is in zo slechte conditie dat afgezien wordt van herstel. In de plaats ervan komt in de absis een groot kruisbeeld te hangen, een geschenk van de zusters van Heythuysen. De restauratie en

de verplaatsing van het orgel naar de rechterzijbeuk is ook aan zijn ijveren te danken. Als hij in 1982 afscheid neemt is alles prima in orde. Zijn opvolger, **J.Frankort,** is een missionaris uit Brazilië, die in Nederland verblijft om te herstellen van een ongeluk en zich bereid verklaart om 'zolang dit duurt' het patoorswerk te doen in Rimburg. Het kost hem grote moeite te wennen aan de Nederlandse zielzorgpraktijk. Toch is hij al vlug zeer geliefd vanwege zijn eenvoudige en onbevangen wijze van omgaan met 'zijn' mensen. Hij weet Rimburg te betrekken bij zijn zorg voor zijn Braziliaanse parochianen en bereikt dat hij bijna jaarlijks een financiële gift naar Brazilië kan overmaken. Ondanks de goede zorgen van zijn voorganger blijkt in het begin van de jaren negentig opnieuw herstelwerk aan het kerkgebouw noodzakelijk. De daken en de torenspits moeten helemaal vervangen worden, het voegwerk van de toren is slecht en het interieur vraagt om een opknapbeurt. Bovendien moet beslist worden of de veel te grote pastorie zal worden afgestoten of gerestaureerd. Men besluit tot restauratie en verbouwing tot appartementencomplex. Uiteindelijk zal het voorlopig verblijf van deze pastoor 15 jaar duren. In 1997 moet hij om gezondheidsredenen afscheid nemen. De parochie laat hem met spijt in het hart gaan. Dan blijkt dat deze missionaris tevens de laatste pastoor van Rimburg is geweest. In eerste instantie treedt de pastoor van Waubach op als waarnemer. Maar al snel wordt duidelijk dat er alleen nog regelmatige zielzorg mogelijk zal zijn als Rimburg opgaat een groter cluster waarin ook Waubach, Lauradorp en Abdissenbosch zijn opgenomen. **J.Kenis** gaat als pastoor dit cluster leiden. Hij wordt tot 2000 nog geassisteerd door een kapelaan. Daarna moet hij zijn werk doen met hulp van diaken Janssen, een stagiair van Rolduc en een groot aantal vrijwilligers. Waartoe deze ontwikkeling uiteindelijk zal leiden is nog onduidelijk. Het kerkbestuur krijgt in elk geval een belangrijke rol. Een van de eerste onderhoudstaken die dit kerkbestuur omstreeks 2000 op zich neemt is de restauratie van de levensgrote beelden van H.Hart, O.L.Vrouw en St. Jozef.

HET KERKINTERIEUR ALS TIJDSBEELD

Naar aanleiding van veranderingen en aanpassingen in de Rimburgse kerk.

De zielen van de overleden gelovigen en met name die van familieleden en heiligen vormen een wezenlijk deel van de katholieke gemeenschap. Van eeuwigheid amen is dat zo. De hele dodencultus in kerk en kerkhof - de

graven rondom de kerk, de dodenlijsten, de zeswekendiensten en jaardiensten, de litanieën, naamdagvieringen en heiligenkalender - getuigen hiervan en uiteraard de talrijke heiligenbeelden waarmee de kerk is gevuld. De overledenen omgeven ons, je kunt ze aanroepen, met hen praten; ze staan je bij, ze zorgen en waken, ze zijn je voorsprekers en ze wachten je op bij de poorten van de dood. Door deze gemeenschapsband blijven deze 'zielen' ook in zekere mate gebonden aan de tijd en zijn ze onderhevig aan mode, aan veranderingen in opvattingen en smaak.

Priesterkoor bij viering 200e verjaardag van de kerk in 1926

De kerk te Rimburg is hiervan een mooi voorbeeld. Bekijk de foto's van de jubileumviering in 1926. De kerk bestaat dan 200 jaar. Het kleine priesterkoor is volledig gevuld met drie hoogopgaande classicistische altaren waarin de grote beelden van Maria, Jozef en het H.Hart een natuurlijke plaats vinden. Ook de H.Drievuldigheid is er aanwezig, op een

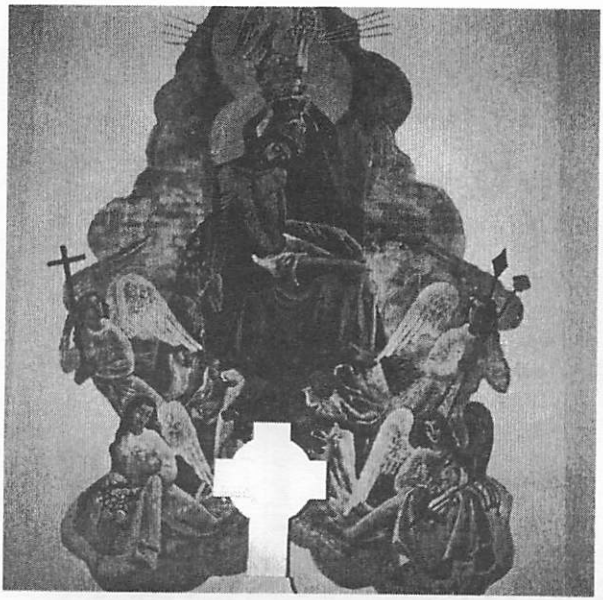
rond schilderij in de retabel van het hoofdaltaar boven het H.Hartbeeld. Een onvoorstelbare menigte kaarsen, bloemen, planten en vaandels vult de ruimte tot aan de communiebank. Daarvoor staan de kinderbankjes en de donkere met houtgesneden kopstukken versierde grote-mensenbanken. Tegen de zijmuur van het schip zie je links nog net de beeldengroep van de H.Familie. Vlakbij het St Jozefaltaar staan het oude doopvont, de rijkbewerkte preekstoel met op de zeshoekige klankhemel een beeld van de Goede Herder en de barokke biechtstoel met boven het middendeel een hoogrelief van de H.Maria Magdalena, de boetvaardige. Uit bij de foto's vertelde verhalen weet je dat tussen de gebrandschilderde ramen van het schip, op sokkels met engelengezichten, beelden staan van St.Aloysius en St. Barbara en dat achterin, onder de toren, naast O.L.Vrouw van Altijddurende Bijstand en de grote Moeder van Smarten, op hoge houten voetstukken de Heilige Antonius en Gerardus op je neerkijken. Onder de ramen hangen op ooghoogte de veertien kruiswegstaties. Het plafond overwelft met zijn op blauwe achtergrond geschilderde goudkleurige guirlandes en bloemfiguren het geheel als een hemel. Dit is intiem, hier voelen de mensen zich thuis, hier zijn hemel en aarde tastbaar met elkaar verbonden.

Als in 1937 de kerk moet worden uitgebreid, verandert vooral de sfeer van het interieur. Het wordt als het ware leeggeruimd: de wanden worden geschilderd in egaal zachtrose en beige, zodat de ruimte helder en licht wordt. In het priesterkoor plaatst men een laag, eenvoudig met marmer bekleed altaar met erboven in een nis tegen de achterwand het oude H.Hartbeeld. De beelden van Maria en Jozef verhuizen naar even sobere zij-altaren op ruime afstand van het priesterkoor. Ook de preekstoel en de communiebank worden in deze strakke stijl uitgevoerd. De overdadig bewerkte oude preekstoel gaat mét de opbouw van de altaren, de oude communiebank en de bewerkte donkere kerkbanken in de verkoop.
Aan de voet van de boog die het koor van de dwarsbeuk scheidt staat een nieuw wit beeld van O.L.Vrouw van Lourdes. Het schilderij van de H.Drievuldigheid hangt hoog boven het koor midden op die boog. Het aantal heiligenbeelden verandert verder niet. Ze houden hun plaats tegen de wanden van het schip en onder de toren. De volgepakte, wat stoffige drukke oude kerkruimte is vervangen door een heldere nieuw interieur, waarin de aardse gemeenschap die er samenkomt de volle aandacht krijgt. De heiligen en 'de zielen' raken wat op afstand.

Het priesterkoor in 1958. Het altaar met tabernakel, de preekstoel en de communiebank zijn van 1937 evenals het Mariabeeld rechts.De schilderingen zijn van 1947. Boven de preekstoel hangt het kruis met het corpus dat vroeger aan het kruis bij de lindeboom hung.

In 1947 krijgt de H.Drievuldigheid ruimschoots de ruimte in het centrum van het gebouw. In een groot fresco achter het altaar wordt God uitgebeeld als een vorstelijke Vader van Smarten met op de schoot zijn geofferde Zoon en boven zijn hoofd de H.Geest. Om hen heen zweven vier engelen die de symbolen van Jezus' lijden tonen. Het H.Hartbeeld moet hiervoor wijken en verdwijnt naar het linkerportaal onder de toren. Dit doet niemand echt verdriet. Men vindt het beeld namelijk niet echt mooi: het is plomp en grof. De legende vertelt dat het samen met de beelden van Maria en Jozef door een kunstenaar bij Zitsen onder de poort gesneden is. Het H.Hart kwam als laatste aan de beurt nadat de beide andere beelden tot ieders volle tevredenheid gereedgekomen waren. Het was toen alsof hij zijn vaardigheid

Fresco H.Drievuldigheid uit 1947. Door Gène Laudy. Verdwenen bij de verbouwing van 1976

verloren had. Het beeld lukte niet ondanks veel gepieker en getob. Uiteindelijk werd de kunstenaar krankzinnig. Vandaar dit lelijke beeld. (Een minder legendarische verklaring voor de wat grovere vormen kan wellicht gevonden worden in het feit dat het beeld in het oorspronkelijke altaar nogal hoog en op afstand stond en dus wat grover en forser van vorm moest zijn wilde het door de beschouwer in de juiste proporties gezien worden.) Hoe dan ook, het feit dat het beeld lelijk gevonden wordt heeft als gevolg dat men er wat minder zorgvuldig mee omspringt. Op de nieuwe plaats raakt het in de vergetelheid en komt het na 1969 zelfs in de verdrukking als het de ruimte moet delen met de nieuwe verwarmingsketel. Tussen 1973 en 1976 ondergaat het interieur opnieuw een ingrijpende verandering. De nadruk op de vergaderde gemeenschap wordt vergroot door het priesterkoor te vergroten en de altaartafel zodanig te verplaatsen dat ze als het ware midden tussen de gelovigen staat. De communiebank verdwijnt helemaal. In plaats van de preekstoel wordt rechts naast de altaartafel een lezenaar geplaatst van mooi edelsmeedwerk ingelegd met halfedelstenen als symbool van het kostbare woord dat vandaar wordt uitgedragen. Voor het Allerheiligste wordt in de absis een schitterend

versierd sacramentshuisje geplaatst. De Drievuldigheidsvoorstelling – die door de kunstenaar als een jeugdzonde en dus van weinig waarde wordt beschouwd – achter het altaar blijkt té gedateerd en maakt plaats voor een levensgroot kruisbeeld: een verwijzing naar de kern van de eucharistieviering.

Priesterkoor na de verbouwing van 1976

Het witte beeld van O.L.Vrouw van Lourdes aan de voet van de absisboog gaat naar de zolder ten gunste van een 'mooier' en 'kostbaarder' Mariabeeld. De heiligenbeelden uit het kerkschip en de ruimte onder de toren, moeten het veld ruimen: het zijn blikken of gipsen industrieproducten die als kwetsend voor goede smaak en autentieke vroomheid, blij mogen zijn met een plaatsje op de kerkzolder. Er komen geen nieuwe heiligenbeelden voor in de plaats. Nog meer wordt de kerk een plaats van samenkomst voor de op aarde levenden. De verbondenheid met de zielen 'van de overkant' raakt, mét de litanieën, de opsomming van de heiligen in de kanon van de H.Mis, de dodenlijsten, de naamfeestvieringen, op de achtergrond en in het vergeetboek. Alleen bij kortgeleden gestorven familieleden en vrienden is het hiernamaals nog actueel. Zeswekendiensten en jaardiensten worden hierom nog druk bezocht.
Voor het 'lelijke' H.Hartbeeld is zelfs op de kerkzolder geen plaats. Vermoedelijk is het te zwaar om naar die hoogte versjouwd te worden. Het

verdwijnt naar de werkplaats van de plaatselijke beeldhouwer met de boodschap dat het hout waaruit het vervaardigd is wellicht nog ergens voor dienen kan. Als blijkt dat het bestaat uit een ratjetoe van aan elkaar gelijmde blokken die bovendien doorvreten zijn van houtworm, verhuist het naar buiten onder de 'dakdrup'. Uit piëteit draagt F.Verreck het van daaruit, als een moderne Simon van Cyrene, naar zijn stal waar het ernstig gehavend en in tentdoek verpakt wacht op betere tijden. Die uiteraard aanbreken. In 1995 beginnen mensen te vragen naar het beeld. De verblijfsstal wordt opgespoord. Op voorwaarde dat het met respect behandeld zal worden keert het terug in de kerk. Door het kerkbestuur wordt geld ingezameld om na de beelden van Maria en Jozef, ook dit beeld in de oude luister te herstellen. Mogelijk is dit een aanwijzing dat er een kentering is aangebroken en dat er weer nieuwe ruimte komt voor beelden in de kerk.

ER IS HEEL WAT VERDWENEN IN RIMBURG
Zekerheden die er niet meer zijn.
A.J.Verreck

Het leven van het dorp en zijn bewoners was van de ochtend tot de avond en van de wieg tot het graf verweven met de godsdienst. Iedereen was katholiek en iedereen hield zich aan de waarden en normen die van oudsher van gelding waren. Je hoefde niet naar school om ze te leren, je hoefde niet in boeken te lezen om te weten wat goed was of slecht. Je ademde met de lucht de oude gebruiken en gewoonten in. Je kende als vanzelf van alles de betekenis. De godsdienstles op school was een bevestiging van wat je al wist. En als je iets niet wist, ging je naar de pastoor, die op zijn beurt naar de bisschop ging, die zo nodig het probleem voorlegde aan Rome. Maar ergens was er iemand die het goede antwoord kon geven.

Ik som hieronder uitspraken op die horen bij die tijd. Ze laten je voelen hoezeer alles veranderd is.

Van de ochtend tot de avond
Kom, we bidden het morgengebed
De klok heeft al geluid
Heb je gehoord of het al voor de tweede keer geluid heeft ?
Schiet een beetje op anders kom je te laat in de kerk

Je was veel te laat, het boek was al omgedragen
Eerst bidden dan eten
Voor je het brood aansnijdt moet je een kruis erop maken
Kijk eens, dat kind kan al een kruis maken
Mag ik van tafel ? Neen, we hebben nog niet gebeden
Er is geen wijwater meer in het bakje
Kun jij na de mis wat wijwater meebrengen; de fles staat op de keldertrap.
Waar liggen de gewijde kaarsen ?
Daar komt de pastoor met Onze Lieve Heer
Het is twaalf uur; ik hoor de Engel des Heren luiden
Denk erom, je moet thuis zijn voor het luiden van de avondklok
Vergeet niet het avondgebed te bidden
Als je iedere dag de drie weesgegroetjes bidt zal Maria je altijd beschermen
Waar is je Lourdesmedaille gebleven
Nu heb je weer je scapulier niet om
Waar heb je je rozenkrans gelaten
Als je je rozenkrans door de retraitepater laat zegenen, krijg je een volle aflaat.
Kom kinderen, het is tijd om de rozenkrans te bidden
Daar heb je een goede engel gehad

Engel Gods die mijn bewaarder zijt aan wie ik door de goddelijke goedheid ben toevertrouwd; verlicht, bewaar, geleid en bestuur mij. Amen

Biechten
Zondag is de eerste zondag van de maand; denk erom dat je gaat biechten
Ik zou niet weten wat ik biechten moet. Ga toch maar want er is altijd wel iets.
Ik ga liever bij een vreemde biechtvader
Bij die pater ga ik niet meer, hij geeft teveel penitentie
Denk erom dat je je Pasen nog moet houden

Nuchter zijn
Het wordt vanavond laat. Let een beetje op met eten en drinken anders ben je morgenvroeg niet meer nuchter
Ik houd me aan de Engelse tijd dan kan ik eten tot twee uur. O ja, en als je je dan aan de Duitse tijd houdt hoef je vanaf twaalf uur niet meer te vasten.
Ik heb bij het tanden poetsen wat water doorgeslikt, mag ik nu toch nog ter communie gaan ?

Ik heb vannacht een aspirine genomen omdat ik barstte van de koppijn; zou ik niet toch ter communie mogen gaan. We vieren namelijk onze zilveren bruiloft.
Let op, dadelijk stopt dat kind wat in zijn mond en ken het niet meedoen met de communie. Dan is het hele feest bedorven.

Mis horen
Ik was wel laat in de kerk maar nog vóór het einde van de preek, dus heb ik toch een hele mis gehad
Volgens mij had het al geluid voor de consecratie toen je binnenkwam in de kerk. Ik zou dus nog maar naar de hoogmis gaan anders heb je niet aan je zondagsplicht voldaan
Ben je wel echt in de kerk geweest ? Vertel dan maar eens wat de pastoor heeft voorgelezen.
Op zondag gaan we naar de hoogmis en naar het lof
De mannen stonden weer allemaal onder de toren en tijdens de preek gingen ze een cigaretje roken op de brug.
Vóór de hoogmis is er communie-uitreiken

Zondagsheiliging
Wat doe je nou weer. Je weet dat je op zondag niet mag breien.
Het heeft al dagen geregend. Ik hoop dat de pastoor afroept dat we zondag de oogst mogen binnenhalen.
Ik erger me aan de buurman. Juist op zondag zit hij te rommelen in zijn tuin.
Kun je mijn zondagse kleren uit de kast halen ?
Waarom trekken ze hun kinderen juist op zondag een overall aan ?
Ik kan niet naar het lof gaan omdat ik moet voetballen
Het voetballen moet later beginnen, anders komt niemand meer naar de kerk

Dopen
Dit kindje mag niet uit de wieg, het moet nog gedoopt worden
Een pasgeboren kind moet liefst op de dag van geboorte gedoopt worden
Als een kind sterft voor het gedoopt is komt het in het voorgeborchte van de hel
Kan een kind dat doodgeboren wordt nog gedoopt worden ?
Kun je een kind ook dopen in de moederschoot ?
Dit kind is niet gedoopt, het kan niet in gewijde aarde begraven worden.

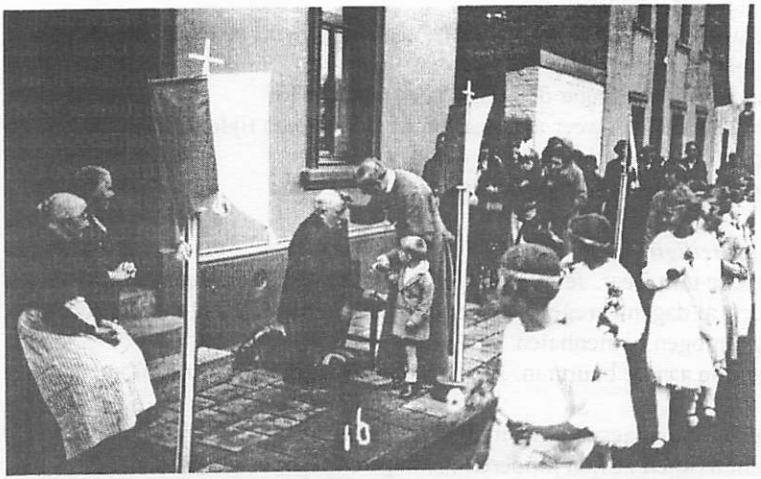
Dit kind heeft dezelfde patroon als zijn peetoom

Naamfeest

Wij katholieken vieren geen verjaardag, wij vieren naamfeest op de dag van de patroonheilige

Wanneer heeft je moeder verjaardag ? Dat weet ik niet. Ik weet wel wanneer ze naamfeest heeft.

Je patroonheilige moet je in ere houden

Eerste bezoek van mgr.Lemmens aan Rimburg in 1932. Deze bisschop was onvoorstelbaar populair. Voor Rimburg was zijn komst een grote gebeurtenis. Op de foto geeft hij een kruisje aan de oude heer Johan Wetzels uit de Broekhuizenstraat. Links op de foto zijn vrouw (zittend, met schort) en zijn dochter Maria. Welke bisschop wordt nog zo ontvangen ?

Eerste communie

Dit kind moet zijn eerste communie nog doen

Wie de eerste communie wil doen moet ook biechten leren

Denk erom, je mag niet op de hostie bijten ?

Zit Jezus echt in de hostie ?

Heb jij je communieprentjes al uitgezocht ?

Meisjes dragen bij de eerste communie witte bruidsjurkjes en een bloemenkransje van witte bloemen. Jongens zien we het liefst in donkerblauwe matrozenpakjes met lange zwarte kousenen een witte corsage.

Plechtige communie
Voor je de school verlaat doe je de plechtige communie
Kun je niet beter spreken van Plechtige Hernieuwing van de Doopbeloften?
Met je plechtige communie krijg je een nieuwe fiets en een horloge
Als je de Plechtige Communie hebt gedaan mag je voor het eerst alleen naar het café

Trouwen
Heb je het gehoord, Piet gaat trouwen, hij heeft vanmorgen de eerste roep gekregen
Ja, we zijn voor de wet getrouwd een huis te kunnen krijgen. Voor de kerk trouwen we pas het volgend jaar. Uiteraard gaan we dan pas samenwonen.
Je moet rein voor het altaar verschijnen
De kruisbeelden voor onze woning krijgen we cadeau van oma
Het kruis moet boven de deur hangen
In ieder huis hoort een H.Hartbeeld te staan
Ik heb een mooie wijwaterkruik voor jullie gekocht
Zonder een beeld van O.L.Vrouw is een huis niet aangekleed
Ons huis moet nog ingezegend worden
Zij is pas bevallen. Ze moet nog uitgezegend worden.
Als je niet uitgezegend bent mag je eigenlijk nog niet op straat komen
Hoe moet dat nou pastoor ? Mijn vrouw mag geen kinderen meer krijgen.
We zijn toch niet van hout.
Enzovoorts

Besluit
Hoe intens was het leven doortrokken van godsdienst en geloof. Hoezeer zijn wij ervan vervreemd. Wat vanzelfsprekend was is ongewoon geworden. We bewaren kerken, kapellen, kruisen, heiligenbeelden en religieuze voorwerpen als kostbare herinneringen aan een tijd waaraan we bijna geen deel meer hebben. Deze vervreemding is er oorzaak van dat op gebied van godsdienst en kerk niets meer vanzelfsprekend is. Ongelooflijk veel is vergeten. Het cultiveren van de herinnering is dan ook van het grootste belang.

NIEUWENHAGEN - Wilhelminastraat

Pastoor Johan Rothkrans
(boerenzoon die priester werd)

Deze enige boerenzoon, die op 26 november 1911 in de Dorpsstraat te Nieuwenhagen in een gezin met twee dochters het levenslicht aanschouwde, daar temidden van de dorpsjeugd opgroeide, de lagere school in de Gatestraat bezocht en ook op zijn tijd - kattekwaad uithaalde, werd op 2 april 1938 (Pasen), tot het altaar geroepen. Een gebeurtenis om als dorpsgemeenschap fier op te zijn. Massaal stak Nieuwenhagen de vlag uit, feestte mee met zijn neomist en familie en was er getuige van hoe de boerderij in de Dorpsstraat van de spreuk "Gij zijt priester in eeuwigheid" was voorzien. Aan een welvoorziene feestdis zong het gezelschap van genodigden op de wijs van "Wien Neêrlans Bloed" o.a. de twee volgende strofen:

Heft aan een lied vol jubelgloed
Met feestelijke zin,
En haalt met gullen welkomstgroet
Den nieuwe priester in.
Wees welkom in ons feestgebruisch,
Wees welkom in deez' woon,
Wees welkom in uw ouderhuis,
Gij broeder, vriend en zoon.

Zolang reeds heeft ons hart gesmacht:
"Och brak die morgen aan!"
Godlof de blijde zonne lacht
Onz' wensen zijn voldaan.
Nu zetel in ons midden gij,
Als priester van de Heer,
Wij zingen op uw feestgetij:
"Wees welkom meer en meer!"

Toch zou dit aanvankelijke optimisme spoedig getemperd worden. Reeds in zijn eerste standplaats Vaals, waar hij als kapelaan praktijkervaring opdeed, ontstonden er begin jaren '40 ernstige complicaties. Johan Rothkrans diende een vrouw uit het N.S.B.-kamp weliswaar het Sacrament der Stervenden toe, maar rukte op het kerkplein de wervende N.S.B.-vlag, het verwerpelijke

hakenkruissymbool en een krans van de kist. De koetsier van de paard - en wagencombinatie sloeg de kapelaan zijn bonnet van het hoofd. Rothkrans vertikte het toen naar het kerkhof te gaan. Deze principiële houding werd hem fataal. Hoewel hij kans kreeg om te vertrekken, ging hij daar niet op in. Bovendien hield hij in zijn kapelanie een onderduiker verborgen. In het Witte Huis in het Villapark te Maastricht werd hij op 25 november 1941 voor de eerste keer verhoord.
Drie punten in de 3,5 uur durende aanklacht werden als doodzonden beschouwd: zo zou Rothkrans in het openbaar beweerd hebben dat de N.S.B.'ers over het algemeen niet de beste burgers in de Nederlandse samenleving waren, verder dat het Nationaal-Socialisme "erger dan het communisme" was en tevens werd hij van opruiing tegen de Nazi-doctrine beticht en tenslotte wreef men hem aan de godsdienst te gebruiken om politiek te bedrijven. Van 5 december 1941 tot 24 maart 1942 werd hij in Maastricht opgesloten om daarna op transport te worden gesteld naar het vernietigingskamp Dachau. Daar verbleef hij van 3 april 1942 tot zijn bevrijding op 29 april 1945. Door zijn heldhaftig, voorbeeldig gedrag was hij voor velen als rots in de branding een teken van hoop. Zijn kamp- en barakgenoten, die hem in deze ultieme omstandigheden hebben meegemaakt, spreken alleen maar met het grootste respect over zijn nagedachtenis. Hij brak het weinige voedsel en deelde dat met zijn lotgenoten. Ook zijn schoenen schonk hij er weg. Zijn grote wens om als missionaris de wijde wereld in te trekken, ging vanwege zijn zwakke en ondermijnde conditie niet in vervulling. Systematisch weigerde hij elke oorlogs- of verzetsonderscheiding. Het was Johan Trijbels, die het via G. van Lanschot, ridder in de Nederlandse Militaire Ridderorde, gedaan kreeg dat zijn vroegere dorpsgenoot op 15 juli 1984 alsnog, zij het postuum, met het Verzetherdenkingskruis geëerd werd.
Met grote vertraging, die wellicht de mogelijkheid tot bezinning en verwerking bood en als zuiverende zeef fungeerde, heeft hij zijn traumatische oorlogsherinneringen in 1957 in "Dachau, hel en hemel" te boek gesteld.
Op 21 april 1971 is pastoor Johan Rothkrans in Berg en Terblijt overleden. Op zijn wens werd hij niet begraven aan de kant van de pastoors op het kerkhof in Berg en Terblijt. "Leg me maar tussen de gewone mensen te rusten. Maar wel met mijn beste pak aan, want ik ben op weg naar Onze Lieve Heer!" Het kerkbestuur heeft aan deze laatste wil voldaan.

Dachau is het grootste priesterkerkhof ter wereld.
Meer dan 1000 priesters zijn hier gestorven, vermoord.
Van de gevangen priesters is gestorven:

Polen		± 49%	872 van de 1780
Duitsers		± 54%	194 van de 449
Nederlanders		± 27%	17 van de 63
Belgen		± 26%	12 van de 46
Fransen		± 9%	24 van de 156
Tjechen-Slowaken	± 34%	34 van de	109

Van alle naties totaal ± 42,8% 1166 van de 2720

Johan Renier Rothkrans

Pastoor te Berg en Terblijt

* te Nieuwenhagen, 26 november 1911.
† te Maastricht, „St. Annadal", 21 april 1971.

Een grote steun en troost in zijn laatste moeilijke uren waren voor hem de Sacramenten der zieken.

Een heel bijzonder priester, die door zijn „hel en hemel van Dachau" alles zo enorm wist te relativeren; hij deed iedereen goed, omdat hij zo rechtlijnig zijn priesterlijke boodschap bracht, met nooit afnemende ijver en de totale inzet van zijn persoon.
Daarom was zijn boodschap zo pretentieloos, zo echt en waar, zo overrompelend en soms zo ontwapenend; ze moest wel overkomen als de blijde Boodschap van zijn Heer; daarom was hij ons allen zo dierbaar en had hij ons veel te zeggen.
Deze zeldzame priester is een zegen geweest voor zijn parochie's, waarvoor hij zich letterlijk heeft uitgesloofd, voor zijn vele vrienden, die hem graag mochten, voor talloze zieke mensen en mensen in nood, voor zijn vrienden missionarissen en hun missie, waarvoor hij alles over had.
Hij heeft slechts gemeten met de maat der liefde!
Zijn sterven was een verlangend uitzien naar de komst van zijn Heer: Ik ben heel erg blij en heel erg nieuwsgierig; dank allen namens mij. Adieu"!
Familieleden, parochianen en vrienden van deze priester, de goede God had door hem een blijde Boodschap voor ons allen.
De Vrede van God, de rust en de heerlijkheid van het hemels Jeruzalem moge nu zijn deel zijn.

Bidprentje Johan Renier Rothkrans

Foto vanuit Haanweg met uitzicht op Patronaat Sjpaans Kentje en parochiekerk met links huis taxi Heldens en tussen kerk en patronaat huis Haan

Kerken in Landgraaf op gemeente kaart:

.1	H.Drievuldigheid	Rimburg
.2	St. Jozef	Waubach Groenstraat
.3	Nieuw Apostolische Kerk	Abdissenbosch
.4	Gemeente Gods	Abdissenbosch
.5	H.Bernadette	Abdissenbosch
.6	Jehova Koningsrijkzaal	Abdissenbosch
.7	H.Don Bosco	Lauradorp
.8	O.l. Vr. Hulp der Christenen	Nieuwenhagen
.9	H.Hart van Jezus	Nieuwenhagerheide
10	H.Familie	Lichtenberg
11	Hervormde Gemeente (Ark)	Heugden
12	H.Barbara	Kakert
13.	Petrus en Paulus	Schaesberg
14	OLVr. v.Carmel	Leenhof
15	Streekparochie	Eikske
16.	H.Michael	Eikske

Zie bijgaande kaartje
+ Begraafplaats
x Vervallen begraafplaats

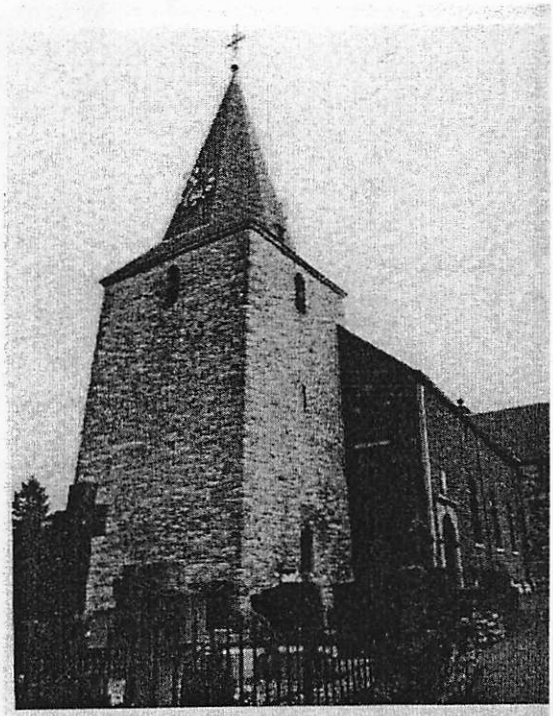

DUITSLAND
KERKRADE
KERKRADE
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16

Literatuurlijst

175 jarig bestaan van de parochie St. Joseph
40 jaar H. Michael, Eikske
75 jaar parochiekerk St.Johannes de Doper en H.pastoor van Ars
De dekenale kerk van de H.H. Petrus en Paulus
Geloven in Schaesberg
De geschiedenis van de kerk te Waubach
De kapel van Palemig
De kerk te Abdissenbosch
De pastorie aan de bovenste straat te Waubach
Die Rimburg
Diverse artikelen met betrekking tot de kerken in Ubach over Worms
Een bezoek aan de kerk van Waubach 1870
Gedenkboek 250 jaar Schaesberg
Geschichte des Geschlechtes Schaesberg
Geschiedenis van de par. Nieuwenhagen en Nieuwenhagerheide
Hillige St Joep help dat ut floep 1977
Kapelaans van Nieuwenhagen
Kerken, kruisen en kappelen UoW en Landgraaf
Kruiswegstaties in de rectoraatskerk van Lauradorp
Landgraaf toen en nu
Leenhof 50 jaar
Leenhof kleine geschiedenis Montfortanen
Limburgs verleden
Nieuwenhagen gisteren
Nieuwenhagen kapel, hulpkerk, rectoraat, parochie
Nieuwenhagen toen
Nieuwenhagen verleden en heden
Diversen artikelen L'Ortye
Parochiearchief Nieuwenhagen
Novenen te Leenhof
Organisten van de parochie Maria Hulp der Christenen
Orgelfonds Rimburg
Parochie Nieuwenhagen 150 jaar
Parochiegids H. Petrus en Paulus
Restauratie kruiswegstaties 1995-1997
Schaesberg en zijn kerk
Artikelen A. Schreuders

Ubach over Worms van Overworms kwartier tot Landgraaf
Uit Schaesbers verleden
Van Palemig tot Aldenbies
Verkorte bibliografie van historische publicaties over oostelijk Z.Limburg
Wereldgodsdiensten
De Kelten
Begraven en begraafplaatsen
De kerk gaat uit
Bedevaartsplaatsen in Limburg
Gedenkboek Voerendaal en Eygelshoven

Tekeningen May Quaedflieg
Foto's Archief OCGL, Hein Rade, Jozef Bosch, fam. Erens-van Haren, Hein Goossens, Frans Theunissen, Evert Glezer en vele anderen.

Kerk Voerendaal

Voerendaal
H.Laurentius
parochie(1049)

Heerlen
St.Pancratius
rectoraat(1049)
parochie(1195)

Schaesberg
HH Petrus en Paulus
parochie(1699)

Nieuwenhagen
O.L. Vrouw Hulp der christenen
rectoraat(1745)
parochie(1831)

Leenhof
O.L.Vrouw v.d. Berg Carmel
rectoraat(1925)
parochie(1969)

Kakert
H.Barbara
rectoraat(1936)
parochie(1956)

Eikske
H.Michael
parochie(1949)

Lichtenberg
H.Familie
parochie(1956)

Nieuwenhagerheide
H.Hart van Jezus
parochie(1917)